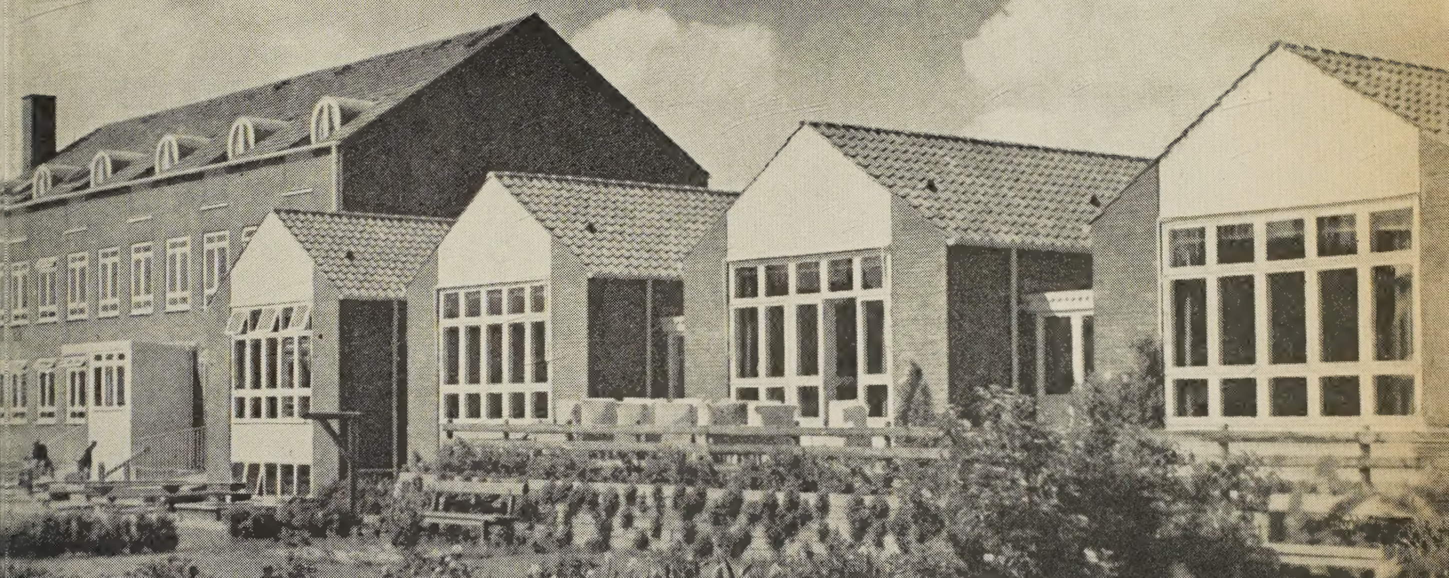
12
L Aargang
December 1948

ARKITEKTEN

MAANEDSHÆFTE

Meddelelser fra Akademisk Arkitektforening. Tidsskrift for Arkitektur og dekorativ Kunst

BØRNEFORSORGSINSTITUTIONER
Børnehaver, Vuggestuer og Fritidshjem

ørnegaarden i Utterslev. Af stadsarkitekten i København. Medarbejder arkitekt M.A.A. Erik T. Harpøth.
ngdomsgaarden i Husum. A/s Dominias arkitektafdeling ved arkitekter M.A.A. P. Søgaard-Petersen og
. Albinus, Medarbejder arkitekt M.A.A. Helmer Remark
ørneinstitutionen i Store Vigerslevgaard. Af arkitekt M.A.A. Tyge Hvass

DGIVER: ARKITEKTENS FORLAG. REDAKTION OG EKSPEDITION: BREDGADE 66, KBH. CENTRAL 4525

I det efterfølgende gengives de to store børneinstitutioner Børnegaarden og Ungdomsgaarden, som paa en maade danner udgangspunkt for de senere aars arbejde med tilsvarende opgaver. Hæftet afsluttes med den store børneinstitution i Vigerslev, som er under opførelse.

Børnegaarden i Utterslev

Af Stadsarkitekten i København

725.519.573

Bygningen, der er opført af Københavns kommune og indviet 1944, rummer en vuggestue, en børnehave og et fritidshjem. Derudover driver man en aftenklub i hjemmet for den halvvoksne ungdom, og som noget helt nyt har man oprettet en observationsbørnehave for nervøse og vanskelige børn.

Hjemmet sorterer under Københavns magistrats 3. afdeling og administreres af inspektoratet for kommunens børneinstitutioner. Ledelsen forestaas af en forstanderinde, som har bolig paa hjemmet.

Vuggestuen er indrettet paa 1. sal i fløj A. Til vuggestuen hører stor aaben terrasse, delvis dækket med halvtag og delvis overdækket med markiser. Funktionærernes værelser er anbragt i tagetagen.

Børnehaven er indrettet i stueetagen i fløj A. Børnehavens baderum findes i kælderetagen tilligemed forraadsrum, køkkener, cykle- og barnevognsrum. Til børnehaven hører salen i fløj C. Observationsbørnehaven findes i fløj B. Fritidshjemmet findes ligeledes i fløj B tilligemed forstanderindens lejlighed.

De tre kategorier: vuggestue, børnehaven og fritidshjem har af hensyn til smittefaren hver sin indgang, uafhængig af hinanden. Observationsbørnehaven har indgang fælles med børnehaven, men er ellers skarpt isoleret fra denne.

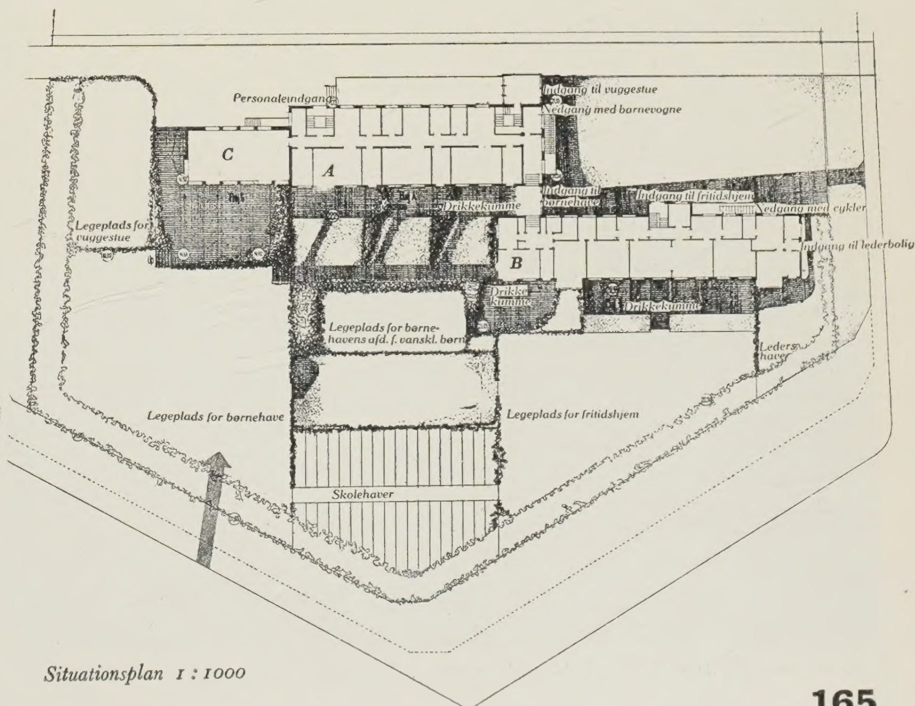
Vuggestuen har plads til 50 børn i alderen fra 0–2½ aar. Den ledes af en plejemoder, der er uddannet sygeplejerske med speciel uddannelse i spædbørnspleje. Denne afdelings funktionærer bor paa institutionen, og hver af de 10 unge piger har eget værelse med tilhørende fælles tekøkken og bad. Derudover er der spisestue og en dagligstue.

Vuggestuen er aaben fra kl. 6½–17½. Børnene skal dog være afleveret paa hjemmet inden kl. 8 morgen. Børnene iklædes kommunens tøj, naar forældrene afleverer dem.

For børn, der trænger til det, er der adgang til lysbehandling.

Nogle af Arne Ungermanns muntre vægdekorationer fra legesalen

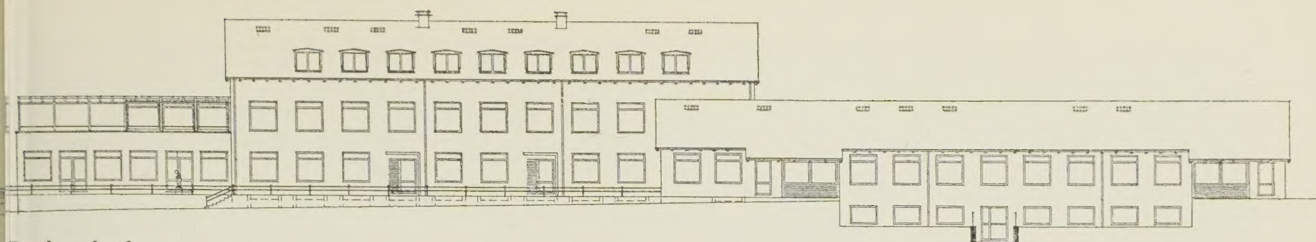
Situationsplan 1 : 1000

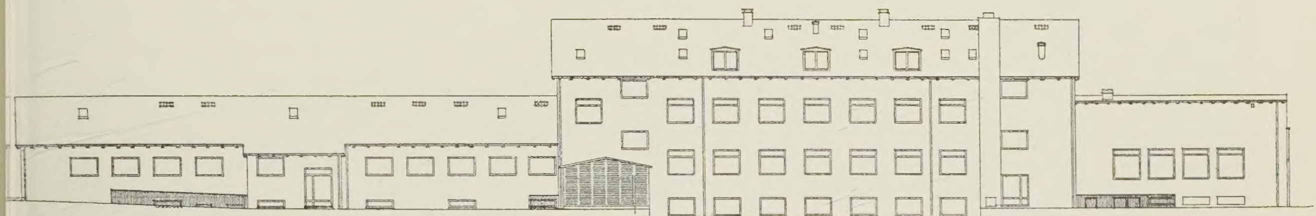
T. 12.

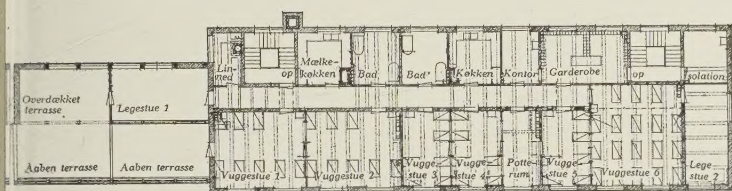

Børnegaarden i Utterslev, set fra vejen

Interiør fra en af legesalene med Arne Ungermanns „Tommelise" paa væggen

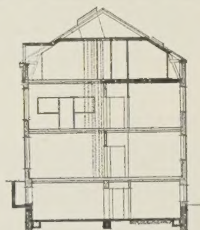

Façade mod syd

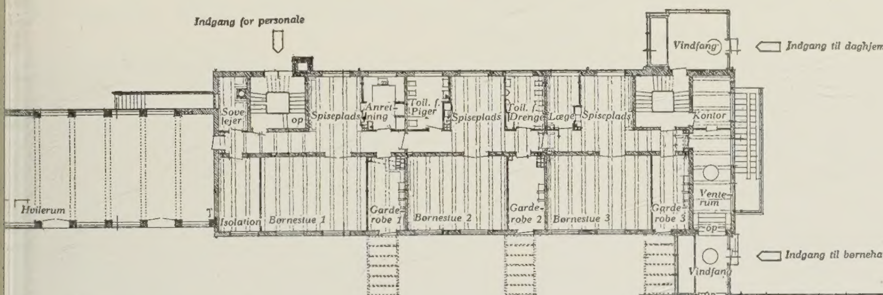

Façade mod nord

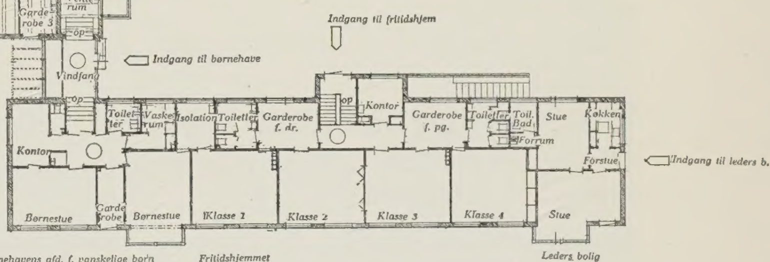

Plan af 1. sal – vuggestuen

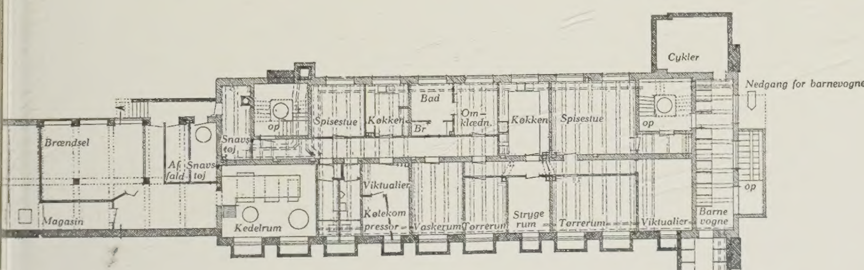

Gavl mod øst

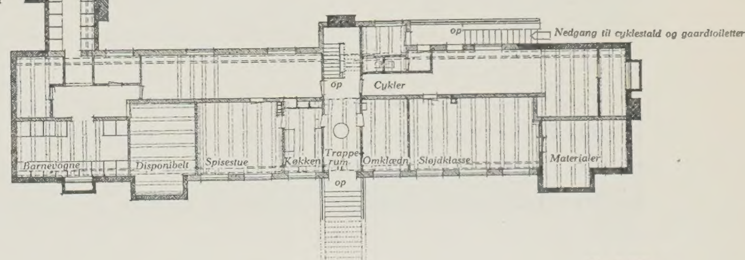

Snit

Plan af stue – børnehave og fritidshjem

Plan af kælder

Børnegaarden i Utterslev. Planer, snit og façader 1:500

Børnehaven ledes af en bestyrerinde med børnehavelærerindeuddannelse og er delt i 3 klasser hver med 24 børn fra 2½–7 aar. Hver klasse har sin egen garderobe, opholdsstue og spisekrog. Børnene har alle lejlighed til at komme en maaned paa landet om sommeren i en feriekoloni.
Til børnehaven er der en god legeplads og nogle smaahaver. Børnene har endvidere mulighed for at benytte institutionens festsal til leg, naar vejret forhindrer dem i at være ude. Festsalen benyttes ogsaa til soveplads for børnene.
Den lille børnehave (observationsbørnehaven) er beregnet til modtagelse af nervøse og vanskelige børn. Udelukket fra modtagelse er aandssvage, epileptiske og egentlig sindslidende børn. Til børnehaven er knyttet en læge samt en psykiater.
Modtagelse skal godkendes af inspektøren for kommunens børneinstitutioner. Bestyrerinden skal foruden børnehavelærerindeuddannelse have særlige forudsætninger paa børnepsykologiens omraade, og de personer, der beskæftiger sig med børnene har ogsaa børnehavelærerindeuddannelse. Børnene har mulighed for hvert aar at faa landophold ca. 1 maaned om sommeren. Denne børnehave har statsanerkendelse til modtagelse af indtil 24 børn.
Fritidshjemmet ledes af en bestyrer. Der er endvidere 1 mandlig og 2 kvindelige medhjælpere. Hjemmet har plads til 80 børn ad gangen – 2 hold piger og 2 hold drenge – og da børnene gaar i skole den halve dag, kan der altsaa daglig rummes 160 børn i fritidshjemmet. Udover de egentlige opholdslokaler har man en særlig spisestue og en sløjdstue. Fritidshjemmet har sin egen legeplads og skolehaver.
I lokalerne driver man ogsaa aftenklub for den halvvoksne ungdom i alderen fra 14–16 aar. Omkring 90 unge mennesker deltager i disse klubaftener, der holdes 3 gange ugentlig for drenge og 2 gange ugentlig for piger.
Medarbejder Arkitekt M.A.A. Erik T. Harpøth.

I børnegaarden i Utterslev betaler forældrene følgende pr. barn:

I vuggestuen	*1,25 kr. daglig*
I børnehaven	*4,00 kr. ugentlig*
I observationsbørnehaven	*5,00 kr. ugentlig*
I fritidshjemmet	*1,00 kr. ugentlig*

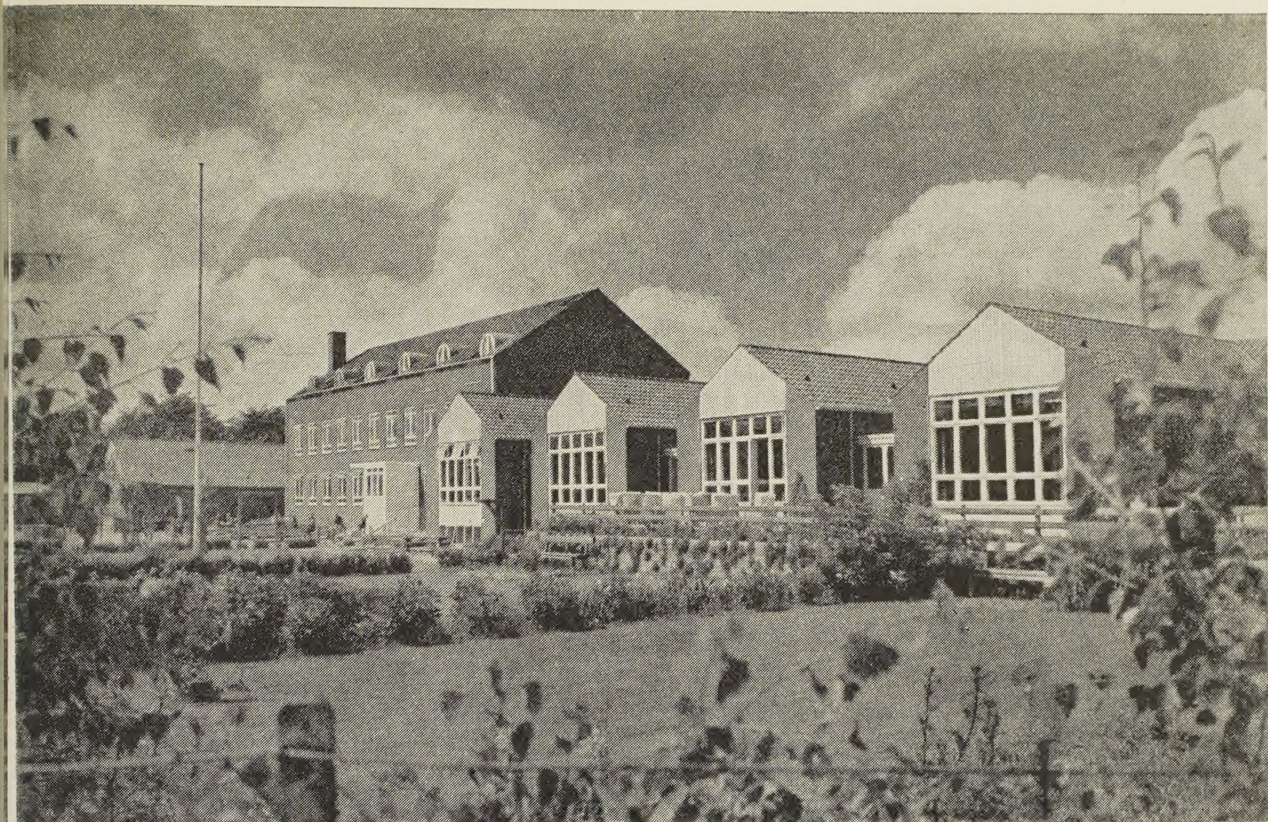
Børnene i vuggestuen faar deres fulde forplejning paa hjemmet, flaskebørn faar endvidere mad med hjem; i børnehaverne faar børnene 1 maaltid varm mad daglig samt mælk til deres medbragte mad og børnene i fritidshjemmet faar ogsaa mælk til deres medbragte mad. I fritidsklubben faar deltagerne en kop kaffe, som betales, men ellers er klubben gratis.

Ungdomsgaarden i Husum

A/S Dominias arkitektafdeling ved arkitekter M.A.A. P. Søgaard-Petersen og S. Albinus

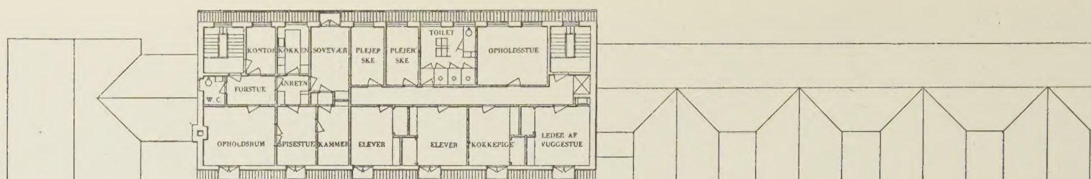
725.519.573

Med ungdomsgaarden har man ønsket at skabe et hus, der under eet tag samler en række beslægtede institutioner for børnene og de unge fra vore 5 store bebyggelser i Husum: *Humlevænget*, *Glumsø-Parken*, *Lollikhuse*, *Langelandshus* og *Falsterbo*. Ungdomsgaarden er en selvejende institution, hvis formand er bankdirektør *E. Kauffmann.*
Ungdomsgaarden indeholder en vuggestue med plads til 69 børn indtil 2½ aar, en børnehave for 71 børn i alderen fra 2½–7 aar, et fritidshjem med plads for 78 børn i alderen 7–14 aar og lokaler for fritidsklubber med plads for 200 unge i alderen fra 14 aar.
Ungdomsgaarden administreres af børneringen, men de 4 afdelinger ledes uafhængigt af hinanden, vuggestuen af en Lucassøster, børnehaven af en uddannet børnehavelærerinde og fritidshjemmet af et ungt ægtepar, hvor begge er uddannede fritidshjemslærere. Ogsaa til fritidsklubben har man fundet et yngre

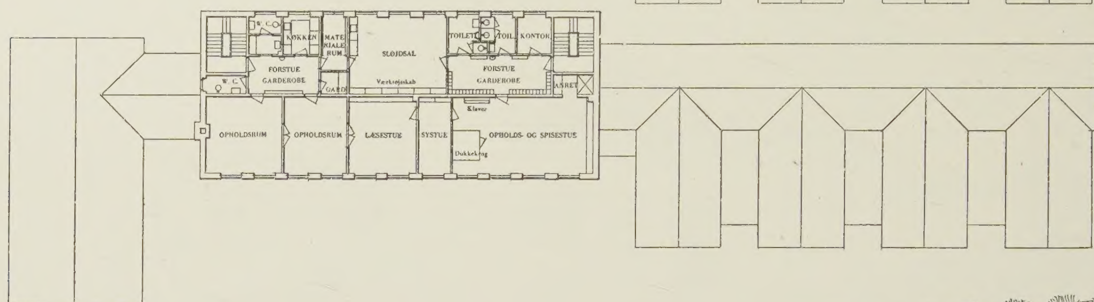

Ungdomsgaarden i Husum. Façade mod legepladsen

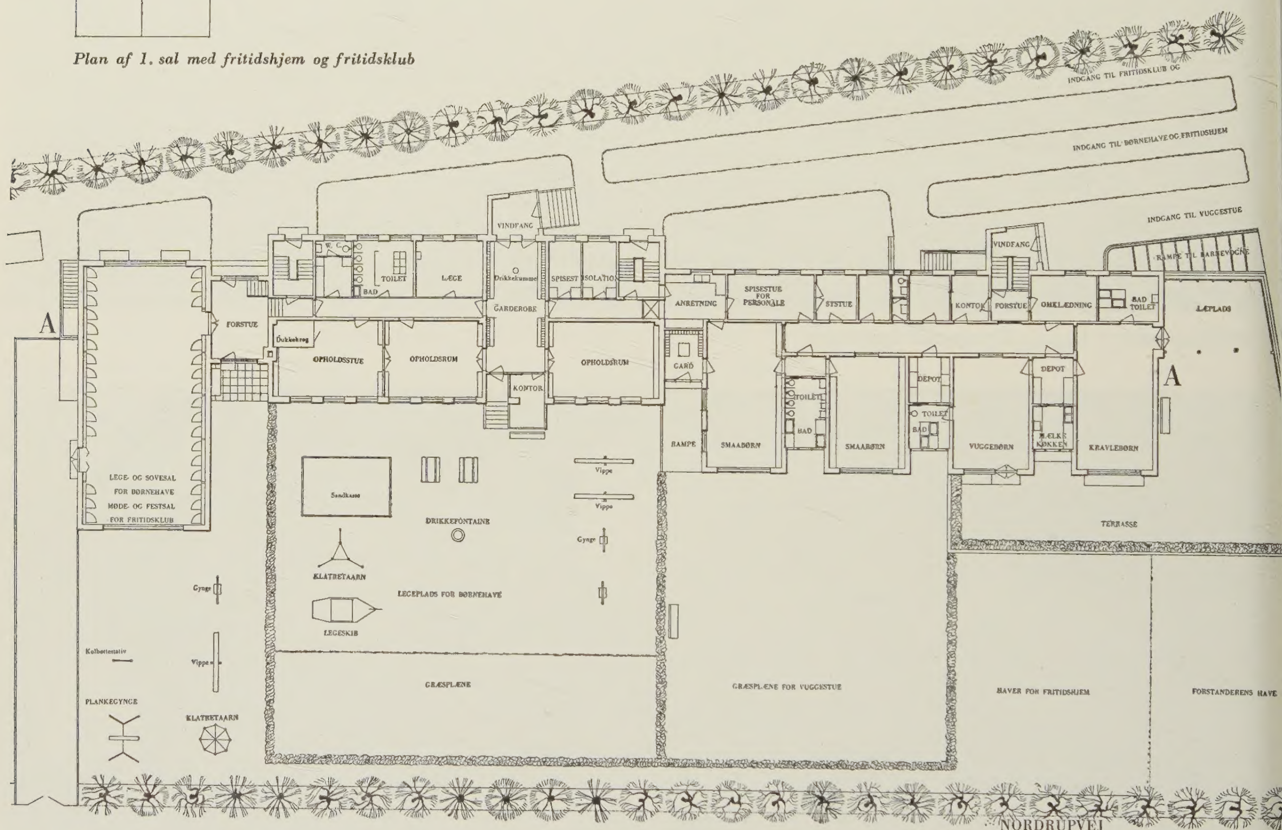
Festsalen i Ungdomsgaarden i Husum, med loftsdekoration af Richard Mortensen

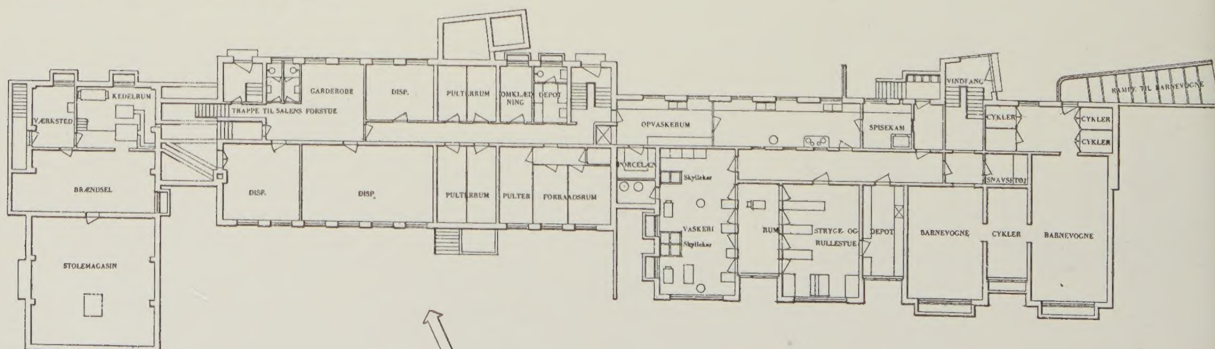
Plan af 2. sal med personaleboliger

Plan af 1. sal med fritidshjem og fritidsklub

Plan af stue med børnehaver, vuggestuer og legepladser

Plan af kælder

Ungdomsgaarden i Husum. Planer 1 : 400

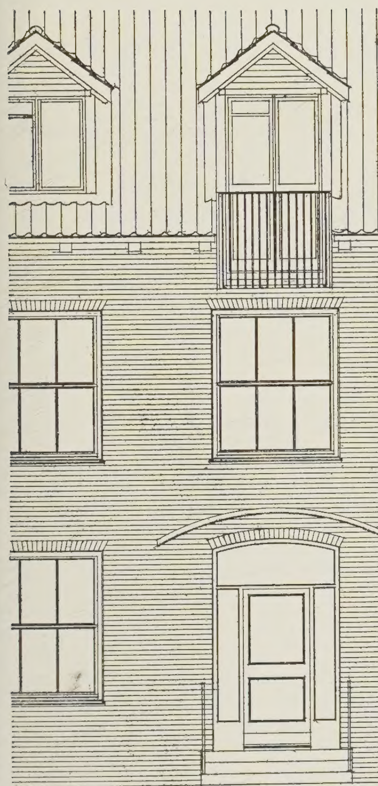
ngdomsgaarden Utterslev er opført af „Samvir-nde Boligselskaber" a/s og er taget i brug 1944 og ır i den forløbne tid, paa enkelte punkter nær, fun-ret tilfredsstillende. I vuggestuen er det uheldigt, at ıggebørnene, for at komme til liggehallen, skal bæres ennem kravlebørnenes opholdsstue eller ud i det fri. maabørnenes toilet er for lille, der burde havde været toilet til hver opholdsstue. I Fritidshjemmet er ırderoben ikke god, den er for lille og ligger midt huset, uden direkte lys og luft.

ægtepar med saadanne interesser og kvalifikationer, at de er i stand til at lede det omfattende arbejde.

Vuggestuen ligger i en eenetages bygning længst mod øst. Den indeholder 4 store, sydvendte opholdsstuer for børnene. En stue for de helt spæde, en for kravlebørnene og to stuer for smaabørnene. Stuerne ligger i hver sin pavillon, adskilt af depotrum, mælkekøkken, toiletrum o. s. v. Heroverfor ligger lægeværelse, venteværelse, kontor, omklædningsrum og lignende. Til vuggestuen hører ogsaa en sydvendt terrasse i det fri, hvor børnene kan sove til middag, naar vejret er godt. I kælderen under vuggestuen findes det store fælleskøkken for hele anlæget samt vaske-, tørre- og strygestuer. Vest for vuggestuen ligger en bygning i 3 etager. I stueetagen er børnehaven placeret med 3 store opholdsrum mod syd og lægeværelse, garderobe, toiletter o. l. mod nord. Paa 1. sal har fritidshjemmet til huse med en opholdsstue og fritidsklubberne med to opholdsstuer, men da fritidshjemmet benytter eftermiddagstimerne og fritidsklubberne aftentimerne, har de to institutioner baade læsestue, systue og sløjdlokale fælles.

Den vestlige lave bygning indeholder en sal paa ca. 150 m². Den benyttes af børnehaven til sove- og legestue, og i daarligt vejr, naar børnene ikke kan være ude, kan fritidshjemmet bruge den til legesal. Om aftenen kan fritidsklubben anvende salen til foredrag eller andre større fælles arrangementer, ligesom man her kan samle forældrene til møder.

Medarbejder var arkitekt M.A.A. Helmer Remark.

Façadedetaille fra børneinstitutionen i Store Vigerslevgaard 1 : 100

Børneinstitutionen i Store Vigerslevgaard

Af arkitekt M.A.A. Tyge Hvass

725.579.573

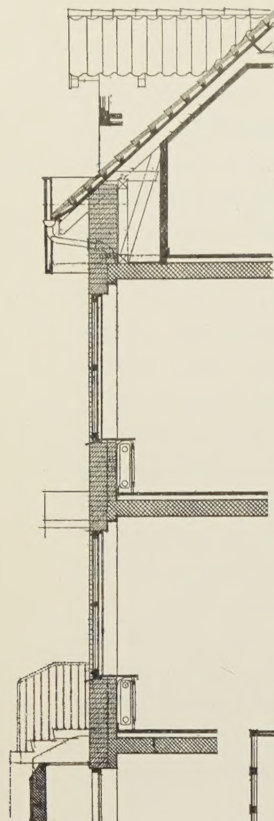
Paa et stort areal ved Vigerslevvej, Vigerslevallé og Heldbovej og med den 4de side mod Damhusparken har jeg for Københavns kommune projekteret en stor boligbebyggelse*. Som led i denne bebyggelse opføres der en bygning med vuggestue, børnehave og fritidshjem, hvortil planerne gengives hosstaaende.

Alle bygninger i Store Vigerslevgaard opføres i røde mursten og med tegltag, enkelte har dog røde og gule sten.

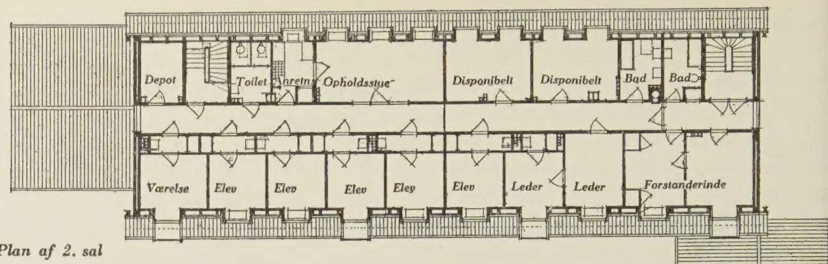
Børnehaven opføres ligeledes med façade af røde mursten og i 2 fløje. Den ene fløj indeholder vuggestue og børnehave, børnehaven i stuen med direkte udgang til haven, vuggestuen paa 1. sal. Over vuggestuen er der indrettet tagetage med personaleboliger. Den anden fløj har fritidshjemmets lokaler i stueetagen og en stor sal og klubværelse paa 1. sal. Det er meningen, at fritidshjemmet skal kunne benytte salen til møder om aftenen, og der er derfor indrettet garderobe, toiletter og stolemagasin. Der er ialt plads til 120 børn. Bygningen er under opførelse og ventes færdig i løbet af 1949.

I forbindelse med børnehaven og fritidshjemmet indrettes legepladser, ligesom der i forbindelse med boligkvarteret, der er opdelt i 34 huse, indrettes legepladser ved hvert af husene. Bebyggelsen kommer i direkte tilknytning til Damhusparken og paa et areal ved parken indrettes desuden en større fælles legeplads for hele kvarteret.

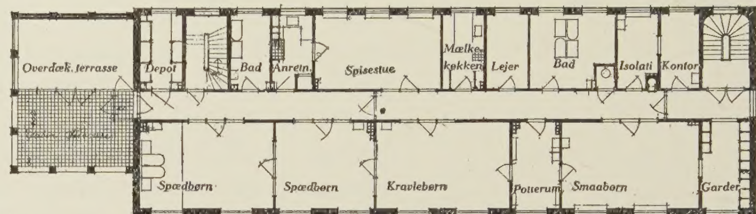
* Boligbebyggelsen er gengivet i *Arkitekten*, ugehæfte 40-41, 1947

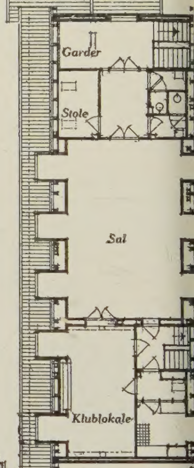
Snit

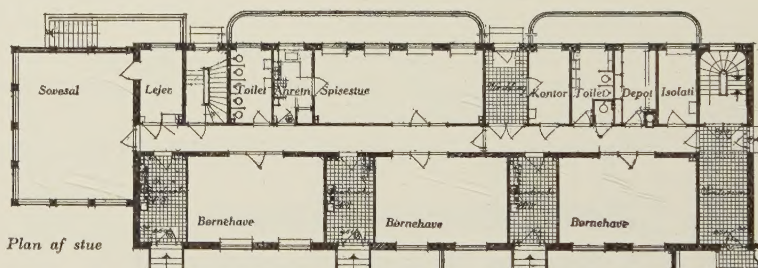

Plan af 2. sal

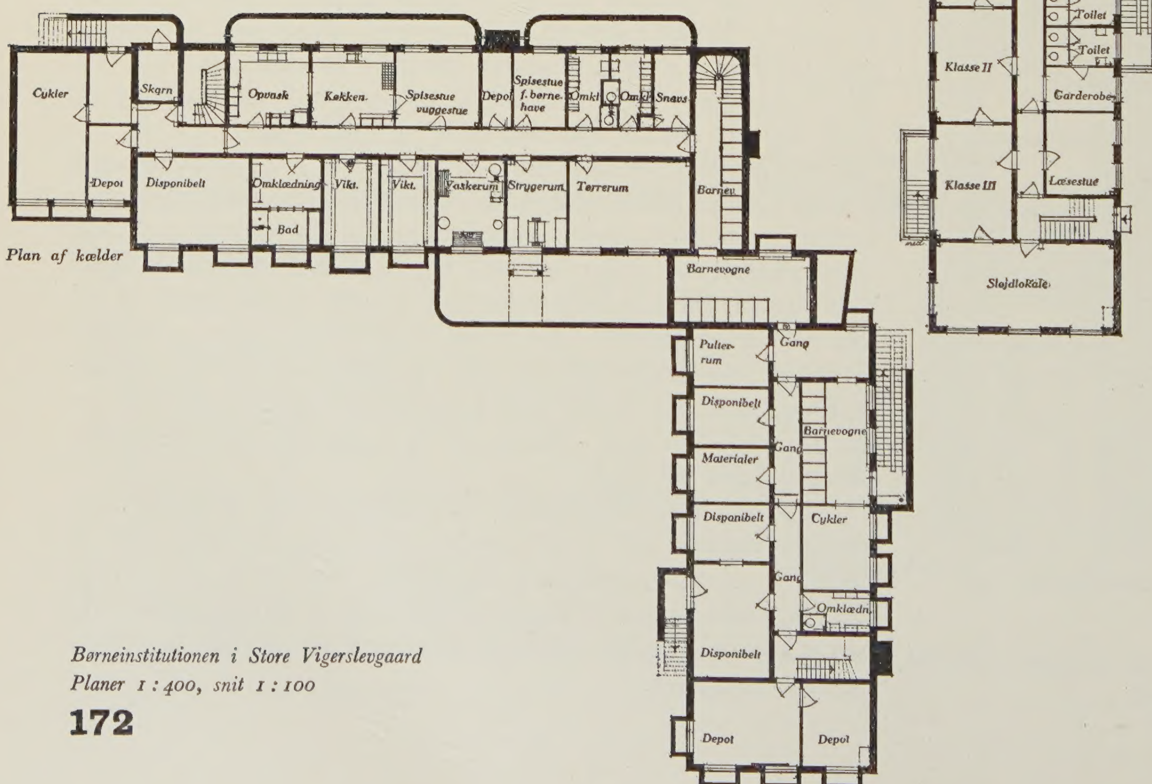

Plan af 1. sal

Plan af stue

Plan af kælder

Børneinstitutionen i Store Vigerslevgaard
Planer 1 : 400, snit 1 : 100

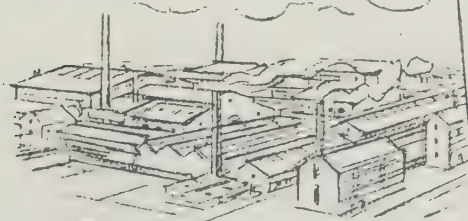
Den højeste Økonomi og den billigste Vedligeholdelse opnaas med....

Stokerfyrede Kedelanlæg

fra

SMITH, MYGIND & HÜTTEMEIER A/S

KØBENHAVN N.

GENERALREPRÆSENTANT FOR SALGET:

DANSK STOKER & VARMEKEDEL KOMPAGNI A/S

København, Bredgade [illegible], C [illegible], C [illegible]
Aarhus N, Banegaardsg. 45, Tlf. 1023, 1024
Odense, [illegible] 2, Tlf. 5842

Over 2.500 Anlæg i Drift

Største Stokersalg i Danmark

AKADEMISK ARKITEKTFORENING

Akademisk Arkitektforenings Medlemmer (M. af A. A.) er Arkitekter, der har gennemgaaet den officielle Arkitektuddannelse og modtaget Afgangsbevis fra Statens Arkitektskole ved Kunstakademiet. Undtagelsesvis optages som Medlemmer Arkitekter, som ikke har ovennævnte Uddannelse, men hvis Kvalifikationer er anerkendt af Foreningen.

Foreningens Vedtægter bestemmer Arkitektens Stilling saaledes: Arkitekten er Bygherrens Tillidsmand og Raadgiver. Han modtager Betaling for sit Arbejde af Bygherren, og kun af ham; benytter han sig af det ham betroede Arbejde til at skaffe sig Fordele eller Godtgørelser fra Entreprenører, handler han ubæderligt og gør sig uværdig til at være Medlem af Akademisk Arkitektforening.
Arkitekten er Mellemmanden mellem Bygherre og Entreprenør, og som saadan overfor begge forpligtet til at arbejde for en retfærdig Gennemførelse af deres Aftale.

ARKITEKTEN *Meddelelser fra Akademisk Arkitektforening Tidsskrift for Arkitektur og dekorativ Kunst.*

Redaktionsudvalg: Arkitekter M.A.A. Willy Hansen, Edvard Heiberg og Frits Schlegel.

Redaktører: Arkitekter M.A.A. Hans Erling Langkilde (ansvarlig over for Presseloven) og Jens Mollerup.

Arkitekten udsendes i to Udgaver, dels et aktuelt Ugehæfte hver Onsdag og dels 12 illustr. Maanedshæfter aarligt.

Abonnementsprisen for begge Hæfter tilsammen er 12 Kr. pr. Kvartal, Ugehæftet alene 5 Kr., Maanedshæftet alene 7 Kr.

Løssalgspris: Ugehæftet 0,50 Kr., Maanedshæftet 2,50 Kr.

Annoncechef: Reklamekonsulent B. Barnholdt.

Redaktion og Ekspedition: Bredgade 66, København K, Telefon Central 4525.

• Med dette Dobbelthæfte gaar *Arkitekten* ind i sin halvtredsindstyvende Aargang. Den nu afsluttede Aargang 1947 var præget af Aarets særlige Vanskeligheder, det første Hæfte udkom 6 Maaneder forsinket, og trods ihærdige Anstrengelser baade paa Redaktionen, Klichéanstalten og Trykkeriet lykkedes det ikke at indhente hele denne Forsinkelse til den nye Aargangs Begyndelse. Det foreliggende Hæfte kommer stadig smaa 2 Maaneder for sent, men det er Redaktionens optimistiske Forhaabning, at det skal lykkes at indhente ogsaa denne Tid i Løbet af Aargangen.

• Maanedshæfte 1—2 indeholder Sparekasser i Provinsen. Landbosparekassen i Aarhus af Arkitekt M.A.A. C. F. Møller, Spare- og Laanekassen for Nykøbing Mors af Arkitekterne M.A.A. Jens og Viggo Madsen og Diskonto- og Laanebanken i Maribo af Arkitekterne M.A.A. Hans Erling Langkilde og Ib Martin Jensen er alle opført under eller lige efter Krigen, medens Spare- og Laanekassen for Bornholm af Arkitekt M.A.A. Eske Kristensen og Ombygning af Spare- og Laanekassen i Kolding af Arkitekt M.A.A. H. Noes Pedersen begge er Projekter, som er Resultater af afholdte Arkitektkonkurrencer; for dem begge gælder dog, at de skal virkeliggøres, naar Forholdene tillader det. Hæftet afsluttes med en Gengivelse af Inventar til Bestyrelsesværelset i en Bank (Handelsbanken i Aarhus) tegnet af Arkitekt M.A.A. Orla Dietz.

• Det næste Hæfte vil indeholde en lille Afhandling om Træer skrevet af Havearkitekt C. Th. Sørensen. Afhandlingen giver en samlet Fremstilling af de Faktorer, der betinger Træers Vækst og Form. Emnet behandles her ikke ud fra botaniske Synspunkter, men med Arkitekternes særlige Interesser for Øje. Af andre kommende Hæfter kan nævnes et Hæfte om Vuggestuer, om Københavns Parker, Boligbyggeriet under Krigen, Thorvaldsens Museum og om Nybygninger i Samspil med ældre Bebyggelser.

• Samtidig med at Aargangen 1947 afsluttes udføres som sædvanlig en Række hæftede Bind med de udsendte Maanedshæfter. De forsynes med særligt Omslag samt engelsk Resume og vil blive solgt fra Expeditionen. Paa Opfordring vil man tillige lade fremstille enkelte løse Omslag til de Abonnenter, som maatte ønske selv at lade Aargangen indbinde med dette særlige Omslag.

(Teksten fortsættes paa omstaaende Side)

English summary

This issue of *Arkitekten*, monthly edition, deals exclusively with bank buildings.

Landbosparekassen i Aarhus by C. F. Møller, Architect, M.A.A. A savings-bank erected during the war. Traditional in design on account of shortage of steel. The entire ground floor is devoted to the main banking room and the offices of the bank; the basement is mainly occupied by the safe-deposit department, while the rest of the building is offices to let. Materials used are dark red bricks with window recesses of light lime-stone and red tiles for the roof. Windows are horizontally pivoted sash. All woodwork for exterior and interior doors, panels, desks and furniture is Danish oak.

Bornholms Spare- og Laanekasse by Eske Kristensen, Architect, M.A.A. Design for a savings-bank to replace the old bank building which was heavily damaged during the Russian air raid in 1945. The ground floor will be occupied by the bank and 4 shops, and the upper stories will be apartments to let.
In order to harmonize with the rather small houses surrounding the square the building will be erected in 3 different parts treated separately. Materials to be used are light gray Bornholm sand stone for the main block and dark red bricks for the wings with dark brown tiles for the roof.

Diskonto- og Laanebank i Maribo by Hans Erling Langkilde og Ib Martin Jensen, Architects, M.A.A. A savings-bank erected 1940–41. The large banking room, directors room and board rooms cover the entire ground floor; the safe-deposit department and employees rooms are placed in the basement. Upper stories are apartments and offices to let. The banking room is lighted directly–from the street as well as from the court-yard.
Materials used are red hand made brick and red tiles for the roof. Exterior woodwork is painted white. Desks and furniture is hazel wood.

Spare- og Laanekassen for Nykøbing Mors og Omegn by Hans and Viggo Madsen, Architects, M.A.A. A savings-bank erected 1940–41. The building was planned in 2 stories to comply with existing houses surrounding the small square.
The ground floor is devoted to the banking room, safe-deposit department, directors room, board room and employees rooms.

(Teksten fortsættes paa omstaaende Side)

Upper floor is occupied by the directors apartment and 3 offices to let.
Materials used are brown hand-made brick, steel sash framed with travertine and roofing of copper sheating. Panels, desks and furniture is Cuba mahogany.

Spare- og Laanekassen for Kolding By og Omegn by Henning Noes-Pedersen, Architect, M.A.A. Design for alteration and addition to an existing bank building. The bank is planned to occupy the entire ground floor and most of the basement.
A new main staircase has been introduced to overcome the problems in connection with different levels in adjoining existing buildings.

Aarhus Handelsbank, Room for board of directors by Orla Dietz, Architect M.A.A. Existing room has been refurnished. Panels are executed in teak, sound absorbing doors in ash and furniture in maple. Chairs have oxe-hide covering in colours to match curtains. The large map of the city of Aarhus was made by the sculptor O. Stær-Nielsen in different sorts of wood with designs symbolizing trade and industri.

Landbosparekassen i Aarhus

En interessant Detaille ved Landbosparekassens Bygning er Klaringen af de runde Hjørner i Tagfladerne. Tagene er dækkede med alm. Vingetagsten, og til de runde Hjørner er brændt særlige Tagsten i aftagende Længde og Bredde, saaledes som det fremgaar af hosstaaende Tegning. Paa denne Maade er Hugning af Stenene eller Anvendelse af Grather undgaaet.

Tegning, der viser Oplægning af Tagstenene paa de runde Hjørner 1 : 100

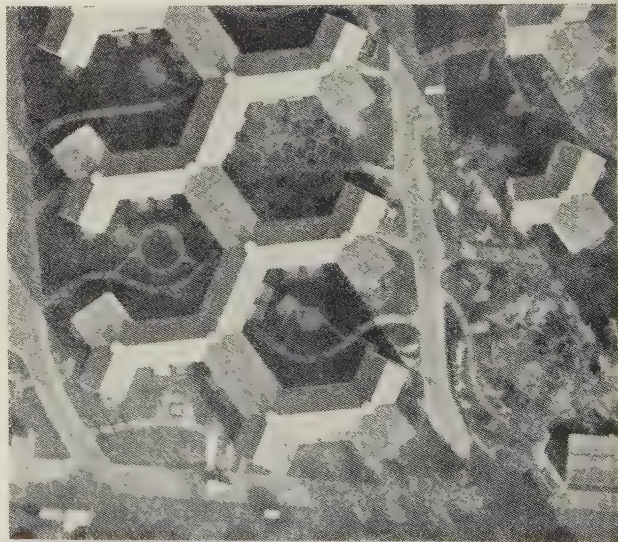
Fra Tidsskrifterne

Edvard Heiberg, som fornylig i *Arkitekten*'s Ugehæfte skrev om Køkkener og Standardkøkkener, har forfulgt dette Emne. Saaledes har han i *Boligen* skrevet en Artikel om Standardisering og Rationalisering, hvori han redegør for hvilke Opgaver, der egner sig for Standardisering. Samtidig slaar han til Lyd for at udnytte Boligselskabernes Erfaringer ved det fortsatte Arbejde med disse Ting. Ogsaa i *Socialt Tidsskrift* har han skrevet en Artikel om den Part af det store Emne, der hedder Rationalisering af Husarbejdet.

Form (*Svenska Slöjdföreningens Tidsskrift*) 1–1948 er et Finlandshæfte med Artikler om Aino og Alvar Aalto, finsk Glas, de nye finske Pengesedler, vævede Stoffer, finsk Boligbyggeri under Genopbygningen og meget andet.

Byggmästaren Nr. 26–1947 bringer en udførlig Gengivelse af Backström og Reinius' Boligbebyggelse i Kvarteret Akterspegeln, hvor de to Arkitekter for første Gang prøvede deres „Stjernehusplan", som de siden har arbejdet videre paa og sidst har anvendt i det store Projekt til Rostaomraadet i Örebro.

Denne Planform giver Mulighed for en charmerende og levende Udformning af Bebyggelsen; man bør dog nok være opmærksom paa, at de smaa Gaarde ikke bliver for smaa og „sure" – som der er Tendens til i Akterspegeln – i de senere Planer er Bebyggelsen da ogsaa aabnet mere.

Sven Backström og Leif Reinius: Boligbebyggelsen Akterspegeln
Flyverbillede af en Del af Bebyggelsen

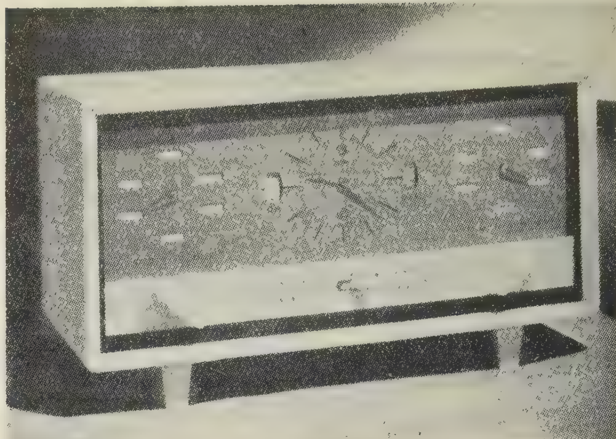
(Teksten fortsættes paa omstaaende Side)

Sven Backström og Leif Reinius: Boligbebyggelsen Akterspegeln

Arkitekten (Finland) 8–1947 offentliggør bl. a. Resultatet af et Rundspørge om Saneringen i Helsingfors, samt forskellige Genopbygningsplaner.
Bonytt 1–1948 har blandt mange andre interessante Artikler en stor Vurdering af J. F. Willumsen (skrevet af Håkon Stenstadsvold).
Byggekunst 1–1948 skal først og fremmest fremhæves for sin Omslagstegning; den er en Montage udført af Arkitekten Odd Brochmann og er et Indlæg i Debatten om Arkitekterne og Teknikken. Arkitekten paa Tegningen arbejder med Skyklapper paa, mens fine Fly og Biler suser omkring ham, og Brochmann stiller paa denne direkte Maade Spørgsmaalet om, hvor længe Arkitekterne endnu vil finde sig i at Byggeindustrien arbejder med middelalderlige Metoder og primitiv Teknik, medens alle andre Industrier forlængst har taget løbende Baand og anden moderne Teknik i Brug.
Samme Tidsskrift Hæfte 2–1948 bringer en Gengivelse af Oslo nye Tinghus af Ove Bang.
Werk 1–1948 offentliggør en Del Forretningsbygninger heriblandt den kendte Ministeriebygning fra Rio de Janeiro. I Hæfte 2 findes Artikler om Keramik og om noget nyt amerikansk Husholdningsporcelæn, som er udformet i Samarbejde med Museum of modern Art i New York. Max Bill har i Hæfte 3 skrevet en Artikel om Udstillinger. Herudover har Werk altid Artikler om moderne Maleri og Billedhuggeri illustreret med ofte særdeles smukke Reproduktioner af Kunstværkerne.
Forum 11–12/1947 bringer afdøde Arkitekt J. F. Staals Børsbygning i Rotterdam. Et andet hollandsk Tidsskrift, *Bouwkundig Weekblad* nr. 7, har Billeder og Tegninger af Overformynderiet i København.

(Teksten fortsættes bag i Hæftet)

Engelsk Radioapparat

RIBA Journal for Januar har en Del Eksempler paa industrielt fremstillede Ting, der er formet med Bistand af Arkitekter, blandt andet det ovenfor gengivne smukke Radioapparat. I Februar Hæftet bringes Billeder fra en sovjetrussisk Arkitekturudstilling, som har været vist i London.

The architectural review Januar offentliggør under Fællestitlen: The New Empiricism, 3 Artikler om svensk Arkitektur – af Eric de Maré, Lars M. Giertz og Niels Ahrbom – samt Gengivelser af Raadhuset i Karlskoga af Sune Lindström, den Kongelige Tennishal i Stockholm af Sture Fröleen og Det Kongelige Gymnastikinstitut af Gunnar Wejke og Kjelld Ödeen.

Ogsaa Februar Hæftet har et svensk Islæt. I det righoldige Hæfte gengives endnu to svenske Bygninger: Lallerstädts Centralpostgaard og Holger Bloms Forbrændingsanstalt. Til et stort Helsidesbillede af den sidste Bygning hører følgende redaktionelle Tekst: „I den moderne Bevægelses unge heroiske Dage var „Funktionalisme“ baade et Krigsraab og et Banner. i 1948 har Krigsraabet mistet noget af sin tidligere Kraft, og Banneret synes en Smule afbleget, men som et beskrivende Udtryk (descriptive term) finder det stadig sin Anvendelse – saa længe man er sikker paa, hvad man mener med det. Der er nemlig ..... to Slags Funktionalisme: Ingeniørens, som anvender Ingeniørens Form og Materiale uden Tanke for de æstetiske Værdier, som hans Værk kan have og ofte virkelig indeholder; og Arkitektens, som altid maa være fuldt bevidst ....“.

L'architecture d'aujourdhui har udsendt et meget fyldigt og smukt Hæfte om Brasilien (13–14). Det Indtryk vi fik gennem Udstillingen „Latinamerika“ i København

(Teksten fortsættes paa omstaaende Side)

af den sydamerikanske Arkitektur bekræftes smukt i dette Hæfte. Der er ikke sparet paa Klicheer, og blandt andet er der adskillige Farvebilleder, som dog i for høj Grad ligner de Prospektkort, man fik i gamle Dage fra oversøiske Lande. Samme Tidsskrifts Hæfte 15 behandler Sundhedsvæsenet og Hospitalsbyggeriet (blandt de faa opførte Bygninger som gengives, finder man for Gudvedhvilken Gang Söder-sjukhuset fra Stockholm). I Hæfte 16 bringes en international Behandling af det større Boligbyggeri, de store Boligkvarterer og Kollektivhuse. Danmark og Sverige er smukt placeret, men det er ganske sundt at se – endnu en Gang – at man ogsaa kan andre Steder, og især imponerer igen de sydamerikanske Lande Brasilien og Argentina. Interessant er ogsaa Projekter fra den franske Zone i Tyskland.

Technique et Architecture har gjort det til sit Speciale at udsende Hæfter, hvori man giver en teoretisk Behandling af et Emne. Der har f. Eks. været specielle Hæfter om Brandværn, Elektricitet, Byplanlægning o. s. v. Det sidste Hæfte (7–8/1947) handler ligesom det før nævnte andet franske Tidsskrift om Boligbyggeri, men her gøres i en lang rigt illustreret Artikel Rede for alle de forskellige Principper, man idag gaar ud fra ved Boligbyggeriet. Artiklen er skrevet af André Hermant.

Architektura Č. S. R. bringer i sit Nr. 8 en Artikel om Udviklingen af Baand- eller Stribebyens Byplan. Hæfte 9 beskæftiger sig med den tjekkiske 2-Aarsplans aktuelle Krav paa Boligomraadet, og omtaler i den Forbindelse 2 Udstillinger med beslægtet Emne: en fransk Boligudstilling som vistes i Tjekoslovakiet og den internationale Udstilling i Paris. Med den nye Aargang har Tidsskriftet faaet et andet Omslag, som ikke er bedre end det gamle, men samtidig har man faaet lidt bedre og tilsyneladende ogsaa mere Papir.

De lykkelige Mennesker. Det første Hæftes Hovedindhold er en stor Artikel om Prags Slot.

Architectura er ogsaa Navnet paa det polske Arkitektur Tidsskrift. Nr. 1–1947, som er det første vi har faaet tilsendt fornylig, indeholder i Hovedsagen Genopbygningsplaner.

Архитектура и Строитедьство Nr. 9/1947 indeholder en Del interessante Planer, kollektive Landsbyer samt Tegninger af Huse i disse Landsbyer, baade Boliger og Administrationsbygninger. Alle Bygningerne er i en traditionsbunden Stil, men en Del af dem kan ligne danske Smaahuse, naar man ser bort fra de nationale Detailler ved Skodder og lignende.

(Teksten fortsættes paa omstaaende Side)

Udenlandske Arkitekturtidsskrifter

I nedenstaaende Liste er optaget de udenlandske Arkitekturtidsskrifter, som *Arkitekten* korresponderer med.

Finland

Arkitekten.

Norge

Bonytt.
Byggekunst.
Teknisk Ukeblad.

Sverige

Byggmästaren.
Form (Svenska Slöjdföreningen).
Byggnadsvärlden.
Svenska Hem i Ord och Bild.
Bygglitteratur.

England

The Architectural Association Journal.
The Architectural Review.
The Journal of the Royal Institute of the British Architects.

Frankrig

l'architecture d'aujourdhui.
l'architecture française.
Technique et architecture.

Holland

Forum.
Bouwkundig Weekblad.
Het Bouwbedriff.

Polen

Architectura.

Sovjetunionen

Архитектура и Строительство.

Tjekoslovakiet

Architectura ČSR.

Generalbeskrivelsen

Akademisk Arkitektforenings Standardiseringsudvalg har udsendt en ny Generalbeskrivelse som Afløsning for Akademisk Arkitektforenings „Almindelige Beskrivelse af Bygningsarbejder" fra 1922. Den nye Generalbeskrivelse er paa samme Maade som den sidstnævnte anlagt som en Standardbeskrivelse, og dens Kvalitetsbestemmelser om Materialer og Arbejdsudførelser er fastsat i Hovedtrækkene svarende til Gennemsnittet af gældende Praksis i Hovedstaden og Landets større Byer.

Der er dog taget Hensyn til, at gældende Praksis i enkelte Tilfælde kan siges ikke at ligge paa det Kvalitetsniveau, der iøvrigt har dannet sig for det almindelige, ordentlige Boligbyggeri, og i saadanne Tilfælde er der foretaget de nødvendige Ændringer.

Det er Meningen, at Generalbeskrivelsen skal danne et bredt Grundlag for den til hvert Byggeforetagende udarbejdede Beskrivelse, hvad enten den enkelte Arkitekt ønsker kun at have een Beskrivelse eller foretrækker at udarbejde en særlig Beskrivelse, der forholder sig til Generalbeskrivelsen paa samme Maade, som Tilfældet er ved særlige Betingelser i Forbindelse med „Almindelige Betingelser".

Generalbeskrivelsen er en uundværlig Haandbog for enhver Arkitekt, Entreprenør eller Leverandør af Byggematerialer. Den kan købes i Boghandelen eller paa *Arkitekten*'s Ekspedition, Bredgade 66, København, og Prisen er 4,00 Kr. for hæftet Eksemplar og 6,00 Kr. for indbundet.

Særhæfte om Aino og Alvar Aalto

I Anledning af den retrospektive Udstilling af Aino og Alvar Aaltos Arbejder, som har været afholdt i Kunstindustrimuseet, er der udgivet et Særhæfte med Billeder fra Ustillingen og med en Artikel af Professor Aalto (paa svensk og fransk). Det 14 Sider store Hæfte er trykt paa Kunsttrykpapir og kan købes i Boghandelen eller paa *Arkitekten*'s Ekspedition, Bredgade 66. – Prisen 1,50 Kr.

Særhæfter

Tivoli (1945)	Kr. 0,75
Bolignødens Bekæmpelse (1945)	- 2,00
Britisk Byplantradition (1946)	- 2,00
Et Organ for Københavnsegnens Planlægning (1943)	- 1,00
Om Byplanarbejdet (1946)	- 4,50
Radiohuset (1946)	- 4,00
Bing og Grøndahl, Ombygning, Inventar (1947)	- 1,75
Boligforhold og Saneringer i Fattigkvarterne i U.S.A.s Byer (1947)	- 3.00

Herudover er det lykkedes Redaktionen at fremskaffe enkelte Eksemplarer af følgende Hæfter, som i længere Tid har været udsolgt. Hæfterne er forsynet med særligt Omslag:

Den protestantiske Kirketype	Kr. 2,00
Etagelejligheder i Stokke	- 3,50
Hotelbygninger og Restaurationer	- 3,50
2 Sygehuse	- 3,00

AKADEMISK ARKITEKTFORENING

Akademisk Arkitektforenings Medlemmer (M. af A. A.) er Arkitekter, der har gennemgaaet den officielle Arkitektuddannelse og modtaget Afgangsbevis fra Statens Arkitektskole ved Kunstakademiet. Undtagelsesvis optages som Medlemmer Arkitekter, som ikke har ovennævnte Uddannelse, men hvis Kvalifikationer er anerkendt af Foreningen.

Foreningens Vedtægter bestemmer Arkitektens Stilling saaledes: Arkitekten er Bygherrens Tillidsmand og Raadgiver. Han modtager Betaling for sit Arbejde af Bygherren og kun af ham; benytter han sig af det ham betroede Arbejde til at skaffe sig Fordele eller Godtgørelser fra Entreprenører, handler han uhæderligt og gør sig uværdig til at være Medlem af Akademisk Arkitektforening.
Arkitekten er Mellemmanden mellem Bygherre og Entreprenør, og som saadan overfor begge forpligtet til at arbejde for en retfærdig Gennemførelse af deres Aftale.

ARKITEKTEN *Meddelelser fra Akademisk Arkitektforening*
Tidsskrift for arkitektur og dekorativ kunst.
Redaktionsudvalg: Arkitekter M.A.A. Willy Hansen, Edvard Heiberg og Frits Schlegel.
Redaktør: Arkitekt M.A.A. Jens Mollerup (ansv. efter presseloven).
Arkitekten udsendes i to udgaver, dels et aktuelt ugehæfte hver onsdag og dels 12 illustr. maanedshæfter aarligt.
Abonnementsprisen for begge hæfter tilsammen er 12 kr. pr. kvartal, ugehæftet alene 5 kr., maanedshæftet alene 7 kr.
Løssalgspris: Ugehæftet 0,50 kr., maanedshæftet 2,50 kr.
Annoncechef: Reklamekonsulent B. Barnholdt.
Redaktion og ekspedition: Bredgade 66, København K, telefon central 4525.

• Dette maanedshæfte indeholder en lille afhandling om træer skrevet af havearkitekt C. Th. Sørensen, lektor i havekunst ved Kunstakademiet, med tegninger af havearkitekt Morten Klint. Afhandlingen giver en samlet fremstilling af de faktorer, der betinger træers vækst og form. Emnet behandles her ikke ud fra botaniske synspunkter men med arkitekternes særlige interesse for øje.

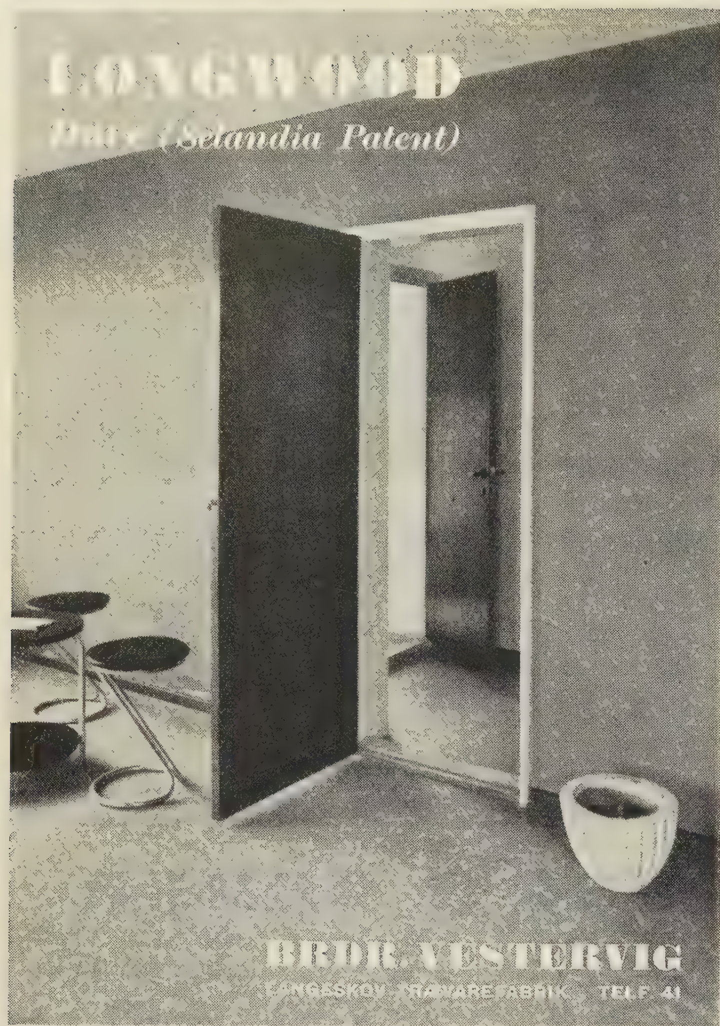
• *Arkitekten* har ogsaa tidligere udsendt hæfter om havekunst I 1946 kom saaledes et maanedshæfte (nr. 3) om G. N. Brandt og hans arbejder og samme aar udsendtes det store dobbelthæfte (nr. 5–6) om Stockholms parkomraader. I aar er det meningen at udsende et tilsvarende hæfte om Københavns parker.
I ældre aargange finder man maanedshæfter om eenfamiliehusets have (1934) og om etagehusets have (1935); i 1942 udkom et hæfte om parken som kulturelt centrum og i 1933 et hæfte med gengivelse af landhuse og deres haver.

• Det følgende maanedshæfte bringer tre vidt forskellige arbejder, som dog har det tilfælles, at det i alle tre tilfælde drejer sig om nybyggeri i samspil med ældre værdifuld bebyggelse. Det første eksempel er arkitekt M.A.A. kgl. bygningsinspektør Thomas Havnings ministerialbygning paa Slotsholmen; dernæst følger det af arkitekt M.A.A. Erhard Lorenz udarbejdede og med den mindre guldmedaille belønnede projekt til en ambassadebygning paa Kgs. Nytorv og endelig om- og tilbygningen af Køge Raadhus af arkitekter M.A.A. Otto Langballe og Aage Madsen.

• Det foregaaende maanedshæfte (1-2) indeholdt sparekasser og banker i provinsen: Landbosparekassen i Aarhus af C. F. Møller, s. 1. Bornholms Spare- og Laanekasse af Eske Kristensen, s. 10. Diskonto- og Laanekassen i Maribo af Hans Erling Langkilde og Ib Martin Jensen, s. 12. Spare- og Laanekassen for Nykøbing Mors og Omegn af Jens og Fritz Madsen, s. 15. Ombygning af Spare- og Laanekassen i Kolding af Henning Noes-Pedersen, s. 20. Bestyrelsesværelset i Aarhus Handelsbank af Orla Dietz, s. 22.

• Til de hæftede bind af maanedshæftet, aargang 1947, er der fremstillet et tillæg indeholdende de smaa artikler og illustrationer, som sædvanligvis findes i annoncespalterne. Af dette tillæg er der udført et ganske lille overskudsoplag,, som kan købes paa *Arkitektens* ekspedition. Tillæget er trykt paa maanedshæftepapir og paa 16 sider. Prisen er 1,50 kr.

(Teksten fortsættes paa omstaaende Side)

Spare- og Laanekassen for Nykøbing Mors og Omegn

En Rettelse

I maanedshæfte 1-2 offentliggjordes tegningerne til Spare og Laanekassen for Nykøbing Mors og Omegn. Ved en meget beklagelig fejl er der angivet forkert fornavn for den ene arkitekts vedkommende. Det er arkitekterne M.A.A. Jens og Fritz (ikke Viggo) Madsen i Viborg, der har projekteret denne bygning.

English summary

This issue of *Arkitekten*, monthly edition, brings an article about trees by C. Th. Sørensen, landscape architect and lecturer on garden architecture at the Royal Academy of Art in Copenhagen.

The author disproves the common view that trees are composed simply of a trunk and a top. By different illustrations with explanatory text he proves the tendency of the tree to spread right from the start and shows how the growth of the trunk is influenced by the surroundings.

The article accounts in detail for different forms and sorts of trees, for their growth and conditions of life. Several kinds of artificially formed trees produced by pruning are also discussed.

A tree may be caracterized as a living building material and for this reason it is rather difficult to predict anything about its future form and size.

By taking into consideration the natural development, the surroundings, the size of roots and the effect of shade and shadow it is however practicable to give a tree the best possible living conditions.

The essay is primary thought to be for the guidance of architects without any special knowledge of botany who are interested in plantings in relation to buildings.

Byplan, vore byer og deres planlægning

Et tidsskrift for byplanlægning, egns- og landsplanlægning

Et dansk byplantidsskrift har været under forberedelse i nogen tid; arbejdet er nu saa langt fremskredet, at det første hæfte kan forventes udsendt omkring 1. august 1948. Det nye tidsskrifts redaktionelle ledelse varetages af en af Dansk Byplanlaboratorium udpeget redaktionskomité, som igen har nedsat en redaktion med følgende medlemmer: stadsarkitekt Poul Gøtzsche (ansv. efter presseloven), civilingeniør V. Malling og fuldmægtig i Ministeriet for Byggeri og Boligvæsen Rud Nielsen. Tidsskriftet er et led i oplysningsarbejdet om dansk byplanlægning og skal virke for en koordinering af alle de kræfter, der beskæftiger sig med byplanarbejdet. Tidsskriftets Navn er *Byplan, vore byer og deres planlægning*; det er meningen at udsende et hæfte paa ca. 48 sider tekst og billeder hvert kvartal. Abonnement tegnes gennem boghandlerne eller direkte hos *Arkitektens* forlag, Bredgade 66, København K.

Særtryk: Om Byplanarbejdet

I 1947 udsendtes et særtryk af tidsskriftet *Arkitekten*: Om Byplanarbejdet. Det er paa 52 sider og indeholder en lang række artikler, som tilsammen giver et godt indtryk af de forskellige sider af dansk byplanlægning. Hæftet koster 4,50 kr. og kan købes i boghandelen eller paa *Arkitektens* ekspedition, Bredgade 66, København K.

(Teksten fortsættes paa omstaaende Side)

Fra tidsskrifterne

R.I.B.A. Journal marts 1948 fortsætter gengivelserne af russisk arkitektur, og har desuden billeder af August Perrets bygninger i anledning af udstillingen af Perrets arbejder, en udstilling vi forhaabentlig ogsaa faar at se i København. Endvidere findes tegninger og fotografier af en moderne amerikansk eenetages skole. Aprilhæftet indeholder blandt andet en artikel om bygninger fra Kap det gode Haab med illustrationer, der stammer fra en udstilling. The journal of the Royal Institute of british Architects, som tidsskriftets fulde navn lyder, er jo et foreningsblad i højeste grad og dets artikler har i almindelighed relation til foreningens møder og andre arrangementer.

The Architectural Review er af papirvanskeligheder blevet tvunget til at indskrænke formatet, men det er kun kvantitativt dette betyder noget, kvaliteten er uforandret. Martshæftet indledes med et brev fra U.S.S.R. I maj 1947 offentliggjorde bladet artikler af tre russiske arkitekter om genopbygningen i Sovjetunionen, og man havde givet artiklerne en redaktionel indledning. Nu har de tre russiske arkitekter i et brev til redaktionen protesteret mod denne indledning. Tidsskriftets redaktør benytter denne anledning til at fremkomme med en kommentar og en redegørelse for vesteuropæisk syn paa den sovjetiske arkitektur, en absolut læseværdig kommentar til et aktuelt spørgsmaal. Af hæftets øvrige indhold skal fremhæves nogle eenfamiliehuse af Karl Koch.
Samme tidsskrifts hæfte fra april beskæftiger sig med hollandsk arkitektur. Arkitekt I. P. Kloos skriver om de forskellige tendenser, som præger hollandsk arkitektur i dag.

Form, Svenska Slöjdförenings Tidsskrift nr. 2 1948 har en hovedartikel om Svenska Amerikaliniens nye atlanterhavsbaad „Stockholm". I nr. 3 offentliggøres arkitekterne Erik og Tore Alséns planer for Årsta Centrum, som led i en diskussion om fritidslokalernes udformning. Arkitekterne har bl. a. arbejdet med rækkehusblokke med façader med abstrakt bemaling.

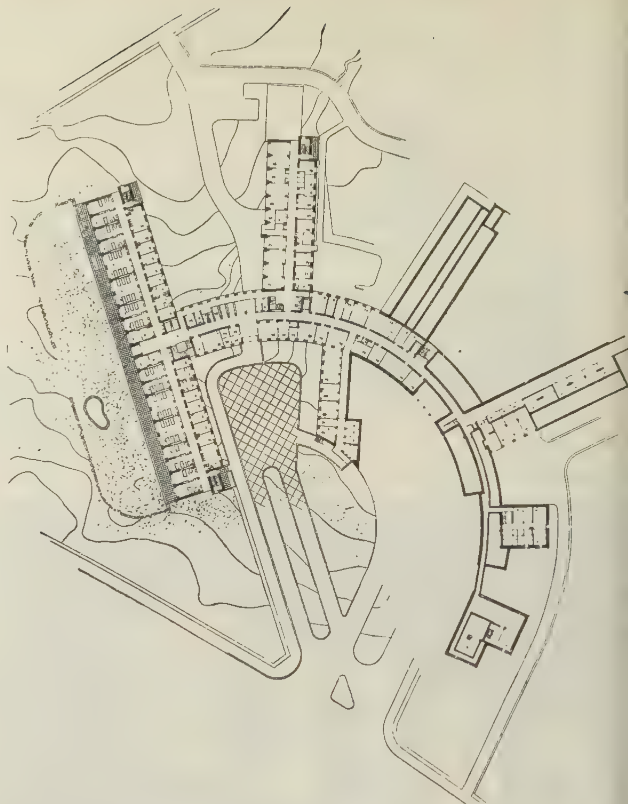
Hem i Sverige nr. 3 indeholder nogle artikler om hvad Sverige kan lære af schweizisk villabyggeri og havekunst.

Bonytt nr. 3 har en artikel om den schweiziske arkitekt Alfred Roths arbejder og om den norske billedhugger Gustav Wiegeland. For ikke arkitekter findes en vejledning i at læse paa tegninger.

Byggekunst nr. 3 1948 har en leder af Thomas Tostrup om boligsituationen i Norge. Det er jo de samme problemer, der gaar igen i alle lande: for ringe boligproduktion og for høje priser, og midlerne til at stimulere produktionen og faa priserne ned synes ogsaa at være de samme: undersøgelse af hvilke muligheder, der findes for en bedre fordeling af produktions omkostningerne og undersøgelse af hvilke muligheder der er for forøgelse af den indenlandske produktion af de varer, der er mest eftertragtede og eventuelt forslag til erstatningsvarer samt naturligvis standardisering.

Architectura Č. S. R. nr. 2 bringer tegninger til forskellige bygninger, der skal opføres som et led i genopbygningen af Prag og andre czekiske byer, f. eks. skoler, børneinstitutioner og kulturcentre. Særlig skal fremhæves et projekt til et ungdomshus, udarbejdet af arkitekt Antonin Cerny.

(Teksten fortsættes paa omstaaende Side)

Uno Ullberg og Erkki Linnasalmi: Børnehospital i Helsingfors. *Stueplan ca. 1 : 2000*

Finske *Arkitekten* nr. 9–10 1947 bringer tegningerne til et børnehospital i Helsingfors, af arkitekterne Uno Ullberg og Erkki Linnasalmi, hvoraf stueplanen gengives ovenstaaende.

Plan, Tidsskrift för planering av landsbygd och tätorter. Foreningen for Samfundsplanlægning i Sverige har i slutningen af 1947 paabegyndt udgivelsen af et tidsskrift for byplanlægning. Hovedredaktør er Per Holm, og i redaktionen sidder endvidere Otto Danneskiold-Samsøe og Göran Sidenbladh, professor Uno Åhren staar som ansvarshavende udgiver. Der er hidtil udkommet to hæfter, som anslaar en meget saglig tone. Det er naturligt, at tidsskriftet i hovedsagen beskæftiger sig med svenske problemer, men der findes bl. a. ogsaa artikler om Englands nye byplanlov og om generalplanen for Osloomraadet. Selvom mange af de problemer svenske byplanlæggere har at arbejde med, ikke direkte kan finde paralleller i dansk byplanlægning, er der mange nyttige impulser at hente i de velskrevne artikler.

(Teksten fortsættes paa omstaaende Side)

Udenlandske arkitekturtidsskrifter

I nedenstaaende liste er optaget de udenlandske arkitekturtidsskrifter, som *Arkitekten* korresponderer med.

Finland
Arkitekten.

Norge
Bonytt.
Byggekunst.
Teknisk Ukeblad.

Sverige
Byggmästaren.
Form (Svenska Slöjdföreningen).
Byggnadsvärlden.
Svenska Hem i Ord och Bild.
Bygglitteratur.
Plan

England
The Architectural Association Journal.
The Architectural Review.
The Journal of the Royal Institute of the British Architects.

Frankrig
l'architecture d'aujourdhui.
l'architecture française.
Technique et architecture.

Holland
Forum.
Bouwkundig Weekblad.
Het Bouwbedriff.

Polen
Architectura.

Sovjetunionen
Архитектура и Строительство.

Tjekoslovakiet
Architectura ČSR.

Generalbeskrivelsen

Akademisk Arkitektforenings Standardiseringsudvalg har udsendt en ny generalbeskrivelse som afløsning for Akademisk Arkitektforenings „Almindelige Beskrivelse af Bygningsarbejder" fra 1922. Den nye generalbeskrivelse er paa samme maade som den sidstnævnte anlagt som en standardbeskrivelse, og dens kvalitetsbestemmelser om materialer og arbejdsudførelser er fastsat i hovedtrækkene svarende til gennemsnittet af gældende praksis i hovedstaden og landets større byer.

(Teksten fortsættes paa omstaaende Side)

Der er dog taget hensyn til, at gældende praksis i enkelte tilfælde kan siges ikke at ligge paa det kv[alitetsniveau], der iøvrigt har dannet sig for det almi[n]delige, ordentlige boligbyggeri, og i saadanne tilfæl[de] er der foretaget de nødvendige ændringer.

Det er meningen, at generalbeskrivelsen skal dann[e] et bredt grundlag for den til hvert byggeforetagen[de] udarbejdede beskrivelse, hvad enten den enkelte ark[i]tekt ønsker kun at have een beskrivelse eller foretræ[k]ker at udarbejde en særlig beskrivelse, der forhold[er] sig til generalbeskrivelsen paa samme maade, so[m] tilfældet er ved særlige betingelser i forbindelse me[d] „Almindelige Betingelser".

Generalbeskrivelsen er en uundværlig haandbog f[or] enhver arkitekt, entreprenør eller leverandør [af] byggematerialer. Den kan købes i boghandelen ell[er] paa *Arkitekten*'s ekspedition, Bredgade 66, Københav[n], og prisen er 4,00 kr. for hæftet eksemplar og 6,00 k[r.] for indbundet.

Særhæfte om Aino og Alvar Aalto

I Anledning af den retrospektive udstilling af ain[o] og Alvar Aaltos arbejder, som har været afholdt [i] Kunstindustrimuseet, er der udgivet et særhæfte me[d] billeder fra udstillingen og med en artikel af professo[r] Aalto (paa svensk og fransk). Det 14 sider store hæft[e] er trykt paa kunsttrykpapir og kan købes i boghan[d]delen eller paa *Arkitekten*'s ekspedition, Bredgade 6[6] – prisen er 1,50 kr.

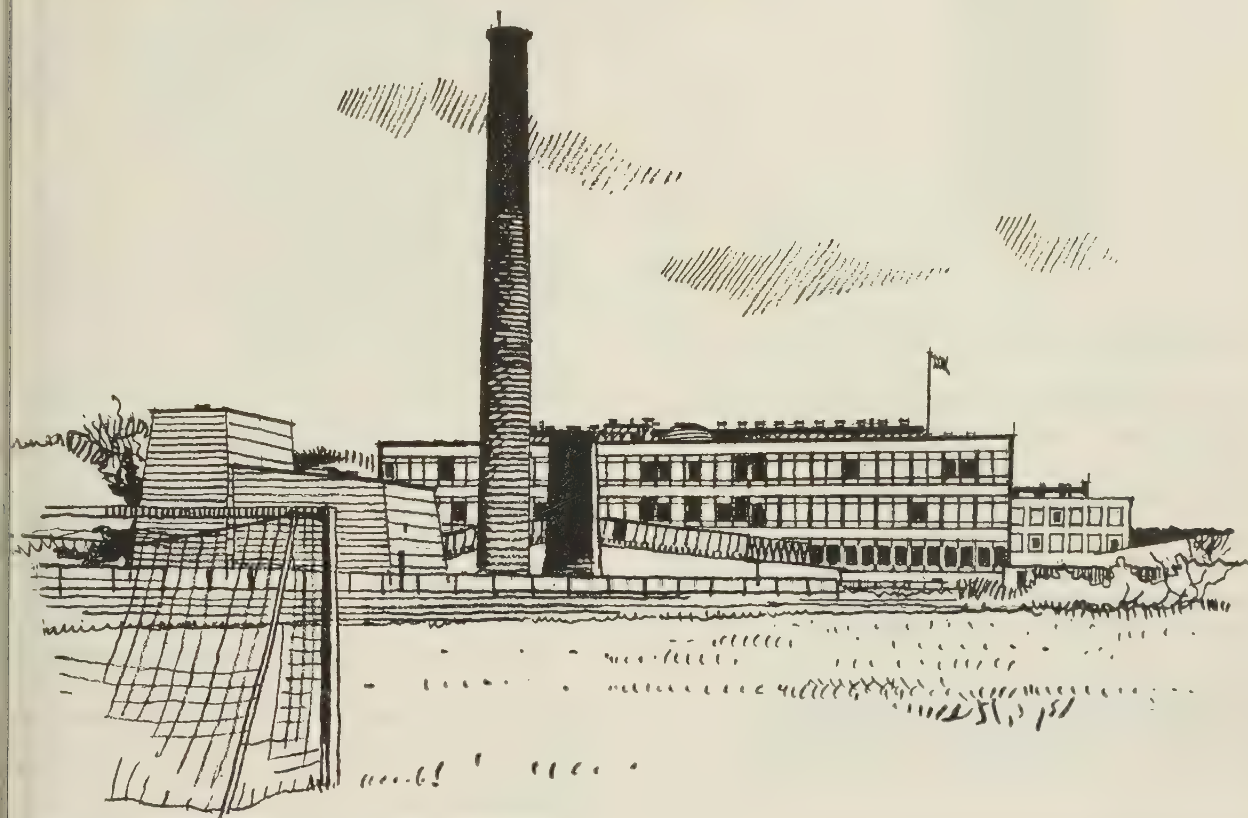
Særhæfter

Et Organ for Københavnsegnens Planlægning (1943)	Kr. 1,0
Tivoli (1945)	- 0,7
Bolignødens Bekæmpelse (1945)	- 2,0
Radiohuset (1945)	- 4,0
Britisk Byplantradition (1946)	- 2,0
Om Byplanarbejdet (1947)	- 4,5
Bing og Grøndahl, Ombygning, Inventar (1947)	- 1,7
Boligforhold og Saneringer i Fattigkvartererne i U.S.A.s Byer (1947)	- 3,0

Herudover er det lykkedes redaktionen at fremskaff[e] enkelte eksemplarer af følgende hæfter, som i læn[gere] tid har været udsolgt. Hæfterne er forsyne[t] med særligt omslag:

Den protestantiske Kirketype	Kr. 2,0
Etagelejligheder i Stokke	- 3,5
Hotelbygninger og Restaurationer	- 3,5
2 Sygehuse	- 0,3

ETERNIT i dansk Byggeri:

Universitetsbyen

Arkitekt: Professor Kaj Gottlob, M.A.A

æt karakteristiske ved Universitetsbyen paa Nørre Fælled er ikke blot den frie Udformning Bygningerne og af Anlægget som Helhed, men ogsaa den Sikkerhed, hvormed de enkelte ygningers specielle Form og Karakter er accentueret gennem Anvendelsen af forskellig- ttede Materialer. For Eksempel har man opnaaet en fin Virkning ved, at Arkitekten har eklædt de Facader, hvor Vinduerne løber igennem som sammenhængende Baand, med vide Eternitplader. Dette skyldes, at Glas og Eternit i arkitektonisk Henseende virker lige et". Denne særlige „Lethed" ved Eternit er ogsaa udnyttet ved den store Silo over Kedel- nlægget, som virker næsten elegant trods sin massive Form.

DANSK

ETERNIT

TAG OG VÆGBEKLÆDNING

ansk Eternit Fabrik A/S, Aalborg . Salgskontor: Ottiliavej 18, Kbhvn. Valby . Telf. *C 3785

AKADEMISK ARKITEKTFORENIN

Akademisk Arkitektforenings medlemmer (M. af A. A.) er arkitekter,
har gennemgaaet den officielle arkitektuddannelse og modtaget afga
bevis fra statens arkitektskole ved Kunstakademiet. Undtagelsesvis
tages som medlemmer arkitekter, som ikke har ovennævnte ud
nelse, men hvis kvalifikationer er anerkendt af foreningen.

Foreningens vedtægter bestemmer arkitektens stilling saaledes: arki
ten er bygherrens tillidsmand og raadgiver. Han modtager beta
for sit arbejde af bygherren, og kun af ham; benytter han sig af
ham betroede arbejde til at skaffe sig fordele eller godtgørelser
entreprenører, handler han uhæderligt og gør sig uværdig til at v
medlem af Akademisk Arkitektforening.
Arkitekten er mellemmanden mellem bygherre og entreprenør, og
saadan overfor begge forpligtet til at arbejde for en retfærdig genn
førelse af deres aftale.

ARKITEKTEN *Meddelelser fra Akademisk Arkitektfore*
Tidsskrift for arkitektur og dekorativ kunst.
Redaktionsudvalg: Arkitekter M.A.A. Willy Hansen, Edvard Heib
og Frits Schlegel.
Redaktør: Arkitekt M.A.A. Jens Mollerup (ansv. efter presselove
Arkitekten udsendes i to udgaver, dels et aktuelt ugehæfte h
onsdag og dels 12 illustr. maanedshæfter aarligt.
Abonnementsprisen for begge hæfter tilsammen er 12 kr. pr. kv
tal, ugehæftet alene 5 kr., maanedshæftet alene 7 kr.
Løssalgspris: Ugehæftet 0,50 kr., maanedshæftet 2,50 kr.
Annoncechef: Reklamekonsulent B. Barnholdt.
Redaktion og ekspedition: Bredgade 66, København K, tele
central 4525.

• Arkitekternes arbejde med ældre bygningskunst er temaet
dette dobbelthæfte, som indledes med en artikel af arkitekt M.A
Henning Helger. Forfatteren redegør for de forskellige sider
det specielle emne og tager stilling til nogle af de problemer,
opstaar, naar en arkitekt skal søge at forlige sin samtids æsteti
og tekniske krav med fortidens arkitekturopfattelse. Som eksemp
paa forskellige opgaver af denne art fra vor tid bringes fø
arkitekt M.A.A., kgl. bygningsinspektør Thomas Havnings mi
steribygning ved Frederiksholms Kanal i København. Dern
følger en artikel af arkitekt M.A.A. Otto Langballe om raadhu
i Køge og i tilknytning hertil gengives planer og fotografier
tilbygningen til raadhuset. Sluttelig offentliggøres arkitekt M.A
Erhard Lorenz projekt til en ambassadebygning som nabo
Thotts Palæ paa Kgs. Nytorv. Projektet tildeltes Akademi
mindre guldmedaille i 1948.

• *Arkitekten* har tidligere bragt artikler om emner der kredse
om dette tema, saaledes skal nævnes artiklerne om Herhol
(af professor Kay Fisker), om Harsdorff (af professor Chr. I
ling) og om Martin Borch (af professor Steen Eiler Rasmusse
og ogsaa i omtalerne af de to konkurrencer om Domus medi
og Københavns Raadhus i 1946 kom arkitekt Ejnar Hansen
stadsarkitekt F. C. Lund ind paa spørgsmaalet.

• Det næste maanedshæfte vil indeholde gengivelser af nye etag
husbebyggelser i København. Hæftet indledes med bebyggels
„Dommerparken" for Socialt Boligbyggeri af arkitekter M.A.A. Ma
nus Stephensen og Knud Thorball og arkitekt M.A.A. Viggo M
ler-Jensen. Endvidere gengives to bebyggelser for Arbejdern
kooperative Byggeforening af arkitekter M.A.A. Henning Ortma
og V. Berner Nielsen og en bebyggelse i Kastrup af arkitekt
M.A.A. Knud Bartholdy og Thyge Olsson.

• Maanedshæfte 3, som udsendtes i slutningen af maj, indehol
en rigt illustreret artikel af havearkitekt C. Th. Sørensen, lekt
ved kunstakademiet: „En lille afhandling om træer" med te
ninger af havearkitekt Morten Klint, s. 25.

• Om planerne til den kommende tids hæfter kan foreløbig o
lyses, at boligbyggeriet vil afgive stof til endnu nogle hæft
Endvidere er maanedshæfter om følgende specielle emner und
udarbejdelse: vuggestuer, udstillinger, landbrugsbyggeri og k
benhavnske parker.

(Teksten fortsættes paa omstaaende si

English summary

This issue of Arkitekten, monthly edition, brings article by Henning Helger, Architect, M. A. A., deali with the problems confronting the architect given t task to reconcile the artistic ideas and technical inst lations of the present with the architecture of the pa The author discusses in detail the different forms this work, such as research, supervision, repairs a restorations, alterations and additions to buildings historical value and interest.

To gain the best possible result the architect mu have a thorough knowledge of the customs and arch tecture of the past, and at the same time he must able to make an old building fit for modern way living. The ideal solution in which the past and t present mingle practically unnoticed is rarely obta ned, and in many cases one must necessarily deci whether history should overrule modern planning vice versa. It might be an architectural gem whi should be preserved as cultural heritage; on the oth hand the question of economy might be very decisi for an owner for which reason part of the old arch tecture must give way for more up-to-date plannin Or it might be the erection of an entirely new buil ing in the midst of a group of old buildings or in street consisting entirely of old houses.

The author arrives at the conclusion that in this kin of work the architect must never compromise. Th main object in architecture is to serve life itself. Th tension between past and present should never b deplored; it has on the contrary very often brough forward entirely new values in the art of buildin To illustrate the problems in the essay the issue com prises two buildings recently erected in Copenhage and Køge, besides a project for an embassy buildin in Copenhagen.

The first building by Thomas Havning, Archite M. A. A., finished in 1940 was erected on Slotsholme in Copenhagen in connection with the ministeria buildings and serves as an extension of these. It wa built on concrete piles and the materials used ar hand made yellow brick and red tiles for the roo All floors are reinforced concrete with "Critall" heating In the layout the architect has aimed at close harmon with the surrounding buildings and the greater pa of existing trees have been preserved.

The alteration and extension of the Town Hall o Køge, a small town having about 9000 inhabitants was planned by Otto Langballe, Architect M. A. A He renders a detailed account for the history of thi renowned building, which is almost 400 years ol and has been altered many times.

In the old building the town-council hall was restore and new offices were arranged in the extension. The exterior of the latter was treated rather plai in order not to compete with the town hall.

The last part of the issue shows a project by Erhar Lorenz, Architect, M. A. A., for a new embassy build ing in Copenhagen – for a country called "Utopia" The project was awarded the 1948 Gold Medal a the Royal Academy of Art.

The building is planned around a quadrangle, wit front towards Kongens Nytorv, one of the main square

(Teksten fortsættes paa omstaaende side

in the city. It is thought to be erected in reinforce concrete, and the bays filled with specially constructe slabs and patent windows. The architecture is strict modern but in the opinion of the jury the competit in his design has preserved the spirit of the disti guished neighbourhood.

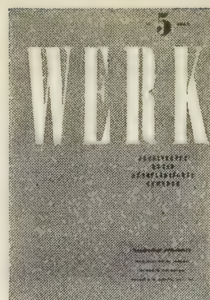
Byplan, vore byer og deres planlægnin
Et tidsskrift for byplanlægning, egns- og landsplanlægning 711.

Det nye byplantidsskrift *Byplan – vore byer og dere planlægning* udsendes med første hæfte i august 1948. Dansk Byplanlaboratorium har til tidsskriftets ledels udpeget følgende redaktionskomite:
Arkitekt M.A.A. *Peter Bredsdorff*
Stadsingeniør *O. Forchhammer*
Seminarielærer, amtsraadsmedlem *Chr. Hauch*
Arkitekt M.A.A. *Hans Erling Langkilde*
Direktør *Ove Larsen*, Statens Bygningsdirektorat
Landinspektør *Axel Meldal.*
Tidsskriftets redaktion har følgende medlemmer:
Stadsarkitekt *Poul Gøtzsche* (ansvarshavende)
Civilingeniør *V. Malling*
Fuldmægtig *Vagn Rud Nielsen.*
Redaktionssekretær er arkitekt M.A.A. *Poul Erik Skrive* og redaktionens adresse er: Stormgade 12, Kbhvn. K
Forlag og ekspedition: Bredgade 66, Kbhvn. K.
Abonnementsafgiften er sat til 16 kr. for fire hæfter ca. 48 sider. Tidsskriftet paatænkes udsendt som e kvartalsskrift. Abonnement kan tegnes gennem Arki tektens forlag, Bredgade 66, Kbhvn. K, ved indsen delse af medfølgende brevkort. Paa grund af papi tildelingen maa det anbefales, at abonnement tegne snarest muligt, da man kun kan tage imod et be grænset antal abonnenter.

Om byplanarbejdet

I 1947 udsendtes et særtryk af tidsskriftet *Arkitekten* Om Byplanarbejdet. Det er paa 52 sider og inde holder en lang række artikler, som tilsammen give et godt indtryk af de forskellige sider af dansk by planlægning. Hæftet koster 4,50 kr. og kan købes boghandelen eller paa *Arkitektens* ekspedition, Bre gade 66, København K.

(Teksten fortsættes bag i hæfte

Fra tidsskrifterne

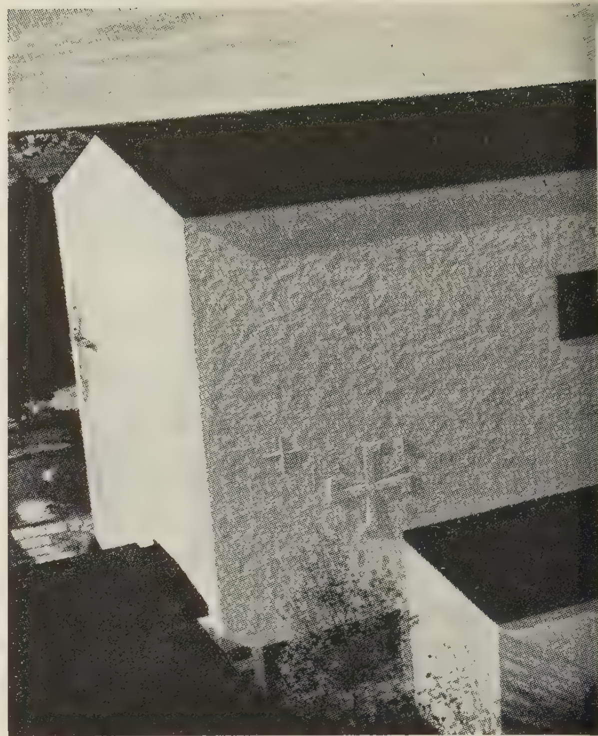
Werk nr. 4 bringer tegninger og fotografier af n schweiziske eenfamiliehuse og et enkelt hus af schweizer-arkitekt i det fremmede (Marcel Breuer. Af hæftets øvrige indhold skal nævnes en artikel o en moderne schweizisk billedhuggerinde med fortri lige reproduktioner af ikke lige saa fortrinlige skul turer. *Werk* har udsendt sit maj-hæfte, som et særhæf om dansk arkitektur. I en redaktionel indledning skriv Alfred Roth, at hæftet skal tjene til at sprede ken skab til den nyere tids danske arkitektur; samtid skal hæftet udtrykke vore schweiziske kollegers ta for den modtagelse, deres arkitekturudstilling fik København sidste sommer. Takker vi nogen sind de forsultne europæiske børn, fordi de vil spise vor rødekors pakker? Efter 5 aars ufrivillig selvbeskue var Schweizer-udstillingen et led i vor kulturel genopbygning, men selvom vi ikke føler, at vi har gjo noget schweizerne skylder os tak for, er vi glade fo at dette hæfte endnu fastere knytter de baand, som forbinder vore to lande. Foruden gengivelser a dansk arkitektur og en oversættelse af Fiskers ford drag om funktionalismens moral (holdt ved Akade miets stiftelsesfest 1947) indeholder hæftet en blær dende artikel af arkitekt Conrad D. Furrer. Et af d dumme spørgsmaal vi plejer at stille udlændinge naar de har været her i ti minuter er: Hvad syne De om Danmark? Dette spørgsmaal besvarer Furre nu med denne artikel, som vidner om en eminen forstaaelse af vore forudsætninger og begrænsninger. Den fremstilling, der her gives af vor bygningskunst dens traditioner og udvikling, er i sin knappe form en bedrift. Artiklen og hele hæftet er en hyldest ti dansk arkitektur fra fagfæller, hvis værker vi ser op til

R. I. B. A. Journal for maj bringer en foromtale af en udstilling om moderne skolebyggere, som afholdte i The Royal Institute of British Architects i tiden 26. maj–19. juni.

Danish foreign office journal er et tidsskrift for dansk propaganda i udlandet, udsendt gennem Udenrigs ministeriets pressebureau. I hæfte 1-1948 har arki tekt Langkilde skrevet en artikel om nye typer i dansk boligbyggeri. Forfatteren omtaler rækkehus byggeriet og udviklingen i etagehusbyggeriet illu streret gennem evolutionen: brandaltan – karnap altan og tendensen til de større og større bolig kvarterer.

The architectural review – maj 1948 – indledes med en mindeartikel om Professor Charles Albert Reilly som siden 1904 virkede ved arkitekturskolen i Liver pool. Reilly døde den 2. februar 1948. Af hæftets øvrige indhold skal nævnes to historiske artikler om

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

Erik Bryggman: Kapel i Åbo

(fra „Architectural revie

henholdsvis haverne ved Oxford og ødelæggelsen grotten i Oatlands park. Vor tid er repræsenteret Erik Bryggmans kapel i Åbo og Amsterdams to ny banegaarde (fra 1939): Amstel og Muiderpoo stationerne af arkitekt H. G. J. Schelling.

Techniques at architecture nr. 9–12 for 1947 er et dige hæfte om flyvning. Af det mere end 140 sider sto hæftes indhold skal bl. a. fremhæves en artikel le Corbusier om urbanisme og flyvning. Forude tekniske artikler om udviklingen i flyvemaskinkon struktionen m. m. findes gengivelser af projekterr til lufthavnen Orly ved Paris, Heathrow ved London Chicagos lufthavn og mange flere. Endelig er de gengivelser af lufthavnsbygninger og hangarer fr mange forskellige lande og byer (Prag, Milan Dublin, Rio de Janeiro, m. fl.). Der afsluttes me nogle artikler om principperne for hangarer bygged af træ- eller staalkonstruktioner.

L'ossature metallique er et belgisk maanedsskrift. aprilhæftet gengives bl. a. det nye kommunale teat i Utrecht, tegnet af arkitekten W. M. Dudok.

Byggekunst nr. 4 gengiver et hus i Bærum af Arnstei Arneberg og resultaterne fra konkurrencen om sygehus i Vest-Agder. Fra Norge kommer ogsa *Bonytt*, hvis april-hæfte er af helt international karal ter. Først skriver englænderen Alec Davis om brug kunst i videre betydning, dernæst anmeldes udsti lingen Unga Hem i Göteborg, Bernt Heiberg skriv om Alvar Aalto – hvis udstilling fornylig har vær i Oslo – og Ole Vinding skriver om danske blad tegnere.

Bouwkundig Weekblad bringer en offentliggørelse arkitekt M.A.A. Povl Baumanns bygning for Jern- & Metalindustrien i København.

(Teksten fortsættes paa omstaaende si

Udenlandske arkitekturtidsskrifter

I nedenstaaende liste er optaget de udenlandske arkitekturtidsskrifter, som *Arkitekten* korresponderer med.

Finland

Arkitekten.

Norge

Bonytt.
Byggekunst.
Teknisk Ukeblad.

Sverige

Byggmästaren.
Form (Svenska Slöjdföreningen).
Byggnadsvärlden.
Svenska Hem i Ord och Bild.
Bygglitteratur.
Plan

England

The Architectural Association Journal.
The Architectural Review.
The Journal of the Royal Institute of the British Architects.

Frankrig

l'architecture d'aujourdhui.
l'architecture française.
Technique et architecture.

Holland

Forum.
Bouwkundig Weekblad.
Het Bouwbedriff.

Polen

Architectura.

Schweiz

Werk

Sovjetunionen

Архитектура и Строительство.

Tjekoslovakiet

Architectura ČSR.

Haandværkere og leverandører

Ministeriebygning ved Frederiksholms Kanal

Stenhuggerarbejdet: De Forenede Granitbrud A/S, *Jernbeton og Murerarbejdet*: A/S Takfa med Murersvendenes A/S, *Tømrerarbejdet*: Chr. Christensen, *Blikkenslagerarbejdet*: K. V. Hamann, *Snedkerarbejdet*: A/S Silvan, *Beslag*: Oscar Meyer og Rud. Koreska, *Glarmesterarbejdet*: H. Jensen, Søborg, *Malerarbejdet*: Th. Deleuran, *Smedearbejdet*: H. H. Blücher & Søn *Gulvbelægning*: A/S Dansk Asfaltfabrik og Expankokompagniet A/S.

Raadhuset i Køge

Murerarbejdet: Hans Nielsen, Køge. *Etageadskillelser:* Kampsax, København. *Tømrerarbejdet:* J. P. Jensen, Køge. *Udvendige Vinduer* Carl Nielsen, Køge. *Snedkerarbejdet:* Køge Maskinsnedkeri. *Opstilling af Snedkerarbejdet:* Christiansen. *Blikkenslagerarbejdet:* Hørning, Køge. *Glarmesterarbejdet:* H. Schou-Hansen, Køge. *Smedearbejdet:* F. Rasmussen, Køge. *Elektrikerarbejdet:* A. Nielsen, Køge. *Durac:* Murermester K. B. Rasmussen, Køge. *Expanko:* Expankokompagniet, København. *Boxdør:* Dansk Panserbox, København. *Elektriske Lamper:* Blauenfeldt, Køge. *Sanitetsarbejdet:* Oscar Hansen, Køge. *Varmeapparat:* Viggo Hansen, Køge. *Vejvisertavler:* Arkivex, København. *Møbler:* Poul Hansen, Køge og Carl Jensen, Køge. *Stole:* Fritz Hansen. *Møbelpolstring:* Jens Olsen, Køge.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

Generalbeskrivelsen

Akademisk Arkitektforenings Standardiseringsudvalg har udsendt en ny generalbeskrivelse som afløsning for Akademisk Arkitektforenings „Almindelige Beskrivelse af Bygningsarbejder" fra 1922. Den nye generalbeskrivelse er paa samme maade som den sidstnævnte anlagt som en standardbeskrivelse, og dens kvalitetsbestemmelser om materialer og arbejdsudførelser er fastsat i hovedtrækkene svarende til gennemsnittet af gældende praksis i hovedstaden og landets større byer. Der er dog taget hensyn til, at gældende praksis i enkelte tilfælde kan siges ikke at ligge paa det kvalitetsniveau, der iøvrigt har dannet sig for det almindelige, ordentlige boligbyggeri, og i saadanne tilfælde er der foretaget de nødvendige ændringer.

Det er meningen, at generalbeskrivelsen skal danne et bredt grundlag for den til hvert byggeforetagende udarbejdede beskrivelse, hvad enten den enkelte arkitekt ønsker kun at have een besjrivelse eller foretrækker at udarbejde en særlig beskrivelse, der fastholder sig til generalbeskrivelsen paa samme maade, som tilfældet er ved særlige betingelser i forbindelse med „Almindelige Betingelser".

Generalbeskrivelsen er en uundværlig haandbog for enhver arkitekt, entreprenør eller leverandør af byggematerialer. Den kan købes i boghandelen eller paa *Arkitekten*'s ekspedition, Bredgade 66, København, og prisen er 4,00 kr. for hæftet eksemplar og 6,00 kr for indbundet.

Arkitektens gamle aargange

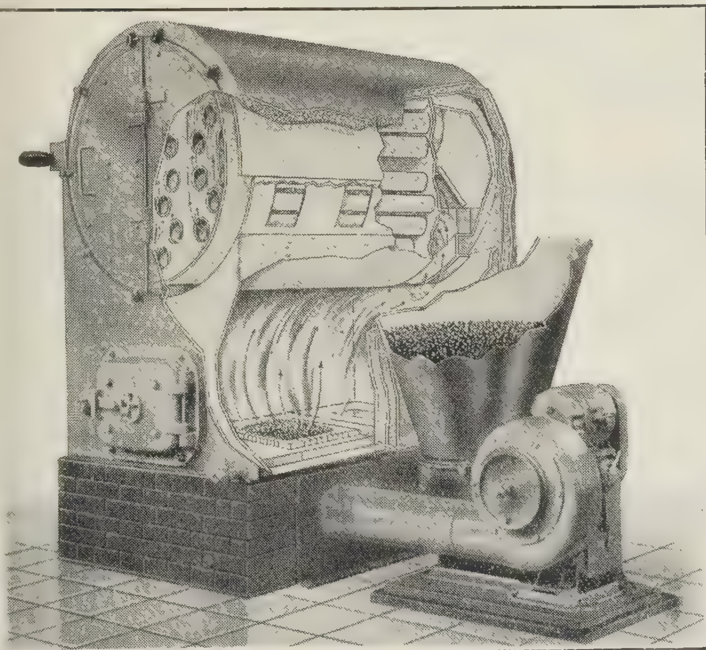
Det var en bedrift da Akademisk Arkitektforening i 1898 paabegyndte udsendelsen af *Meddelelser fra Akademisk Architektforening*, som efter nogle aar fik navnet *Architekten*. Det var som bekendt arkitekten professor Vilh. Klein, der fik ideen og det skyldes hans initiativ, at udsendelsen af tidsskriftet blev virkelighed. Disse gamle aargange har nu faaet en historisk værdi baade ved deres gengivelser af datidens bygningskunst og ved afspejlingen af aarhundredskiftets livlige arkitekturdebat. Ved en gennemgang af arkiverne er det lykkedes ekspeditionen at fremskaffe nogle komplette aargange fra denne tid, ligesom der herudover findes en del enkelte eksemplarer af disse hæfter. Desværre gør pladsmangel det nødvendigt, at realisere disse ældre aargange op til 1918. Vi maa derfor bede læsere, der er interesseret i hele aargange eller enkelte hæfter om snarest muligt at henvende sig i *Arkitektens* ekspedition. Dette gælder ogsaa, selv om det kun drejer sig om ganske enkelte hæfter til supplement af ukomplette aargange. Der findes komplette aargange fra 1902/03, 1904/05, og aarene 1909–1916; prisen for hele aargangen er nedsat til 5 kr., enkelte hæfter koster 20 øre.

Særhæfter

Et Organ for Københavnsegnens Planlægning (1943)	Kr.	1,00
Tivoli (1945)	-	0,75
Bolignødens Bekæmpelse (1945)	-	2,00
Radiohuset (1945)	-	4,00
Britisk Byplantradition (1946)	-	2,00
Boligforhold og Saneringer i Fattigkvarterne i U.S.A.s Byer (1947)	-	3,00
Aino og Alvar Aalto (1948)	-	1,50
Den protestantiske Kirketype (2. opl. 1947).	-	2,00
Etagelejligheder i Stokke (2. opl. 1947)	-	3,50

Genopbygningen i fuld Gang ...!

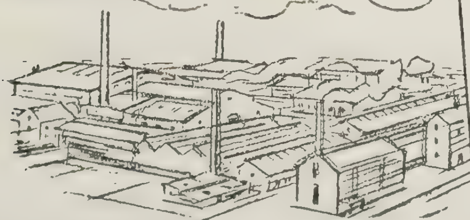
Trods den vanskelige Materiale-Situation indenfor Bygningsindustrien ser man Landet over energiske Forsøg paa at tilfredsstille det stadig voksende Behov for Boliger, Fabriker, Skoler og andet Byggeri.

Ogsaa DANSK STOKER & VARMEKEDEL KOMPAGNI A/S deltager i disse Bestræbelser med Installering af de kendte SMITHHÜTTE Centralstokers og Centralvarmekedler – med det Formaal at skabe den største Økonomi og den billigste Vedligeholdelse for Bygherrene.

Tal med A/S DANSK STOKER, naar Problemet bliver aktuelt for Dem. – Vi har nu over 3.000 Anlæg i tilfredsstillende Drift.

SMITH, MYGIND & HÜTTEMEIER A/S

KØBENHAVN N.

GENERALREPRÆSENTANT FOR SALGET:

DANSK STOKER & VARMEKEDEL KOMPAGNI A/S

København: Bredgade 58, C. 14809, C. 12179
Aarhus: Ny Banegaardsg. 45, Tlf. 1023, 1024
Odense: Søndergade 2, Tlf. 8842

AKADEMISK ARKITEKTFORENIN

Akademisk Arkitektforenings medlemmer (M. af A. A.) er arkitekter, har gennemgaaet den officielle arkitektuddannelse og modtaget afga bevis fra statens arkitektskole ved Kunstakademiet. Undtagelsesvis tages som medlemmer arkitekter, som ikke har ovennævnte ud nelse, men hvis kvalifikationer er anerkendt af foreningen.

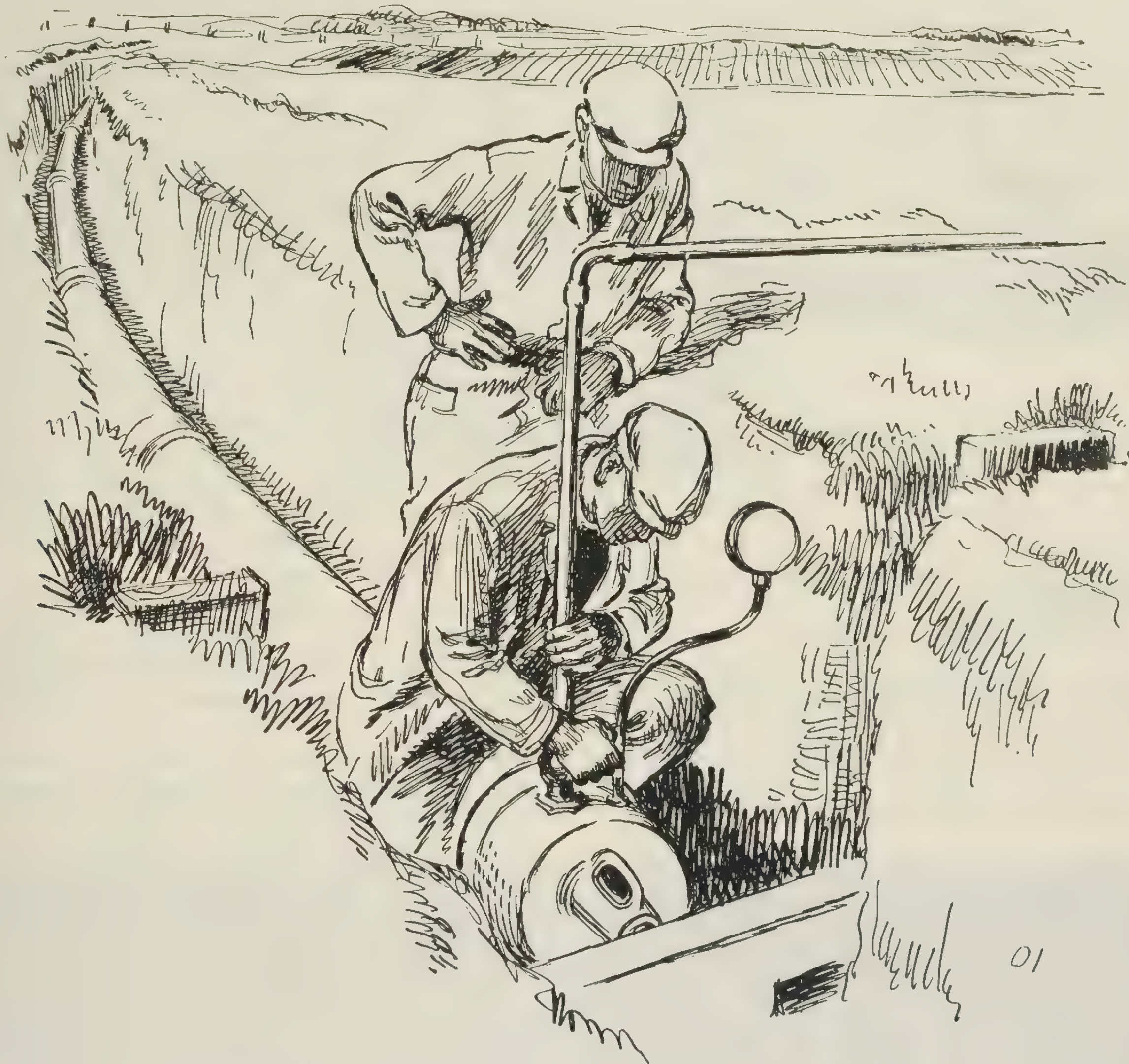
Foreningens vedtægter bestemmer arkitektens stilling saaledes: arki ten er bygherrens tillidsmand og raadgiver. Han modtager beta for sit arbejde af bygherren, og kun af ham; benytter han sig af ham betroede arbejde til at skaffe sig fordele eller godtgørelser entreprenører, handler han uhæderligt og gør sig uværdig til at medlem af Akademisk Arkitektforening.
Arkitekten er mellemmanden mellem bygherre og entreprenør, og saadan overfor begge forpligtet til at arbejde for en retfærdig genn førelse af deres aftale.

ARKITEKTEN *Meddelelser fra Akademisk Arkitektfore*
Tidsskrift for arkitektur og dekorativ kunst.
Redaktionsudvalg: Arkitekter M.A.A. Willy Hansen, Edvard Heib og Flemming Teisen.
Redaktør: Arkitekt M.A.A. Jens Mollerup (ansv. efter presselove
Arkitekten udsendes i to udgaver, dels et aktuelt ugehæfte h onsdag og dels 12 illustr. maanedshæfter aarligt.
Abonnementsprisen for begge hæfter tilsammen er 12 kr. pr. kv tal, ugehæftet alene 5 kr., maanedshæftet alene 7 kr.
Løssalgspris: Ugehæftet 0,50 kr., maanedshæftet 2,50 kr.
Annoncechef: Reklamekonsulent B. Barnholdt.
Redaktion og ekspedition: Bredgade 66, København K, tele central 4525.

• Dette maanedshæfte indeholder gengivelser af nyere etage byggelser i København. Hæftet indledes med bebyggelsen „Do merparken“, som arkitekterne M.A.A. Magnus Stephensen Knud Thorball og arkitekt M.A.A. Viggo Møller-Jensen har ı ført for Foreningen Socialt Boligbyggeri paa den sidste led byggegrund i Bispebjergkvarteret ved Landsdommervej lige v siden af Grundtvigsskolen. Endvidere gengives den af arkit terne M.A.A. Henning Ortmann og V. Berner Nielsen tegne bebyggelse for Arbejdernes kooperative Byggeforening i Fre riksholmskvarteret. I tilknytning hertil vises nogle lejlighe typer fra den ældre bebyggelse „Bispevænget“, som de sam arkitekter har udført for samme bygherre i Bispebjergkvarter Hæftet afsluttes med gengivelsen af en boligbebyggelse Arbejderbo tegnet af arkitekterne M.A.A. Knud Bartholdy Thyge Olsson; denne bebyggelse ligger i Kastrup, som i senere aar har faaet en stærk vækst og for øjeblikket er den f stad, der har det livligste byggeri af etagehuse.

• Det næste maanedshæfte vil omhandle byggeriet af statslaan huse. Arkitekt Frimand Klausen, som er ansat i Boligministeri har skrevet en artikel om Ministeriets krav og andre forhold v statslaansbyggeriet og denne artikel illustreres med en halv sn gode eksempler paa statslaanshuse, der er opført i den sidste ti med dens materialevanskeligheder og andre besværlighede Særlig interessant er det at se hvor store huse man indenf 110 m²-grænsen kan faa statslaan til og hvor smuk en udnyttel af det fastsatte maximumsareal der er naaet i nogle af husen Foruden statslaanshusene er der i hæftet ogsaa medtaget enkel eenfamiliehuse, som ikke er opført med statslaan, men indenf 110 m²-grænsen. Her skal bl. a. fremhæves arkitekterne Eva Nils Koppels 3 huse til familien Koppel, arkitekterne M.A. Paul Hauge og Ole Kornerup Bangs hus ved Vejlesø og arkitel M.A.A. Erik Herløws hus for en kunstmaler i Veddingebakke

• Maanedshæfte 4–5 udsendtes i begyndelsen af juli og omhan lede samspillet mellem ældre og yngre arkitektur. Hæftet in ledes med en artikel af arkitekt M.A.A. Henning Helger om ark tektens arbejde med ældre bygningskunst – S. 41 –, dernæ følger gengivelser af kgl. bygningsinspektør, arkitekt M.A. Th. Havnings ministeriebygning ved Frederiksholms Kanal – S. 4 Arkitekt M.A.A. Otto Langballe har skrevet en interessant artik om Køge Raadhus' historie; i tilknytning hertil gengives plan og fotografier fra ombygning af raadhuset – S. 57 –, hæftet a sluttes med gengivelse af projektet til en ambassadebygning ve Kgs. Nytorv, udført af arkitekt M.A.A. Erhard Lorenz; arkitekte fik tildelt Akademiets mindre guldmedaille for dette projekt S. 62.

English summary

This issue of Arkitekten, monthly edition, deals wi buildings recently erected by different buildir societies in Copenhagen.

The first type is "Dommerparken" at Bispebjer designed for "Socialt Boligbyggeri" by Magnus Ste hensen, Knud Thorball and Viggo Møller Jense Architects, M.A.A. The scheme comprises six blocks flats of various length dependent on a predeterminat plot plan. The blocks are facing east–west. Instea of the usual recessing of the balconies the west eleva tions are formed with combined bays and balconi like a book-case. The scheme includes a speci building for the children, which will be shown in later issue. It was designed by Viggo Møller Jense Architect, M.A.A.

The second type was designed by Henning Ortman and V. Berner Nielsen, Architects M.A.A. It is in storyes in the shape of a comb. On account of th general lack of materials at the time of the erectio the balconies were omitted, and for this reason th living rooms are marked in the west elevations b rather large windows. This scheme too has a speci building for the children and it will be treated i the above mentioned issue.

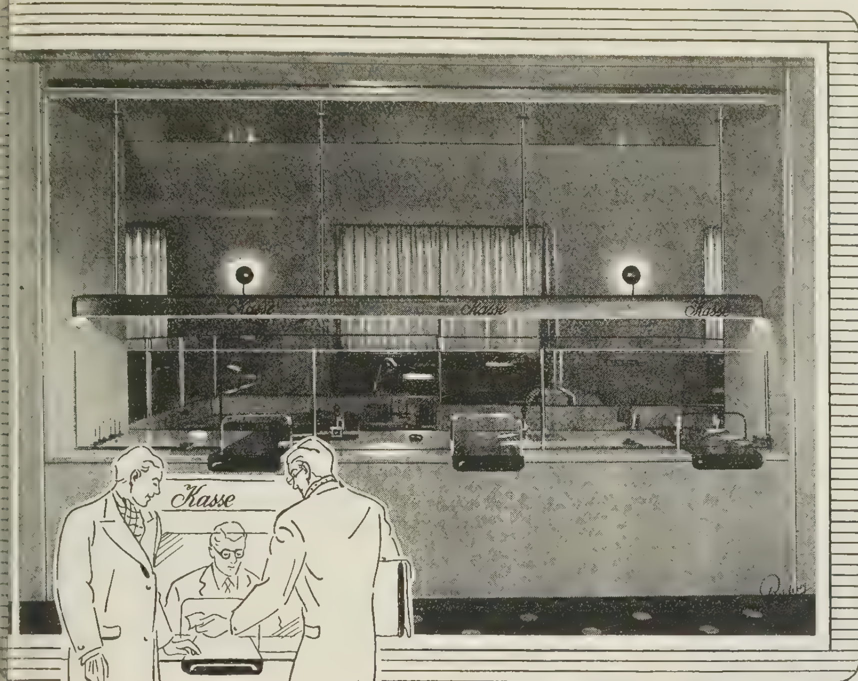
For the same building society the architects hav previously designed "Bispevænget", having varyir types of flats with spare rooms which have prove satisfactory. These types are shown in connectio herewith.

The last part of the issue shows a housing schem for "Taarnby sociale Boligselskab", designed b Knud Bartholdy and Thyge Olsson, Architects M.A.A. These buildings also bear witness to the lack materials in Denmark after the war. The outsid walls which originally were planned to be fac brick were plastered, and for the roofs cement til were used instead of ordinary tiles. It is the fir time cement tiles have been allowed in building erected with state subsidy.

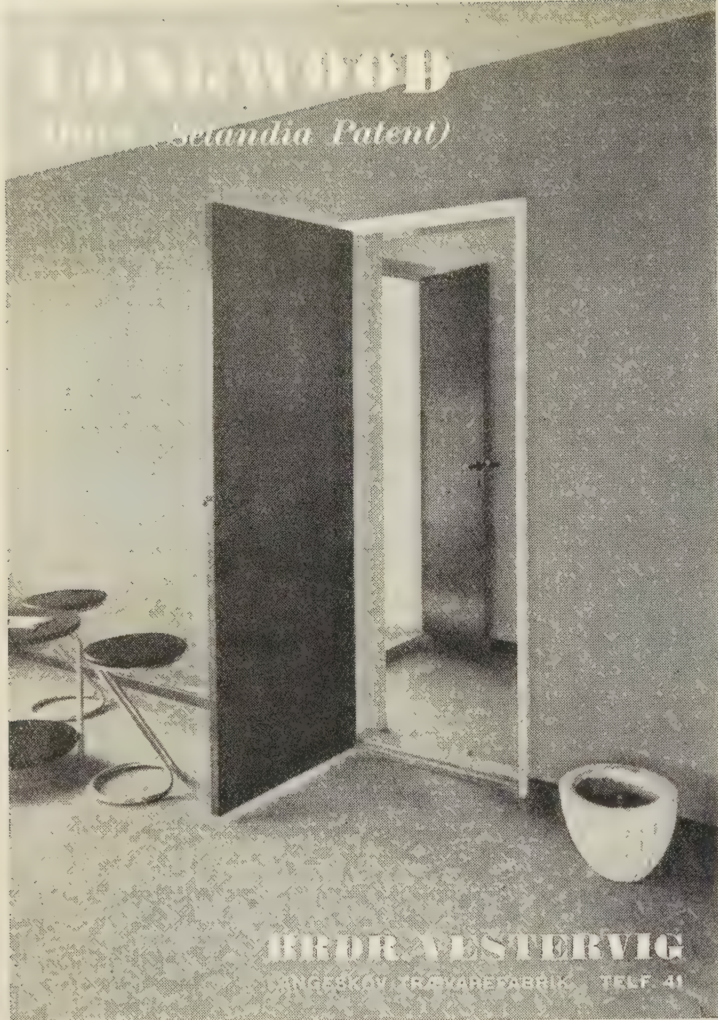
Arkitektens gamle aargange

Det var en bedrift da Akademisk Arkitektforening 1898 paabegyndte udsendelsen af *Meddelelser fi Akademisk Architektforening*, som efter nogle aar fi navnet *Architekten.* Det var som bekendt arkitekte professor Vilh. Klein, der fik ideen og det skyld hans initiativ, at udsendelsen af tidsskriftet ble virkelighed. Disse gamle aargange har nu faaet e historisk værdi baade ved deres gengivelser af d tidens bygningskunst og ved afspejlingen af aa hundredskiftets livlige arkitekturdebat. Ved en ge nemgang af arkiverne er det lykkedes ekspeditione at fremskaffe nogle komplette aargange fra denn tid, ligesom der herudover findes en del enkelt eksemplarer af disse hæfter. Desværre gør plad mangel det nødvendigt, at realisere disse ældre aa gange op til 1918. Vi maa derfor bede læsere, der interesseret i hele aargange eller enkelte hæfter o snarest muligt at henvende sig i *Arkitektens* ekspeditio Dette gælder ogsaa, selv om det kun drejer sig o ganske enkelte hæfter til supplement af ukomplet aargange. Der findes komplette aargange fra 1902/0 1904/05, og aarene 1909–1916; prisen for hele aa gangen er nedsat til 5 kr., enkelte hæfter koster 20 ør

(Teksten fortsættes paa omstaaende si

Landmandsbanken Stefan-Afdeling
Arkitekt M.A.A. Arne Jacobsen

Særhæfter

Et Organ for Københavnsegnens Planlægning (1943)	Kr. 1,0
Tivoli (1945)	- 0,
Bolignødens Bekæmpelse (1945)	- 2,0
Radiohuset (1945)	- 4,0
Britisk Byplantradition (1946)	- 2,0
Boligforhold og Saneringer i Fattigkvarterne i U.S.A.s Byer (1947)	- 3,0
Aino og Alvar Aalto (1948)	- 1,5
Den protestantiske Kirketype (2. opl. 1947)	- 2,0
Etagelejligheder i Stokke (2. opl. 1947)	- 3,5

Haandværkere og leverandører

Dommerparken, blok A, B, C, D.

Murerarbejdet: Søren Levring, P. R. Madsen, I. Th. Ol sen og Chr. Rassow. *Tømrerarbejdet:* From Thygesen P. Jul Hansen. *Snedkerarbejdet:* Frode Olsen & Co Johs. Madsen & Søn. *Blikkenslagerarbejdet, sanitet, ga vand, centralvarme og smedearbejdet:* Ingeniørforretnin „Odin". *Glarmesterarbejdet:* Henry Storr. *Elektrisk in stallation:* Dansk Elektrisk Co. *Malerarbejdet:* Anto Hansen. *Særlige entrepriser: Broncelister:* A. B. C. *Over lys:* V. Kann Rasmussen.

Dommerparken, blok E, F.

Murerarbejdet: Larsen & Andersen, A. Jespersen Søn. *Tømrerarbejdet:* P. Jul. Hansen, N. J. Christoffe sen. *Snedkerarbejdet:* Silvan, Bygningssnedkernes A/S *Blikkenslagerarbejdet, gas, vand, sanitet og smedearbejdet* Ingeniørforretningen Odin. *Glarmesterarbejdet:* Henr Storr, C. L. Christiansen & Sønner. *Elektrisk installa tion:* Dansk Elektrisk Kompagni. *Malerarbejdet:* Socia Boligbyggeris malerafdeling.

Dommerparken, samtlige blokke

Kedel og stoker: Recks Opv. *Varmemaaler:* Odin Glorius *Elektrolyse:* A/S I. Kryger. *Maskinvask:* A/S Vølund *Isolering:* G. Becker. *Vej og kanal:* Karl Nilsson.

Arbejdernes kooperative Byggeforening, karré 15 og 1

Murerarbejdet: Murersvendenes A/S. *Tømrerarbejdet* Tømrersvendenes A/S. *Snedkerarbejdet:* Bygningssned kernes A/S. *Elektrisk installation:* A/S Alliance. *Smede arbejdet:* Oluf & Ferd. Schæbel. *Glarmesterarbejdet* H. Zederkop. *Malerarbejdet:* F. Friedmann & Søn *Blikkenslagerarbejdet, sanitet, varme:* Christensen & Mædler, Thorvald Larsen, Blikkenslagernes A/S *Anlægsgartner:* H. H. Sørensen. *Kedler:* Recks Opvarm nings Co. A/S. *Vaskemaskiner m. m.:* Vølund. *Skilte*

(Teksten fortsættes paa omstaaende sid

VAND
DAMP
LUFT

Seidlers Skiltefabrik. *Vejarbejde:* Jord & Betonarbe dernes A/S. *Varmemaalere:* Clorius. *Terrazzo:* Pietr Chieu.

Bispevænget

Murerarbejdet: Murersvendenes A/S. *Tømrerarbejdet* Tømrersvendenes A/S. *Snedkerarbejdet:* Bygningssned kernes A/S. *Elektrisk installation:* A/S Alliance. *Maler arbejdet:* F. Friedmann & Søn. *Glarmesterarbejdet* H. Zederkop. *Smedearbejdet:* H. P. Sørensen, Oluf & Ferd. Schæbel. *Blikkenslagerarbejdet, sanitet, varme:* Geor Larsen, Johs. Seemann, Chr. Olsen & Mejlgaar Mortensen. *Anlægsgartner:* H. Barkholt, Carl Nielsen *Kedler:* Recks Opvarmnings Co. *Vaskemaskiner m. m.* Vølund. *Vejarbejde:* Karl Nilsson. *Varmemaalere:* Cloriu *Terrazzo:* Pietro Chieu.

Boligbebyggelse i Kastrup

Murerarbejdet: Axel Harager. *Betontrapper og Altan forsider:* K. Hindhede, *Murmaterialer:* A/S Harald Simonsen. *Tømrerarbejdet:* A. C. Christensen, Kastrup *Snedkerarbejdet:* Frode Olsen & Co. *Beslag til snedker arbejdet:* Carl F. Petersen. *Smedearbejdet og elektrisk installationer:* Semler & Matthiassen. *Blikkenslager arbejdet:* Carlsen & Dyhr. *Gas, vand og sanitet:* H. M Bastiansen, Kastrup. *Glarmesterarbejdet:* Th. Knøfler & Sv. Aagesen. *Malerarbejdet:* A. M. Petersen, Taarbæk *Centralvarmeanlæg:* Storm Hansen & Co. *Vaskerianlæg* A/S Vølund. *Kobbertætningslister:* Oscar Nielsen.

Fra tidsskrifterne

Finske *Arkitekten* hæfte 11–12 1947 bringer en offentliggørelse af Domus Academica – et studenterhjem Helsingfors – af arkitekt Pauli Salomaa. Det drejer sig om et større kollegiebyggeri, det første i sin ar i Finland. Der findes baade enkeltværelser og værelse til to eller tre beboere, og der er plads til ialt ca. 50 studenter i de nu opførte to blokke. Senere skal der yderligere opføres to bygninger, som ogsaa skal inde holde restauration, mødelokaler, børnehjem og en del butikker af betydning for studenter.

Om Norges genopbygningsproblemer har Jacob Kielland skrevet en interessant artikel i det svenske *Form* nr. 5. Samme hæfte indeholder tillige en række artikler om kunstindustri og kunsthaandværk, bland andet om en udstilling af tekstiler af Dora Jung fra Finland. Endelig indeholder en artikel om en vesteuropæisk rejse en lille anmeldelse af Akademisk Arkitektforenings udstilling Familie og Bolig. Forfatteren er Sven Erik Skawonius.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

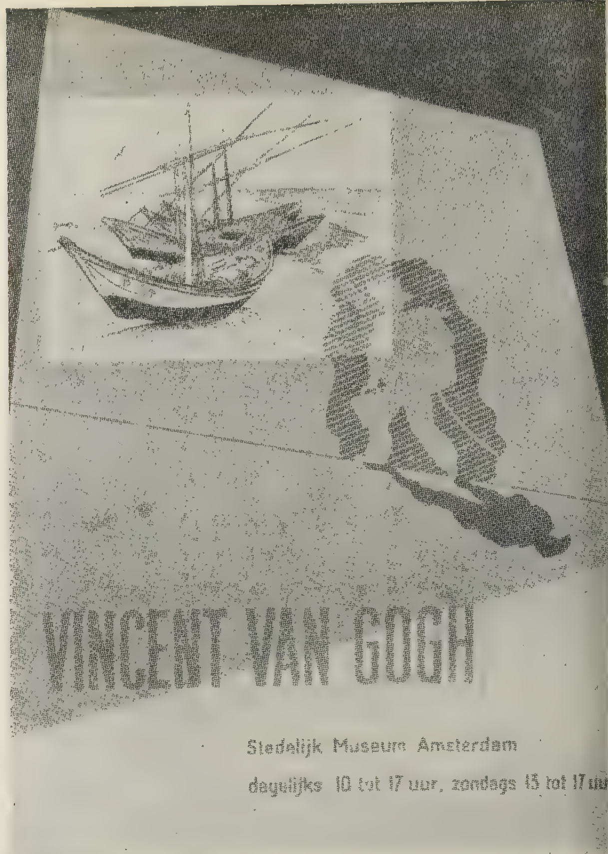

Skibsbyggeri paa Ruad. (Fra Architectural review)

Dansk arkitektur har afgivet stof til junihæftet af *Architectural Review.* Her vises Adventskirken af Eri[k] Møller og Bing og Grøndals forretning af Finn Juhl Backström og Reinius' stjernehuse kommer som e[t] svensk bidrag. Om Osvald Siréns fortrinlig illustrered[e] artikel om de arkitektoniske elementer i den kinesisk[e] have ogsaa skal tages som et svensk islæt, faar sta[a] hen. Af hæftets øvrige indhold skal nævnes en artike[l] om Ruad, en lille ø ved Syriens kyst halvvejs mellem Beirut og Latakia. J. M. Richards fortæller inspirere[t] om denne ø, som engang var centrum for et stor[t] kongerige, som er præget af mange forskellige kul[-] turer, og hvis hovederhverv er skibsbyggeri.

Junihæftet af *Werk* bringer gengivelser af to hospitals[-] bygninger: Epidemisygehuset ved kommunehospi[-] talet i Basel og operationsbygning ved amtsygehuse[t] i Lausanne. Disse to hospitalsbygninger understrege[r] meget tydeligt delingen i den schweiziske arkitektur[-] opfattelse, som arkitekt Vischer gjorde opmærksom paa i *Arkitekten* 1947, ugeh. 10, s. 40. Som et lill[e] notabene, kan det noteres, at væggene i epidemisyge[-] huset er tapetserede med afvaskeligt tapet – en be[-] handlingsmaade, som man hidtil er veget tilbage fo[r] i Danmark.

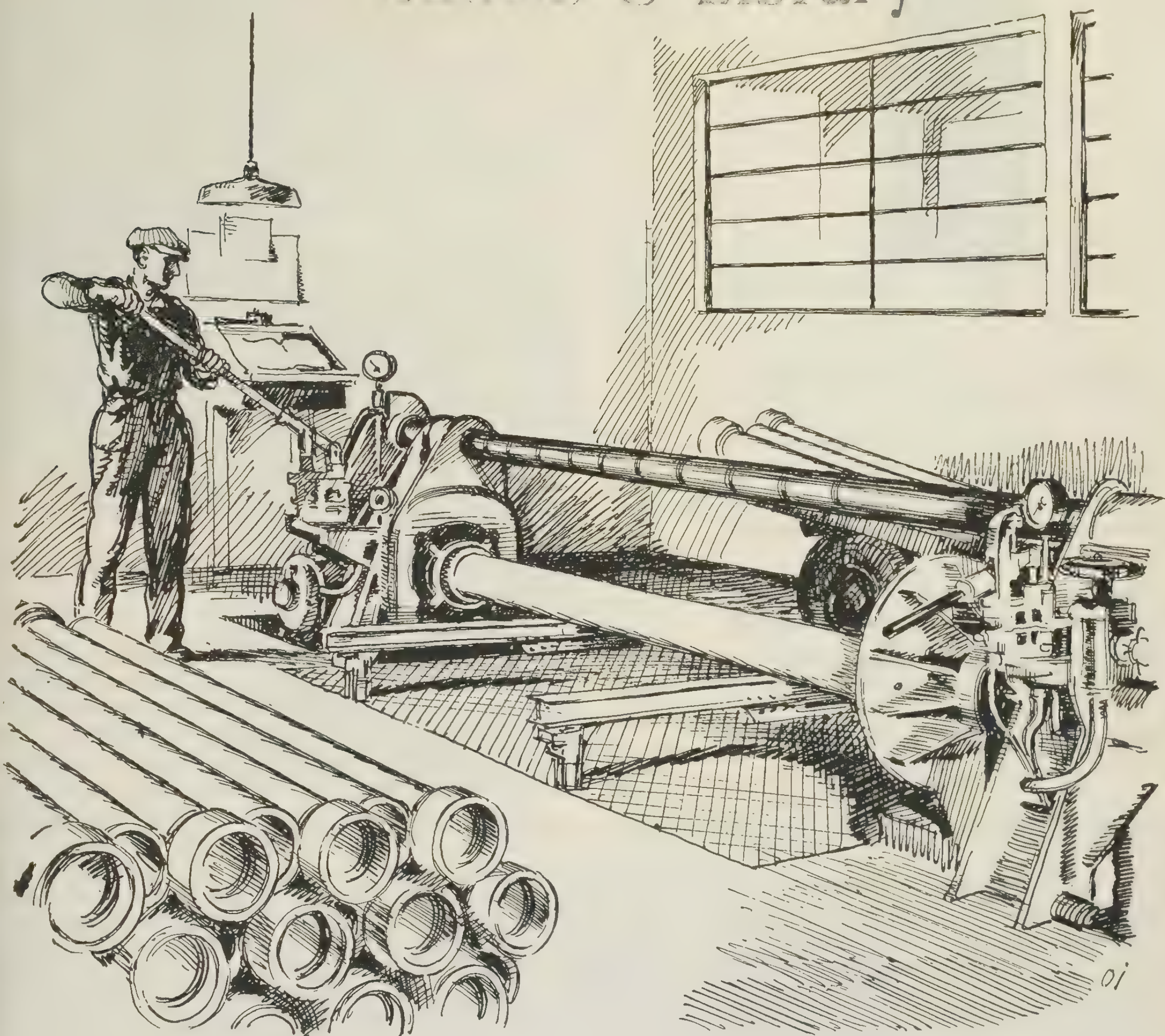
(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

Otto Treumann – udstillingsplakat („Forum“)

Forum, 3–4 1948, er et særhæfte om grafik og foto-grafi. Gennem hæftets mange illustrationer faar ma[n] et overbevisende billede af hollandsk grafik og foto-grafis høje stade. Den ovenfor gengivne museums-plakat for en udstilling af Van Gogh's arbejder e[r] et eksempel paa grafisk udnyttelse af en stor kunst-ners arbejder og viser samtidig, hvordan en museums-plakat ogsaa kan gøres. (Hos os har den del af re-klamekunsten en tendens til at blive saa sober o[g] korrekt, at det bliver skrupkedeligt).

Architektura Č. S. R. nr. 3 bringer planer for genop-bygningen af Lidice, byen som blev udslettet a[f] tyskerne, og hvis genopbygning er en national op-gave for det nye Czekoslovaki. Endvidere indeholde[r] hæftet en gennemgang af Prags byplanmæssige hi-storie og genopbygningsplaner for en del af Bratislava.

ETERNIT TRYKRØR

til Vand og Gas

Eternitrør er fremstillet af Asbest og Cement og opbygges sømløse paa Staaldorne under høj Kompression, hvorved et ensartet, let og tæt Materiale med stor Styrke opnaas. — Rørenes lave Vægtfylde er ikke alene en Fordel ved Transport og Nedlægning, men betyder ogsaa, at Varmegennemgangen er meget ringe. Da Rust- og Jernsvampdannelser er udelukket, bevares Lysningsmaalet uforandret, og Rørfriktionen nedsættes til et Minimum. —

DANSK ETERNIT FABRIK A/S, AALBORG

SALGSKONTOR: OTTILIAVEJ 18, KØBENHAVN VALBY - TELEFON *CENTRAL 3785

AKADEMISK ARKITEKTFORENING

Akademisk Arkitektforenings medlemmer (M. af A. A.) er arkitekter, der har gennemgaaet den officielle arkitektuddannelse og modtaget afgangsbevis fra statens arkitektskole ved Kunstakademiet. Undtagelsesvis optages som medlemmer arkitekter, som ikke har ovennævnte uddannelse, men hvis kvalifikationer er anerkendt af foreningen.

Foreningens vedtægter bestemmer arkitektens stilling saaledes: arkitekten er bygherrens tillidsmand og raadgiver. Han modtager betaling for sit arbejde af bygherren, og kun af ham, benytter han sig af det ham betroede arbejde til at skaffe sig fordele eller godtgørelser fra entreprenører, handler han uhæderligt og gør sig uværdig til at være medlem af Akademisk Arkitektforening.
Arkitekten er mellemmanden mellem bygherre og entreprenør, og som saadan overfor begge forpligtet til at arbejde for en retfærdig gennemførelse af deres aftale.

ARKITEKTEN *Meddelelser fra Akademisk Arkitektforening*
Tidsskrift for arkitektur og dekorativ kunst.
Redaktionsudvalg: Arkitekter M.A.A. Willy Hansen, Edvard Heiberg og Flemming Teisen.
Redaktør: Arkitekt M.A.A. Jens Mollerup (ansv. efter presseloven).
Arkitekten udsendes i to udgaver, dels et aktuelt ugehæfte hver onsdag og dels 12 illustr. maanedshæfter aarligt.
Abonnementsprisen for begge hæfter tilsammen er 12 kr. pr. kvartal, ugehæftet alene 5 kr., maanedshæftet alene 7 kr.
Løssalgspris: Ugehæftet 0,50 kr., maanedshæftet 2,50 kr.
Annoncechef: Reklamekonsulent B. Barnholdt.
Redaktion og ekspedition: Bredgade 66, København K, telefon central 4525.

● Dette maanedshæfte omhandler byggeriet af eenfamiliehuse under de nugældende laaneforhold og restriktioner. Arkitekt E. Frimand Klausen, Boligministeriet, har skrevet en artikel om ministeriets krav til parcelhuse, hvortil der ydes statslaan, og andre forhold ved statslaansbyggeriet, især de øjeblikkelige bestemmelser vedr. anvendelse af visse materialer. Som illustration til denne artikel offentliggøres tegninger og fotografier fra en halv snes gode eksempler paa statslaanshuse, der er opført i den sidste tid. Særlig interessant er det at se, hvor store huse man indenfor 110 m²-grænsen kan faa statslaan til, og hvor smuk en udnyttelse af det fastsatte maximumareal, der er naaet i nogle af husene. Foruden statslaanshusene er der i hæftet ogsaa medtaget enkelte eenfamiliehuse, som ikke er opført med statslaan, men indenfor 110 m²-grænsen. Det er arkitekt M.A.A. Erik Herløws hus for en kunstmaler i Veddinge Bakker, arkitekterne M.A.A. Poul Hauge og Ole Kornerup Bangs hus ved Vejle Sø i Holte og arkitekterne M.A.A. Eva og Nils Koppels tre huse til familien Koppel.

● I det næste maanedshæfte offentliggøres en artikel af arkitekt M.A.A. Asger Schmelling om Amsterdams Byplanproblemer, og den hollandske arkitekt K. L. Sijmons arbejde med disse problemer. Arkitekt Sijmons har i en bog „Bouwen von woning tot stad“ gjort sig til talsmand for det synspunkt, at byplanen af 1935 for Amsterdam afslører et rivende kulturfald. Den del af hans artikel, som tager videre sigte paa byplan- og arkitekturproblemer i vor tid, er blevet oversat af arkitekt Schmelling, og kan tjene som et indlæg i dagens arkitekturdebat. Arkitekt Sijmons synspunkter er præget af en dyb pessimisme, som har givet Schmelling anledning til nogle slutbemærkninger. Hæftet er illustreret med planer fra Amsterdams byplanforslag.

● Hæfte 6 udsendtes i midten af august og bragte gengivelser af nye etagebebyggelser i København. Arkitekterne M.A.A. Magnus Stephensen og Knud Thorball og arkitekt M.A.A. Viggo Møller-Jensen: bebyggelsen „Dommerparken“, – side 69, – arkitekterne M.A.A. Henning Ortmann og V. Berner Nielsen: bebyggelse for Arbejdernes kooperative Byggeforening, – side 76, – og arkitekterne M.A.A. Knud Bartholdy og Thyge Olsson bebyggelse i Kastrup, – side 81.

● Om planerne til den kommende tids hæfter kan foreløbig oplyses at boligbyggeriet vil afgive stof til endnu nogle hæfter. Endvidere er maanedshæfter om følgende specielle emner under udarbejdelse: vuggestuer, udstillinger, landbrugsbyggeri og københavnske parker.

FM
Belysning

Belysninger til hoteller og restauranter

Hele „Nyborg Strand" er monteret med vore belysninger

FOG & MØRUP
AKTIESELSKAB
NØRREGADE 28 CENTRAL 8822
KØBENHAVN K

JYSK TELEFON A/S. ARKITEKTER M.A.A. N. CHR. SKJØTH & TH. RY ANDERSEN.

Perspektiva-Vinduer

English summary

This issue of Arkitekten, monthly edition, brings an article about the building of one-family houses with state subsidy. The war caused a stagnation in the building trade and in order to prevent a complete breakdown parliament passed a law giving subsidy on easy terms to inexpensive one-family houses. This law is still in force – and will be – in the future.
In many villages and smaller towns throughout the country the building codes are however still inadequate, and for this reason the Ministery set up special requirements for the planning of these houses, which has resulted in a great improvement of the quality of materials and workmanship. In the article Mr. Frimand Clausen, Architect, himself a secretary of the Ministery of Building in charge of this department, renders a detailed account for the origin of the law and the results it has brought forward. The smaller houses which earlier were put up by inexperienced people are now for the greater part designed and built under supervision of able architects. In order to obtain subsidy the cost of the house has been limited which prevents any tendency to luxury, and in connection herewith the total area of the living quarters in the house must not exceed 110 m² as the present lack of building materials of all sorts calls for strict economy.
In conclusion the issue brings illustrations of different one-family houses, some of which however were too luxurious to obtain subsidy.

Krav til parcel- og rækkehuse

Uddrag af Ministeriet for Byggeri og Boligvæsens krav til parcel- og rækkehuse, til hvis opførelse der søges statslaan

1) Projektet skal bestaa af: I. *Tegninger*, nemlig: a) *Beliggenhedsplan*, der viser byggegrundens størrelse og form, forhold til gade og verdenshjørner, beliggenheden af den projekterede bebyggelse og angivelse af eventuelt eksisterende bebyggelse paa nabogrunde; endvidere højden i forhold til eventuelt eksisterende offentlig kloak eller anden afvandingsmulighed; b) *Afvandingsplan*, der viser eventuelle eksisterende og projekterede afløbsledninger og disses tilslutning til bebyggelsen; c) *Planer* af bebyggelsen (i maalestok mindst 1:100) med indskrevne maal, saavel hovedmaal som gennemregnede detailmaal paa . . . . alle rum. Bjælkelag, saavel kælder- som tagbjælkelag, skal være indtegnede og spærene angivet, ligesom fast inventar, døropslag, elektriske og sanitære installationer, vaskegryder, kakkelovne, radiatorer m. v. skal indtegnes; d) de til den fulde forstaaelse nødvendige *snit* af bebyggelsen med alle højdemaal, tømmerdimensioner m. v. indskrevne; e) *Façadetegninger* af alle bebyggelsens ydersider. II. *Beskrivelse*, som omfatter samtlige haandværksfag. Af beskrivelsen skal fremgaa, hvilke materialer og konstruktioner der tænkes anvendt til bebyggelsens forskellige dele, ligesom kravene til materialernes kvalitet og arbejdets udførelse skal være nærmere angivet. I forbindelse med tegningerne maa beskrivelsen give en fuldstændig og klar redegørelse for det paatænkte byggearbejde. III. *Almindelige og særlige betingelser*, hvori fastsættes reglerne for bygherrens retsforhold til saavel entreprenører som leverandører og andre samt for de

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

det foreliggende tilfælde gældende særlige forhold. 2) Projekteringen og tilsynet med byggearbejdet bør udføres af en arkitekt, og denne maa ikke tillige som grundsælger, entreprenør, leverandør eller paa anden lignende maade være økonomisk interesseret i byggeriet.

Grund afløb, fundamenter, kældre.

3) Kælder bør kun indrettes, hvor der kan skaffes afløb fra denne. .... 5) Naar der ikke indrettes kælder, skal muldlaget under stuehusets bræddegulve afgraves, og bunden dækkes med et 8 cm tykt betonlag. 6) Udvendige mure og bygningsdele skal funderes i frostfri dybde, ca. 90 cm under terræn. Under udvendige kældertrapper og lignende skal fundamenter og trappevanger føres mindst 60 cm under kældergulvet. Udvendige kældertrapper skal udføres i mindst 1,00 m bredde. .... 7) Der maa ikke lægges bræddegulve i kælderrum, og der maa ikke indrettes beboelsesrum i kældre. .... 9) Naar der ikke findes kælder, skal stuegulvets overside ligge mindst 30 cm over det udvendige terræn, og hulrummet under gulvet skal ventileres. Underliggere under saadanne gulve skal hvile paa selvstændige piller og overalt holdes fri af eller isoleres fra alt murværk.

Murerarbejder.

10) Cementsten og cementtagsten maa ikke anvendes. Kalksandsten maa ikke anvendes til ydermure under 2 stens tykkelse uden særlige isoleringsforanstaltninger i beboelsesetager, og ikke til skorstensrør. 11) Varmegennemgangstallet for ydervægge maa ikke være højere end 1,00. .... 14) Alle til ophold bestemte rum skal have pudsede vægge og loft. Vaskerum skal have pudset loft. 15) Madskabsrum og spisekamre uden vinduer skal ventileres direkte til det fri. 16) Gulve i badeværelser og w.c.-rum skal udføres støbte, og støbningen maa ikke foretages paa træbjælkelag. Væggene om saadanne rum maa ikke udføres af træ. Mellem vægge og gulv skal udføres mindst 4 cm høj hulkehl ogsaa under døre. Gulvene skal være vandtætte. 17) Udvendig trappe til hoveddør maa ikke udføres stejlere end 30° med vandret plan.

Tømrer- og snedkerarbejder.

18) Alle trapper skal udføres saaledes, at den frie lodrette højde over ganglinien intet steds bliver mindre end 1,9 m. I huse, hvor der findes beboelse paa 1. sal, maa trinene i trappen mellem stuen og 1. sal ikke have mindre grund end stigning. 19) I bjælkelag over kælderen og mellem beboelsesetager og i gulvunderliggere skal lægges indskud, som mindst skal bestaa af 8 cm rent, tørt, faststampet ler, oplagt enten paa indskudsbrædder eller – med et mellemlag af papir – paa 1″ (2,5 cm) forskalling, fastgjort til hver bjælke med mindst 2 stk. 9 cm søm. Hvor bjælkeafstanden regnet fra midte til midte af bjælkerne ikke er over 80 cm, kan anvendes $^3/_4$″ forskalling, sømmet med 8 cm søm. .... 21) Under fladtage maa ikke oplægges ler som indskud i tagbjælkelaget, men der skal temperaturisoleres med f. eks. isolationsmaatter mindst 20 mm tykke. 22) I beboelsesrum i tagetager skal loft, skraavægge og lodrette vægge mod tagrum temperaturisoleres som angivet under punkt 21. .... 24) Tagrum under pap

(Teksten fortsættes bag i hæftet)

(Teksten fortsat fra foran i hæftet)

tage skal ventileres effektivt ved anbringelse af aa ninger gennem gesims eller tagudhæng, og, hvor d er spidsgavle, tillige øverst i disse. Disse aabninge der skal dækkes med net eller rist, fordeles jævn langs hele foden. 25) Naar der anvendes tagste bør taghældningen som regel ikke være mindre en 45° (1:1). Naar der anvendes garanteret særlig tæt sten, kan taghældningen sænkes til 40° med d vandrette plan (1:1,2). Lægter til tagsten skal væ mindst $1^1/_2'' \times 2^1/_4''$. 26) Naar der anvendes tagpa bør tagdækningen udføres af to eller flere lag tagpa sammenklæbet i rullens hele bredde. Tagets hæld ning maa ikke være under 1:5. Tagbeklædning unde tagpap skal udføres af mindst 1″ pløjede brædder, o stød maa ikke lægges ude i fagene. .... 28) Brædde gulve skal med almindelig bjælkeafstand være af hv pl. $1^1/_4''$ brædder eller 1″ bøgegulve. Hvis der an vendes 1″ hv. pl. brædder eller $^3/_4''$ bøgegulve, maa bjælkeafstanden ikke være over 80 cm regnet fr midte til midte af bjælkerne. .... 29) Udvendig fyldingsdøre skal udføres af 2″ ramtræ. Udvendig glatte døre skal være mindst 4,5 cm tykke og ska være af et anerkendt fabrikat. Krydsfinér maa ikk anvendes til udvendige døre. I huse med central varme bør vinduerne udføres saaledes, at de let kan forsynes med forsatsvinduer. Udvendige vindues beslag skal være galvaniseret.

Blikkenslagerarbejde.

30) Til blikkenslagerarbejde maa ikke anvendes tyn dere zink end nr. 12 eller tyndere bly end 1,25 mm ....

Indretning iøvrigt.

32) Ethvert hus skal indeholde een lejlighed paa mindst 2 værelser + kammer. 33) Enhver lejlighed skal indeholde en opholdsstue paa mindst 15–18 m² 34) Opholdsrum skal saa vidt muligt vende mod syd eller vest. 35) Intet køkken maa indrettes med mindre end 6 m² gulvareal. Køkkener skal saa vidt muligt vende mod nord eller øst, men bør i hvert fald ikke vende mod vest. 36) Baderum, hvori der anbringes gasbadeovn, skal, saafremt der opsættes kar i rummet, have et gulvareal paa mindst 4 m² og et rumfang paa mindst 10 m³, og, saafremt der i rummet kun anbringes bruse, et gulvareal paa mindst 3 m², og et rumfang paa mindst 7 m³. 37) Hver selvstændig lejlighed – ogsaa i huse med 2 lejligheder – skal være forsynet med særskilt w. c.-rum i direkte forbindelse med lejligheden. .... 38) Der skal endvidere indrettes en særskilt entré ved hver lejlighed. Entreen maa ikke udføres i mindre bredde end 1,10 m. 39) Indvendig højde i stueetagen skal være mindst 2,5 m, og for saa vidt der indrettes selvstændig lejlighed i tagetagen, skal denne have samme indvendige højde. 40) For beboelsesrum i tagetagen skal der være adgang til kvist- eller gavlvindue med oplukkelig ramme paa mindst 0,5 m × 1 m. 41) Trapperum i tagetager og adgangen til beboelsesrum skal omgives af pudsede lofter og vægge. 42) Vinduer til opholdsrum og vaskerum skal mindst have et lysareal, som svarer til 10 pct. af gulvarealet. 43) Køkkener *og alle rum med gasinstallation* skal forsynes med aftræk 10 × 15 cm ført op over taget. ....

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

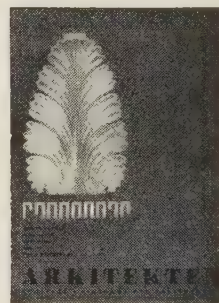
Særhæfter

Tivoli (1945) . . . . Kr. 0,7
Bolignødens Bemæmpelse (1945) . . . . - 2,0
Radiohuset (1945) . . . . - 4,0
Britisk Byplantradition (1946) . . . . - 2,0
Boligforhold og Saneringer i Fattigkvarterne i U.S.A.s Byer (1947) . . . . - 3,0
Aino og Alvar Aalto (1948) . . . . - 1,5
Den protestantiske Kirketype (2. opl. 1947) - 2,0
Etagelejligheder i Stokke (2. opl. 1947) . . . - 3,5
Om træer, En lille afhandling, af havearkitekt C. Th. Sørensen (1948) . . . . - 2,5

Byplan —

vore byer og deres planlægning

Det nye byplantidsskrift udsendes med 4 hæfter paa ca. 48 sider pr. aargang. Abonnementsafgiften e 16 kr. for fire hæfter. Abonnement kan tegnes gennem Arkitektens Forlag, Bredgade 66, København K Redaktionens adresse er Stormgade 12, København K.

Fra tidsskrifterne

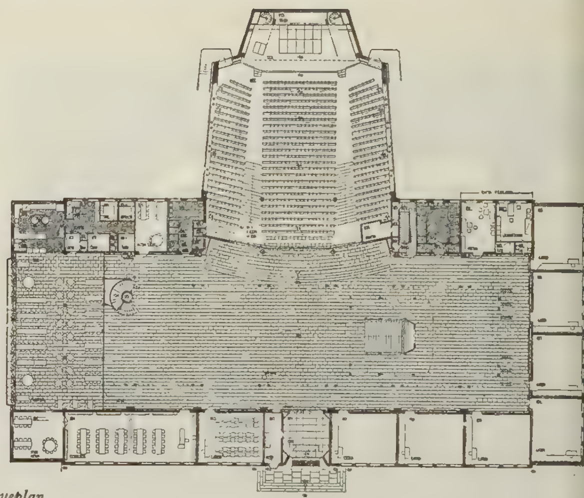
De sidste gange har man i denne rubrik maattet savne omtalen af tidsskriftet *Byggmästaren's* hæfter. Det skyl des ikke nationale eller politiske grunde, men sim pelthen, at der var sket en fejl i forsendelsen a tidsskriftet til redaktionen. For nogen tid siden fik v imidlertid eftersendt alle de manglende tidsskrifte og indhenter hermed det forsømte. Det bliver lid mere kortfattet end sædvanligt.

Blandt indholdet af det første halvaars hæfter lægge man mærke til en taglejlighed, som arkitekt Sigur Lewerentz har bygget til sig selv i Eskildstuna (hæft 1). Arkitekt Lars Åkerlund har skrevet en artikel on svenske monteringsfærdige huse, og i samme hæft (hæfte 3) er der yderligere artikler om finske træhuse et enkelt dansk, og nogle billeder af engelske seriehuse Hæfte 4 indeholder Byggstandardiseringens forslag t standard for køkkenindretning og garderober. I hæfte findes standardforslagets tegninger gengivet i maa 1:15 og 1:30. Svenska arkitektföreningen afholdt februar et diskussionsmøde om boligomraaderne planlægning. Professor Nils Ahrbom holdt indled ningsforedraget, og baade dette og nogle væsentlig diskussionsindlæg er gengivet i hæfte 5. I tilknytnin hertil bringes i hæfte 6 nogle planer og fotografier fr et boligbyggeri i Schweiz. Samme hæfte indeholde gengivelser af fire kunstnervillaer. To af disse villa er tegnet af arkitekt Örjan Lünning, som i hæfte har skrevet en artikel, som han kalder „Uppsats o arkitektur", den er et glimrende indlæg i øjeblikke arkitekturdebat. Af artiklen citeres følgende: *Vi m välge en anden vej. Hverken myretueindstillingen i den „o*

(Teksten fortsættes paa omstaaende si

Skolen, set fra syd

Stueplan

L. M. Giertz og Niels Tesch: skolen i Solna
Façade og plan 1 : 1000 *(Byggmästaren 14, 1948)*

ganiske arkitektur" eller andre former for arkitektonisk naturrealisme kan redde arkitekturen af dens nuværende stilling. Arkitekten maa blive en kunstner fri for alle formalistiske betragtningsmaader. I hvert enkelt tilfælde bør arkitektens opfattelse af den givne opgave lede ham til den for formaalet egnede form, denne bør blive et personligt udtryk for hans individuelle formskabende formaaen. Dette er sagens kerne. Det er den eneste vej, som leder ud af den upersonlige milieudræbende arkitektur, vi nu er kommet ind i. Som endnu et indlæg i denne debat kan man tage den artikel om den spanske arkitekt Antonio Gaudi, som Nils Tesch har skrevet i hæfte 10. Resultaterne af konkurrencen om handelshøjskolen i Göteborg, hvori danske arkitekter deltog og blev placeret, offentliggøres i hæfte 11. Amerikanske køkkener og husholdningsmaskiner har afgivet stof til hæfte 12, medens hæfte 13 indeholder en artikel om Tysklands genopbygning. I hæfte 14 gengives skolen i Solna af arkitekterne L. M. Giertz og N. Tesch. Det er en aulaskole med alle klasselokaler og særklasser anbragt omkring en stor gennemgaaende midterhal paa samme maade, som de sidste aartiers skoler i Danmark har været udformet. Til skolen er knyttet en gymnastiksalsbygning med en stor svømmehal og et mindre svømmebassin til smaabørn.

Arkitekten, vort finske broderorgan, udsendte sit første hæfte 1948, som et specialhæfte om Aino og Alvar Aalto. Et særtryk af hæftet forelaa allerede ved Aino og Alvar Aaltos 25-aars udstilling i København og kan endnu faas i boghandelen.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

Martin & Tribe: Børnecentrum i Melbourne
(Architectural review juli 194

Bonytt nr. 5–6 indeholder Arne Remlov's anmeldels af Forumudstillingen „Familie og Bolig". Om kurv møbler har Arne Korsmo skrevet en artikel med ud gangspunkt i en udstilling af kurvemøbler, og or arbejdet med manillarør findes i samme hæfte e samtale mellem arkitekten Bjørn Engö og kurvema geren Olav Heian.

Hæfte 6 af det norske *Byggekunst* er helliget Oslos o Københavns udvikling. Reguleringschef Erik Rolfse skriver om det nye Oslo, og Preben Krag anmelde „Skitseforslaget til Egnsplanen for Storkøbenhavn".

Julihæftet af *Journal of the R.I.B.A.* indeholder en he del fotografier af modeller, som har været indlevere til arkitektkonkurrencen i forbindelse med de olym piske lege i London. Augusthæftet har to foredrags manuskripter om „Neighbourhood"-planlægning henholdsvis nye omraader og genopbyggede omraader.

Australsk arkitektur er emnet i *Architectural Review'* julihæfte, som indledes med en artikel om landet illustreret med en række fortrinlige optagelser. Der næst følger historiske og arkitekturhistoriske artikler om de forskellige perioder, og der afsluttes med gen givelser af nyere australsk byggeri, hvoraf nogle hospitaler og en børnehave i Melbourne særlig skal fremhæves. Af august hæftets indhold mærker man sig et forlystelsescentrum fra Santiago de Chile af arkitekt E. Gebhard og en nydelig illustreret artikel af Gordon Cullen, hvori der slaas til lyd for en differentieret brolægning i gader og paa veje for at markere de arealer, der forbeholdes fodgængere, og de der for beholdes køretøjerne. Ogsaa dette hæfte indeholder et hospital, et projekt for et sygehus i St. Albans.

Werk hæfte 7 beskæftiger sig med fabriksfremstillede huse og nye rationelle byggemetoder, særlig bemær kelsesværdig er den schweiziske „Durisol" bygge maade, som anvendes til fler-etageshuse og i hvert fald i de gengivne eksempler med smukt resultat. Samme tidsskrifts augusthæfte offentliggør tegnin gerne til en gymnastikhøjskole i Magglingen, samt fotografier af de opførte bygninger og modelfotografi af hele anlæget. Samme hæfte indeholder nogle gen givelser af standardmøbler.

Techniques et Architecture hæfte 1–2 er et særhæfte om beton og hæfte 3–4 behandler Tjekoslovakiet med smukke billeder af gammel barok arkitektur fra Prag, samt gengivelser af nye projekter til beboelseshuse.

Direkte fra Tjekoslovakiet kommer *Architektura* hæfte 4, som indeholder tegninger til nye projekter til sko ler og børneinstitutioner. Hæfte 5 er paa samme maade viet sporten, og der offentliggøres en del pro jekter til stadionanlæg og svømmebassiner.

ETERNIT i dansk Byggeri:

„Solhjem"

Arkitekter: H. E. Langkilde og Ib Martin Jensen, M.A.A.

Ved Planlægning af Alderdomshjem bestræber man sig i vore Dage for at skabe et Hjem for den enkelte Beboer. I Gentofte Kommunes Alderdomshjem „Solhjem" har dette sat sig tydeligt Spor i den arkitektoniske Udformning. Anlægget er delt op i Boligfløje, der er knyttet sammen af en lang Forbindelsesfløj, som indeholder Fællesrum. Denne Løsning giver Mulighed baade for Adskillelse og Samvær. Mellem de enkelte Fløje strækker sig grønne Plæner, og hele Anlæggets frie og venlige Udseende understreges af de anvendte Materialer, Boligfløjenes røde Mursten, de støbte hvide Altaner og de lyse graa Eternit Skifertage.

DANSK

ETERNIT

TAG OG VÆGBEKLÆDNING

Dansk Eternit Fabrik A/S, Aalborg . Salgskontor: Ottiliavej 18, Kbhvn. Valby . Telf. *C 3785

AKADEMISK ARKITEKTFORENIN

Akademisk Arkitektforenings medlemmer (M. af A. A.) er arkitekter, c har gennemgaaet den officielle arkitektuddannelse og modtaget afgan bevis fra statens arkitektskole ved Kunstakademiet. Undtagelsesvis c tages som medlemmer arkitekter, som ikke har ovennævnte udda nelse, men hvis kvalifikationer er anerkendt af foreningen.

Foreningens vedtægter bestemmer arkitektens stilling saaledes: arkite ten er bygherrens tillidsmand og raadgiver. Han modtager betali for sit arbejde af bygherren, og kun af ham; benytter han sig af d ham betroede arbejde til at skaffe sig fordele eller godtgørelser f entreprenører, handler han uhæderligt og gør sig uværdig til at væ medlem af Akademisk Arkitektforening.
Arkitekten er mellemmanden mellem bygherre og entreprenør, og so saadan overfor begge forpligtet til at arbejde for en retfærdig genner førelse af deres aftale.

ARKITEKTEN *Meddelelser fra Akademisk Arkitektforeni*
Tidsskrift for arkitektur og dekorativ kunst.
Redaktionsudvalg: Arkitekter M.A.A. Willy Hansen, Edvard Heibe og Flemming Teisen.
Redaktør: Arkitekt M.A.A. Jens Mollerup (ansv. efter presseloven
Arkitekten udsendes i to udgaver, dels et aktuelt ugehæfte hv onsdag og dels 12 illustr. maanedshæfter aarligt.
Abonnementsprisen for begge hæfter tilsammen er 12 kr. pr. kva tal, ugehæftet alene 5 kr., maanedshæftet alene 7 kr.
Løssalgspris: Ugehæftet 0,50 kr., maanedshæftet 2,50 kr.
Annoncechef: Reklamekonsulent B. Barnholdt.
Redaktion og ekspedition: Bredgade 66, København K, telef central 4525.

• I dette hæfte offentliggøres en artikel af arkitekt M.A.A. Asg Schmelling om Amsterdams byplanproblemer og den hollandsk arkitekt K. L. Sijmons arbejde med disse problemer. Arkite Sijmon har i en bog „Bouwen van woning tot stad" gjort sig t talsmand for det synspunkt, at byplanen af 1935 for Amsterda afslører et rivende kulturfald. Den del af hans artikel, som tag videre sigte paa byplan- og arkitekturproblemer i vor tid, blevet oversat af arkitekt Asger Schmelling, og kan tjene som indlæg i dagens arkitekturdebat. Hæftet er illustreret med plan og modelfotografier fra Amsterdams byplan.

• Ved ethvert større boligkompleks, der opføres idag, er d projekteret en børneinstitution. Den for adskillige aar side paabegyndte propaganda for flere børnehaver og vuggestu har altsaa baaret frugt. Det næste maanedshæfte, som bliver stort dobbelthæfte, vil indeholde en del af disse nylig fuldfør institutioner, samt forskellige projekter. Hæftets tekst er skrev af kontorchef i Socialministeriet H. Horsten og arkitekt M.A. Helmer Remark, som ogsaa har medvirket ved hæftets tilrett lægning. Man har forsøgt at lade illustrationerne følge tekste mere end sædvanlig og har saaledes stillet alle billeder fra en artede institutioner sammen, for i højere grad at lægge vægt pa principperne end præsentationen af de enkelte bygningsværke

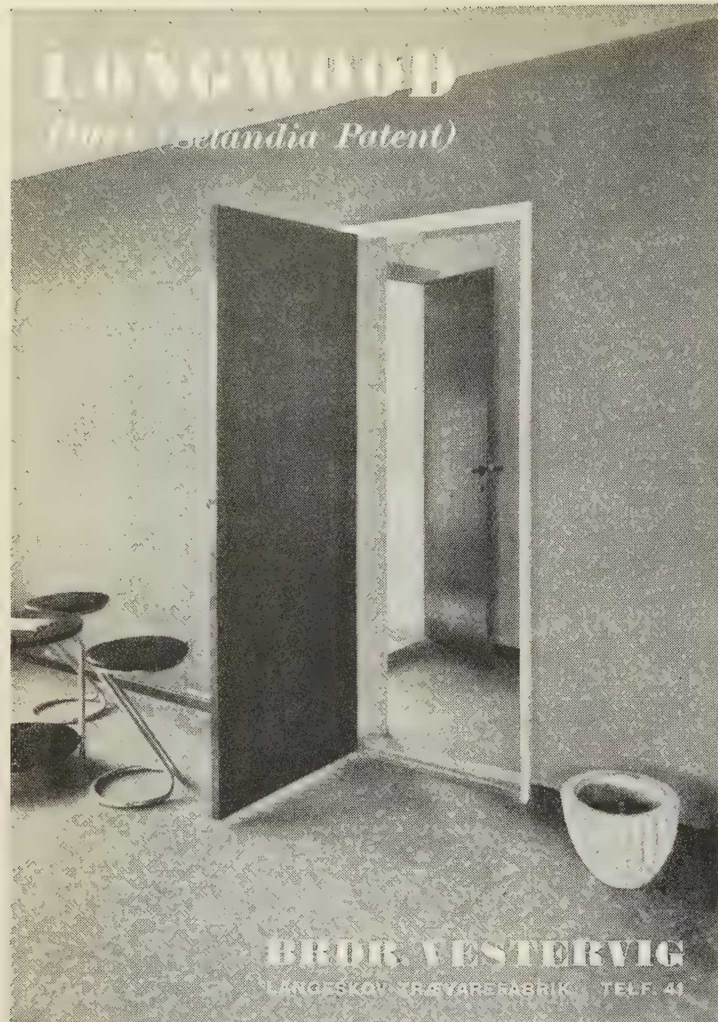
• Samtidig med arbejdet paa hæftet om børneinstitutioner man i fuld gang med jubilæumshæftet, som skal afslutte de 50. aargang af tidsskriftet *Arkitekten*. Dette hæfte vil fremtræd i samme udstyr som et maanedshæfte, men med særlig paginerin og specielt omslag. Indholdet bliver afstemt efter begivenhede ligeligt fordelt mellem tilbageblik og fremsyn.

• Saasnart jubilæumshæftet er udsendt, vil indholdsfortegnelse for den samlede aargang følge, men paa grund af det omfattend arbejde vil indholdsfortegnelsen næppe kunne foreligge før midten af januar 1949.

• Det foregaaende maanedshæfte (7-8) udsendtes den 30.9. o indeholdt eenfamiliehuse med og uden statslaan. Af hæftet er d fremstillet et særtryk: „10 statslaandshuse". Udover de 10 stat laanshuse indeholder maanedshæftet 4 større eenfamiliehuse: hus for en kunstmaler af arkitekt M.A.A. Erik Herløw – s. 106 et eenfamiliehus i Holte af arkitekterne M.A.A. Poul Hauge o Ole Kornerup Bang – s. 108 – og tre huse af arkitekterne M.A. Eva og Nils Koppel – s. 111 – heriblandt arkitekternes eget hu som ogsaa findes i særhæftet.

(Teksten fortsættes paa omstaaende sid

PHILIPS

English summary

This issue of *Arkitekten*, monthly edition, deals wit an extract from a book published in 1946 by G. A van Dorschot in Amsterdam: *Bouwen van woning t stad* by Zanstra, Giesen & Sijmons, Zr. A. Boeker A. Komter, Arthur Staal and S. van Woerden, arch tects.

In this book the authors critise the general plan fo Amsterdam of 1935, prepared by the municip technicians, and bring forward another proprosa which in addition to the general plan include detailed accounts for the developments of new housin schemes with elevations and plans for the flats.

For this book Mr. K. L. Sijmons, Architect, ha written an article called „The Town Plan for Amste dam, old and new“ and in the last part, named „Th Future“, he advocates the point of view that the pla of 1935 symbolises a rapid disintegration of the cultur This plan, he declares, only pays attention to tech nicalities and is devoid of the force of the old tow plan for Amsterdam from 1610.

The worship of the intellect has led to the fault conclusion that the highest evolution of technics an science is the aim of life.

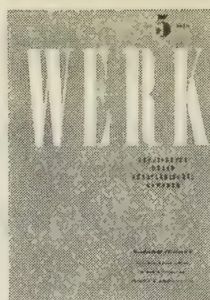
The war, however, has put an end to the era o rationalism. Together with the present demand fo the renewal of all cultural and social life a renovatio is also expected from those who are engaged i architecture and town planning. This can be obtaine only by dismissing the existing materialistic view o life. In architecture production and craftmanship mus be treated apart as equal achievements of huma ingenuity. The designs should no longer be influence by speed owing to the leadership of technics, but th normal human tempo must be decisive. In tow planning we must discard the principle of neutralit and contrast open schemes with closed ones an thereby express our striving for harmony.

The article was translated by the Danish architec Asger Schmelling who in connection herewith bring an introduction and commentaries. He does not quit agree with Sijmons in his deep pessimism and pu up the question whether we – after all – are able t form a judgement of our own time. The genera plan of 1945 compared with that of 1935 is agreeabl in its firmness and simplicity while the detaile layouts of the different quarters and especially th designs of the single buildings are far from convincing Schmelling concludes that the course to be followe hardly is a deliberate effort after a new culture an with that a new architecture.

Særhæfter

Tivoli (1945)	Kr. 0,7
Bolignødens Bemæmpelse (1945)	- 2,0
Radiohuset (1945)	- 4,0
Britisk Byplantradition (1946)	- 2,0
Boligforhold og Saneringer i Fattigkvarterne i U.S.A.s Byer (1947)	- 3,0
Aino og Alvar Aalto (1948)	- 1,5
Den protestantiske Kirketype (2. opl. 1947)	- 2,0
Etagelejligheder i Stokke (2. opl. 1947)	- 3,5
Om træer, En lille afhandling, af havearkitekt C. Th. Sørensen (1948)	- 2,5
Om Byplanarbejdet (1947)	- 4,5

(Teksten fortsættes paa omstaaende sid

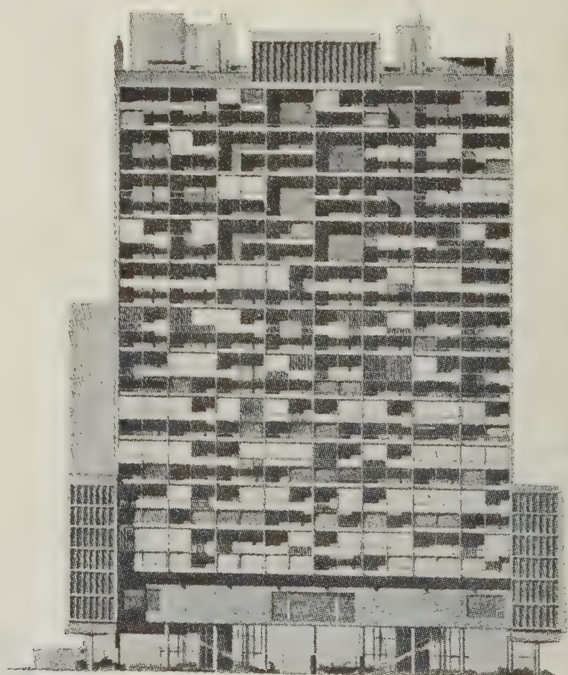

Fra tidsskrifterne

Byggmästaren, hæfte 15, indeholder gengivelser af forskellige akademi projekter fra Stockholm's Högskola 1948. De gengivne projekter er alle belønnede med medaljer eller hædersomtale, særligt skal fremhæves amerikaneren Eduard H. Bullerjahn's projekt til en bebyggelse af et kvarter ved 5th Ave. i New York. Façade-skemaet er efter de bedste corbusierske mønstre. De andre gengivne projekter er løsninger af den bundne opgave „en udvidelse af Stockholm's Högskola". I alle projekter er der gjort forsøg paa at bevare omraadets parkagtige karakter, men for en udenforstaaende er det lidt svært at afgøre, hvilke fordele og mangler der er ved løsningerne. Derimod kunne man passende i denne forbindelse give ideen videre til vort eget kunstakademi, som sikkert ville faa mange interessante løsninger af spørgsmaalet „en ny arkitekturskole".

Af hæftets øvrige indhold skal nævnes en artikel af teknologen Lennart Holm „Ideologi og Form", et indlæg i efterkrigstidens arkitekturdebat.

Endnu et indlæg i tidens debat findes i hæfte 16, hvori Tage William-Olsson, stadsplanechefen i Göteborg, foretager en selvransagelse ud fra det orientalske ordsprog: „Bring dine meninger til tavshed, saa sandheden kan tale". I artiklen opstiller han 23 spørgsmaal, som i deres underfundighed samtidig

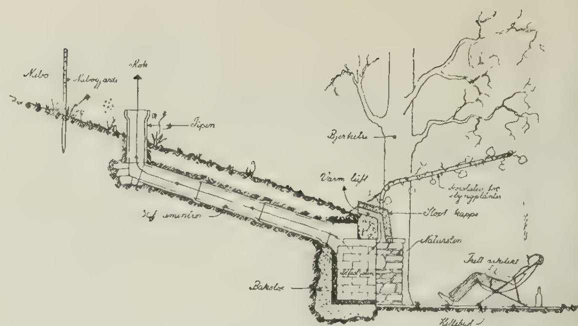
Eduard H. Bullerjahn: *Forslag til bebyggelse af et kvarter ved 5th Avenue i New York. Prisbelønnet skoleprojekt fra Kungl. tekn. Högskolan i Stockholm (Efter „Byggmästaren" Nr. 15, 1948)*

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

Sven Nicolaysen. *Friluftskamin. Snit*

(Efter „Bonytt", 7.8.1948)

med at være objektive og uangribelige i høj grad dækker forfatterens meninger, som han altsaa ikke helt har kunnet bringe til tavshed.

Samme hæfte indeholder tegningerne fra en indbudt konkurrence om et idrætshus med svømmehal samt et eksamensarbejde fra kungl. tekn. Högskolan: et springtaarn med en skibakke i Hammarby ved Stockholm.

Form, hæfte 6, beskæftiger sig i 2 artikler med landboernes boligproblemer. Den ene artikel er skrevet af Gunnar Aspe og handler om selve boligspørgsmaalet, og i den anden artikel skriver Erik Berglund om landsbymøbler, Paul Pernevi har tegnet nogle interiører fra vor tids landbohjem.

Bonytt, hæfte 7-8, er som de fleste tidligere hæfter af tidsskriftet meget indholdsrigt. Bl. a. skal fremhæves en artikel af Arne E. Holm om den afrikanske negerskulptur, en artikel af Sven Erik Møller om en udstilling, som de nordiske skoler for kunsthaandværk og kunstindustri har afholdt i Oslo. Arkitekt Bernt Heiberg anmelder „Oslo bys boligundersøgelse", som er udgivet under Odd Brochmann's redaktion. Gunnel Nymann skriver om sine glas for de forskellige finske glasværker, og selvom man jo har set disse ting nogle gange før, er de saa smukke, saa man godt kan taale at se dem igen. Endelig har arkitekt Sven Nicolaysen lavet en kamin i sin have, som der her vises et snit af. Det kunne være sjovt at vide, hvad Borup ville sige til saadan een i en dansk have.

Byggekunst, hæfte 7-8, er et specialhæfte om sygehusbyggeri, hvori der gengives en række nye projekter dels til egentlige sygehuse som Akershus hospital, Halden og Askim sygehuse, allesammen af Ole Øvergaard, dels de nye bygninger for Oslo's lægevagt af arkitekterne Øivin H. Grimsgaard og Karl Grevstad (som lige er blevet udnævnt til professor). Endvidere indeholder hæftet en del plejehjem og sygeplejerskeboliger, hvoriblandt Knut Knutsen's nydelige projekt til et elevhjem for diakonissehuset i Oslo hævder sig smukt.

Arkitekten (Finland), hæfte 3-5. Kirkebyggeriet er et af de vanskelige problemer. Herhjemme har vi haft gentagne diskussioner om, hvordan vor tids kirker skal se ud, og om hvilke traditioner man skal fast-

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

Perspektiv-Vinduer
OSPAREKASSEN I AARHUS. ARKITEKT: C. F. MØLLER, M. A. A.

holde. Det viser sig, at fuldkommen tilsvarend diskussioner føres i Finland. Det lige udkomne hæft gengiver tegningerne af projekterne fra 2 kirke konkurrencer. Det er især konkurrencen om kirken Rovaniemi, som har voldt vanskeligheder. Ved be dømmelsen var der uoverensstemmelse mellem læg dommere og fagdommere, og dette medførte, at ma indkaldte til en omkonkurrence, hvor det af fag dommerne foretrukne projekt pure blev kassere Nils Erik Wickberg har skrevet et apropos om denn konkurrence, hvori han paapeger, at de af lægfol stillede krav om traditionel kirkelig formgivning e vanskelige at følge, fordi de traditioner, som læg folkene tænker paa, først er opstaaet omkring aar hundredskiftet netop som et brud paa de næste 200 aar gamle egentlige finske kirketraditioner. T disse hører bl. a. det fritstaaende klokketaarn, sor man fra lægfolkenes side nu vil ombytte med e „rigtigt" taarn. Med det formaal at skabe klarhe over kirkebyggeriets udvikling bringer tidsskriftet e artikel af professor Sirén om „Den arkitektonisk moral i den finske kirkebygningskunst".

Werk, hæfte 9, indledes med en artikel af Giedion or Alvar Aalto. Den meget sympatiske vurdering af de store finske arkitekt afsluttes med nogle bemærknir ger om hans personlighed, som er meget karakter stiske for begge parter. Af hæftets øvrige indhold ska nævnes offentliggørelsen af tegninger og fotografie fra udvidelsen af den polytekniske læreanstalt Zürich.

Architektura Č S R, hæfte 6-7, indeholder en mængd bebyggelsesplaner og lejlighedsplaner fra de genop byggede omraader i forskellige dele af landet. Bo ligernes meget høje standard fremgaar bl. a. af e række planer fra Brno. I Zlin bygges nogle punkt huse med 4 lejligheder omkring en centraltrappe samt et kollektiv-hus, hvoraf planen gengives hos staaende.

Architectural Review, sept. 1948. Redaktionen har ind hentet udtalelser fra en række forskellige forfatter om deres stilling til spørgsmaalet om en ny monu mentalitet. At spørgsmaalet belyses alsidigt fremgaa af navnene: Gregor Paulsson, Hitchcock, Holforc Giedion, Gropius, Costa og Roth. At det er vanske ligt at give noget klart svar paa spørgsmaalet frem gaar ogsaa af indlæggene. Man skal jo først definer begrebet monumentalitet, og det gør hver paa si maade. I virkeligheden er det nok forkert ove hovedet at diskutere udfra en forældet terminolog Det, det drejer sig om, er vel at der efter aartier saglige tekniske og funktionsbetonede arkitektur n findes tendenser til at give arkitektonisk udtryk fo mere følelsesmæssige momenter, som man ikke d rekte kan faa placeret under rubrikken „funktion" og hvordan disse krav kan opfyldes ved en videre udvikling af vor tids stil – uden tilbagegriben t endre tidsaldres arkitekturformer.
Blandt hæftets øvrige indhold lægger man mærke t en række overordentlig smukke billeder fra Jerusalen

(Teksten fortsættes paa omstaaende sia

Udenlandske arkitekturtidsskrifter

I nedenstaaende liste er optaget de udenlandsk arkitekturtidsskrifter, som *Arkitekten* korrespondere med.

Finland
Arkitekten.

Norge
Bonytt.
Byggekunst.
Teknisk Ukeblad.

Sverige
Byggmästaren.
Form (Svenska Slöjdföreningen).
Byggnadsvärlden.
Svenska Hem i Ord och Bild.
Bygglitteratur.
Plan

England
The Architectural Association Journal.
The Architectural Review.
The Journal of the Royal Institute of the British Architects.

Frankrig
l'architecture d'aujourdhui.
l'architecture française.
Technique et architecture.

Holland
Forum.
Bouwkundig Weekblad.
Het Bouwbedriff.

Italien
Strutture.

Polen
Architectura.

Schweiz
Werk

Sovjetunionen
Архитектура и Строительство.

Tjekoslovakiet
Architectura ČSR.

Tyskland
Die neue Stadt.

U.S.A.
Arts and architecture.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side

Generalbeskrivelsen

Akademisk Arkitektforenings Standardiseringsudvalg har udsendt en ny generalbeskrivelse som afløsning for Akademisk Arkitektforenings „Almindelige Beskrivelse af Bygningsarbejder" fra 1922. Den nye generalbeskrivelse er paa samme maade som den sidstnævnte anlagt som en standardbeskrivelse, og dens kvalitetsbestemmelser om materialer og arbejdsudførelser er fastsat i hovedtrækkene svarende til gennemsnittet af gældende praksis i hovedstaden og landets større byer. Der er dog taget hensyn til, at gældende praksis i enkelte tilfælde kan siges ikke at ligge paa det kvalitetsniveau, der iøvrigt har dannet sig for det almindelige, ordentlige boligbyggeri, og i saadanne tilfælde er der foretaget de nødvendige ændringer.

Det er meningen, at generalbeskrivelsen skal danne et bredt grundlag for den til hvert byggeforetagende udarbejdede beskrivelse, hvad enten den enkelte arkitekt ønsker kun at have een besjrivelse eller foretrækker at udarbejde en særlig beskrivelse, der fastholder sig til generalbeskrivelsen paa samme maade, som tilfældet er ved særlige betingelser i forbindelse med „Almindelige Betingelser".

Generalbeskrivelsen er en uundværlig haandbog for enhver arkitekt, entreprenør eller leverandør af byggematerialer. Den kan købes i boghandelen eller paa *Arkitekten*'s ekspedition, Bredgade 66, København, og prisen er 4,00 kr. for hæftet eksemplar og 6,00 kr. for indbundet.

Arkitektens gamle aargange

Det var en bedrift da Akademisk Arkitektforening i 1898 paabegyndte udsendelsen af *Meddelelser fra Akademisk Architektforening*, som efter nogle aar fik navnet *Architekten*. De gamle aargange har nu faaet en historisk værdi baade ved deres gengivelser af datidens bygningskunst og ved afspejlingen af aarhundredskiftets livlige arkitekturdebat. Ved en gennemgang af arkiverne er det lykkedes ekspeditionen at fremskaffe nogle komplette aargange, men pladsmangel gor det nødvendigt, at realisere disse ældre aargange op til 1918. Vi maa derfor bede læsere, der er interesseret i hele aargange eller enkelte hæfter om snarest muligt at henvende sig i *Arkitektens* ekspedition. Siden den første meddelelse er de ældste aargange blevet udsolgt, mens der endnu findes enkelte komplette aargange fra 1909–1916; prisen er nedsat til 5 kr.

AKADEMISK ARKITEKTFORENING

Akademisk Arkitektforenings medlemmer (M. af A. A.) er arkitekter, der har gennemgaaet den officielle arkitektuddannelse og modtaget afgangsbevis fra statens arkitektskole ved Kunstakademiet. Undtagelsesvis optages som medlemmer arkitekter, som ikke har ovennævnte uddannelse, men hvis kvalifikationer er anerkendt af foreningen.

Foreningens vedtægter bestemmer arkitektens stilling saaledes: arkitekten er bygherrens tillidsmand og raadgiver. Han modtager betaling for sit arbejde af bygherren, og kun af ham. Benytter han sig af det ham betroede arbejde til at skaffe sig fordele eller godtgørelser fra entreprenører, handler han uhæderligt og gør sig uværdig til at være medlem af Akademisk Arkitektforening.
Arkitekten er mellemmanden mellem bygherre og entreprenør, og som saadan overfor begge forpligtet til at arbejde for en retfærdig gennemførelse af deres aftale.

ARKITEKTEN *Meddelelser fra Akademisk Arkitektforening*
Tidsskrift for arkitektur og dekorativ kunst.
Redaktionsudvalg: Arkitekter M.A.A. Willy Hansen, Edvard Heiberg og *Flemming Teisen.*
Redaktør: Arkitekt M.A.A. Jens Mollerup (ansv. efter presseloven).
Arkitekten udsendes i to udgaver, dels et aktuelt ugehæfte hver onsdag og dels 12 illustr. maanedshæfter aarligt.
Abonnementsprisen for begge hæfter tilsammen er 12 kr. pr. kvartal, ugehæftet alene 5 kr., maanedshæftet alene 7 kr.
Løssalgspris: Ugehæftet 0,50 kr., maanedshæftet 2,50 kr.
Annoncechef: Reklamekonsulent B. Barnholdt.
Redaktion og ekspedition: Bredgade 66, København K, telefon central 4525.

• Ved ethvert større boligkompleks, der opføres idag, er der projekteret en børneinstitution. Den for adskillige aar siden paabegyndte propaganda for flere børnehaver og vuggestuer har altsaa baaret frugt. Det hermed foreliggende maanedshæfte, et stort dobbelthæfte, indeholder en del af disse nylig fuldførte institutioner, samt forskellige projekter. Hæftets tekst er skrevet af kontorchef i Socialministeriet H. Horsten og arkitekt M.A.A. Helmer Remark, som ogsaa har medvirket ved hæftets tilrettelægning. Man har forsøgt at lade illustrationerne følge teksten mere end sædvanlig og har saaledes stillet alle billeder fra ensartede institutioner sammen, for i højere grad at lægge vægt paa principperne end præsentationen af de enkelte bygningsværker.

• I fortsættelse af dette hæfte vil der sammen med indholdsfortegnelsen for den samlede aargang blive offentliggjort endnu nogle børneinstitutioner, bl. a. de to store Ungdomsgaarden og Ringertoften, som ikke tidligere har været vist i *Arkitekten.* Disse to bygninger danner paa mange maader grundlaget for det senere stedfundne arbejde og hører derfor naturligt til i denne sammenhæng.

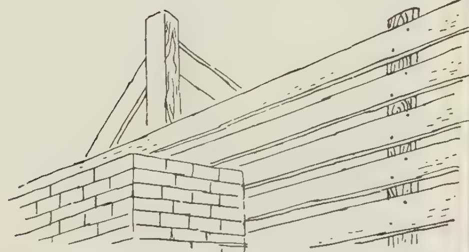
• Samtidig med at dette hæfte udsendes til abonnenterne er arbejdet med jubilæumshæftet i fuld gang i trykkeriet. Det er vel snart ikke længere nogen hemmelighed, at *Arkitekten* afslutter sin 50. aargang med et stort særhæfte. Dette hæfte ventes udsendt til jul og bliver paa ca. 60 tekstsider med særlig paginering og med et særligt omslag. Hæftet indledes med korte jubilæumsartikler af redaktørerne af de skandinaviske arkitekturtidsskrifter, derefter følger en billedkavalkade over bygninger, som hver for sig har været typiske for en periode i de forløbne 50 aar og denne billedkavalkade „illustreres“ med smaa artikler, der enten er skrevet, da bygningerne var nye eller er senere vurderinger af de samme huse. Arkitekt Edvard Heiberg har til hæftet skrevet en rigt illustreret artikel om funktionalismen. I tilslutning til denne artikel bringes et ikke tidligere offentliggjort manuskript af Giedion, Leger og Serk. Endelig afsluttes hæftet med en lille gennemgang af arkitekters arbejde med typografi, ogsaa hertil er der mange fine illustrationer.

• Jubilæumshæftet vil blive udsendt til abonnenterne, men andre kan allerede nu indgive bestillinger paa hæftet, ligesom ekstrabestillinger fra abonnenterne bedes indsendt snarest, da oplaget er meget begrænset. Løssalgsprisen for jubilæumshæftet bliver 7 kr.

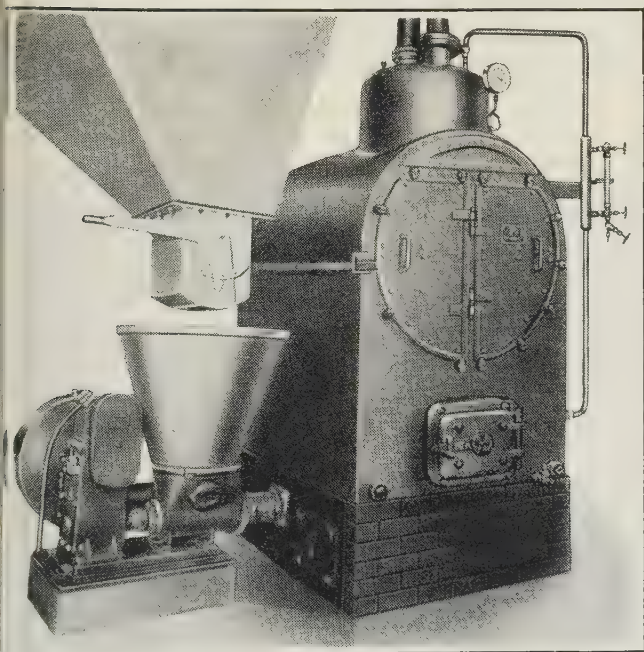
(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

Genopbygningen i fuld gang ...

Flere og flere lejligheder

Bolignøden er stadig stor — men overalt gøres der ihærdige forsøg paa at afhjælpe den.

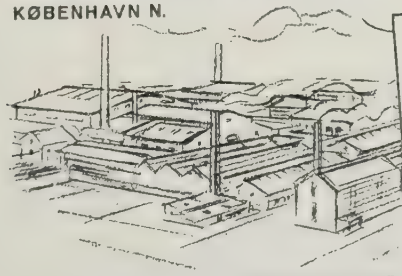
I adskillige af de nye boligkomplekser — samt ved modernisering af ældre — installeres de kendte SMITHHÜTTE centralstokers og varmekedelanlæg for at skaffe den mest hensigtsmæssige varme for lejerne og den største økonomi og billigste vedligeholdelse for ejerne.

En dag vil problemet ogsaa melde sig hos Dem. Saa tal med DANSK STOKER's ingeniører om et anlæg, der i størrelse og ydeevne svarer til Deres ejendom.

Vi har nu over 3.000 anlæg i tilfredsstillende drift.

SMITH, MYGIND & HÜTTEMEIER A/S

KØBENHAVN N.

GENERALREPRÆSENTANT FOR SALGET:

DANSK STOKER

& VARMEKEDEL KOMPAGNI A/S

København: Bredgade 58, C. 14809, C. 12179

Aarhus: Ny Banegaardsg. 45, Tlf. 1023

Odense: Søndergade 2, Tlf. 8842

English summary

This issue of *Arkitekten*, monthly edition, deals wi different institutions for the care of children.

At present practically all housing schemes in Den mark, whether planned or under construction, in clude a kindergarten and in many cases an infant asylum.

Contemporaneously, institutions of this kind are in stalled in existing buildings partly in connection wi flats and partly in connection with shops and factorie In the first part of the issue Mr. H. Horsten, secreta of the Ministery of social affairs, renders an accou of the financing of these institutions and Mr. Helm Remark, Architect, M.A.A. writes about the requir ments set up by the authorities and the problems be considered in planning.

The issue has this time been arranged in a differe manner. The drawings and photos are set up in r lation to the text instead of showing the separa institutions with exteriors and interiors mixed.

A temporary kindergarten arranged in an alter barrack by Mr. Edvard Heiberg, Architect, M.A.A deserves special attention. The city architect of C penhagen has designed several kindergartens and in fants' asylums for ordinary flat houses. Illustration of some of these are brought together with tho of a nursery school in connection with a factor "The childrens house" at the housing scheme Domme parken by Viggo Møller-Jensen, Architect, M.A.A., th kindergarten for the Carlsberg breweries by H. Da holt-Hansen, Architect, M.A.A., and the spare tim center and kindergarten in Frederiksholm by Hennin Ortmann and V. Berner-Nielsen, Architects, M.A.A exemplify the largest of these institutions recent erected.

Byplantidsskriftet er kommet!

Det første hæfte af det nye byplantidsskrift, hvis nav kort og godt er *Byplan, vore byer og deres planlægnin tidsskrift for byplanlægning, egns- og landsplanlægning,* udkommet om De tror det eller ej. Vi ventede all sammen, at det første hæfte skulde udkomme i augus men det viser sig altsaa at have været redaktione mening, at tidsskriftet skulle udsendes i november, o dette er lykkedes fuldt ud.

Af det første hæftes indhold skal vi blandt and nævne: en artikel af stadsingeniør L. Malchow-Mø ler, Holbæk, om erfaringer fra arbejdet med en di positionsplan; amtsvejinspektør, civilingeniør N. Dam skriver om regulering af sommerhusbebyggel i Hjørring amt samt artikler om Københavnsegne planlægning og S-banebyen København af arkite M.A.A. Heiberg.

Alle de abonnenter, som tegnede sig efter den ti ligere udsendte opfordring og som taalmodigt h ventet indtil nu, vil allerede have faaet dette hæf tilsendt. Nye abonnenter kan endnu naa at tegne si og faa det første hæfte med hjem i lommen, men m bør skynde sig, oplaget er begrænset. Prisen er 16 for et abonnement, som dækker fire store hæfter p ca. 50 sider. Enkelte hæfter kan købes for kr. 4, pr. stk. Tidsskriftets ekspedition er: Arkitektens fo lag, Bredgade 66, Kbhvn. K.

(Teksten fortsættes paa omstaaende s

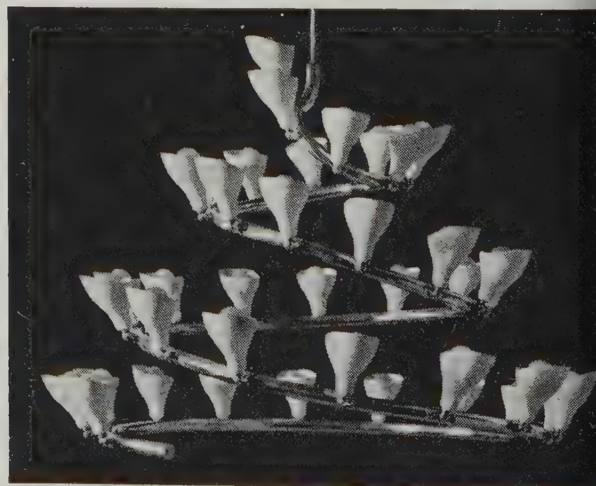
BYGGEKUNST

Fra tidsskrifterne

Forum hæfte 10 1948 bringer en artikelserie om Ar sterdams grachter og deres træer. Der er mange fi billeder af træer, vand og huse. De tre artikler skrevet af henholdsvis en maler, en arkitekt og en grachternes beboere, den fjerde artikel er laant fr en officiel rapport af Amsterdams stadsgartner. D er iøvrigt maaske værd at minde om, at tidsskrift *Forum* er talerør for den arkitektgruppe til hvilk ogsaa arkitekt Sijmons (se *Arkitekten*, mdhft. 9) hør

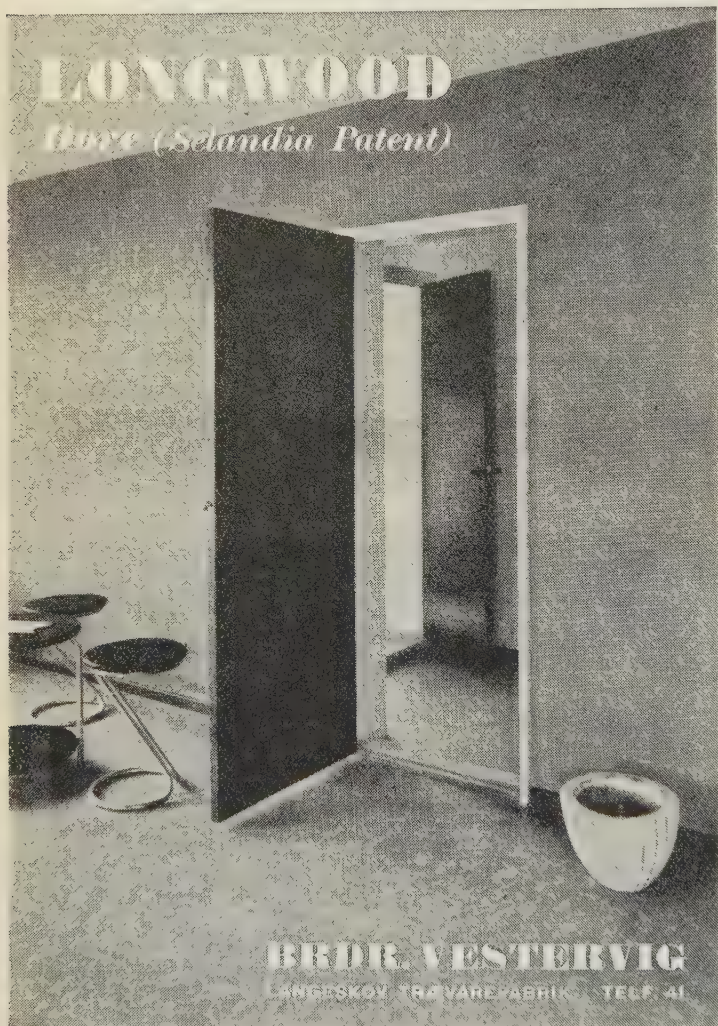
Die neue Stadt er et byplantidsskrift, som udkomme Frankfurt-am-Main. Det er det første tidsskrift f Tyskland, som vi korresponderer med, og det næppe mærkeligt, at det netop blev et byplantidsskri Det store problem for Tyskland er jo genopbygninge ikke kun af de krigsødelagte byer, men også af ånd i de under nazismen udførte byplaner. Det foreli gende hæfte (nr. 8–9) indeholder bl. a. en del plan for forskellige tyske byer samt en gennemgang problemerne ved Stockholms byplan.
Af speciel interesse for danskere er måske en artik om egnsplan problemer i Slesvig-Holsten, hvor d skal skaffes plads til 1 mil. tilvandrede nye beboe

Werk nr. 10. I anledning af dannelsen af en lok arkitektforening i det sydlige Schweiz, nærmere bete net Kanton Tessin, bringer hæftet en række billed og tegninger af bygninger opført i denne landsd En del af disse bygninger er opført i en traditio stilart med smedejerns altaner og gitre for vinduer medens andre i højere grad synes at følge moder ideer.
Samme hæfte indeholder nogle billeder af nye lamp til belysning i boliger, nogle af disse er ganske mo bydelige. Hvad mener man f. eks. om den her ge givne spirallampe med opadlysende liljeforme skærme.

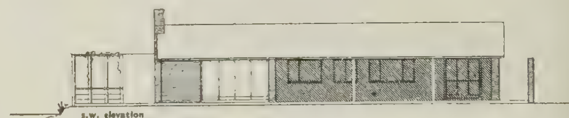
Lysekrone med spiral af poleret messing og bevægelige skærme. („Werk“, 10. 19

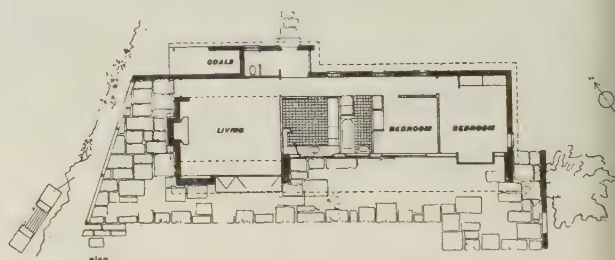
(Teksten fortsættes paa omstaaende s

Udgangen fra opholdsrummet til haven

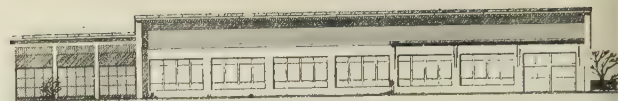
Ralph Tubbs: eenfamilieshus i West Drayton
Plan og façade ca. 1 : 500. *(„Architectural“ review“, oktober 1948)*

The Architectural Review offentliggør to huse fra Californien med en indledning om „the Bay Region style“. Det er ikke just „statslånshuse“, og man får lyst til at tage til Californien bare for at få lejlighed til at lave noget, som ikke skal regnes ud på øre.
Derimod er der mere „statslån“ i de eksempler på efterkrigsbyggeri fra England, som er offentligjort i hæftet. At det også kan laves pænt, viser et lille hus af Ralph Tubbs.

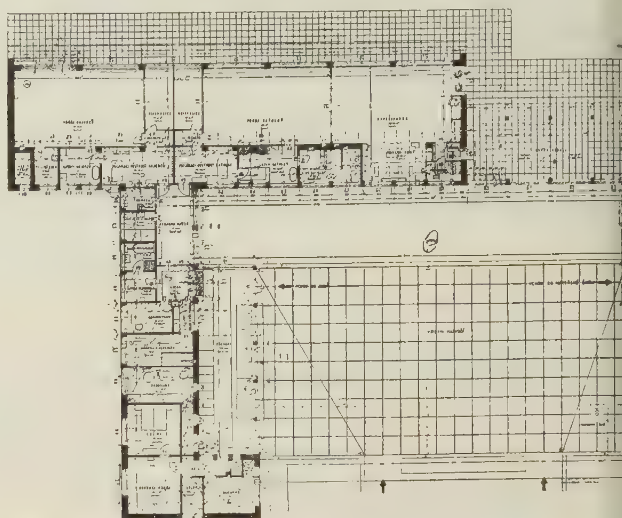
The Journal of the Royal Institute of British Architects septemberhæfte indeholder en del interessante mindre artikler. Først er der en redegørelse for bebyggelsen af Leigh Park i Portsmouth. Leigh Park er et areal, som byen ikke hidtil har kunnet disponere over, men som man nu har lavet et bebyggelsesforslag til.
I samme hæfte offentliggøres hovedbygningen for Dublin's lufthavn og en sygeplejerskebolig ved amtssygehuset på Isle of Sheppey. Endelig indeholder hæftet nogle fotografier af dekorationer til Shakespeare stykker opført på en skolescene.
Oktoberhæftet af samme tidsskrift bringer offentliggørelser af modelfotografier og planer fra Kilsyth Academy, som har været udstillet i Glasgow, og endnu nogle bileder fra en udstilling i R. I. B. A. om Harlow's nye byplan, og endelig et sportsanlæg på Kreta. En stor del af hæftet optages af en artikel om det gyldne snit med mange illustrationer.

Byggekunst nr. 9. Arne Pedersen og Esben Poulsson har været i Amerika og offentliggør i hæftet deres indtryk fra rejsen. Hverken Rockefeller Center eller Frank Lloyd Wright mangler, men Neutra er der ikke, de har tilsyneladende ikke været i Californien.

(Teksten fortsættes bag i hæftet)

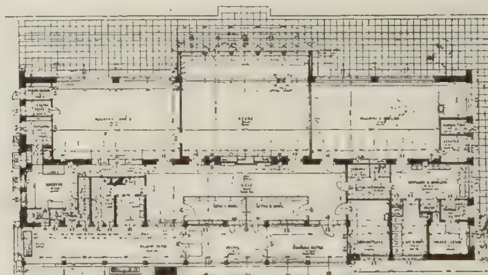
Vuggestuens sydfaçade

Plan af vuggestuen

Børnehavens sydfaçade

Plan af børnehaven

Milada Petrikova og Jan Mayer: børnehave og vuggestue i Praha. *Planer og façader 1 : 800. Bygningerne er sammenbyggede med liggehallen, som ses på vuggestuens plan til venstre (man kan skimte børnehavens gavl). Nordfløjen i vuggestuen rummer funktionærlejlighed, maskinvaskeri, kontor og barnevognsrum.*

(„Architectura“, 6-7, 1948)

Bonytt nr. 9 indeholder en artikel af Elias Cornell, som tager problemerne omkring stilefterligningerne op til debat. Det han mener, der kan gøres for at aflive de sidste rester af usikkerhed, kan bedst gengives ved at citere hans undertitler: omvurder museerne – fremhæv propagandaen – legaliser dekorationerne – slip farverne løs.
Arne Remlow har nogle reflektioner over en udstilling som har været afholdt i anledning af Oslo's snedkerlaugs 50-års jubilæum, og Liv Schjødt skriver om problemet spisepladsens placering og belyser forskellige muligheder ved hjælp af planer af Hoff og Windinge's smukke huse i Gladsaxe. Hæftet indeholder også nogle pæne billeder af et nyt norsk skib m. s „Venus“.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

Byggmästaren nr. 17 indeholder tegninger og fotografier fra et altanganghus i Årsta samt nogle betragtninger over byggemyndighedernes nødvendighed og virksomhed i Sverige og New York.
Hæfte 18 er helt helliget restaureringen af Gustav d. 3dies pavillon på Haga.
Hæfte 19 viser, at Neutra har været i Sverige og efterladt nogle af de fotografier og tegninger, som han også viste ved sit foredrag i Akademisk Arkitektforening. Resten af hæftet rummer forskellige artikler og indlæg om spørgsmålet statslig kontrol eller frit samarbejde med særlig henblik på de mange forskellige utrednings komiteer.

Udenlandske arkitekturtidsskrifter

I nedenstaaende liste er optaget de udenlandske arkitekturtidsskrifter, som *Arkitekten korresponderer* med.

Finland
Arkitekten.

Norge
Bonytt.
Byggekunst.
Teknisk Ukeblad.

Sverige
Byggmästaren.
Form (Svenska Slàjdfàreningen).
Byggnadsvärlden.
Svenska Hem i Ord och Bild.
Byggliteratur.
Plan

England
The Architectural Association Journal.
The Architectural Review.
The Journal of the Royal Institute of the British Architects.

Frankrig
l'architecture d'aujourdhui.
l'architecture francaise.
Technique et architecture.

Holland
Forum.
Bouwkundig Weekblad.
Het Bouwbedriff.

Italien
Architectura.

Polen
Architectura.

Schweiz
Werk.

Sovjetunionen
Архитектура и Строительство.

Tjekoslovakiet
Architectura ČSR.

Tyskland
Die neue Stadt.

U.S.A.
Arts and architecture.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

Store børnehaver — smaa børnehaver

I *Pædagogisk-Psykologisk Tidsskrift* hæfte 4 1943 har arkitekt M. Siegumfeldt skrevet en artikel om spørgsmaalet store eller sm børnehaver. Den er formet som et diskussionsindlæg, men tro dette og selv om den er fem aar gammel har den dog stad interesse, fordi de berørte spørgsmaal endnu er uafklarede (har faaet fornyet aktualitet ved diskussionen om store børnehav i forbindelse med kulturcentrer eller smaa børnehaver i tilkny ning til boligerne. Vi bringer her et uddrag af artiklen.

Der er to synspunkter, man kan foretage en størrelse bedømmelse ud fra, et teknisk-økonomisk og et pæda gogisk-psykologisk.

I første tilfælde taler rent praktiske ting – opvarmnin og administration f. eks. – for at koncentrere børne havelokalerne i større institutioner, medens børne havefolk ud fra et pædagogisk-psykologisk synspunk ønsker en spredning af lokalerne i mange og smaa børnehaver. Et af de mest brugte argumenter herfo er, at man ikke anser det for muligt at indrette e større børnehave, uden den faar præg af at være e institution, og at institutionspræget kan virke knu gende paa børns sjæleliv.

Jeg tror imidlertid ikke, at argumentet er rigtigt. Je nærer ingen tvivl om, at man udmærket godt ka indrette større børnehaver, uden de behøver at vær institutionsprægede.

Men hvad mener man egentlig med begreberne „store og „smaa" børnehaver?

Vi er sikkert alle enige om, at de børnegrupper e børnehavelærerinde skal arbejde med, ikke maa vær for store. Omkring 15 børn er vel, hvad hun pa betryggende maade kan overkomme at tage sig a og maa derfor udgøre størrelsen paa den gruppe enhed, børnehaverne burde bygges op af.

Den mindste børnehave maa da blive den, der bestaa af 1 gruppe, – af ca. 15 børn; men med saa faa bør vil den være altfor uøkonomisk baade i anlæg og drift, hvis det da ikke for børnehavelederen dreje sig om det rene liebhaveri.

Med den næste størrelse – 2 grupper, ca. 30 børn gaar det bedre; men den vil dog næppe kunne bær at bygge sit eget hus, og maa, som det jo ogsaa e det almindeligste, indlogeres i et eller andet størr hus. Til gengæld vil en børnehave af den størrels sikkert staa som idealet for de fleste børnehaveledere Saa snart børneantallet kommer op paa en 45–6 børn, nærmer man sig den store børnehave, og er de paa 90–120 børn, betragtes den som meget stor.

Børnehaven paa 2 grupper vil altsaa – udfra pæda gogiske synspunkter – være den mest passende stør relse, medens den af økonomiske aarsager vil hav svært ved at faa mere end det allernødtørftigste rum behov dækket. Men der vil naturligvis ikke være noge som helst i vejen for at stille en hel række saadann smaa idealbørnehaver sammen side om side, saa d danner et samlet kompleks, der kan administrere under eet, og derved nyde den store institutions øko nomiske fordel. For de store Institutioner er nu e gang mere økonomiske end de smaa, ikke alene almindelig forstand, men ogsaa hvad angaar per sonale; selvfølgelig ud fra den forudsætning, at d smaa institutioner er relativt lige saa velforsynede me uddannet hjælp, som de større, og det er de sjælden

(Teksten fortsættes paa omstaaende sid

Ogsaa i pladsøkonomisk henseende bærer de stor institutioner prisen, fordi antallet af de specialrum køkken, isolationsrum o. s. v., som de enkelte børne haver iflg. regulativet skal raade over, da kan redu ceres betydeligt, samtidig med at der kan ofres mer paa deres udstyr.
Naturligvis maa det være en forudsætning ved e institution af denne type, at de enkelte børnehave kan arbejde ganske uafhængigt af hinanden. De ma have hver sin indgang, hver sine grupperum o toiletter og hver sine friluftsrum. Have og legerum vil de derimod nok kunne have fælles.

Max Siegumfeld

Maanedshæfter med børneinstitutioner

Selv om der først i de senere aar er kommet rigti fart i byggeriet af børneinstitutioner takket være d større muligheder for statsstøtte til anlæg og drift, ha problemet dog altid interesseret arkitekterne. Der ha saaledes gentagne gange været skrevet om diss spørgsmaal i *Arkitektens* spalter og man har gengive planer for velprojekterede institutioner.
I 1935 forelaa saaledes et maanedshæfte om bylejlig heden og børnene med artikler af arkitekt Hans Erlin Langkilde og børnehavelederne Margrethe Finsen o Asta Jensen.
I maanedshæfte 5/6-1942 offentliggjortes børneopta gelseshjemmet Emdrupgaard af Stadsarkitekten København.
Professor Edvard Thomsens daghjem i Utterslev e sammen med Wiedikon børnehaven i Zürich gengive i maanedshæfte 1–1940.
I samme hæfte findes en stor artikel af arkitekt Ma Siegumfeldt om den forebyggende børneforsorg.
Endelig findes i maanedshæfterne med Stadsarkitek tens arbejder fra 1943 de foreløbige planer for Ringe toften og skitserne til et fritidshjem ved Lykkebovej Ringertoften vil sammen med børnegaarden i Utters lev (K.A.B.) blive udførligt gengivet i maanedshæfte 1 i denne aargang, i tilslutning til det her foreliggend hæfte. Der vil blive udført særtryk af hele det i diss to hæfter offentliggjorte materiale om børneinstitu tioner.

Arkitektens gamle aargange

Siden den første meddelelse er de ældste aargang blevet udsolgt, mens der endnu findes enkelte kom plette aargange fra 1909–1916; prisen er nedsa til 5 kr. Interesserede bedes snarest muligt henvend sig i *Arkitektens* ekspedition.

Særhæfter

Bolignødens Bekæmpelse (1945)	Kr. 2,0
Radiohuset (1945)	- 4,0
Britisk Byplantradition (1946)	- 2,0
Boligforhold og Saneringer i Fattigkvarterne i U.S.A.s Byer (1947)	- 3,0
Aino og Alvar Aalto (1948)	- 1,5
Den protestantiske Kirketype (2. opl. 1947)	- 2,0
Etagelejligheder i Stokke (2. opl. 1947)	- 3,5
Om træer, En lille afhandling, af havearkitekt C. Th. Sørensen (1948)	- 2,5
Om Byplanarbejdet (1947)	- 4,5

AKADEMISK ARKITEKTFORENING

Akademisk Arkitektforenings medlemmer (M. af A. A.) er arkitekter, de har gennemgaaet den officielle arkitektuddannelse og modtaget afgangsbevis fra statens arkitektskole ved Kunstakademiet. Undtagelsesvis optages som medlemmer arkitekter, som ikke har ovennævnte uddannelse, men hvis kvalifikationer er anerkendt af foreningen.

Foreningens vedtægter bestemmer arkitektens stilling saaledes: arkitekten er bygherrens tillidsmand og raadgiver. Han modtager betaling for sit arbejde af bygherren, og kun af ham; benytter han sig af de ham betroede arbejder til at skaffe sig fordele eller godtgørelser fra entreprenører, handler han uhæderligt og gør sig uværdig til at være medlem af Akademisk Arkitektforening.
Arkitekten er mellemmanden mellem bygherre og entreprenør, og som saadan overfor begge forpligtet til at arbejde for en retfærdig gennemførelse af deres aftale.

ARKITEKTEN *Meddelelser fra Akademisk Arkitektforening. Tidsskrift for arkitektur og dekorativ kunst.*

Redaktionsudvalg: Arkitekter M.A.A. Willy Hansen, Edvard Heiberg og *Flemming Teisen.*

Redaktør: Arkitekt M.A.A. Jens Mollerup (ansv. efter presseloven).

Arkitekten udsendes i to udgaver, dels et aktuelt ugehæfte hver onsdag og dels 12 illustr. maanedshæfter aarligt.

Abonnementsprisen for begge hæfter tilsammen er 12 kr. pr. kvartal, ugehæftet alene 5 kr., maanedshæftet alene 7 kr.

Løssalgspris: Ugehæftet 0,50 kr., maanedshæftet 2,50 kr.

Annoncechef: Reklamekonsulent B. Barnholdt.

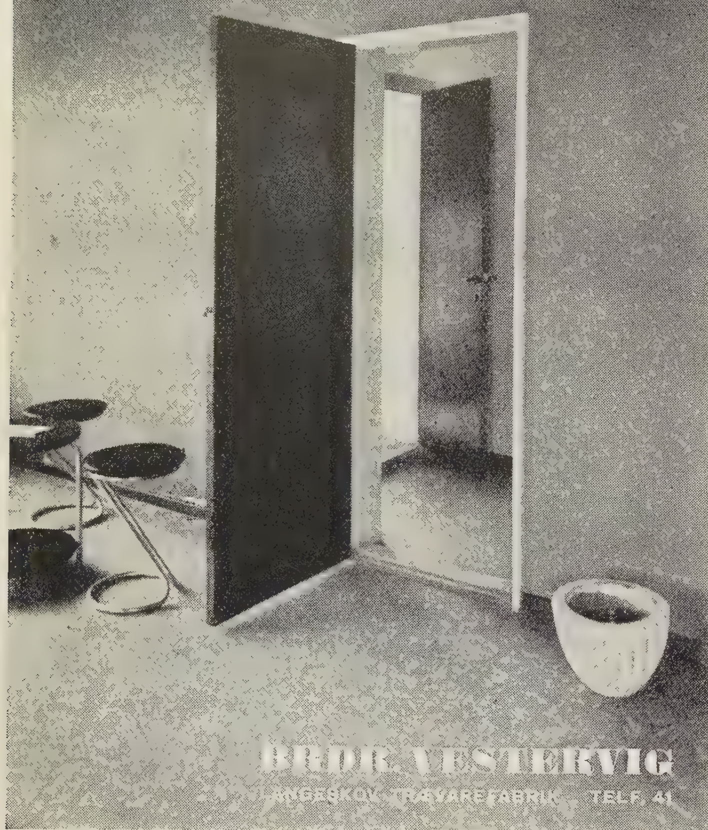
Redaktion og ekspedition: Bredgade 66, København K, telefon central 4525.

• I fortsættelse af det i november udsendte hæfte om børneinstitutioner offentliggøres i dette hæfte de to store lidt ældre børneinstitutioner Børnegaarden i Utterslev og Ungdomsgaarden i Husum, som paa mange maader danner grundlaget for det arbejde, der nu gøres med børnehjem og vuggestuer. Hæftet afsluttes med tegningerne til en børneinstitution, som er under opførelse i forbindelse med det store boligbyggeri Vigerslevgaard.

• Der vil blive fremstillet særtryk af det i dette og det foregaaende hæfte offentliggjorte materiale om børneinstitutioner og dette særtryk ventes at foreligge ca. 1. februar. Samtidig kan det oplyses, at der lige er udkommet et særtryk om rækkehusbyggeri, og at dette hæfte er forsynet med et meget fyldigt engelsk resume, specielt beregnet paa forsendelse til udlandet.

• Om planerne for den nye aargangs maanedshæfter kan foreløbig siges dette, at det første hæfte vil indeholde en interessant artikel om udstillingsbygninger og bygningsudstillinger af kunsthistorikeren Elias Cornell. Dernæst vil følge hæfter om fabriksbyggeri, boligbyggeri og skolebyggeri samt offentliggørelser af forskellige større betydningsfulde nybygninger, og endelig vil man naturligvis forsøge at realisere nogle af de planer, som det ikke lykkedes at gennemføre i 1948, hvoriblandt kan nævnes hæfterne om landbrugsbyggeri og om Københavns parker.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

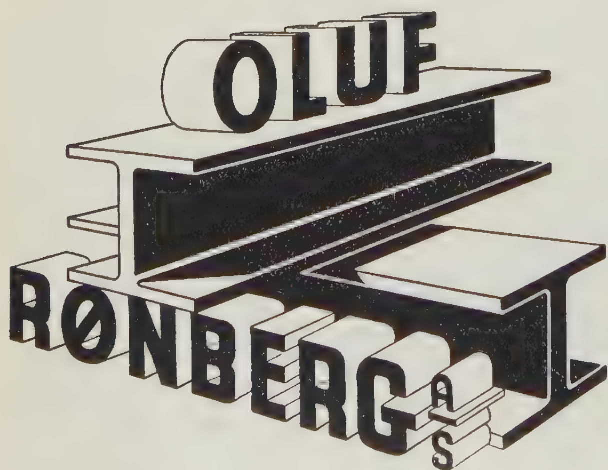
English summary

Like the previous number this issue of *Arkitekte* monthly edition, deals with different institutions fc the care of children.

"Børnegaarden" in Utterslev, designed by the City Archite of Copenhagen, Associate, Erik T. Harpøth Architect, M.A.A. The building which was planned in conformity wit the preceeding institutions is administened by th Municipality of Copenhagen. It is managed by superior living in the building. The different section are separated, each having its own entrance t prevent contagion. A special section was planned fo nervous children in need of particular care. Th directress of this department has special qualification in psychology and the children here are treated regu larly by a psychiater.
In the evening the spare time center is visited fiv times a week at turns by boys and girls between 1 and 16 years, living in the neigbourhood.

"Ungdomsgaarden" in Husum, designed by the architectura department of "Dominia", ltd.
A self-maintaining institution, having 4 sections namely, an infants asylum, a kindergarten an spare time center with room for altogether 22 children between 2½ and 14 years of age, an localities with club rooms for about 200 youn people past 14 years.
The sections are managed independently; the asylum by a head nurse, the kindergarten by a young school mistress and the two spare time centers each by a

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

young trained couple, who take great interest their wide-ranging work.

Besides the ordinary rooms the building contains common large kitchen in the basement, offic physicians and dentists rooms, toilets and cloa rooms on the first floor, and on the 2nd floor roo for reading, sewing and manual training. The ha is used in connection with the kindergarten for pl and rest during daytime and at night it serves as meeting room for the young people visiting the spar time center. It is also used for parents meetings et

"Store Vigerslevgaard", designed by Thyge Hvass, Archite M.A.A.

A large housing scheme at present under constructi for the Municipality of Copenhagen. It includes number of playgrounds and with these a separa building comprising an infants' asylum, a kinde garten, a spare time center and quarters for th staff. The large hall serves besides as a meeti place for the tenants and in connection herewith planned cloak-rooms, toilets and store-rooms. Th institution will take care of 120 children.

Særhæfter

Om byplanarbejdet (1947) .... Kr. 4.5
10 statslaanshuse (1948) .... - 4.0
Om træer. En lille afhandling. Af havearkitekt C. Th. Sørensen (1948) .... - 2.5

Byplan

Der er endnu lejlighed til at tegne abonnement pa det nye byplantidsskrift, et aarsabonnement kost 16.– kr. + forsendelsesomkostninger.

Arkitekt M.A.A. FRITS SCHLEGEL
LAGERBYGNING
C.W. OBEL, VESTERGADE 2
KAMPMANN, KIERULFF & SAXILD A/S

JAMEN ER DER SLET IKKE NOGET
VI ER ENIGE OM?

JO! JO! – VI SKAL HAVE
RECK-KEDLER i KÆLDEREN

BIANCO LUNO A/S. KBH.

50 År

ARKITEKTEN

Meddelelser fra Akademisk Arkitektforening. Tidsskrift for Arkitektur og dekorativ Kunst

ARKITEKTEN. Maanedshæfte | Aarg. L | Jubilæumshæfte | Side 1–58 | Afl. til postvæsenet 20.12.1948

ARKITEKTEN 1898-1948

Meddelelser fra Akademisk Arkitektforening. Tidsskrift for arkitektur og dekorativ kunst

Særhæfte i anledning af ARKITEKTEN's 50 års jubilæum

Dette hæfte er udsendt i anledning af tidsskriftet *Arkitektens* 50 års jubilæum i 1948. Trykningen er udført i Bianco Lunos Bogtrykkeri og klicheerne er fra F. Hendriksens reproduktionsanstalt. *Arkitektens* redaktør, arkitekt M.A.A. Jens Mollerup, er ansvarlig for hæftets tilrettelæggelse, samt for billedvalg og billedtekster i hæftets første del. Fotografierne side 5, 8, 9, 11, 14, 17, 22, 23 og 24 er optaget af fotograf Erik Hansen specielt til dette hæfte.

ARKITEKTEN 1898–1948

For nogle år siden læste jeg i en bog om Chiapas, Mexicos sydligste stat, et højland med evigt forår, med træer, der på samme tid skød nye skud, stod i blomst og bar frugt. Siden da har det været et af mine største ønsker at komme dertil. Det ønske er hidtil ikke blevet opfyldt; til gengæld er jeg blevet redaktør af *Arkitekten*, men her mødte jeg den samme uforanderlighed, ungdommelig kådhed, traditioner og blomstrende liv i skøn forening. Og dog er denne uforanderlighed kun tilsyneladende. Tænker man på de ti årgange, man kan huske tilbage, synes *Arkitekten* stadig at være den samme som før. Men ser man på alle de mange hæfter, der har set dagens lys siden det første hæfte kom den 1. oktober 1898, slår det en, at uforanderligheden består i et stadigt levende forhold til samtiden, den skiftende samtid.

Som bekendt var det professor Vilh. Klein, der var fader til tanken om at Akademisk Arkitektforening skulle udsende et blad. Det var ikke hans tanke, at det skulle være et kunsttidsskrift, men kun et foreningsblad, hvilket også blev understreget ved at give det navnet: *Meddelelser fra Akademisk Architektforening.* Meddelelsernes første redaktør var K. Arne-Petersen. I 1894 havde en privat forretningsmand påbegyndt udsendelsen af et tidsskrift med navnet *Arkitekten*, under redaktion af Alfr. Møller. Der opstod hurtigt konkurrence mellem disse to blade; i den velkomst *Meddelelserne* fik i *Arkitekten* hed det: *Den akademiske Arkitektforening har den 1. Oktober udsendt et lille Blad, der antagelig vil bringe Foreningens 102 Medlemmer de Underretninger om Foreningens private Anliggender, der kan tænkes at interessere samme Medlemmer. Da disse Meddelelser imidlertid ikke kan fylde et Blad, selv om dette holdes i et saa diminutivt Format som det udsendte Nummer, har man maattet gribe til den Udvej, saa godt som muligt at søge et Forbillede i „Arkitekten", hvis Indhold og Udstyrelse har gjort, at dette Blad nu kan begynde sin 4. Aargang med en stedse voksende Læsekreds. Skønt vi i og for sig ikke kunde indse Nødvendigheden af det nye Blad – „Arkitekten" har jo ved enhver Lejlighed været rede til at bringe alle Foreningens Meddelelser, skulde vi dog ikke allerede ved Fødselen udtale os om det spæde Organs Levedygtighed.*

I 1901 sammensmeltedes de to tidsskrifter under fællestitlen: *Architekten, Meddelelser fra Akademisk Architektforening.* Man går næppe nogen af redaktørerne for nær, når man hævder, at netop den omstændighed, at der straks fra fødselen var momenter, der tvang redaktionen til at beskæftige sig med verden udenfor Verona, har været af væsentlig betydning for, at *Arkitekten* aldrig blev et foreningsblad i værste forstand, men altid har været udadrettet.

Halvtreds år er en smuk alder for et tidsskrift og en meget høj alder. En så høj alder medfører mange traditioner og dermed måske fare for forbenethed. Imidlertid vil et raskt tilbageblik hurtigt overbevise om, at traditioner aldrig er blevet fastholdt for deres egen skyld. *Arkitekten* har skiftet format fire gange, udsendelsesformen forandredes flere gange, udsendelsestiderne har man ikke altid taget så strengt på. Typografien og opsætningen er varierende, men alt dette er kun sket for at bevare den eneste tradition, som gælder i den store sammenhæng: Forpligtelsen til kontakt med det levende liv.

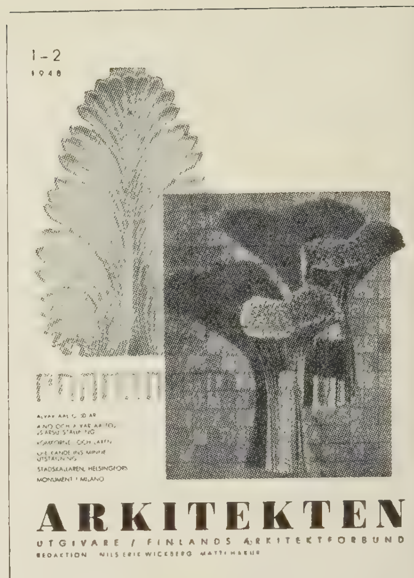
Revolutionen i *Arkitektens* liv skete i 1918, da Den fri Arkitektforening (som et par år senere kollektivt optoges i Akademisk Arkitektforening) ville udsende sit eget blad. Dette blad så ikke dagens lys, men *Arkitekten* fik det format, det udstyr og den tendens, som var tiltænkt det nye tidsskrift, og den fik endda dets redaktør: Kay Fisker blev Vilh. Lorenzens medredaktør og et år senere eneredaktør. Men også nyklassicismens form blev til formalisme, og under Steen Eiler Rasmussens redaktion knyttedes igen trådene til hverdagen. Den *Arkitekten*, vi kender i dag, skabtes i 1933 af Willy Hansen. Han havde allerede været medarbejder hos Fisker, blev senere Steen Eiler Rasmussens redaktionssekretær og eneredaktør med udgangen af 1932. Standardformatet og den usymmetriske ombrydning er de ydre former. Bladets nye ansigt var imidlertid også udtryk for en ny ånd. Månedshæfterne disponeredes som specialhæfter, udsendelse af særhæfter og bøger påbegyndtes, man startede tidsskriftlæsekredse og arrangerede rejser. Hele denne livlige virksomhed skabte en øget interesse for tidsskriftet, som markeredes ved en stadig voksende læserkreds. *Arkitekten* var blevet det arkitekturtidsskrift, som dets fædre ikke havde sat sig som mål.

Det blev Hans Erling Langkildes opgave at udbygge denne linie og føre bladet gennem krigstidens vanskeligheder. Hans største indsats var dog den, at *Arkitekten* blev endnu mere udadrettet - „politisk". Naturligvis deltog man ikke i den partipolitiske debat, men beskæftigede sig i højere grad med aktuelle bygge- og boligproblemer, deltog i og ofte startede en offentlig diskussion om saglige spørgsmål. Det må da være mit ønske, at det også i fremtiden skal lykkes i *Arkitekten* at få behandlet netop de emner indenfor arkitektur og byggeri, som er af aktuel betydning.

Jens Mollerup

Til „Arkitekten"s 50-års dag

Interskandinavisk samarbejde er ikke noget problem for arkitekter. Nordiske arkitektmøder har været afholdt i mere end 30 år. Arkitektforeningerne i de skandinaviske lande har årlige fællesbestyrelsesmøder, og de nordiske arkitekturtidsskrifter har altid haft et smukt samarbejde. Det er derfor redaktionen en stor glæde at kunne indlede dette hæfte med de venlige hilsener, vi har fået fra redaktørerne af *Arkitekten* i Finland, *Byggekunst* i Norge og *Byggmästaren* i Sverige.

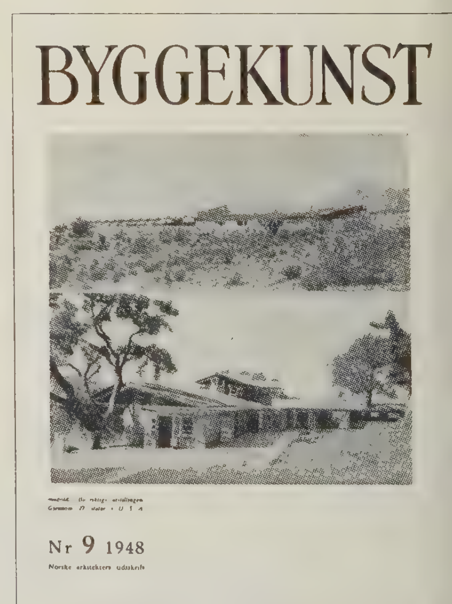
„Difficile est satyram non scribere", menade den romerske poeten Martialis på tal om sin samtids fataliteter. När det gäller att komma med ett par ord med anledning av danska *Arkitektens* halvsekeljubileum, ställs man inför det motsatta dilemmat: det är svårt att inte skriva en panegyrik.

För de övriga nordborna står Danmark som det mest „fullvuxna" landet i Norden. När man från de ljusa björkarna och de ljusa nätterna kommer till Danmark, är man redan på kontinenten. Det är – bland annat – denna mellanställning som gör danskt kulturliv så rikt nyanserat.

Vad vi beundrar hos den danska arkitekturen är kombinationen av fasthet och balans i totalgreppet med finhet och intimitet i detaljen. Den synes oss representera ett allmänt mänskligt och artistiskt jämviktsläge, som vi andra – oaktat vissa framträdande individuella prestationer – knappast har nått fram till i samma mån.

Tidskriften *Arkitekten* bildar sedan länge en återspegling av denna levande jämviktsfullhet i den danska byggnadskonsten och i det danska kulturlivet överhuvud. Förnäm till innehåll och uppställning, har den stått i nära kontakt med strömningarna ute i världen och i de nordiska broderländerna. Den har inte fallit för de typografiska trollkonster, som nuförtiden firar triumfer i de stora ländernas konst- och arkitekturtidskrifter och som, odlade till övermått, verkar tröttande. Med ett ord: vi har vant oss att i den danska *Arkitekten* se någonting alltigenom gediget – en lycklig förening av klok besinningsfullhet och kulturellt ansvarsmedvetande med ett öppet sinne för det nya och växande i tiden. Den har blivit en omistlig länk i det nordiska samarbete och kulturutbyte, som i en hotfull tid synes oss angelägnare än någonsin förut.

Nils Erik Wickberg

Når man som yrkesbror interpellerer redaktørene av *Arkitekten* om hvordan det går for seg at de får alt det fine stoff ut av danske arkitekter, himler de og forteller at det er en treg masse, det er et under når de får halet stoff ut av sine kolleger, danske arkitekter vil ikke skrive.

Slike undere skjer allikevel stadig, fem ganger hver måned inneholder *Arkitekten* meninger uttrykt av arkitekter, om store ting og om små ting, men meninger, i skrift. Danske arkitekter *skriver*. På en jubileumsdag er det en fornøyelse å si at det må være en fabeldyktig redaksjon, som greier å trekke stoff ut av den trege masse. Det er det naturligvis. Men det kan ikke være bare det. Når det stadig strømmer fram stoff gjennom *Arkitekten*, når det resonneres og debatteres av kjente og ukjente navn fra Ugehæfte

til Ugehæfte, må det være fordi det ligger et arkitekturmiljø bak, så rommelig at det stadig flyter overskudd av det.

Det er ikke bare meningsytringene i skrift vi beundrer, den danske *strek* gir oss også stadig ny glede, eller den samme glede hver gang; det er i bladet innarbeidet en grafisk standard av slik kvalitet at man ikke tror det er mulig at alle danske arkitekter uten videre tegner så vakre tegninger, – jeg tror det må være *Arkitektens* enestående innflytelse som har gjort det. Herr redaktør! Skriften, tegningen, *fotografiet*, – resultatet. La meg si at vi er i Norge veldig glad i danske hus, slik som *Arkitekten* viser oss dem. Når det kommer fram et godt hus i Norge, synes vi det er overstadig godt og bedre enn alle andre i verden. Men det er ikke ofte vi kan være så stolte.

Og det som da undrer oss er at det stadig kan være så mange like gode hus å se i *Arkitekten*. Den høye, og jevne, danske standard gjør oss stadig like forundret, og beundrende.

Et rommelig miljø og tradisjonen danner vel en viktig del av grunnlaget for dette. Og meget vesentligt er det at danske arkitekter har sans for team-work. Smiler noen? Husker de mere av de kollegiale stridigheter enn av samarbeidet? Da husker de kort. Når man utenfra ser dansk arkitektur, er det samvirket som slår en. Danske arkitekter har ikke først og fremst trang til å vise seg som individualister. Heller omvendt. De viker heller tilbake for det å være anderledes enn andre.

Jeg nevner fra de senere år utviklingen av altanen i dansk boligbebyggelse, et enestående resultat av 15–20 års felles arkitektinnsats.

Den må jo ligge i blodet på danske arkitekter denne evne til team-work. Men jeg tror at *Arkitekten* må ha sin vesentlige del av æren for at evnen er utviklet så langt. For *Arkitekten* nøyer seg ikke med å være medium. Hvis det var riktig det Kay Fisker skrev ved 40-årsjubileet, at *Arkitekten* kanskje var bedre enn den danske arkitektur, tillater jeg meg nå å tillegge *Arkitekten* æren for at de to nå er like gode. For *Arkitekten* har visselig ikke gått tilbake.

Eyvind Alnæs

Du är klassisk.

Genomsyrad av nykter realism och samhällsmedvetande. Otroligt avslipad och genomformad av gammal förfining och kontinuitet. Du har din avundsvärda kvalitet; papper, tryck, klichéer och din behärskade knapphet (aldrig över satsytan), och du vet också den knapphetsgräns som inte får underskridas. Ofta händer det till och med att du är så retsamt behärskad och traditionsbunden, att man börjar få en aning tråkigt. Men rätt som det är kommer en liten ettrig diskussion och rör upp det stilla lugnet. Med den danska debattens fantastiskt skickliga fäktkonst som skickar pirrande rysningar efter ryggraden. Du har en svingande snärt och ett fränt gift i din värjspets.

Din stora arkitekturtillgång är den danska idealbostaden; villan insmugen i det danska parklandskapet.

Och det bästa är naturligtvis de benådade ögonblick av äkthet och genomlevd enkelhet då arkitekturen får blomma upp till konst. Då den befriar.

Leif Reinius

Porten mod Vestre Boulevard

Det er naturligt, at man ved et arkitekturtidsskrifts jubilæum forsøger at give en lille oversigt over det, der i den forløbne tid er hændt inden for bygningskunsten. Da ARKITEKTEN*'s første hæfte udkom, var Københavns rådhus netop under opførelse, og det er da kun rimeligt at begynde denne oversigt med gengivelser af tegninger og billeder herfra, ledsaget af samtidens og vor egen tids vurdering.*

Københavns rådhus betød ved århundredskiftet et brud med den herskende arkitekturopfattelse. Nyrop ville løsrive sig fra sin samtids „golde efterligning" af fortidens stilarter og skabe en ny national arkitektur. Det som vi i dag mest beundrer ved Nyrops rådhus er dog snarere det forbilledlige samspil mellem konstruktion og materialer, den klare plan og den eminente udnyttelse af alle muligheder i håndværket.

Raadhuspladsen 1948

Københavns raadhus, opført 1894-1905

Af arkitekt, professor Martin Nyrop * 1849 † 1921

I Architekten *hæfte 16, 5. årgang 1902/03, findes en usigneret artikel om rådhuset, skrevet i anledning af borgerrepræsentationens flytning fra det gamle rådhus på Nytorv til de nye lokaler. Her gengives det stykke af artiklen, hvor den nye borgerrepræsentations-sal omtales.*

På de følgende sider bringes nogle udklip af artikler om Københavns rådhus dels fra samtiden og dels fra vor tid. Selvom udtryksmåden ved århundredskiftet var en anden end i dag, er meningerne om Nyrop's rådhus mærkeligt uforandrede gennem tiderne.

I Raadhusets simple og smukke Plan er Borgerrepræsentationens Sal af Architekten, *Martin Nyrop*, anbragt centralt paa 2den Sal, Beletagen, midt i den store Tværbygning, der adskiller Raadhushallen fra den aabne Gaard. Den har sin naturlige og berettigede Plads netop paa dette Sted; hvad der skal afhandles og bestemmes i denne Sal er Pulsslaget, der banker i hele Byens indre Liv. Herfra udgaar den vidt forgrenede Cirkulation af frisk Blod og nye Tanker, der sammen med de Virksomheder, som for øvrigt har Sæde i den monumentale Bygning, velgørende skal kunne fornemmes over hele Hovedstaden, hvor saa mange forskelligartede Interesser har lige Krav paa, at der tages Hensyn til dem i Overensstemmelse med Tidens rastløse Fremskridt. Og det synes, som om de Omgivelser, hvorunder Arbejdet skal foregaa, er vel egnede til at danne den værdigste Ramme om det. En særegen Festivitas er udbredt over det Hele.

Blandt de mange smukke Enkeltheder, man glæder sig ved i Kjøbenhavns nye Raadhus, er de forskellige Indgangspartier og Portaler, som Architekt *Nyrop* saa godt har forstaaet at karakterisere hver især i Overensstemmelse med det, hvortil de fører, idet dog tillige en vis Ensartethed som en rød Traad gaar gennem dem alle. Forholdet mellem Højde og Vidde er harmonisk og vel afpasset; man har Indtrykket af, at der er fuld Frihed til at gaa ind og ud, og at Rummet aabner sig indbydende og beskyttende for alle.

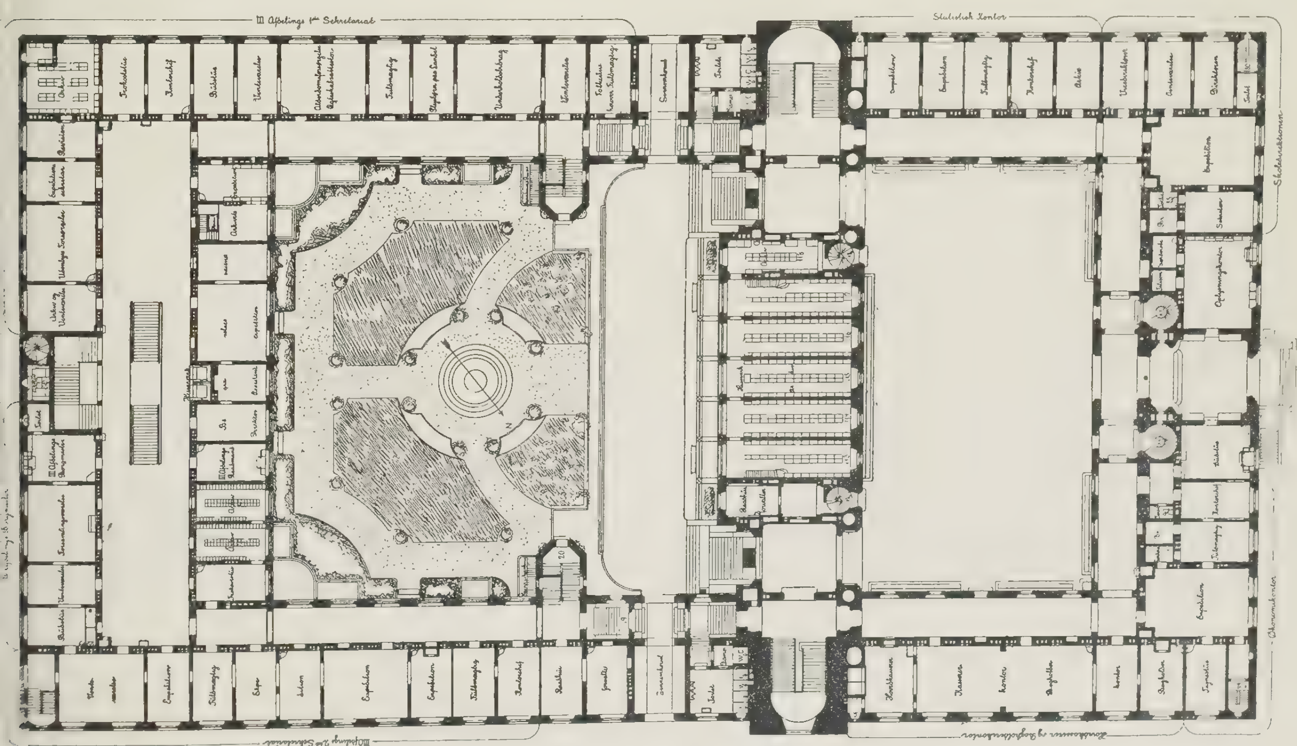
Mærkeligt nok er selve Hovedindgangen paa Raadhusets Forside den, som allermindst fanger Interessen. Vel er den stor og vid, hele syv Alen bred, men det er, som om den ovenover anbragte Statue af Absalon, Væbnerne, Balkonen o. s. v. helt tager Luven fra den, som om Bygmesteren havde ment, at dermed er der gjort nok for den. Ganske anderledes fængslende er den Portal, man træffer lige der indenfor. Med sine kraftigt profilerede Led, med sine rige Flader med Ornamenter og Figurer, med sine stærke Farver, med det udmærkede monumentale Relief, Byens ældste Raad, der skyldes Fru Slott-Møller, og med det lokkende Indblik gennem Glasruderne til Raadhushallens festligt lysende Vægflader, stemmer denne Portal i det velformede og roligt belyste Forrum straks den Indtrædende til en vis Andagt, Respekt for det Kunstværk, det Udtryk for kraftig Borgeraand, som man nærmer sig. Saaledes som Portalen viser sig indvendig, paa den hvide Væg i Raadhushallen, omgivet af stadigt gentagne, stiliserede Muslingeskaller, faar man et velgørende Indtryk af Sikkerhed og Ro. Ganske allerkæreste er de smaa Indgange fra Hallen til Vindeltrapperne til 1ste Etage, navnlig naar Blikket tillige omfatter det med Kjøbenhavns forgyldte Vaaben prydede, simple Jærnrækværk og de mønstrede Vægge i den dæmpede Belysning.

Rundt om i Bygningen findes Indgange og Portaler, baade ud- og indvendig, der alle bærer Vidnesbyrd om *Martin Nyrops* Opfindsomhed og Frodighed. Indgangen til Vej- og Kloakvæsenet karakteriseres ved et Par stive Brolæggerjomfruer, Indgangen til Fattigvæsenet ved et Relief over Døren: Dyrene i Skoven, der æder af den Hø, som veldædigt er blevet sat ud til dem, Døren til Alderdomsunderstøttelsens Kontorer ved en Høne, der samler Kyllingerne under sine Vinger o. s. v. Overalt i Raadhuset findes Sporene af en ganske ualmindelig architektonisk Digterævne.

Mange er tilbøjelige til at mene, at alt dette griber for vidt om sig, og at for mange „Snurrepiberier" ødelægger Helhedsindtrykket. Det er næppe rigtigt. Bygningen er stor og for saa vidt „hel" nok endda. De mange smaa Nydelser, en indgaaende Betragtning forskaffer, kan dog i og for sig kun være et Plus til Bygningens Kunstværdi. I ældre Tider var det den ene Generation efter den anden, der byggede paa et Raadhus; nu om Stunder gøres det fiks og færdigt i Løbet af et Decennium. I gamle Tider kom der lidt efter lidt et eller andet „morsomt" Indfald frem, hvorover man nu glæder sig som Udtryk for Folkeaand og Folkeliv. Her er det alt anbragt med det samme, af samme Mester. Skulde man derfor mindre glæde sig derover?

Signaturen „E" har i hæfte 33 af Architektens *5. årgang 1902/03 en lang artikel om detaillerne i det nye rådhus. Hosstående er aftrykt nogle afsnit af denne anmeldelse, som på en morsom måde mellem linierne viser samtidens næsten vantro forbavselse over, at sådan noget altså har kunnet lade sig gøre.*

Façade mod Vester Voldgade med taarnet

Plan af stueetage. Tegningerne, der her er i ca. 1:800, er reproducerede efter originalerne, som venligst er udlaant af Bymuseet

Raadhushallen med portalen til borgertrappen i taarnet. Til venstre i billedet ses profilen af Martin Nyrops buste

Raadhusgaarden med trappen og døren til hallen. I forgrunden byens fineste springvand af Bindesbøll og Joakim Skovgaard

Xylograf F. Hendriksens store bog om Københavns rådhus, hvortil kommunalbestyrelsen havde ydet støtte og hvis tekst er skrevet af Dr. phil. Francis Becket fik en meget udførlig og velvillig redaktionel anmeldelse i Architekten *hæfte 16, 11. årgang 1908/09. Fra denne anmeldelse aftrykkes et stykke, som siger en del om brydningerne i datidens arkitekturdiskussion.*

Dr. B. kan forstaa og skatte den Sammenhæng, der er imellem Nyrops Raadhus og gammel dansk Bygningskunst, og han har Mod til at sige, at det er godt, Raadhuset taler Dansk. Vi er ganske enige med Forf. heri, men der høres jo i vore Dage Røster nok, der betegner dette som en ukunstnerisk, derfor uvedkommende Bestræbelse.
Endvidere har Dr. B. nøje lagt Mærke til, hvorledes Raadhuset strengt og følgerigtigt er bygget over et bestemt Behov: De Hundreder af forskellige Rum er grupperede naturligt og praktisk efter deres Øjemed, og med den saaledes dannede Kærne som Udgangspunkt er den ydre Skal udformet. Dette har, saa længe Architektur har eksisteret, været den eneste rette Udviklingsgang. (Vi fremhæver dette, fordi man i yngre Kredse f. T. er tilbøjelig til at se mere „udvendigt" paa Architekturen og snarere vil begynde ved den anden Ende: opstille en Idealform og saa se at faa Indholdet til at passe som det kan bedst.).

Forfatteren Robert Broby-Johansen har i år udsendt en lille bog: Gennem det gamle København, hvori han siger mange fornøjelige og pudsige ting om de kendte og ukendte bygninger, der omtales. Vi har plukket lidt i hans omtale af rådhuset.

Raadhushallen er tænkt som Brugssal og anvendes da ogsaa til andet end Raadhusmodtagelser, baade til Møder og Udstillinger. Til daglig er den noget bar med det vældige Flisegulv under Bjælkeloftet unyttigt højt oppe. Ovre til venstre under Taarnet fører en flot Snedkertrappe op, Væggenes Stuk er mønstret som hedebosyede Pudevaar, en velment men grov Spøg. Paa Muren er et Par vældige Prospekter af gamle Dages København – Kobberstikkene, de er lavet efter, er unægtelig at foretrække. Saa gaar det bedre med de kalkmalede Ornamenter rundt om paa Vægge og over Døre, de gamle Jordfarver fra Landsbykirker brugt til en tvangfri Ornamentik. Det bedste er Vægterversene i Loftet. De er ikke lavet om.

I begyndelsen af 1940 udkom en bog af professor Steen Eiler Rasmussen: Nordische Baukunst, med tysk tekst, men udsendt på et dansk forlag. Denne bog indledes med billeder og omtale af Københavns rådhus, men flere gange senere i teksten gribes der tilbage til Nyrops bygning for at gøre sammenligninger. Fra denne bog bringes hosstående to citater.

Nyrop ville skabe en ny, folkelig arkitektur .... Den klassiske arkitekturs ornamentik synes ham forældet, blevet til tomme talemåder .... Heraf drog han dog ikke den slutning, at man skulle bevare den rene form uden ornament, men at man skulle erstatte de gamle ornamenter med nye. I stedet for heraldiske løver, gribbe og den slags aristokratiske skabninger anvendte han udelukkende gamle bekendte fra den danske fauna: Hvalros, isbjørn, egern, ugle, hund o. s. v. I stedet for palmetter og akanthus ser man i rådhuset kun den danske floras planter .... Sådan gik det til, at denne meget moralske mand .... netop nåede det usandfærdige ved sin stræben efter det i bogstaveligste forstand „tiltalende".

På Nyrops første skitse viser han, hvordan han ville forsyne de store vinduer med aflastningsbuer. I de nedre etagers murværk er der en overdådighed af buer, og for at give udtryk for denne glæde hvælver han dem i rødt og hvidt. I de øvrige etager med deres store rum viser han den samme glæde ved håndværket i brogede tømmerkonstruktioner. Langt vigtigere end de opsigtsvækkende arkitektoniske detaljer er imidlertid for os dette, at han har standardiseret alle møbler til arbejdsrummene. Endnu i dag fremstilles ikke eet enkeltmøbel, hvortil der ikke foreligger en tegning fra hans hånd. Medens alle andre arkitekter af hans samtid tegnede ornamenterede stole, skabte han en simpel arbejdsstol af bøgetræ med sæde af jernbanefløjl, som er et mesterstykke af bekvemmelighed og gode proportioner.

Villaen set fra Lundevangsvej

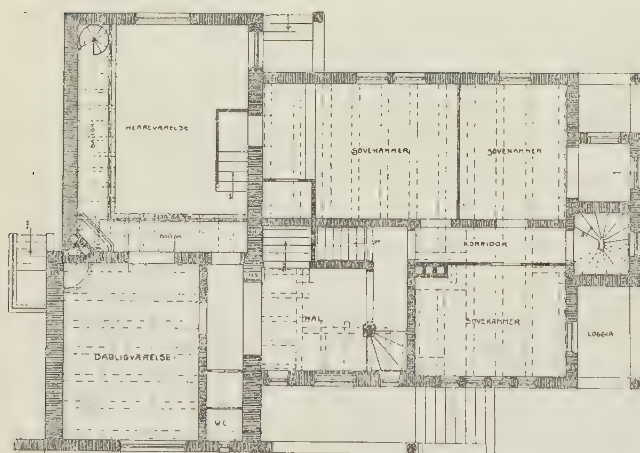
Villa i Lundevangen, opført 1906

Arkitekt Carl Brummer, * 1864

Den store villa er typisk for tiden efter århundredskiftet. I Københavns forstæder og i provinsbyerne finder vi mange af dem, i København især i kvarteret mellem Svanemøllen og Hellerup. Carl Brummers her gengivne villa fra Lundevangsvej er vel ikke en af de største, men den er interessant dels fordi den er meget levende udformet både i plan og snit — tredive år senere arbejdede man jo igen med forskudte etager – dels fordi den er et eksempel på en dansk udformning af det, tyskerne kaldte „jugendstil". På ovenstående billede ses villaen, som den tager sig ud i dag, og på den følgende side gengives arkitektens tegninger.

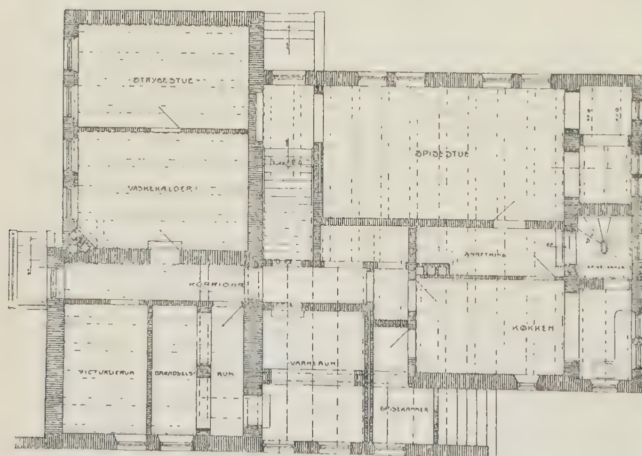
Façade mod Lundevangsvej

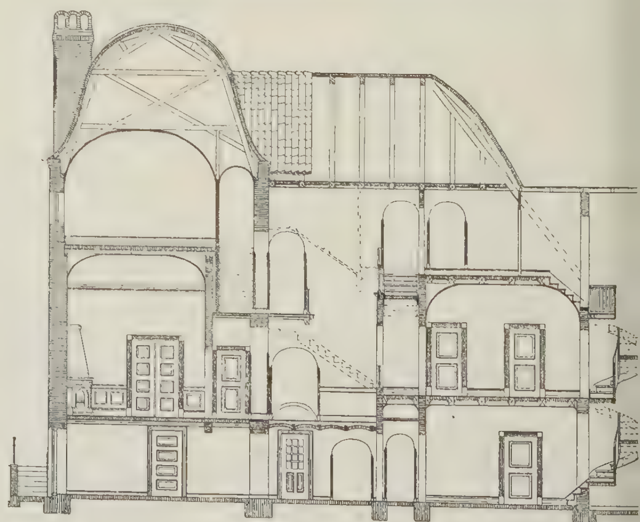
Stueplan

Gavl

Kælderplan

Snit

Plan, snit og façader, 1:250

ARCHITEKTEN og nyklassicismen

Af dr. phil. Vilh. Lorenzen

Det er med en mærkelig Følelse, jeg gennemblader *Architektens* Aargange fra 1917–20, da jeg var Tidsskriftets Redaktør.

Begivenheder og Personer fra de Dage dukker frem i min Erindring – hvad de første angaar gledet ind i Historien. Hvad de sidste angaar, er langt de fleste døde, andre er aldrende eller ældre Mænd, der vel – som jeg selv – ser tilbage paa det, der dengang optog os alle saa stærkt, med et lidt overbærende Smil. Og dog, den Alvor, hvormed Bygningskunstens Problemer drøftedes, var ægte nok. Thi det, der var Kærnen i Drøftelser og Stridigheder saavel i *Architekten* som Mand og Mand imellem, var jo intet mindre end dette: Hvordan skabe den helt rigtige Arkitektur?

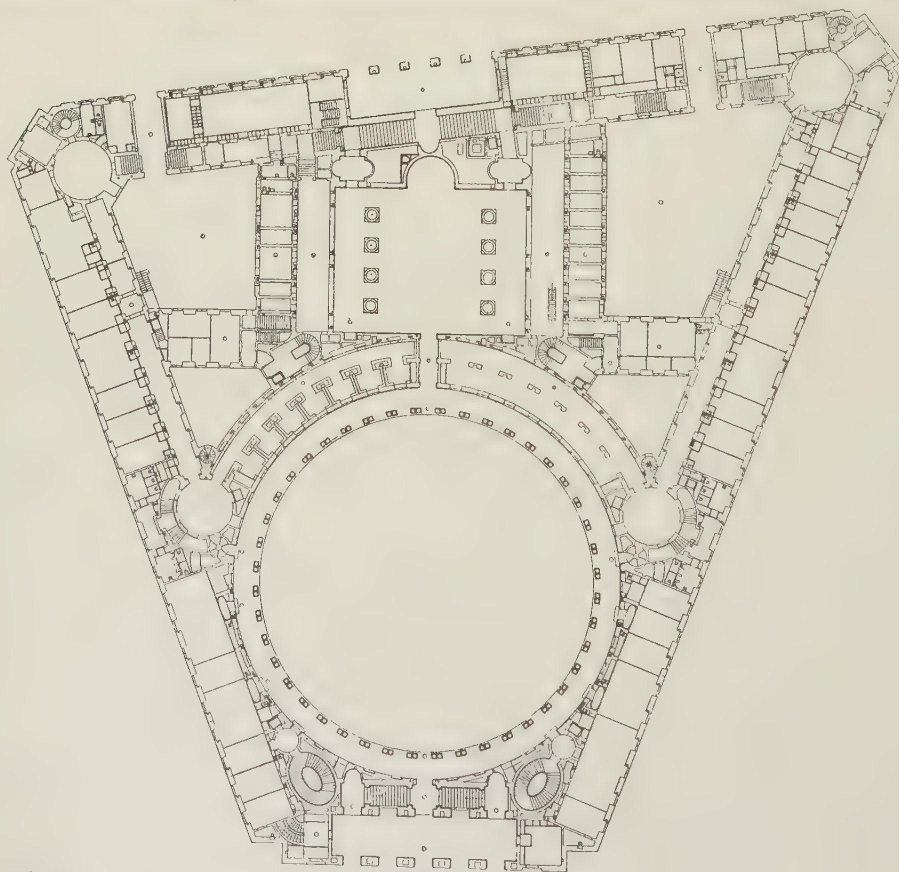
Det var jo saadan, at to Retninger indenfor vor Arkitektverden var stødt skarpt sammen. Der var de Arkitekter, der, stort set, siden Aarhundredskiftet havde repræsenteret den førende, forbilledlige Bygningskunst, hovedsagelig hvilende paa nationale – og italienske – Forudsætninger, og med Forkærlighed havde dyrket det individualistiske. Det var deres Arkitektur, jeg, saa at sige, selv var vokset op med og stod sympatisk overfor. I stigende Grad havde det ældre Slægtleds Mænd mødt Kritik og Modstand fra den yngre Generation, der krævede et strængere Helhedssyn, en mere disciplineret Maade at forme Bygninger paa. De følte sig særlig inspirerede af Empiren og fandt i C. F. Hansens Arkitektur det helt forbilledlige, ligesom adskillige i den gryende Byplanbevægelse fandt Beviset for Berettigelsen af en stærkere udtalt Arkitekturdiciplin. De oppositionelle havde samlet sig i den dygtigt ledede Fri Arkitektforening.

For den, der stod som *Architektens* Redaktør, maatte det blive Opgaven at lade de to Retninger brydes indenfor Bladets Spalter. Der maatte gives Forsvaret for de ældre ledende Synspunkter og Forsvaret for de nye, mere eller mindre revolutionerende Betragtninger lige Chancer – ogsaa med Mulighed for, at Parterne kunde lære noget af hinanden. De ældres Arkitektur, der kunde løbe en vis Fare for at forvrøvle sig, trængte maaske ogsaa nok til et Korrektiv i Retning af klarere arkitektonisk Holdning. Personlig betragtede jeg dog de Yngres C. F. Hansenske Synsmaader som altfor eensidige, Retningen for smalsporet i sine Udtryksmidler, der, pudsigt nok, var mere „historisk“ bundne end selv den ældre Retnings gode Ting. Men at der ogsaa af de yngre, hvis idealistiske Indstilling jeg ofte maatte beundre, blev ydet en stor og smuk Indsats i Enkeltværker som f. Ex. Faaborgmuseet og Politigaarden, var jeg den sidste til at benægte.

Men Tiden staar jo ikke stille. Udviklingen indenfor europæisk Bygningskunst fik i hine Aar et stadig hastigere Tempo. Ogsaa i min Redaktørtid banede nye Tanker og nye Slagord, bl. a. om „den nye Saglighed“, sig Vej til vor hjemlige Verden, og det skulde ikke vare længe før Funktionalismen holdt sit Indtog.

Men i Kunstens Verden er det jo en Naturlov, at Retning skal afløse Retning. Det dygtige, idealistisk betonede Arbejde indenfor den, de enkelte Retninger, tilmaalte Tid kan imidlertid afsætte Værdier, der bliver, og Brydningerne i Overgangstiderne kan klare Begreberne.

Hjørnet mod Otto Mønstedsgade

Stueplan

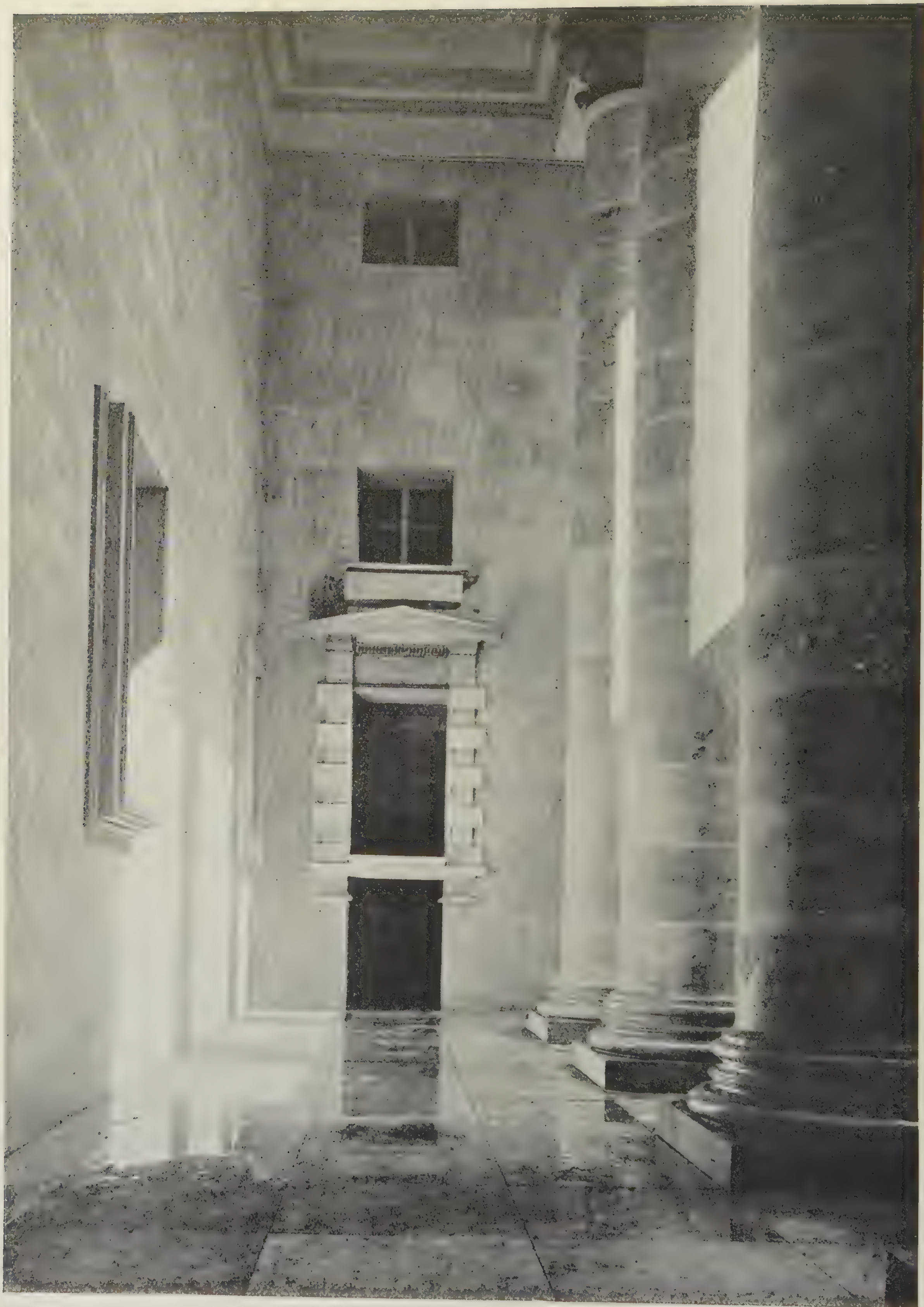
Façade mod Polititorvet

Politigaarden, opført 1919-24

Arkitekt, professor Hack Kampmann *1856 †1920, H. J. Kampmann *1889 og Aage Rafn *1890

På en meget vanskelig grund midt mellem barakker og tilfældige bygninger har Politigårdens arkitekter skabt en bygning, som blev et monument over en kort men hektisk opblussende interesse for den klassiske arkitektur. Næppe nogen anden bygning fra de senere år har vakt så modstridende følelser, fra himmelstormende begejstring til kold afvisning. Man rives med om man vil eller ej og ens vurdering afhænger af ens temperament, ligegyldig kan man ikke forblive. Er Nyrops rådhus venlig og smilende, til tider lidt legende, i sin arkitektur, må man vist kunne sige om Politigården, at den er det modsatte. Den er absolut afvisende mod omverdenen og er man kommet ind, er der ingen smil og ingen leg, det hele er alvorligt og højtideligt.

Fra den firkantede gaard

Fra den runde gaard

Politigaarden

Nyklassicismen fik en forholdsvis kort levetid, men i denne korte periode nåede man dog at skabe adskillige arkitektoniske storværker. Politigården har vi valgt, fordi den på en måde viser periodens forskellige faser, og fordi den vel nok er den mest omstridte af denne tids bygninger.

Politigården indviedes den 30. marts 1924. Professor Hack Kampmann nåede ikke at se sit værks fuldendelse, han døde den 27. juni 1920. Efter hans død fortsattes arbejdet af Aage Rafn, Hans Jørgen Kampmann og Anton Frederiksen, som alle havde været med siden planernes udarbejdelse, og arkitekt Holger Jacobsen. I Architekten *hæfte 6, 26. årgang 1924 skrev Vilhelm Wanscher en begejstret artikel, som her gengives i uddrag.*

Ved Indvielsen af Politigaarden d. 30. Marts d. A. skal de første Historiens Ord siges om dette Bygningsværk, som i Mands Minde er det største ved Siden af Raadhuset – for ikke at nævne det genopbyggede ulykkelige Christiansborg.
Det tilfaldt naturligt Professor Hack Kampmann at løse denne monumentale Opgave. Han var, allerede da han overtog den, interesseret i Klassicisme; og han følte, at Architekt Aage Rafn havde friske Ideer til Bygningen, saa at han lod denne unge Medarbejder, der paa den smukkeste Maade støttedes af Kampmann's Sønner, have Initiativet. Den endelige Plan er Rafn's, og hele Gennemførelsen af Bygningen i Hovedsagen hans; Professor Kampmann sluttede sig mere og mere tillidsfuldt til ham, og viste i sin Glæde over Arbejdet, hvor prægtig og umisundelig – hvor stortseende han var. Efter Kampmann's Død burde Rafn have været selvskreven Leder af Politigaardens Opførelse, men andre saa ikke saa stort paa Sagerne. Det var imod Rafns Tanke, at man opgav at skalmure det ydre af smaa gule Flensborg Sten, og valgte det grove hæslige Puds.
Naar Bygningens Tegninger senere offentliggøres, vil det kunne siges, hvad Politigaarden er værd som praktisk Bygning, og i hvilken Grad Valget af Beliggenhed, og Grundens uregelmæssige Form, har været bestemmende for Resultatet. Her vil vi alene betone, at Bygningen rummer to Gaarde – eller rettere en aaben Rundgaard og en halvaaben firkantet Søjlehal – omkring hvilke det øvrige System er komponeret. For deres Skyld er det hele blevet til som Architekturværk. De skal betragtes som rene Skønhedsværdier, der ved Architekternes Skønhedstrang er bleven til i en Tid, som, trods al Utilitarisme, maa have Lov til at elske det store og harmoniske. For at opnaa den fulde Værdi af Gaardens og Hallens Form, er Niveauet i disse hævet til Stuens Højde, hvorved Forbindelsen med Vestibulerne i Bygningens to Fronter i Gadeniveauet er afbrudt. Opgangen er lagt i Trapper som er parallele med Fronterne, medens man er vant til at have Opgangen efter Aksen af Bygningen. Dette virker noget desorienterende, men det giver et ikke uinteressant Indtryk af Bygningens Komposition efter de lodrette Skillemures Princip. Man føres ind i Bygningen som igennem Zoner, hvilket svarer til, at Bygningen bestaar af lutter Gange med Rækker af Værelser. Den er i et og alt en intim Bygning med sine lange Gange og lukkede eller svungne Trapper. Men at det maa volde jævne Mennesker Besvær at orientere sig, er dog uden al Tvivl; og vi foreslaar, ja næsten kræver, at den store Gaard, som i særlig Grad mangler en axial Betoning, faar en saadan. Rafn har fremsat den dristige Tanke, at man lige i Syd, regnet fra Centrum, kunde anbringe en Figur oppe paa den højeste Mur, og male Soluret paa den modsatte Runding af Gaarden i mægtige Tegn – uden Hensyn til den fine Architektur, – idet vi saa af Figurens

Han begynder med andante maestoso *for at lade . . .*

Skygge kunde læse Middagstiden. Det kunde være udmærket, men det er dog vel navnlig Bygningens Længderetning, ikke Himmelretningen, der skulde betones.
Det Helhedsindtryk, vi faar af de to monumentale Rum eller Gaarde, er meget smukt. Det kan ikke siges stærkt nok, at vor Tids – kortere eller længere – Fordybelse i Barokkens og Klassicismens Monumentalkunst her har ført til et Resultat, som vi maa være stolte af, fordi Rafn har bygget i den store Stil, og netop her har naaet det fulde Herredømme over Motiverne.

I den store Kunst er det ikke mindst de fine Nuancer, der gør Udslaget. Det er min Overbevisning, at Rafn er i Besiddelse af et ualmindeligt følsomt Øje, og at hans store Kærlighed til de exakte Løsninger i passende Grad arbejder sammen med hans ligesaa store Lyst til at opnaa usædvanlige Virkninger.
Vil der end staa Strid om Politigaarden, ikke blot om den praktiske Løsning, men ogsaa om visse Detailler, der kunde have været simplere og rigtigere klaret, skal nok det som er rigtigt staa sin Prøve og blive som Hæder for Politigaardens Fædre.

Steen Eiler Rasmussens bog Nordische Baukunst ...ndes også en udførlig omtale af Politigården med ...ange smukke fotografier og træffende karakteriseringer ...er gengives en lille charmerende passage om for-...oldet mellem den runde og den firkantede gård.

Det er eventyrligt at vandre igennem dette hus, fordi man oplever ethvert rum som modsætning til et andet. Fra den lave forhal kommer man gennem de mørke trapperum ind i den rummelige runde gård, som virker så stærkt ved sin regelmæssigt inddelte storhed. Hvorhen man vender sig ser man det samme. Er man gået lidt omkring har man tabt enhver orientering og opdager først igen den markerede hovedakse, når man står foran den lille åbning, som fører ind i den firkantede gård. Man føler sig som Tamino i Tryllefløjten, som med forbundne øjne flakker om i templet. Og nu træder man ind i den hellige hal. Otte kolossale søjler bærer et loft, hvis rige relief fortaber sig i mørket.

...gså Broby Johansen har på sin vej gennem det gamle ...øbenhavn nået Politigården, men han er ikke slet så ...egejstret.

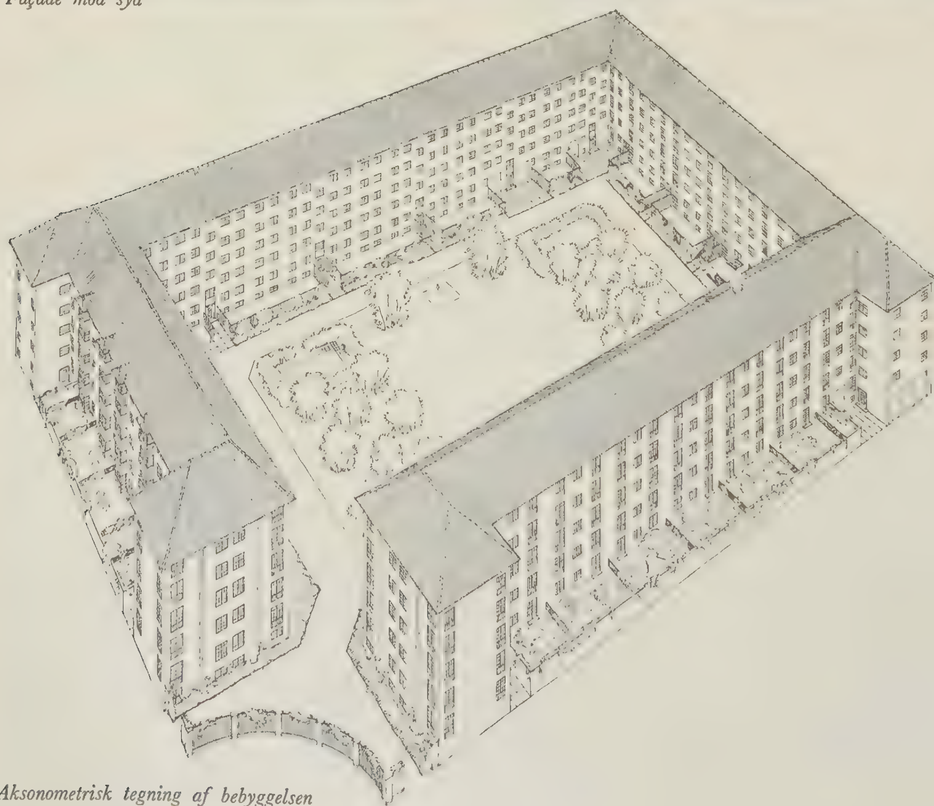
Der er et Halløj med prægtige Materialer, med Kalksten og aaret Marmor, med groft Puds og fintslebet Glas, med enkelte kraftigt formede dekorative Akcenter som Morgenstjerner og Lygteholdere i Bronze eller Stenhuggerarbejde, som de stjerneformede Kloakdæksler i Gaardens Flisebelægning og det hele lagt op til en storslaaet, voldsom Spillen Bold med overvældende, overdimensionerede og overeksponerede rumlige Virkninger. En Arkitektur uden Lige. Men en lidet demokratisk Ramme om Byens Politi.
Polititemplet her er en Arena for Magtudøvelse, som man forstaar, Besættelsesmagten satte noget ind paa at besætte. En talentfuld Formulering for en Livsfølelse, Lebensraumpolitikerne kunde forstaa. Det er værd at erindre, at det var det romerske Erobrer- og Herskerfolk, som indførte Rumarkitekturen, de rumdannende Elementer, Buen og Kuplen, i Europa; de græske Demokraters Templer havde været en Blokarkitektur, beregnet til at ses udefra.
Vi er paa vor Vandring ud af den gamle danske By i dobbelt Forstand gaaet sydpaa. Det er paa Tide at vende om.

...t årelange bygningsarbejde klinge ud i en scherzo *(Steen Eiler Rasmussen i Nordische Baukunst)*

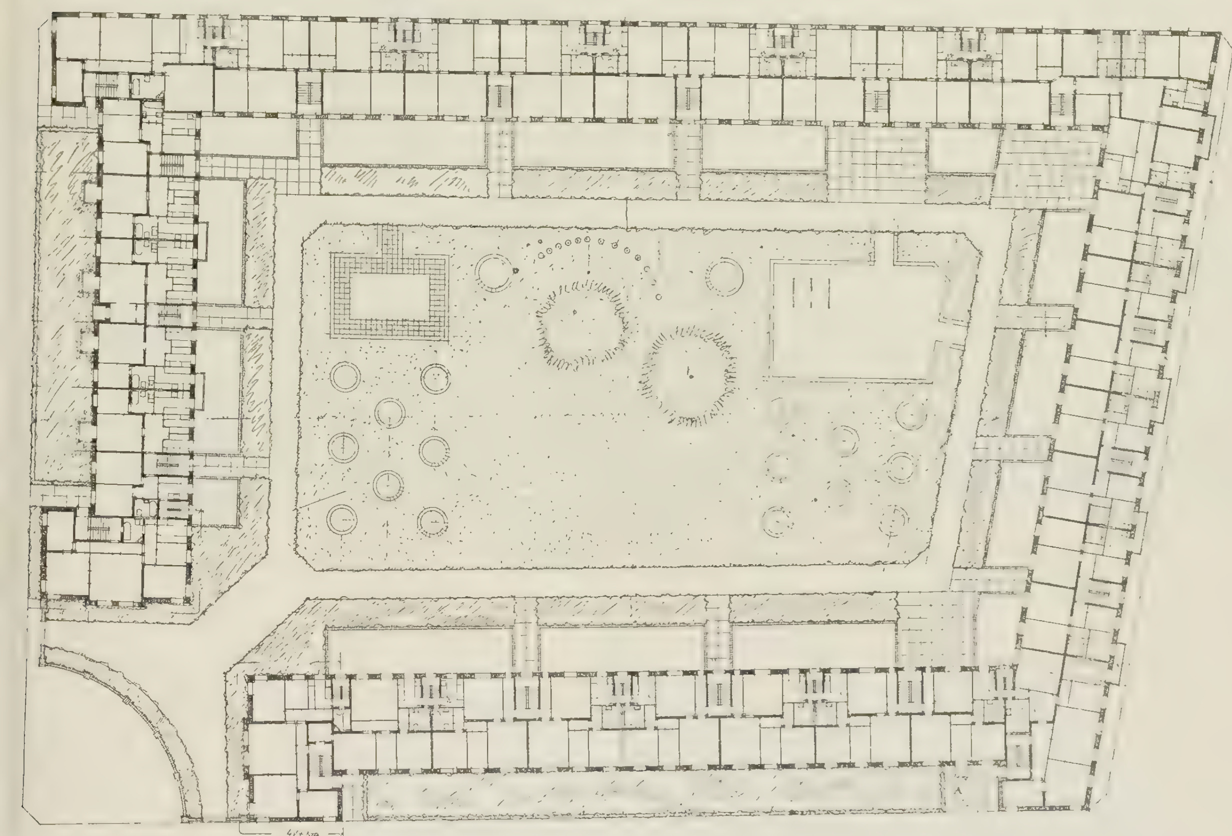
Façade mod syd

Aksonometrisk tegning af bebyggelsen

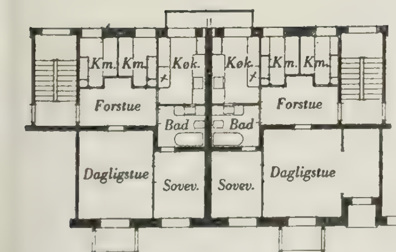

Façade mod syd

Etageplan

Plan og façade 1:1000

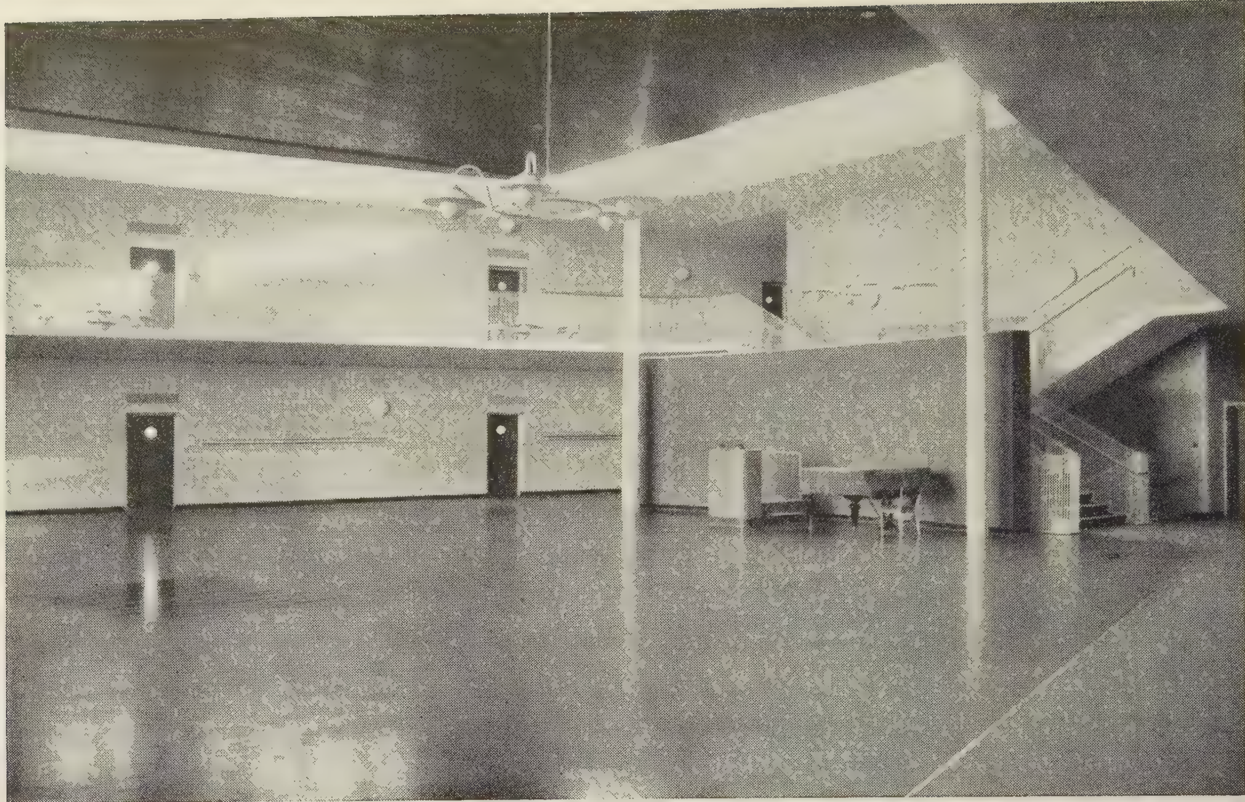

Lejlighedsplan med flere kamre 1:200

Boligbebyggelsen „Solgården", opført 1930

Arkitekt Henning Hansen *1880 †1945

Allerede i tyverne vågnede interessen for boligbyggeriet, den store lukkede karré med det åbne gårdareal skabtes i disse år og betød en vældig fornyelse i arkitekturen og en forbedring af boligernes kvalitet. De overbebyggede snævre gårdes tid var forbi. Når vi alligevel har valgt den lidt senere bebyggelse Solgården, er det fordi den markerer et for det moderne boligbyggeri afgørende vendepunkt: der er slået „hul" i karreen, og dermed åbnet vejen for de følgende års frie udformning af halvlukkede karreer, blokbebyggelser o. s. v. Ganske vist er „hullet" næsten kun symbolsk, men tendensen er understreget ved at lægge hovedtrapperne med adgang fra gården, som er udformet som et haveanlæg med legepladser etc. Også på anden måde er der nyt i denne bebyggelse; en del af lejlighederne er beregnet for familier med børn og har derfor fået flere kamre.

Aulaen set mod trappen; den brede væg, som delvis skjuler trappen er stærkt mørkeblå og giver sammen med de to søjler en fin virkning (Det lille billede forneden viser aulavinduet set fra trappen)

Marielyst skole i Gladsaxe, opført 1938

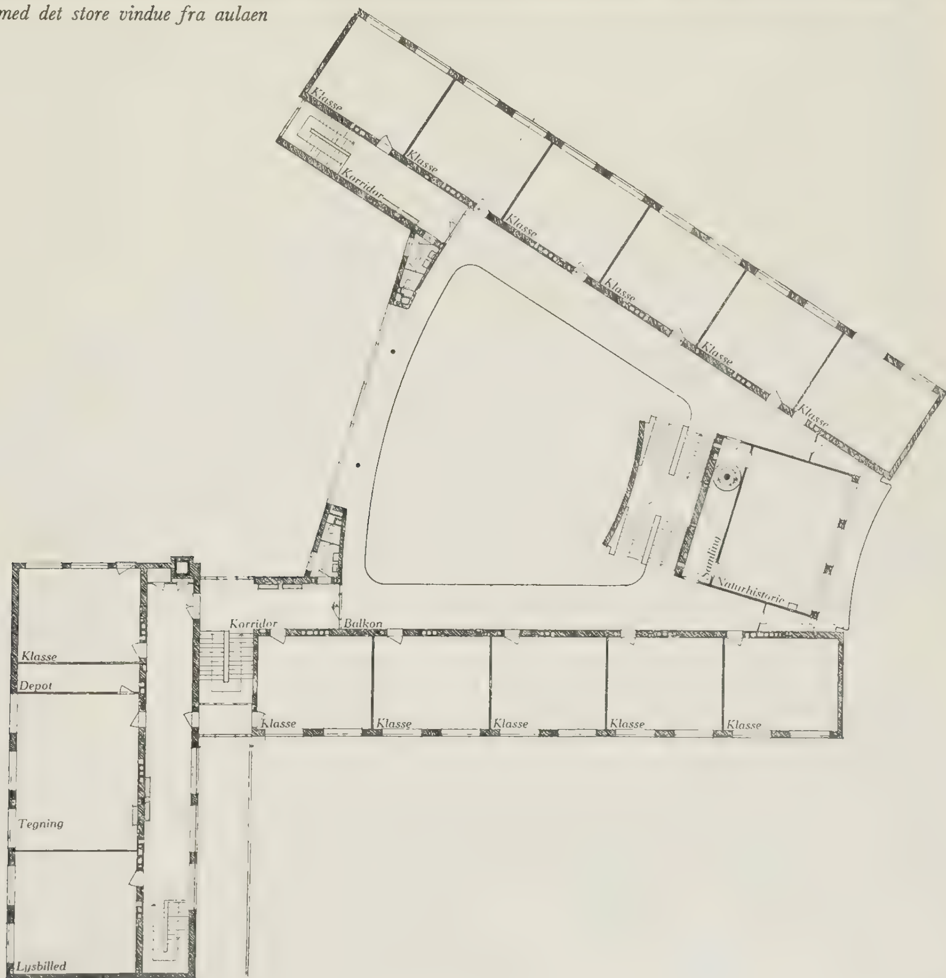
Arkitekt Vilhelm Lauritzen * 1894

I selvfølgelig tilknytning til det voksende boligbyggeri fulgte et intensiveret skolebyggeri. Slutningen af tyverne og begyndelsen af trediverne er de mange skolekonkurrencers tid, og med disse konkurrencer fik aulaskolen sit gennembrud herhjemme. De første aulaskoler er faktisk midterkorridorskoler, hvor gangen er udvidet til en stor panoptisk hal med rundtgående balkoner, hvorfra der er adgang til klasserne. Imidlertid skete der jo i disse år også en forandring af arkitekturopfattelsen med en tendens til friere planudformning og i det hele taget opløsning af bygningskomplekset efter de enkelte deles funktioner. En af de arkitekter, der bedst har formået at give udtryk for disse nye synspunkter, er Vilh. Lauritzen og vi har derfor valgt hans Marielystskole med den smukke aula som illustration for både aulaskolen og den frie arkitekturopfattelse.

Façade mod sportspladsen (nord) med det store vindue fra aulaen

Plan af 1. sal 1:500

Indgang til huset fra Sølystvej

Eenfamiliehus i Klampenborg, 1943

Arkitekt Erhard Lorenz *1913

Den store villa, som den byggedes ved århundredskiftet, er nu kun en sjælden opgave. Både boligvaner og økonomiske vilkår har forandret sig. Det lille beskedne hus, er blevet typisk for vore nye forstæder. Beskedenheden viser sig også i forholdet til naturen, til havens beplantning, man underordner sig, ofte i en sådan grad, at det nærmer sig selvudslettelse.

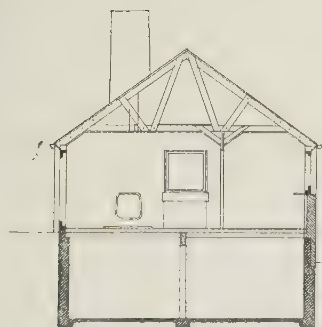
Façade mod syd

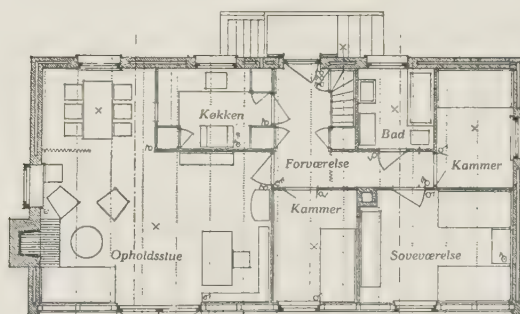
Gavl mod øst

Façade mod nord

Snit

Stueplan

Plan, snit og façade 1:200

En efterskrift

Vor lille gennemgang af arkitektureksempler fra de sidste halvtreds år er nu endt. Det må da være rimeligt kort at ridse op, hvad disse få eksempler fortæller om den udvikling, der er sket i det forløbne tidsrum.

Valget af de gengivne bygningsværker er ikke tilfældigt og heller ikke alene begrundet med, at de hver for sig er betydelig arkitektur. Det har været nok så vigtigt at finde frem til bygninger, der kan illustrere den menneskelige udvikling, der er sket.

Flygtigt set synes disse år at være præget af en forvirrende uoverskuelighed, det ene formideal afløser det andet, det er svært at skille det stildannende fra det modeprægede og vanskeligt at få en helhed ind i de mange udtryksformer. Den kunsthistoriske bedømmelse må da også overlades til eftertiden. Prøver man derimod at se lidt nærmere på dette forvirrende billede, vil man kunne se en sammenhæng, der går på tværs af de forskellige ydre stilsymptomer.

Man ynder at tale om tyvernes, tredivernes og fyrrernes arkitektur, man elsker at sætte skel og putte i båse og skuffer. Men hvor forskellige end Københavns rådhus og Politigården er, så er de dog begge et udtryk for dette: *at være sig selv nok.* En bygning betragtedes som et afsluttet kunstværk, som skulle beskues med skyklapper på. Ligesom man satte maleriet i en ramme og skulpturen på en plint, så ville man også helst servere husene på en sølvbakke.

Et af de skel man sætter hedder funktionalismens gennembrud. Men det er heller ikke noget skel; om det man almindeligvis forstår ved funktionalismen må vi nøjes med at sige, at det er et ydre formsprog, hvis vigtigste indhold er et krav om at benytte konstruktion og planløsning som arkitektoniske virkemidler. Den kan ikke ubetinget, på grund af dette formsprog og disse principper, kanoniseres som vor tids arkitektoniske udtryk. Også adskillige funktionalistiske bygninger er sig selv nok.

Trods forandringerne i de ydre stilformer er denne negative individualisme altså stadig et fremherskende træk. Imidlertid viser der sig i årenes løb flere og flere tegn på en ny indstilling, et mere samfundsbetonet syn på bygningskunsten. Hensynet til omgivelserne begynder at spille en rolle. Man er blevet sig sine naboer bevidst, omgivelserne er ikke længere en gene men et faktum, som udnyttes kunstnerisk. I „Solgården“ er gade og gård knyttet sammen, både ved „hullet“ mod solen og ved at lægge alle hovedtrapper med indgang fra gården, i den moderne skole er kasernepræget forsvundet og afløst af en fri og venlig kontakt mellem arbejdsrum og fritidsarealer; det lille eenfamiliehus er ikke længere et miniature slot i en imaginær park, men skabt med erkendelsen af samværets uundgåelighed og dog med størst mulig frihed inden for dette samværs rammer. Fuldkommen den samme tendens udtrykkes i projektet til rådhusudvidelsen, som vises på de følgende sider, gadelinien er ikke længere en grænse, som må udnyttes til det yderste, tværtimod åbner man sig mod omverdenen, strækker hånden ud.

(Forresten er det pudsigt, at der samtidig med denne udvikling,

kunne opstå en diskussion om, hvorvidt arkitektur er kunst eller ej. Arkitekterne reagerede, da man blev sig sammenhængen bevidst, mod dette at være sig selv nok, ved simpelthen at nægte, at de var kunstnere, men man glemte, at det jo ikke er rammen, plinten eller sølvbakken, der er kriteriet for kunsten.)

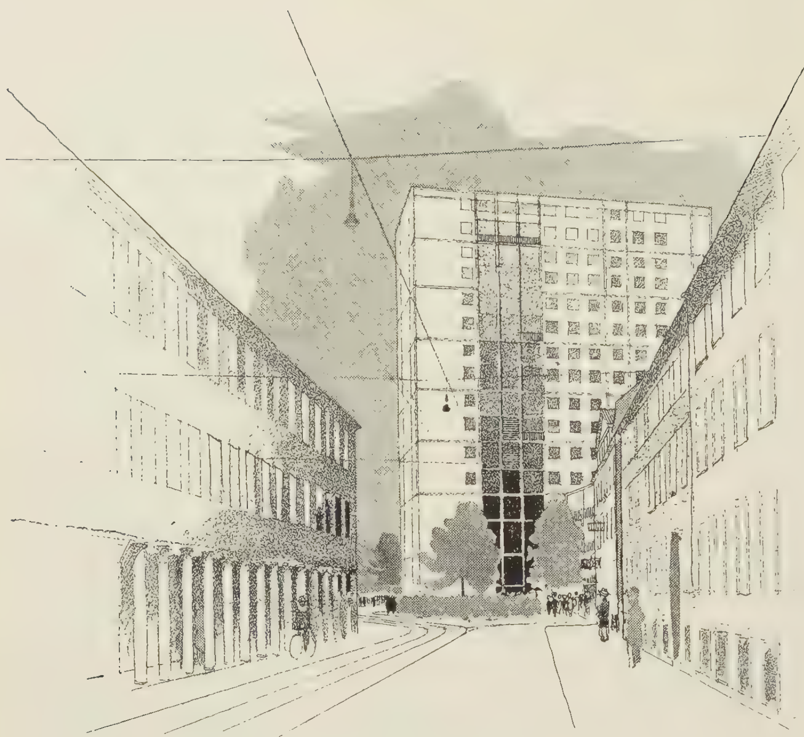
Symptomatisk for denne nye indstillings opkomst er den vågnende og voksende interesse for byplanlægningen. Det er jo klart at erkendelsen af, at enhver bygning ikke er en selvstændig ting men en detaille i en større helhed, må afføde interesse for at planlægge helheden, for at hver enkelt del netop får de betingelser, som den behøver. Boligbebyggelser projekteres nu efter store linier som samlede bebyggelser med forskellige arter af boliger – etagehuse, rækkehuse osv. –, samtidig med at der afsættes plads til de nødvendige fællesinstitutioner – butikker, maskinvaskeri, børnehuse osv. (Kulturcenterbevægelsen bør naturligt nævnes i denne forbindelse, selv om den endnu næppe har fundet nogen brugbar løsning.) Arbejdet med den bebyggelsesmæssige sammenhæng går videre end til det enkelte boligområde, byplanlægningen og egnsplanlægningen er ikke længere teoretiske sysler men realiteter. I den gamle by var grundejeren enerådende med hensyn til, om der skulle bygges boliger eller fabriker, garager eller en kirke på hans grund, nu fastlægger loven visse kvarterer som boligkvarterer, og industrien henvises til andre områder. Man nøjes dog ikke med at træffe bestemmelser indenfor byernes nuværende område, også byernes udvikling og vækst ønsker man at lede i en retning, der er bestemt af hensynet til befolkningen i stedet for udstykningens tilfældighed. Der udarbejdes dispositionsplaner for alle større byer, og for Københavns vedkommende er der tale om en egnsplan af stor rækkevidde både ideelt og dimensionelt.

Imidlertid er der også en anden sammenhæng, den kulturelle. Arkitekturen omfatter nu ikke længere kun det enkelte hus men hele byen og egnen, den er på en måde blevet sig sin andel i den samlede kultur mere bevidst. Ud fra denne bevidsthed søger arkitekterne nu samarbejde med alle andre skabende kræfter i samfundet. Primært ønsker man naturligvis samarbejde med de andre kunstarter, men dernæst er det nødvendigt, at samarbejde etableres med netop de mennesker, der har forudsætninger på netop det felt, som den specielle opgave berører.

Den her antydede udvikling er langt fra afsluttet, tværtimod er der som dens første resultat opstået en konflikt mellem denne vilje til samarbejde og den kunstneriske (og menneskelige) individualisme. Først når denne knude er løst, vil vi kunne finde det formsprog, som giver os mulighed for at formidle vor egen tids væsen.

Diskussionen om dette formsprog er imidlertid et væsentligt træk i vor tids arkitekturdebat. De følgende tre artikler kan hver for sig opfattes som et indlæg i denne debat, og selv om forfatternes synspunkter naturligvis er prægede af deres personlige stilling til tingene, vil man hos dem alle som en mere eller mindre tydelig undertone finde denne higen efter en større helhed både i det enkelte bygningsværk, i bybilledet og i bygningskunsten i det hele taget.

Jens Mollerup

*Som vi begyndte så slutter vi: med Københavns rå hus. Selv om man for 50 år siden troede, at man r havde skabt en bygning, der kunne være stor nok mange menneskealdre, har rådhuset allerede læn været for lille. For igen at kunne samle hele den kon munale administration under eet tag, må der foretag en stor udvidelse af kontorarealerne og med det formå at fremkalde egnede projekter til dette spørgsmåls lø ning, blev der i 1945 udskrevet en offentlig konku rence. Førstepræmien i denne konkurrence tildeltes d her gengivne projekt, som er udarbejdet af arkitek terne Chr. Holst (*1882), Aage Holst (*1915), Er Holst (*1909) og Philip Arctander (*1916).*

Højhuset set fra Stormgade

En ny tids kunstneriske udtryk

Af kunsthistorikeren Elias Cornell

Om denne konkurrence og det den fortalte om en n tids kunstneriske opfattelse har den svenske kunsthi storiker Elias Cornell skrevet den nedenstående artike som ikke tidligere har været offentliggjort.

Selv om det officielt blev udtalt, at intet af de til konkurrencen indleverede projekter, ikke engang de præmierede, uden videre skulle kunne ligge til grund for en fremtidig tilbygning, havde konkurrencen dog det resultat, at hele spørgsmålet grundigt blev undersøgt og belyst. Der fremkom også mange udmærkede ideer, som kan ligge til grund for et fortsat arbejde både med helheden og detaillerne. Der var mange måder til bedømmelse af de indkomne forslag, men det var lettest at overskue de 41 projekter, når man uden en altfor dybtgående vurdering granskede dem efter deres stillingtagen til Nyrops rådhus og også i nogen grad efter formen for bebyggelsesplanen.

Nogle af forslagsstillerne så på det nærmeste helt bort fra det gamle rådhus og lagde så at sige et helt nyt hus bag ved det gamle. Disse projekter var i reglen unuancerede og forekom selv set med moderne øjne gammeldags med deres bygningsmasser, som tårnede sig op som gamle fabriker eller også ældre kontorbygninger i New York eller Chicago. Intet af disse forslag blev præmieret.

Stik modsat disse projekter er de forslag, hvis forfattere har ladet respekten for Nyrops rådhus overskygge de fleste andre synspunkter. Det mest besindige af disse forslag havde Professor Steen Eiler Rasmussen samt medarbejdere som ophavsmænd. Dette interessante projekt blev måske det mest omdiskuterede af dem alle. Særlig mod Vester Voldgade slutter forslaget sig

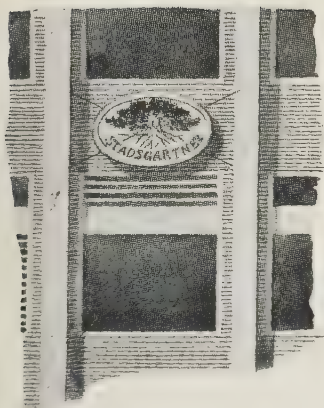
De morsomme detailler, som udmærker Nyrop rådhus, kan ikke gentages, ...

açade og oversigtsplan 1:4000

nøje til det gamle rådhus, hvis tindekam er videreført over hele den nye façades overkontur; nede ved Stormgade afsluttes façaden med et tårn som akcent. For ikke at forstyrre det gamle rådhus' rolige men alligevel pitoreske indtryk har man placeret tilbygningens vinduer i zig-zag over hinanden og på denne måde strøet dem udover hele façaden.

En vis rytme har façaden fået takket være de store glasgennembrydninger ved trappehusene midt for fløjene mod gården. Disse fløje er trukket helt frem til Vestre Boulevard, hvor de i taghældning og murmasser med lettere former gentager motiverne fra det gamle rådhus. Noget tvungent forekommer den yderste fløjs tilslutning til Stormgades skrå linie, en tilslutning til en ældre byplan, som er ganske unødvendig under de frie vilkår, som her foreligger. Mange forslag indeholder imidlertid under denne synsvinkel langt mere konventionelle og systembundne tanker.

Det mest nervøst pietetsfulde af alle forslag var udformet som et spejlbillede af det gamle rådhus med gentagelse af tindekransen, kviste og vinduesinddeling. Da projekterne var udstillede, forekom det ret motiveret, når en tilskuer overfor dette forslag udbrød: „Han kunne da ligeså godt have gentaget tårnet også."

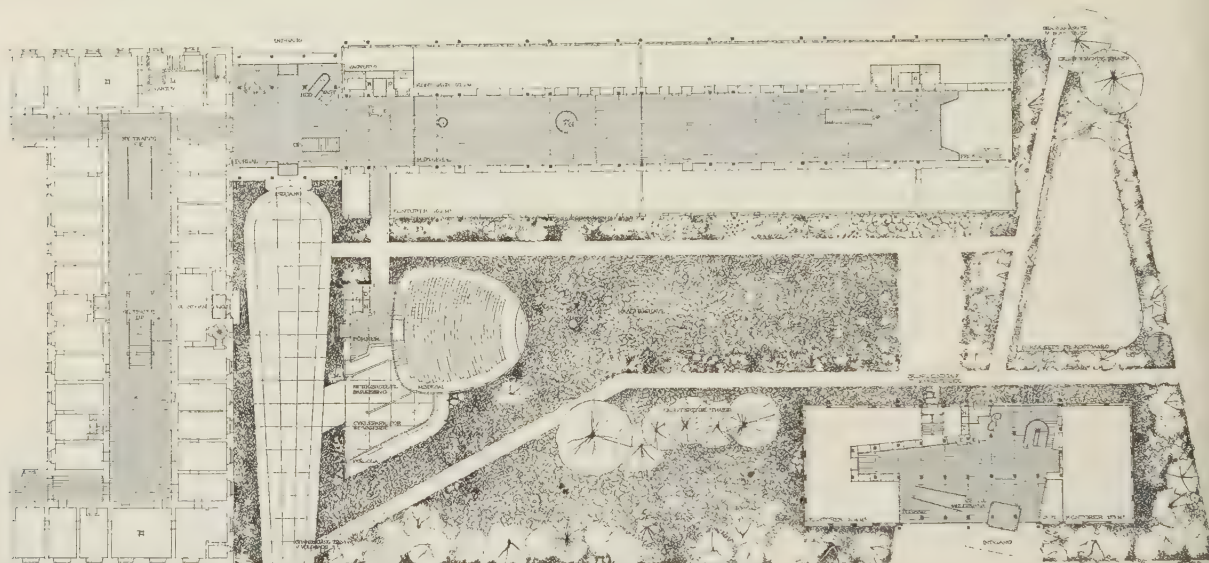

. men man kan f. eks. markere de forskellige af-
…nger med uhøjtidelige skilte på façaden.

Den, som imidlertid troede, at dette bindegale forslag skulle være det værste, tog fejl. En forslagsstiller, som syntes at have udspioneret, hvordan Steen Eiler Rasmussen havde tænkt sig at løse problemet, overtog dennes façadeskema mod Vester Vold-

Façade mod Vestre Boulevard

Plan af parterreetagen

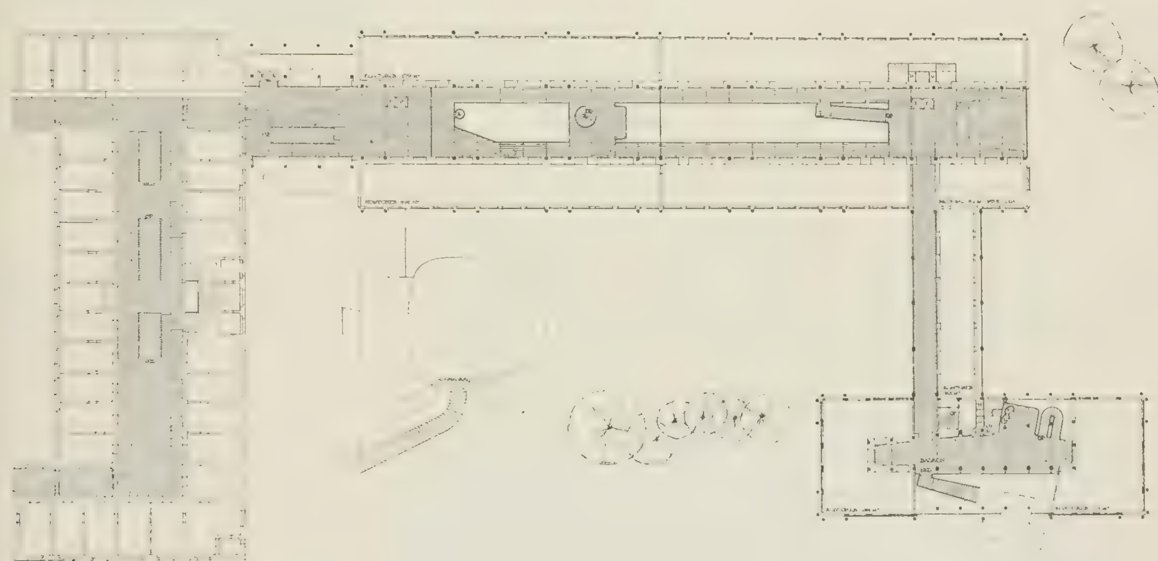
gade, men lagde en sådan façade mod gården, og stillede det runde tårn i façadens midte; et udsøgt eksempel på, hvordan en form kan blive stildannende allerede på papiret, ja til og med førend noget menneske overhovedet kan forudsættes at have set den.

Den 3' måde at tage stilling til det gamle rådhus, valgte de fleste forslagsstillere. Det gjaldt for dem om med tilbørlig hensyn til det gamle rådhus at skabe en helt moderne og jævnbyrdig bygning, som kan repræsentere vor egen tid på samme måde, som rådhuset repræsenterer sin. Blandt disse frit tilsluttede forslag kom to forskellige hovedprincipper i anvendelse. De mere forsigtige forslagsstillere undlod i deres projekt at overskride højden på det gamle rådhus, men bredte deres bygningsmasser udover kareen. Blandt disse er Otto Frankild, tredie-præmie-tageren. De helt gennembrudte glasvægge i hans projekt er beregnede til at stå i virkningsfuld konstrast mod rådhuset's tunge fylde. Et lignende forslag var Arne Jacobsens, som blev indkøbt. Her

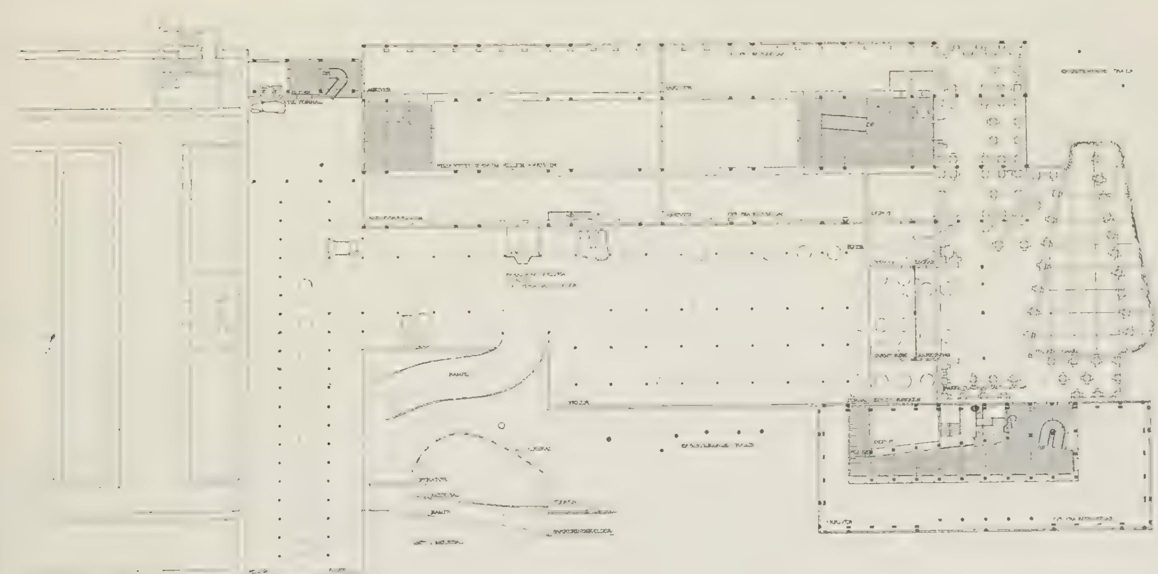
Chr., Aage og Erik Holst og Philip Arctan
konkurrenceprojekt til udvidelse af Københavns rådh
Planer og façader 1:1000

Façade mod Vester Voldgade

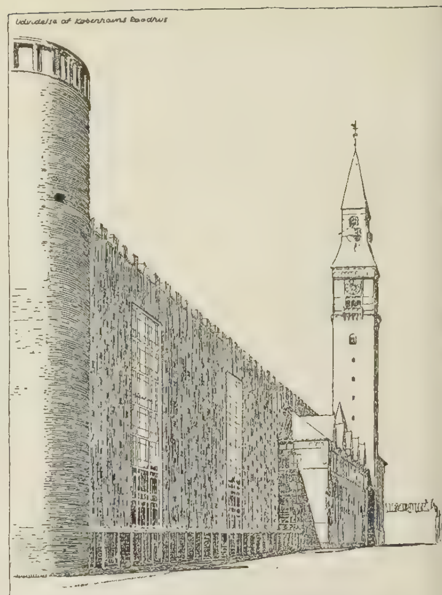
Plan af stueetagen

Plan af kælderetagen

er kontrasten dog ikke så virkningsfuld. Forslaget forsøger i stedet for at virke som et varsomt og neutralt tillæg til det gamle rådhus.

De dygtigste og samtidig frieste forslagsstillere har ikke ladet sig binde af nogen nervøs respekt, hverken for det gamle rådhus eller for det københavnske bybilledes tradition. Hans Erling Langkilde og Ib Martin Jensen, som fik 2' præmien har i lighed med mange andre forslagsstillere villet lægge en hovedfløj langs Vester Voldgade, men har ikke fordelt de øvrige lokaler i flere fløje mod Vestre Boulevard. I stedet for lader de et højhus på 14 etager skyde op henne ved Stormgade (uden meningsløs tilknytning til gadelinien). Ved at indføre denne høje fløj ville de skabe ligevægt mellem rådhuset som helhed, altså tårnet medregnet, og tilbygningen. I endnu højere grad lykkedes dette for 1' præmie-tagerne Chr., Erik og Aage Holst og Philip Arctander. De lagde deres højhus på 16 etager i diagonal modsætning til rådhustårnet indenfor kareen. Mod Vester Voldgade lagde de en fløj, som med sin shed-taglignende ovenlyskonstruktion vil skabe en varsom men kompromisløs formanalogi til rådhusets tagudformning. Ved at bygge den skryskraberlignende fløj skabes givetvis også mere friareal for beplantning af gårdanlægget, som lades åben mod Vestre Boulevard. Det ovale samlingslokale som placeres frit i gården er såvel teknisk som symbolsk den mest lettilgængelige del af hele rådhuset og står i sin fordringsløshed og også takket være sin tagform i en særdeles virkningsfuld kontrast mod de øvrige bygningsmasser.

Steen Eiler Rasmussen, konkurrenceforslag til tilbygning til Københavns raadhus

Både blandt ærlige konservative og blandt sure kværulanter er man sikkert blevet indigneret over denne tanke, at ville opføre en skyskraber midt i denne ikke særlig gamle, men dog ærværdige bydel. En højhusbygning på denne plads, sådan som arkitekterne Holst og Arctander har foreslået, er imidlertid ikke blot forsvarlig, men til og med i højeste grad ønskværdig. Det er ikke blot dette, at man ved gennemførelsen af deres forslag i vor tid skulle kunne skabe et jævnbyrdigt modstykke til Nyrops rådhus i 1940-ånd og i 1940-tallets formsprog. Rækkevidden er endnu større.

Da Nyrop opførte sit rådhustårn, dominerede det bybilledet. Siden har den merkantile selvglæde og reklameånd opført yderligere to tårne ved rådhuspladsen, som utilbørligt og asocialt konkurrerer med rådhustårnet for selv at opnå noget på dets bekostning. Et højhus ved rådhuskareens ende mod Stormgade skulle med nødvendig variation, men helt uden gullaschfaçoner, kunne skabe ligevægt i bybilledet og fjerne de merkantile tårnes fordærvelige indflydelse. Desuden skulle højhuset, selvom dette lyder paradoksalt, kunne gengive rådhustårnet hele dets centrale stilling. På denne måde ville første præmie-tagernes forslag, samtidig med at det er det mest radikale af samtlige ved konkurrencen fremkomne, i dybere forstand også blive det mest pietetsfulde. Vor egen tid kan altså med egne former og egne udtryksmidler lade andre tider vederfares retfærdighed, og retfærdigheden synes at blive større, jo mindre man binder sig til ældre formidealer. Det frieste udtryk er oftest det mest kunstneriske.

Hans Erling Langkilde og Ib Martin Jensen, konkurrenceforslag til tilbygning til Københavns raadhus

Monumentalitet - en menneskelig fornødenhed

Af S. Giedion, F. Leger og I. L. Sert

. . . Je donnerai Versailles,
Paris et Saint Denis,
Les tours de Notre Dame,
Le clocher de mon pays . . .

(Fra en gammel fransk sang)

1. Monumenter er milepæle på menneskenes vej, rejst af mennesker som symboler på deres idealer, mål og handlinger. De er bestemt til at overleve den tidsalder, som skabte dem, og de udgør en arv til kommende slægter. De danner således et led mellem fortid og fremtid.

2. Monumenter er udtryk for menneskets stærkeste kulturelle behov. De skal tilfredsstille folkets evige trang til symbolsk at manifestere sin samlede styrke. De mest levende monumenter er de, som udtrykker bevidstheden om denne kollektive styrke – folkets styrke.

3. Enhver svunden tidsalder, som dannede et ægte kulturliv, havde magten og evnen til at frembringe disse symboler. Skabelsen af monumenter er derfor kun mulig i perioder, hvor der findes samhørighed og fælles kulturelle anskuelser. I Perioder, hvor man kun levede for dagen og vejen, har man været ude af stand til at skabe varige monumenter.

4. De sidste 100 år har været vidne til en devaluering af begrebet monumentalitet. Dette betyder ikke, at der savnes formelle monumenter eller eksempler på arkitektur, der foregiver at tjene dette formål, men de såkaldte monumenter fra vor tid er på få undtagelser nær indholdsløse. De repræsenterer slet ikke den moderne tids fællesskabsånd.

5. Monumentalitetens forfald og misbrug er den vigtigste grund til, at moderne arkitekter med overlæg har ringeagtet monumentet og reageret imod det.
Den moderne arkitektur måtte begynde fra bunden ligesom den moderne malerkunst og skulptur. Man tog først fat på de mere ukomplicerede opgaver, det funktionsbestemte byggeri som det jævne boligbyggeri, skoler, kontorhuse, hospitaler og lignende bygninger. I dag har man indset, at ingen bygning kan skabes som en isoleret enhed, hver eneste må indpasses i byens vældige plan. Der er ingen grænser mellem arkitektur og byplanlægning, ligeså lidt som mellem byen og egnen. Sammenhæng er her nødvendig. Monumenterne bør placeres som de mest magtfulde elementer i denne omfattende planlægning.

6. Vi er ved at gå ind i en ny fase. Efterkrigstidens forskydninger i nationernes hele økonomiske struktur må medføre en organisation af byernes samfundsliv, som i det store og hele hidtil har været negligeret.

7. Folket ønsker, at de bygninger, som repræsenterer dets sociale og samfundsmæssige liv, er mere end blot funktionalistiske. Det ønsker et udtryk for sin trang til monumentalitet, sin glæde og begejstring. Disse krav kan opfyldes ved hjælp af vore nye udtryksmidler, selvom det ikke er nogen let opgave. De væsentlige vilkår herfor er følgende:
Et monument, som skal være et fuldendt udtryk for planlægge-

Professor S. Giedion har sammen med billedhuggeren Fernand Leger og maleren I. L. Sert opstillet disse 9 punkter om monumentaliteten i en kommende Arkitektur. (Manuskriptet offentliggøres her for første gang.)

rens, malerens, billedhuggerens og havearkitektens intentioner, kræver et snævert samarbejde mellem disse. Dette samarbejde er imidlertid blevet forsømt i de sidste 100 år. Størsteparten af de moderne arkitekter er ikke blevet oplært i denne form for team-work. Man har ikke betroet dem monumentale opgaver. Som regel er de, der regerer og administrerer folket, selvom de er nok så geniale på deres specielle områder, indstillet som den jævne mand i deres kunstopfattelse. Ligesom hos manden fra gaden er der hos dem en splittelse mellem tanke- og følelsesliv. Følelseslivet hos de ledende i samfundet er uudviklet og stadig behersket af det 19. århundredes falske idealer. Dette er grunden til, at de ikke kan forstå vor egen tids skabende kræfter, som alene er i stand til at bygge de monumenter og offentlige bygninger, der kunne blive en naturlig del af de nye by-centre og være et sandt udtryk for vor tid.

Der må fremskaffes arealer til monumentalbygninger. Dette vil **8.**
være muligt, når vi giver os i lag med en planlægning efter store linier af byernes centrale dele, og når der ved denne planlægning tages hensyn til skabelsen af store åbne arealer i de saneringsmodne områder. I disse åbne arealer vil den monumentale arkitektur kunne få passende omgivelser (hvilket nu umuliggøres af jordmonopol og spekulationsudstykning). Da vil monumentalbygningerne kunne brede sig ud, thi ligesålidt som træer og planter kan de tåle at sammentrænges, som det sker idag, på en tilfældig grund i et hvilket som helst kvarter.

Moderne materialer og ny teknik står til rådighed. Konstruk- **9.**
tioner af letmetaller, sammenlimede bueformede trælameller, plader af forskellige stoffer i forskellige farver og størrelser og lette elementer f. eks. til lofter, der kan ophænges under store dragerkonstruktioner med næsten ubegrænsede spændvidder.
Bevægelige elementer kan til stadighed forandre bygningernes udseende. Disse elementer sat i bevægelse af vinden eller et maskineri kan ved at ændre stilling og kaste varierende skygger frembringe nye arkitektoniske virkninger.
De store levende flader og brugen af farver og bevægelse i en ny ånd vil åbne nye og hidtil ukendte muligheder for malere og billedhuggere.
Naturens elementer, træer, planter, vand o. s. v. kan fuldende billedet. Vi kan skabe en arkitektonisk helhed af alt dette, af stenene, som altid har været brugt, af vor tids nye materialer og af farverne i al deres styrke, som alt for længe har været glemt.
Landskaber formet af mennesker kan samarbejdes med den oprindelige natur; og alle led kan knyttes sammen til en ny og ubrudt helhed – som måske strækker sig over mange kilometer. Dette syn åbenbares for os fra luften, det kan betragtes både under en hastig overflyvning og fra en helicopter, der står stille i luften.
Monumental-arkitekturen bliver noget andet end strengt funktionalistisk. Den vil have genfundet sine stemningsbårne værdier.
Denne monumentale planlægning kan give arkitekturen og byplanlægningen den frigørelse og de nye skabende muligheder, som i det sidste årti allerede har kunnet spores i malerkunsten, skulpturen, musiken og poesien.

Carl Petersen: Indgang til musæet i Faaborg, 1912–14. *Tidens ideal var stram tysk klassicistisk arkitektur „Um 1800" og altona-arkitekten C. F. Hansen, men Carl Petersens hus siger i grunden mere om fynboernes bonde-demokratiske gennembrud i dansk kunst, som musæet skulle blive et monument for. Herhjemme var den gamle akademisme kvalt for generationer siden. Funktionalismen kom hos os bl. a. som en reaktion mod ny-klassicismens formalisme*

Funktionalismen

Af arkitekt M.A.A. Edvard Heiberg

Sans for proportioner, balance i sindet, et smil på rette sted betegnes tit som typisk for dansk folkekarakter. Og ser man på udviklingen i dansk kunst er de samme træk iøjnefaldende: der er ingen voldsomme udslag til nogen side. De internationale strømninger afspejler sig nok, men giver ikke store udsving.

Romantikken fostrer realistiske malere som Købke, og realismen romatikere som Søndergaard. I arkitekturen finder man i alle epoker en vis strenghed, men aldrig mere end at det menneskelige bevares. Bindesbøls aksefaste anlæg ved Oringe minder mere om en stor bondegård end om monumentale slotte, og når man i vor nyklassicistiske periode skulle lave monumentalitet kunne den udtrykkes ved et par små hyggelige og menneskelige søjler som i musæet i Fåborg.

Dette er ikke en skåltale ved bladets 50 års jubilæum, men det må siges for at forklare, hvor svært det er at skrive om *dansk* funktionalisme. Når vi ser os om, har vi vel næppe haft andre funktionalister efter en international målestok end *Vilhelm Lauritzen, Hans Hansen* og *Mogens Lassen.* Hvad der skal siges må derfor hentyde til nuancer og tendenser mere end til klare iøjnefaldende bygningsværker, og funktionalismen må behandles som en international foreteelse.

Mogens Lassen: Ingeniør Ishøjs hus Ordrup, 1937. *Påvirkningen fra Le Corbusier e temmelig iøjnefaldende. Stilen kom ret hurtigt til a virke forældet, fordi den eksplosive kraft, der skull til for at få bøtten vendt, uvilkårligt gav sig udtry i agitatoriske overdrivelser.*

Funktionalisme er i denne artikel brugt ganske alvorligt uden nogen biklang af funkis som en betegnelse for de dominerende tendenser også i dansk arkitektur siden slutningen af 20erne.

Hvad er da funktionalismen?

Kay Fisker har i en artikel i *A5* betegnet funktionalismen som en moral mere end en stil. Og det er sikkert rigtigt at moralkravet til harmoni mellem opgaven, funktionen og den ydre form aldrig har været så strengt som i denne periode. Dette har blandt andet ført til den fordybelse i opgaven, den rationelle måde at arbejde på som f. eks. har givet sig udslag i de store svenske udredninger, Denne videnskabelige analyse af selve opgaven er sikkert noget af det mest værdifulde, funktionalismen har bragt os. I mange

[H]ans Hansen: K. B. hallen (sportshal) [K]øbenhavn, 1938. *Her er tidens byggeteknik [s]om inspiration udnyttet til det yderste, de store spænd [s]mukt klaret med tynde jernbetonbuer, søjlerne har en [ra]tionel form og tværsnit-motivet stammer vist fra [fly]vemaskinerne. Hallens indre virker overbevisende ved [e]n boksekamp eller en tennismatch (den nøgne fysiske [ku]ltur), men mærkelig bar og stemningsløs ved en [ko]ncert eller et politisk møde.*

tilfælde har netop den videnskabelige samvittighedsfulde dykken ned i opgaven muliggjort det for arkitekterne at løse opgaverne i rigtig forhold til hele samfundet (byplanen, skolerne, boligbyggeriet), og derfor står funktionalismen sådan, som den har udviklet sig her i norden for mange som udtryk for en særlig „social" arkitektur.

Men funktionalismen var noget mere end et moralkrav. Kravet til harmoni mellem plan og façade, mellem funktion og form, er jo ældgammel som arkitekturen selv. Det nye i vor epoke var, at man gjorde dette krav til det eneste, det kategoriske krav til opgaven. Dette er noget nyt og næsten ukendt i stilhistorien.

Men funktionalisten gik videre og benyttede funktionen som udtryksmiddel. Formen ikke blot afspejlede funktionen, men

karakteriserede, i mange tilfælde karikerede, funktionen. Derved blev funktionalismen til et særligt formsprog – *en stil.*

For at fremhæve den tekniske funktion blev de bærende led understreget på en anden måde end det bårne. Det der skulle være let blev gjort endnu lettere, det der skulle være tungt tilsyneladende endnu tungere end det egentlig var. Akkustiske eller hygiejniske krav blev gjort til kunstneriske udtryksmidler. Men også husets funktion skulle udtrykkes. Forsamlingsbygningen, fabriken, hotellet, rådhuset fik deres eget karakteristiske ansigt. Da Gabriel byggede de to store bygninger paa Place de la Concorde, vidste han ikke, hvad de skulle bruges til. Kravet til husets karakteristik er ganske vist ældre end den moderne funktionalisme (Herholdt f. eks.), men blev yderligere forstærket i vor tid. Sammenlign f. eks. Det kgl. Teater med Radiohuset. Man taler nu så meget om differentiering, men differentieringen er vel nok, når alt kommer til alt, selve funktionalismens hovedide. Denne differentiering har skabt en mængde nye former, som nok kunne begejstre arkitekterne, der tidligere havde arbejdet med formelle skemaer, der åbnedes pludseligt en verden af nye muligheder, nye udtryksmidler, udtryksmidler som utvivlsomt havde æstetisk værdi som farverne på en palet eller tonerne i et kinoorgel.

Men arkitekterne blev i mange tilfælde stående ved denne æstetiske tilfredsstillelse, betragtede sin opgave afsluttet med så at sige at give et billede af den rationelle analyse, han havde foretaget af opgavens karakter og muligheder. Det blev til en æstetisk tilfredsstillelse, der tit havde mere lighed med videnskabsmandens glæde ved at få bragt orden i tingene end egentlig med kunstnerisk skaben. I analysens styrke og syntesens svaghed ligger funktionalismens fordel og mangel.

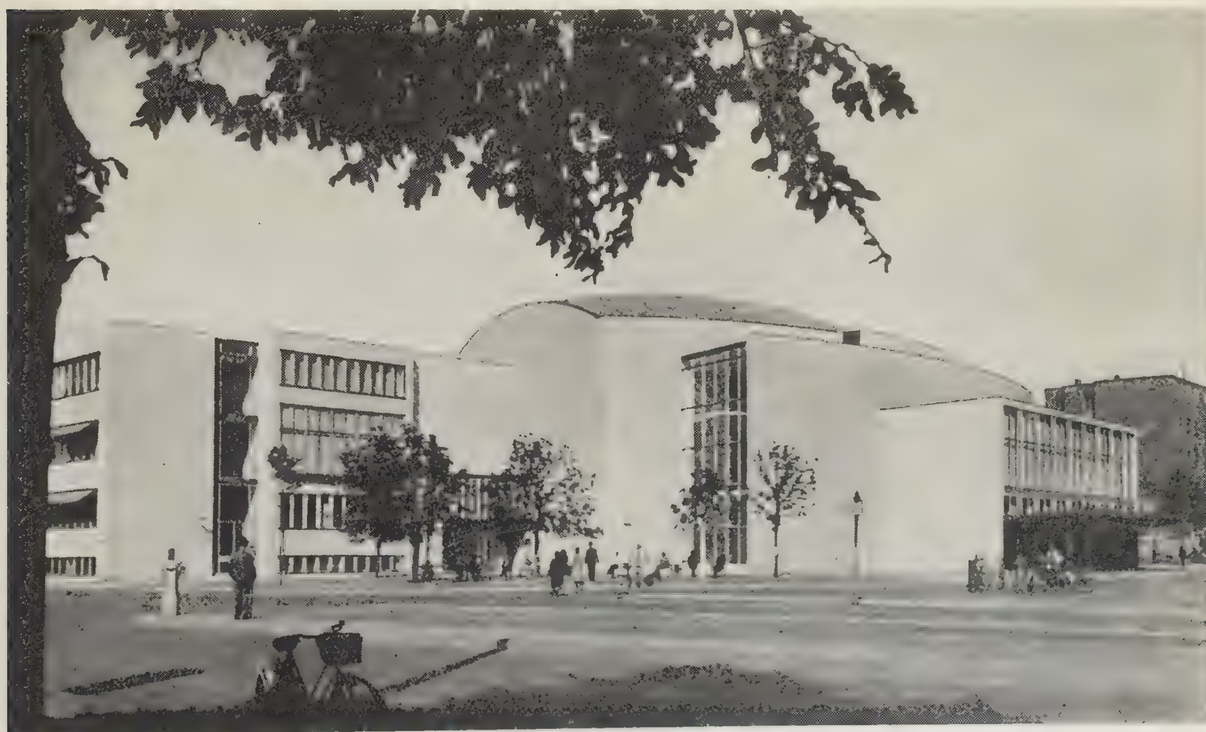
Her må naturligvis indskydes, at ikke mindst i Danmark – som antydet i indledningen til denne artikel – arbejdede arkitekterne *også* med formelle problemer. Men det er ikke det karakteristiske for epoken. Det formelle blev stort set skubbet til side. Det var med en slags dårlig samvittighed, man tillod sig at tage formelle hensyn. Og vi kender alle, hvordan man bagefter har søgt at finde en rationel motivering på en formel løsning, om ikke andet så for at forsvare det overfor sine tegnere og sin funktionalistiske samvittighed.

Denne *bevidste* funktionsrationalisme har været det karakteristiske for arkitekturen i Vesteuropa og Amerika siden 1930, ja egentlig begyndte den allerede ved århundredets begyndelse med L'art Nouveau, og Jugendstilen, herhjemme med Nyrops generation, men fik her et forbigående tilbageslag ved den nyklassicistiske episode i 20-erne som en reaktion mod det vilkårlige i formlig henseende, og blev først rigtigt bevidst efter funktionalismens gennembrud efter *Kritisk Revy* og Stockholmsudstillingen.

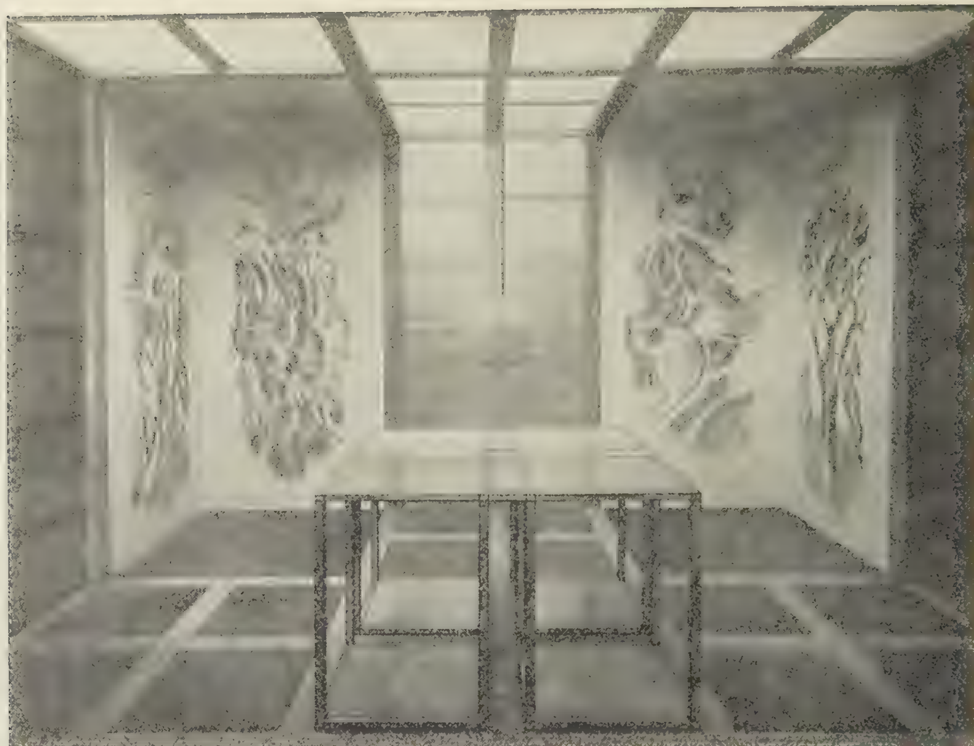
Men funktionsrationalismen førte ganske naturligt til, at visse andre kunstneriske kvaliteter blev forsømt. Rytme, dominans, proportioner, dekoration, farve – var naturligvis ikke ukendte begreber for de funktionalistiske arkitekter, men det var områder som ikke blev dyrket, lå brak, og hvor man blot lejlighedsvis plukkede en markblomst. Det er derfor fuldt forståeligt, at en ny generation føler dette som en mangel. Derfor ser vi også idag,

Det kongelige Teater (Vilh. Dahlerup og O. Petersen 1872–74). *Formsproget fra enevældens paladsarkitektur. Ligesom på f. eks. Charlottenborg er der en hovedetage med høje vinduer (her skuespillergarderober). Virkemidlerne er vandrette bånd, søjler, buer, kvadermurværk ligesom i barokkens murstensslotte. Den store kuppel som er det karakteristiske ved et teater, skimtes knapt over de mange gesimser og balustrader – men med disse midler opnår man, åbenbart uden meget besvær, en vis behersket ro og balance*

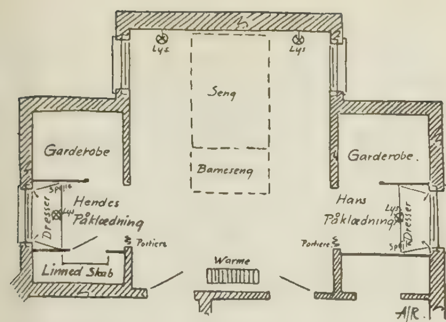
Statsradiofonibygningen (Vilh. Lauritzen 1938–1945). *Hovedlegemet – koncertstudiet – fremtræder tydelig og dominerende, udformet efter akustiske love. Vestibule, foyer, radiorådssal og kontorer kan direkte aflæses i façaden. Hvad ærligheden angår har Lauritzen større chancer for at komme i Himmelen end Dahlerup, men den funktionalistiske arkitektur løber en fare – navnlig ved mere sammensatte opgaver – for at forflygtige helheden. Det vil ikke sige, at vi skal tilbage til barokkens virkemidler, hvor man gjorde hofteatret symmestrisk med staldbygningen som i det gamle Christiansborg for at opnå ridebanens „helhed“. Vor tids opgaver er mere komplicerede, men netop derfor må man være på vagt og ikke understrege detaillen for stærkt. Vilhelm Lundstrøm siger om maleriet, at det først og fremmest skal kunne ses. Også arkitekturen skal kunne opfattes synligt, ikke som en sum af addender, men som en rig helhed*

Poul Henningsen: Udstillingsinteriør 1924. *På en udstilling i „den Fri", hvor malere og arkitekter havde søgt at arbejde sammen, lavede Poul Henningsen, som den gang arbejdede med proportionalitetsteorier i æstetikken, dette interiør, hvor alle led indtil de mindste detaljer og profiler var udregnede som led i et proportionalitetsrystem. Det var et forsøg på at indføre en rationalistisk synsmåde også på æstetikken og den kunstneriske skaben, og førte ganske åbenbart til en formalisme som PH da også meget snart opgav. Man kan have fuld tillid til den menneskelige fornufts uendelige muligheder i erkendelse og videnskab, men derfor behøver man ikke tro, at enhver menneskelig ytring bør være rent rationalistisk. Vi ønskede jo dog ikke nogen rationel erotik eller at vore børn skal lege hensigtsmæssige lege*

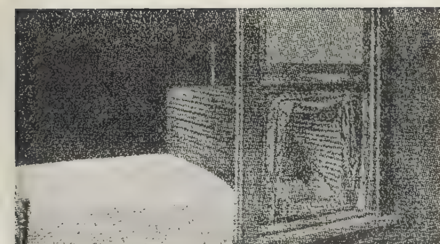

Kooperative arkitekter: Boligbebyggelse ved Borupsallé 1942. *Mekanisk gengivelse af opgaven. Soveværelse, bad og w. c., køkken og trappe er samvittighedsfuldt markeret med hver sin slags vindue. Hollandske arkitekter som K. Sijmons angriber rationalismen i den funktionalistiske periode (se artiklen i* Arkitekten, *månedshæfte nr. 9) for at kunne drage den slutning, at arkitektens skaben må være af en guddommelig natur. Det er en tendens, som vi genfinder i al nyere reaktion, der vil reducere fornuften til intet, fordi den endnu ikke har nået alt. I funktionalismen har man understreget den rationelle løsning af den tekniske, sociologiske opgave og dette – kunstnerens grundlag – hans erkendelse kan ikke være rationel nok. Men at der udover denne erkendelse kræves, at opgaven så at sige dialektisk belyses gennem en kunstnerisk skabelsesproces har intet overnaturligt ved sig. Ligesom den fotografiske naturalisme aldrig bliver knust, vil den blotte registrering af opgaven ikke blive arkitektur*

Alfred Råvad: Standardsoveværelse 1911. *Allerede i begyndelsen af århundredet søgte arkitekterne ganske bevidst frem til former som passede vor tids levemåde. Alfred Råvad, som på mange punkter har været en foregangsmand, skrev i* Architekten 1911 *en række artikler, som var en slags forløber til de senere funktionsstudier over lejlighedens forskellige rum. Det fremgår tydeligt af tegningen, hvilke befolkningslag arkitekterne den gang arbejdede for. Læg mærke til de kæmpemæssige garderober og de to påklædningsværelser*

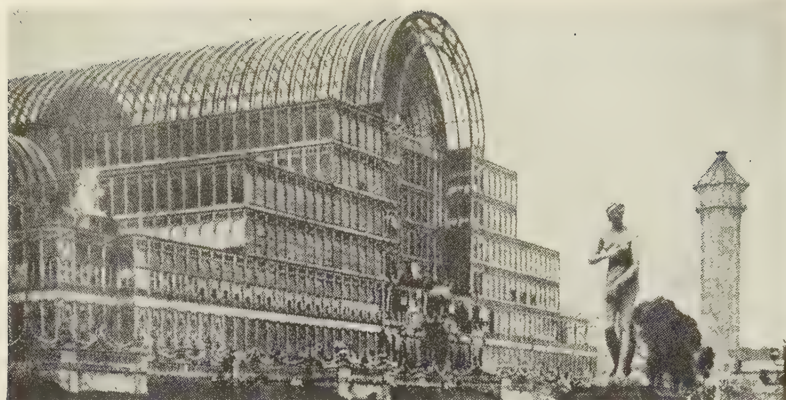
hvordan mange af disse elementer igen trænger sig frem. I Sverige arbejder de unge arkitekter på akademiet, efter hvad man har fortalt mig, i en ny jugendstil under mottoet, at man skal „realisere sig selv“ i kunstnerisk henseende. I Holland er den gamle funktionalistveteran Oud slået ind på en monumental og dekorativ udformning, i andre tilfælde har formalismen allerede ført til den rene maskerade som i det store pakhus i Rotterdam, hvis jernbetonfaçade er kamufleret som en rad gamle hollandske gavlhuse. Andre af funktionalismens første forkæmpere som Lurcat i Frankrig, Zyrkus og Mart Stamm, der nu arbejder i Polen ved genopbygningen af Varsjawa, viser også en tilbøjelighed til det monumentale aksefaste og rigt udsmykkede. Funktionalisme i den gamle betydning er det i hvert fald ikke. I Sovjetunionen, hvor funktionalismen en overgang havde sine allermest begejstrede tilhængere, er man efter en kort periode med ren eklekticistisk stilarkitektur kommet til en monumental pompøs arkitektur med nationale motiver og rig dekoration, som synes uforståelig og fremmed for os moderne vesteuropæiske arkitekter. I alle disse eksempler er der ikke tale om en videreførelse af den gamle sejglivede monumentalisme fra Beaux Arts eller Royal Academy, som vi stadig kan opleve f. eks. planerne til det nye centrum i London, men om en ny og paa en måde oppositionel bevægelse. Det er det nemmeste at betegne alle disse tendenser som *reaktion.* Men da reaktion og fremskridt bl. a. er afhængig af, hvad man *reagerer* imod, og i det hele taget vel må ses på en historisk baggrund, turde det have sin interesse – også til bedømmelse af funktionalismens videre udvikling i Danmark – at prøve at finde frem til en historisk bedømmelse af funktionalismen som internationalt fænomen, hvis man da ikke vil betragte kunstneriske strømninger og stiltendenser som rene tilfældige modeluner.

. . . og funktionsstudierne førte tilslut til ovenstående opfindelse: en sovemaskine. De nye tanker om den sunde friske luft – det var dengang I. P. Muller var ung – var ved at vinde indpas

Kunst, kultur og samfund

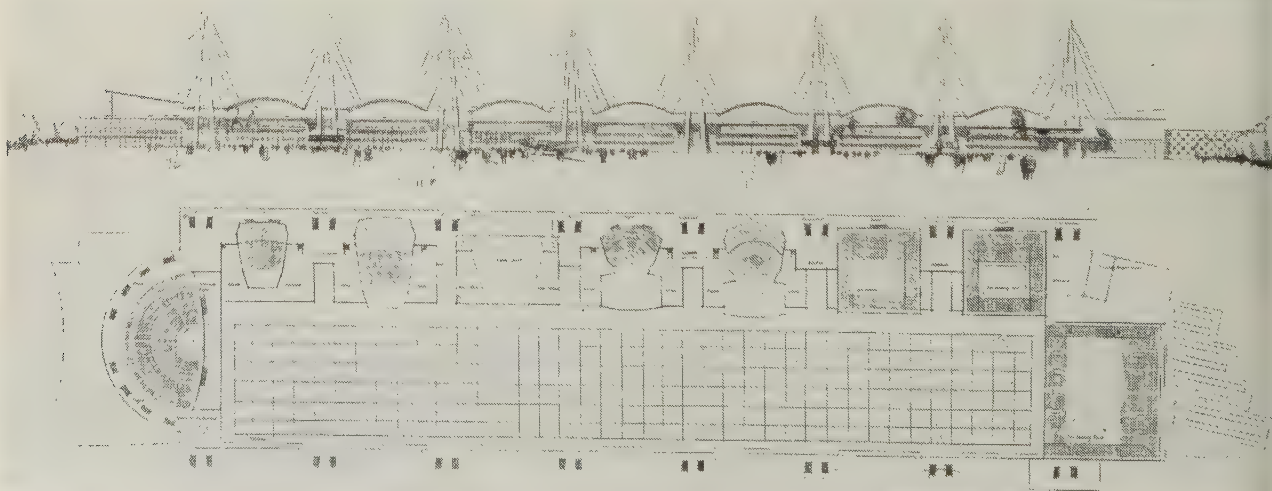
Forbindelsen mellem kulturformer og samfundsformer har været flittigt diskuteret, men mindre flittigt undersøgt – i virkeligheden ligger der her et temmeligt uopdyrket felt af historieforskningen. Den klassiske materialistiske historieopfattelse, som vel nu må betragtes som knæsat, om ikke af navn så dog af gavn, også ved de fleste vesteuropæiske universiteter, hævder som bekendt, at det er de materielle forudsætninger, der betinger kulturen. Ikke således at forstå, at kulturen er et automatisk udtryk og direkte kan afledes af visse økonomiske forhold. Men de materielle forhold, produktionsforholdene skaber de elementære forudsætninger for opfindelse, videnskab, kunst, o. s. v., hvis videre udvikling naturligvis bl. a. er afhængige af det enkelte menneskes mere og mindre geniale indsats. Da denne historiske anskuelse opererer med de store tals lov, d. v. s. med almindelige tendenser og ikke med den enkelte videnskabsmands eller kunstners indsats, skal man være meget forsigtig med at trække altfor direkte slutninger, men holde sig til strømninger, tendenser, politiske, religiøse og kunstneriske som må siges at repræsentere en almindelig udvikling i forhold til givne samfundsformer. Vi må da straks forkaste en sådan opfattelse, som f. eks. den, der er hævdet af visse kritikere, der vil forklare fænomenerne ud fra tilfældige historiske episoder.

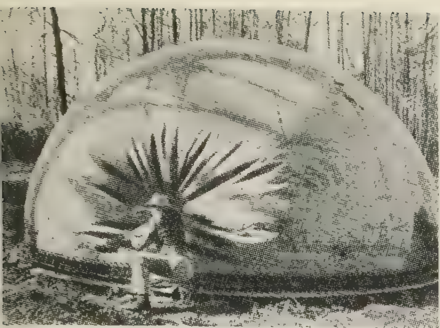
Joseph Paxton: Crystal Palace 1851
Medens traditionen og håndværket i det meste af forrige århundrede bevarede det gamle førkapitalistiske formsprog i alle de gamle traditionelle opgaver, lykkedes det for enkelte dristige arkitekter ved særlige opgaver, som f. eks. drivhuse og udstillingsbygninger, ved hjælp af fabriksmæssig fremstillede profiljern at skabe overraskende nye arkitekturformer. Nogen klassisk tradition kan man selvfølgelig spore – den symmetriske opbygning, den cirkulære bue

Jeg tænker på Poul Henningsens forsøg på at trække paralellen fra forbigående reaktionære episoder til tilfældige modeluner (kort haar og korte kjoler = fremskridt, new look = reaktion) eller på at fastslå, at jazz og beebop i sig selv og under alle omstændigheder er tegn på frisind og progression.
Eller endnu mere på dem, der knytter ordene reaktionær eller fremskridtsvenlig til særlige kunstneriske former. En overgang var hjørnevinduet „fremskridtsvenlig" og søjlen „reaktionær", det flade tag og brede vinduer var fremskridt, højt tag og høje vinduer var reaktion. Så nemt er det desværre ikke.

De forskellige kulturformer og de forskellige kunstarter står åbenbart i et mere eller mindre direkte forhold til den politiske udvikling. Litteraturen reagerer som oftest hurtigst og til tider næsten direkte politisk, mens malerkunsten kun svagt og i meget indirekte form registrerer de samfundsmæssige forskydninger og strømninger. En betydningsfuld historisk begivenhed som Pariserkommunen i 1871 har ikke inspireret en eneste af de mange dalevende

100 år senere da Crystal Palace skulle genopbygges, kunne arkitekterne bygge videre på en funktionalistisk tradition. Tekniken er nu det altovervejende „motiv", og tekniken er blevet dristigere, fuld af selvtillid – næsten så dristig som den mand der vil løfte sig selv ved hårene. (Dansk forslag fra konkurrencen om Crystal Palace i 1946 – gengivet i „Arkitekten", maanedshæfte 7-8-9, 1947)

Når man er nået saa vidt, så man fremstiller huset industrielt, f. eks. ved at benytte en ballon som forskalling, er der ikke længere store muligheder for gesimser og arkitraver...

store malere til et billede (Corot, Courbet, Manet, Renoir, og Cezanne, for blot at nævne enkelte). Arkitekturen har en tendens til at følge udviklingen temmelig langsomt. Traditionen i håndværket og de store værdier, der er knyttet til det enkelte produkt, huset, kan vel bl. a. forklare dette forhold.

Anerkender vi imidlertid, at produktionsformen – værktøjet, materialet, produktionsmåden – er bestemmende også for kulturen (også idag som det var det i broncealderen) vil vi se, at arkitekturen – kunsten at forme de ydre ting – til gengæld mere direkte følger produktionsmåden end de mere immaterielle kunstarter. Den franske revolution betød en politisk omvæltning af samfundet, som hurtigt og tydeligt spores i litteraturen, ja endog i musiken, mens arkitekturen i bruddet fra rokokoen og Louis XVI vel betyder en stilændring, der med lidt god vilje kan betegnes som udtryk for borgerskabets magtovertagelse (et kulturfald kan man vist godt sige fra den forfinede rige enevoldskunst til borgerskabets famlende forsøg på at skabe sin egen udtryksform).

Men stort set var det de samme former, der i en lidt mere udpint skikkelse fortsatte, søjler og frontoner, symmetri og akser – hele renaissancens formsprog bare en tand fattigere.

Den franske revolution var imidlertid ikke blot en politisk omvæltning, den var en omvæltning, som brød vej for helt nye produktionsformer – industrien, og derved nye klasser.

Men denne udvikling af industrien foregik ganske naturligt som en langsom proces, højst ujævnt i forskellige lande og i forskelligefag.

Byggeriet blev ved med at være håndværksmæssigt. Husene opførtes stadig af murere og tømrere. Den industrielle udvikling i byggeriet begyndte egentlig først så småt ved midten af forrige århundrede, da støbejernselementerne kom på markedet, og fortsatte ganske langsomt helt op til vor tid, hvor den endnu ikke på langt nær er afsluttet. Senere begyndte de valsede profiljern, cementindustrien, fabriksmæssig fremstilling af enkeltheder som låse og beslag at gøre sig gældende i byggeriet, og først efter første verdenskrig begynder fremstillingen af større enkeltheder til byggeriet at blive mere almindelig, isolationsplader, døre, jernvinduer, pandeplader, senere trapper, eternitplader, tagpap. Men på andre områder var den industrielle udvikling gået langt hurtigere og efter forrige verdenskrig kan man sige, at de industrielle varer også begyndte at finde sin selvstændige maskinform (f. eks. bilerne).

. . selv møblerne bygger ikke længere på de gamle håndværksmæssige traditioner. Mon disse „opblæste“ møbler skulle være inspireret af ballonhusets teknik og form?

Funktionalismen som udtryk for den kapitalistiske produktionsform

Så kom funktionalismen. Man har ud fra en rent ydre lighed med de kubiske jernbetonformer tilskrevet malerkunsten æren af at være funktionalismens moder. Le Corbusier er selv kubistisk maler. Men der kan ikke være tvivl om, at det var de nye krav til anvendelse af industrielle former i byggeriet og inspirationen fra udviklingen af andre industrielle produkter, flyvemaskiner og biler, der i sin formgivning var den egentlige inspirator til funktionalismen. De nye former virkede i sig selv direkte kunstnerisk inspirerende, men i endnu højere grad var det arbejds*måden*, den ganske utraditionelle måde at forme tingene på udelukkende

ud fra funktionen, som smittede over paa arkitekterne. Og den dag, da hele huset kan fremstilles på maskine, på samme måde som en bil, tvinges man til også i husbyggeriet at opgive det gamle af håndværk dikterede formsprog. – Traditionen fra feudalismen.

Det vil med andre ord sige, at funktionalismens forudsætning var det endelige opgør med den førkapitalistiske byggeform, og hertil kom ganske naturligt en tilsvarende ændring i det kunstneriske udtryk.

Frits Schlegel: Mariebjerg krematorium (1936-37). *Monumentalitet behøver ikke at hvil[e] på søjler. I „moderne" materialer kan der ogs[å] skabes værdighed og patos. Men den funktionalistisk[e] trang til at vise konstruktionen virker sikkert p[å] mange lidt malapropos netop i sådanne opgaver. Kombinationen af patetisk sørgehøjtid og ratione[l] destruktion i krematorium har selv geniale arkitekte[r] som Asplund knækket halsen på*

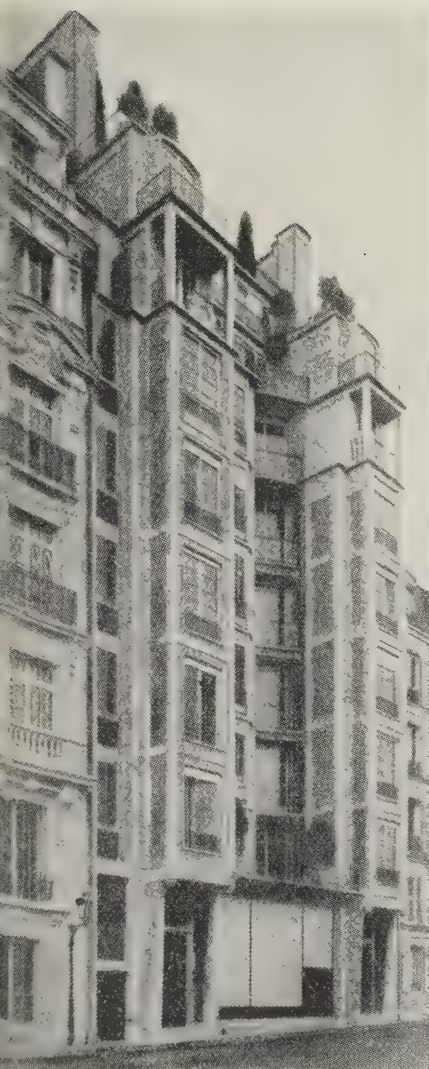
Funktionalismen var kapitalismens gennembrud i arkitekturen 130 år efter den franske revolution

Den kapitalistiske produktionsmåde havde fundet sit kunstneriske udtryk. Det var opgøret med alt det, vi i *Kritisk Revy* engang kaldte „Adelens stribede underbukser".

Dette er det elementære, hovedtrækket i udviklingen. Men selvfølgelig er denne udvikling ikke foregået ad en lige streg. Trangen

Arne Jacobsen: Villa i Klampenborg (1931). *Funktionalismen bragte også mange mere menneskelige værdier med sig. En af dem er forbindelsen mellem huset og naturen, der kom som en følge af tidens indstilling til friluftsliv og natur. Sammenlign dette billede med de gamle toppede villaer i friserede haver*

Auguste Perret: Rue franklin (1903) *En af funktionalismens tidligste banebrydere. Med sit hus af jernbeton slog han et af de første huller i den stive franske klassiske tradition – men slog også et alvorligt hul i gadebilledet*

til at give de nye materialer og den nye produktionsform også et kunstnerisk udtryk er ustandselig dukket frem i de sidste hundrede år. Navne som *Schinckel* i Tyskland, og senere *Eiffel* og *Perret* i Frankrig, *Sullivan* i Amerika er milepæle på denne vej. Men tiden var endnu ikke moden til at give denne side af den kapitalistiske produktion sit udtryk, sin kunstneriske form. Den ujævne og springende udvikling af kapitalismen og mangelen på tradition i løsningen af nye opgaver førte arkitekturen fra det ene halsbrækkende famlende eksperiment efter det andet med forsøg med tilpasning af kendte gamle former på nye opgaver – uden naturligvis at kunne give nogen ny naturlig udtryksmåde – nogen *stil*. Først efter den første verdenskrig kom gennembrudet, og hvis en enkelt mands navn skal knyttes til det må det vel være *Le Corbusier*, som med fransk logik og fantasi kunne se, at den eneste vej fremad var det, som senere de svenske arkitekter fra Stockholmsudstillingen brugte som motto „*Acceptera*". Acceptere vor tid – industrialismen – acceptere den kapitalistiske epoke. Funktionalismen betød en rig udvikling af arkitekturen. Det blev muligt for arkitekterne at give et naturligt og rigtigt udtryk for de opgaver, de mødte under de nuværende samfundsformer – at give et naturligt og rigtigt udtryk for det nuværende samfund. Derfor var funktionalismen progressiv. Den var progressiv i forhold til alt det gamle, alle overleveringerne fra feudalismen alt det gamle ragelse som tradition og konservatisme havde holdt fast ved. Den føltes som en befrielse for arkitekturen og for arkitekterne.

Men samfundsforholdene bestemmes ikke udelukkende af produktionsmidlerne. Et andet væsentligt moment i samfundsformens karakteristik er de samfundsmæssige produktionsforhold, det vil sige ejendomsretten til produktionsmidlerne og den deraf følgende måde at udnytte disse på.

Med den franske revolution skete der ikke blot en politisk og økonomisk omvæltning, der skete det, at en ny klasse kom til magten, borgerskabet, og betingelsen for denne klasses udvikling var en fri næring, fri handel og fri ret til at antage og afskedige

S. C. Larsen og Aage Rafn: Teknisk skole, København (1937). *Her er så huset tilbage, ribbet for alt, dekoration humør, rytme, farver. Den rene konstruktion – et skoleeksempel for de unge elever på teknisk skole, men for mange af dem sikkert et strengt mareridt*

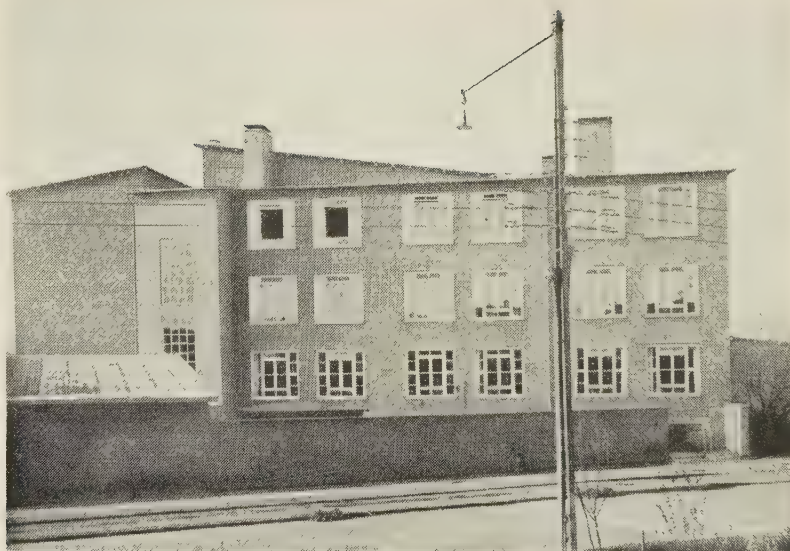
arbejdere, at bestemme produktionens størrelse, at afsætte varerne. Det er det, vi kalder kapitalisme.

Denne frihed – den fri konkurrence – liberalismen – kunde naturligvis heller ikke undgå at præge åndslivet – kulturen – og det vil være tåbeligt at overse, at den har haft sin store betydning også for arkitekturens udvikling.

Alles kamp mod alle – det var individualismen – som den grellest er udtrykt i liberalismens glansperiode – 90-erne, spekulationsbyggeriet og de pralende villaer. Men den dag idag er den med til at præge vore arbejdsforhold også som arkitekter. For at nævne et par eksempler. Byplanen støder stadig mod det private initiativ og den private ejendomsret – individets ret på samfundets bekostning. Det enkelte hus udformes som ejeren ønsker det, uden skelen til nabo eller til gadebilledet – til helheden.

Og her kommer jeg ind på noget som i hvert fald for mig synes

Kaj Gottlob: Katrinedalskolen (1934)
Bygningens enkelte elementer: klasseværelser, kontorer, aula, trapper har fået hver sin særlige behandling i façaden, gule og røde sten forskellig mønstermur, forskellige vinduer. Enkeltfunktionerne er fortrinlig karakteriserede – men hovedfunktionen: omsorgen for små spæde individer – hvor kan man aflæse den?

at være så karakteristisk for hele vor produktionsmåde. Det er *mangelen på helhed.* Den enkelte fabrikant fabrikerer for sin egen fortjeneste uden hensyn til, om han tilfredsstiller et samfundsmæssigt behov.

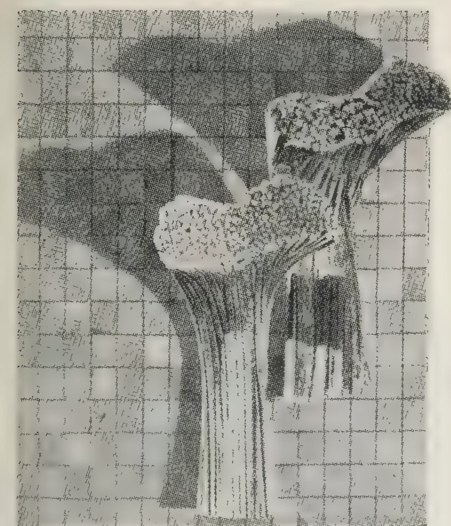
Men denne produktionsmåde, denne arbejdsmåde, denne mangel på helhedssyn går faktisk igen også på åndslivets område. Den frit arbejdende videnskabsmand arbejder fortrinlig rationelt, analytisk på sit eget lille felt, men som regel med et forbausende ringe kendskab og lille interesse for, hvad der foregår udenfor hans eget laboratorium.

Professor Bernal som ifjor holdt foredrag i København, og som nu bl. a. arbejder på en koordinering af de videnskabelige undersøgelser i byggeindustrien i England, har så fortrinlig gjort opmærksom på dette i sin bog „The social function of science".

Og det samme gælder indenfor kunsten, arkitekterne kender ikke meget til, hvad der foregår i malerkunsten og omvendt. Arkitekterne arbejder i ringe grad med bybilledet, gadebilledet, men med det enkelte hus. Og denne mangel på helhed forekommer det mig, på en måde også at kunne spores som et karakteristisk træk i funktionalismen som stil.

Funktionalisten søger at udtrykke hver enkelt detalje i huset, så tydeligt som muligt – helst vil han kunne vise manden, konen og tre børn og husassistent udtrykt i façaden. Hver enkelt funktion får lov at dominere på helhedens bekostning. Se på en bygning som Katrinedalskolen af en iøvrigt fremragende arkitekt, hvordan trapper og aula og kontorer og alle de andre samvittighedsfuldt udtrykte funktioner slår hinanden ihjel, og der kommer ikke nogen helhed ud af det.

Det er ganske karakteristisk, når arkitekterne nu glæder sig over de lidt ældre modeller af engelske biler, som netop er en samling af smukt løste detaljer, samtidig som man i Amerika har taget bilens helhedsfunktion op til kunstnerisk behandling med godt eller dårligt resultat er en anden sag. Den fri komposition, den utvungne planløsning behøver naturligvis ikke at betyde kaos,

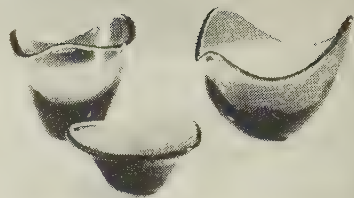

lvar Aalto: Syntetisk Træ. *Træet opløses g presses gennem en sigte som makaroni. Et symbol å funktionalismens analytiske destruerende virksom- og på de syntetiske muligheder, der ligger ud emtiden, men som endnu ikke er nået*

også med den arbejdsmetode kan man nå en helhedsvirkning (eksempelvis universitetet i Århus) og trangen til helhed behøver på den anden side heller ikke at være ensbetydende med at gøre vold på opgaven. Muligvis er den periode, vi har gennemløbet, en slags analytisk forberedelse til syntesen. Men jeg tror, de fleste vil give mig ret i, at denne splittethed er karakteristisk for det, vi kalder funktionalismen – så kan jeg selv beholde min tvivl om, at det nogensinde vil lykkes at nå den helhed i kompositionen, vi kender fra tidligere epoker, sålænge samfundet har den splittede kaotiske karakter som det nuværende. Man kan mene, hvad man vil om arkitekturen i Sovjetunionen – (mig forekommer den æstetisk at være et kulturfald i lighed med perioden efter den franske revolution – en ny klasse, der begynder forfra og famler efter et sted at stå pa) – men sansen for helheden er der iøjnefaldende. Den vesteuropæiske funktionalistiske arkitektur kunne ikke dèr direkte overtages. Det beregnende, *forretningsmæssigt kalkulerende spartanske* ligger sikkert fjernt ikke blot for landets folkekarakter, men også for den ny samfundsform.
Og muligheden for at gennemføre en samlet byplan uhindret af private ejendomsskel skaber naturligvis muligheder for en samlet udformning af bybilledet, hvor helheden kan dominere. At tale om reaktion, fordi man ikke bygger funktionalistisk, er selvfølgelig helt hen i vejret.

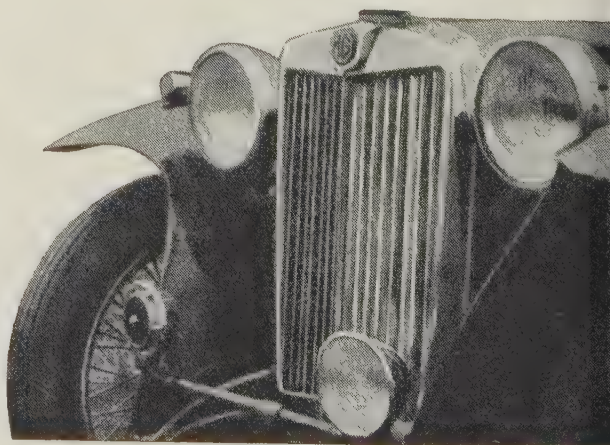
* * *

Jeg har i det ovenfor sagte søgt at sætte funktionalismen ind i en større sammenhæng – at forstå den som et udtryk for den samfundsform, vi lever under. Kort sagt, kan det resumeres i dette: at funktionalismen var – og er muligvis endnu en tid – en progressiv bevægelse, fordi den svarer til vor egen tid og har gjort op med mange fortidslevninger i arkitekturen fra en førkapitalistisk tid. Men den er behæftet med svagheder og mangler, som er karakteristiske for hele vor samfundsorden. Dens mest positive side er den omhyggelige analyse af opgaverne, de rationelle arbejdsmetoder. Og det må vi holde fast ved og udvide ikke bare til nye tekniske undersøgelser, men til en langt videregående analyse også af de sociale forudsætninger, naturligvis først og fremmest i byplanen og boligbyggeriet, og til de psykologiske

En af funktionalismens fortjenester er interessen f[...] stofkarakteren. Her glas, der synes at være komm[...] lige ud af ovnen – men også med hele brændinge[...] tilfældige virkning.

Amerikansk dollargrin. Formen er noget outreret, klaringen af kofanger og køler ikke vellykket – men bilens helhedsfunktion fremtræder klart. Et skridt videre på vej mod bilens syntese.
Til højre engelsk „funktionalistisk“ bil. Lygterne, skærmen, køleren smukt løst, hver for sig – men helheden?

Flugten fra den hårde virkelighed. Amerikansk landsted – tilbygget og påbygget i ganske uhæmmet romantik af en selvbygger. Der må være et eller andet som det moderne menneske ikke får udløsning for!

Den hårde virkelighed. Hiroshima bombet, og genopbygget af et amerikansk entreprenørfirma.

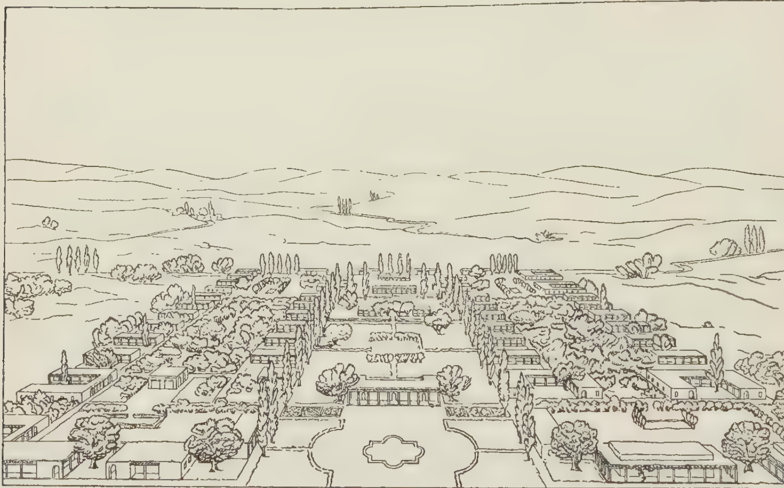

Moderne amerikansk landhus. Rum og form er opløst så der næsten ikke er blivende sted tilbage. Den opløsende tendens i funktionalismen er faktisk en slags anarkisme – på samme tid en opposition mod kapitalismen og en bekræftelse af den.

Regeringsbygninger i Kharkov. Åbenbart påvirket amerikanske skyskrabere, men med en vilje til udtrykke en samlende helhed – bygningerne „ko kurrerer“ ikke længere med hinanden, men indg som et led i en samlet plan

Under krigen byggedes bag om Ural i Mellem-Asie denne by for virksomheder, der var evakueret fra de vestlige Rusland. Planen er næsten militær i si strenghed, men er udtryk for en tendens til at giv byen som helhed en kunstnerisk form. (Sammenlig med Hiroshima s. 49)

faktorer som den primitive funktionalisme tit har overset. En ny formalisme er tydeligvis på trapperne. Det bliver da vor opgave at forhindre, at denne formalisme udarter til skematisme eller til obskurantisme som hos hollænderne, eller til kunstnerisk anmasselse, (at realisere sit eget lille jeg), men sørge for, at den ligeså beskedent underkaster sig opgaven (moralkravet) som i den bedste funktionalistiske arkitektur. Hvis den så på den anden side kan berige vor arkitektur med nye farver og former, med en videredyrkning også af de formelle elementer i kompositionen, skal man selvfølgelig ikke på forhånd afvise en sådan udvikling.

Hvis den også kan tilføre funktionalismen kvaliteter på det psykologiske område, som har været forsømt, og ikke mindst hvis den kan hjælpe os til et helhedssyn på den kunstneriske udformning, kan vi kun hilse disse tendenser med glæde. Lad os blot være forsigtig med ud fra et ensidigt utilitært syn at fordømme alt det nye som reaktionært.

Arkitekterne og typografien

En række reproduktioner af bogarbejder, tilrettelagt af arkitekter, med ledsagende tekst af B. Welen

GRTM abgfjk
Elzevir: Arkitektens første årgange

GRTM abgfjk
Fransk antikva: Arkitekten og Liselund

GRTM abgfjk
Engelsk antikva: Arkitekten (Kay Fisker)

GRTM abgfjk
Walbaum: Arkitekten og Berner: Opmålinger

GRTM abgfjk
Baskerville: Arkitekten og Steen Eiler Rasmussen

GRTM abgfjk
Plantin (G. & H,): Engelhardt og Biilmann

GRTM abgfjk
Bodoni: Døre og Vinduer

GRTM abgfjk
Didot: Pæne ting ombord

GRTM abgfjk
Genzsch antikva: Bo rigtigt

GRTM abgfjk
Bembo: Møbelkunsten

GRTM abgfjk
Caslon: Strandgade 30.

Ovenfor er gengivet forskellige prøver på de i artiklen nævnte skrifter. Alle prøver er sat med samme skriftgrad, den øverste linie med 16 punkt (tertia) og den nedre linie med 6 punkt (nonpareil). Skriftens navn er i hvert eksempel anført i den nederste linie. De på de følgende sider gengivne reproduktioner af bogsider er i alle tilfælde 1/3 af sand størrelse.

Bogfremstilling og bogtryk har altid haft arkitekternes bevågenhed. I de forløbne 50 års bogproduktion kan der påvises en anselig række bøger, hvor arkitekter har været medvirkende ved udformningen – og blandt disse arbejder ikke så få, der har været skelsættende for typografiens udvikling her til lands. – En gennemgang af *Arkitektens* samtlige årgange vil give en hastig oversigt over den udvikling, der har fundet sted.

Man begyndte i 1898 med den klassiske Elzevir, en ganske fortrinlig skrift, omend lidt spinkel. Efterhånden gik man over til Fransk Antikva, der virker kraftigere, men også lidt mere urolig. Det typografiske arrangement holdtes indenfor de hævdvundne rammer og gav ikke anledning til vidtgående eksperimenter; et nyt bladhovede i 1908 synes at være den største begivenhed i en årrække.
I 1919 blev *Kay Fisker* medredaktør, og nu blev der taget hånd i hanke med typografien. Kay Fiskers skrift var en moderat empireskrift, fortrinlig i skær tekst, mindre behagelig i titelsatshvor forskellen mellem hår- og grundstreger blev for voldsom. Men også her blev satsbilledet udformet med stor delikatesse. Fra 1921 benyttedes en lidt mindre grad med forholdsvis stærkere skydning, hvad der – såvel æstetisk som synsteknisk – måtte siges at være en forbedring. I 1925 indførtes krideret papir, som gav glimrende reproduktioner, men var ubehageligt blankt og skinnende. Dermed var elegancen drevet ud i sin yderste konsekvens.
Bagslaget kom i 1927, hvor *Steen Eiler Rasmussen* indførte et helt nyt papir af en behagelig mat, og – for ugehæftets vedkommende – behageligt ru karakter, som dog efterhånden blev mere matglittet. Samtidig indførtes Walbaum Antikva i rubrikerne. Den er djærvere i formen end de „stive“ empire-versaler, men har dog bibeholdt empirekarakteren. Det svageste er stadigvæk versalerne i rubriker og titelsats.
I 1933 fik bladet sin nuværende form af *Willy Hansen:* Ordinær Grotesk i overskrifterne, brødskrift: Monotype Baskerville, for månedshæftets vedkommende i en asymmetrisk opsætning, der er glimrende for tekstens og de større billeders vedkommende. Derimod synes opsætningen at bagatellisere de mindste billeder. I ugehæftet er bibeholdt en symmetrisk, 2-spaltet opsætning, der giver mere spillerum for de små billeder. – Grotesken bliver senere erstattet med Egyptienne i en fast og rolig, men lidt kompliceret form. (Idealet ligger vistnok et sted midt imellem Grotesk og Egyptienne).

For bøgernes vedkommende var den egentlige pioner *K. V. Engelhardt.* Ganske vist havde Th. Bindesbøll dekoreret adskillige bøger; resultatet var dog ofte noget grovkornet. Bedst forekommer mig sådanne arbejder som *Karl Madsen: Hollandsk Malerkunst* (trykt hos Thiele) og *En skøn Historie* (Simon Bernsteen – frit efter Morris). Bindesbølls opgave var dog gerne den at sætte boller

P A R K E N for 11336 rdl. 37 skill. og derefter 24 juni 1784 fik skøde paa ejendommen, i hvilket dokument det udtrykkeligt nævnes, at køberen har givet den det nye navn *L I S E L U N D*. Til ejendommen hørte paa forhaand en ældre avlsgaard, som Calmette nu udvidede, men hans egentlige hensigt maa dog have været at skaffe sig et areal til *et lystslot og en have ude paa klinten*

T A V L E N R. 1 *T A V L E 1*, gengivelse af et kort fra 1791, og *T A V L E 2*, en moderne oversigtsplan, viser

T A V L E N R. 2 os, hvor ypperligt terrænet egnede sig til anlæg af en stemningsfyldt naturhave, og hvorledes kunsten og naturen her kunde mødes og sammensmeltes i en højere enhed. Mellem den gamle firlængede avlsgaard i vest og klinten i øst slynger der sig, omtrent parallelt med stranden, en bæk, som i talrige bugtninger baner sig vej gennem en skovkranset slugt. Sydligst paa *T A V L E 2* ses et hjørne af den paa marken liggende »Store Aborre Sø« og hele den runde »Lille Aborre-Sø« med en halvmaaneformet ø, som maaske delvis er tildannet ved kunst; i al fald fremgaar det af en af Calmettes egne skitser, at han paatænkte at arrangere søen helt »en labyrinthe« med flere smaaøer. Men fuldstændig er denne plan aldrig kommet til udførelse, og i den sydlige del af terrænet, som ikke er medtaget paa skovkortet fra 1791 og altsaa først senere kan være inddraget i haveanlægget, synes der kun at være gjort faa indgreb i naturen. I virkeligheden er der dog sikkert udført et stort arbejde for at omforme det af naturen givne. Molbech skriver, at en stor ellemose i den side dal »har Konsten forvandlet til en dejlig Lystskov, gjennemskaaren af store, dybe Canaler, hvis betydelige Brede og afvekslende Omegne vækker Begrebet om en naturlig Aa«, og naar en anden forfatter siger, at havens vande fødes fra en kanal, Tokkevads Sø, der omfatter »4 ret nette Smaaøer, beplantede med Gran og Popler«, og at kanalen nærmere bag vaaningshuset yderligere »omflyder fire nydelige Smaaøer«, tænker han paa det nu saa naturligt virkende terræn syd for hovedbygningen, hvor øerne endnu er tilgængelige ved de fra Calmettes tid bevarede anlægs- og flydebroer. En originaltegning paa Liselund viser, at

S E S I D E 35 en af dem hed »l'île de Flore«, en anden »l'île du monument de la bonne harmonie«. Fra den sidste kanaludvidning med de fire øer er bækken ført videre gennem en smal skovslugt, og netop forend denne atter breder sig ud til det anlæg, man kunde kalde den egentlige have, er det lille klinteslot placeret i en lun krog, som de høje bakker værner mod østenvinden. Betegnende nok er der fra bygningen fri udsigt over haven, men ikke udover havet, som slet ikke kan ses fra dets vinduer. Skrænternes bøgetræer danner baggrund og ramme om arkitekturen, og kommer man ad kørevejen fra den gamle forpagtergaard, der slynger sig om bakkefoden, og endelig ad dæmningen over bækken svinger op foran façaden, ser man bygningen titte frem mellem skovpynterne og de hvide mure spejle sig i bækkedammen. Saare virkningsfuldt er selve byggegrunden ordnet og udnyttet. Forbygningen ligger paa tværs af dalmundingen; under den gavl, som præsenterer sig mod den ankommende, falder terrænet stærkt ned mod vandet ovenfor vejdæmningen, og netop her er kælderen skudt ind, en ordning, der giver det beskedne hus anseelse og malerisk afveksling. Otte aar efter bygningens *O P F Ø R E L S E S - A A R 1 7 9 2* kaldte Bonstetten den »ein prächtiger Pavillon«, der viser sig »am Eingang des

34

P A R K E N

Waldes« »und zaubert die Reisenden in den schönsten Garten von England hin«, og han fortæller, at Herskaberne fra Marienborg undertiden tilbragte nogle uger her paa stedet. Selv om bygningen i senere tider er bleven kaldet »slottet« eller »det gamle slot«, er den netop kun, hvad vi vilde kalde en villa, et beskedent og landligt havehus. I sammenligning med virkelige herregaardsbygninger er dimensionerne saare beskedne, rummene forholdsvis faatallige, og bygningens landlige karakter fremhæves af to i det 18. aarhundredes fornemme arkitektur saare usædvanlige træk, af træsøjlerne og af det bløde afvalmede straatag med dets buede glugger. Baade det ene og det andet forekommer vel hyppigt paa de lysthuse og eremithytter, der hører til den engelske havestils uundværlige staffage, men i al fald her i landet synes Liselund at være et enestaaende exempel paa, at disse virkemidler er brugte paa et herskabeligt vaaningshus. Paa en ganske særegen maade mødes tidens love for arkitektonisk komposition, dens krav til regularitet og symmetri med en bevidst primitivitet, en »rustique« stil, som man fristes til at kalde koket, men som virkelig naar sit maal, at faa arkitekturen til at smelte sammen med sine omgivelser. Dette resultat synes ikke at være naaet uden vanskeligheder, og før bestemmelsen om bygningens endelige form blev taget, maa der være gaaet adskillige kasserede *P R O - J E K T E R*. Paa Liselunds nye hovedbygning opbevares endnu en række tegninger, som giver os et interessant indblik i forarbejderne og i forholdet mellem bygherre og arkitekt. Sirligst i udførelsen er to sammenhørende tegninger, en plan og en facade, begge fuldt gennemarbejdede S E S I D E 36 med tusch og farvelagte. De er tydeligt beregnede paa en byggeplads omtrent som den, der blev valgt, og selve bygningens T-formede plan svarer i de grove træk til den endelige. Men med disse hovedpunkter hører lighederne mellem projekt og virkelighed ogsaa op. Vandløbet ved den ene af forhusets gavle udvider sig ikke som nu til en dam, og en andeø – canardière –

35

på en forud tillavet suppe. Derimod havde K. V. Engelhardt så afgjort fat ved den rigtige ende: typografiens funktionelle og æstetiske opbygning. Engelhardt anvendte fortrinsvis Genzsch & Heyse's Plantin – undertiden suppleret med den gamle Elzevir-Egyptienne – og det er morsomt at se, hvad han kunne få ud af denne faste og kraftige skrift. Fremragende typografi finder man i *Faaborg-Museets Katalog*, propagandaheftet for *Bedre Byggeskik* og ganske særligt *J. V. Christensen: Ringsted Kloster*. (Bemærk, at de fede romertal i stamtavlen er virkeligt fede – ikke partielt fede. Bemærk også de trekantede seriffer). Mærkeligt nok fik disse fortrinlige arbejder kun ringe betydning for den almindelige danske bogproduktion. Først i den allernyeste tid er interessen vakt påny for KVE og hans fornemme bogtryk.

Det vil ses, at Engelhardt (i lighed med William Morris) gik langt udenom de „partielt fede" skrifter, empireskrifterne. Hans yndlingsskrifter udmærkede sig ved en yderst ringe forskel mellem de tykke og tynde streger (ja, versalerne var praktisk talt udført i een fortløbende streg) hvad der gav dem en enestående fasthed og djærvhed og gjorde samspillet med illustrationerne så fortrinligt. Interessant er også den fede fremhævningsskrift med de trekantede seriffer (der minder om Mogens Zieler's skrift). Når skriftstøberne engang bliver kede af deres reproduktion efter historiske forbilleder, ville det være rimeligt at fortsætte i Engelhardt's spor. Disse gamle skrifter er principielt fortræffelige, men kan endnu forbedres i detaljerne; måske bliver det en

Aage Rafn: tilrettelægning af Liselund-bogen. *Udført i anledning af Foreningen af 3. December 1892's 25 års bestående, trykt hos Nielsen og Lydiche i 1918 med ætsninger fra F. Hendriksen. Stor Linieafstand og tæt sats i linierne giver et smukt sidebillede, men fremhævelserne med versaler burde ikke have været spatieret*

Inde i en Vig af Limfjorden ved Foden af den Halvø, der som et Følehorn skyder sig fra Himmerland over mod Salling, ligger der en græsgroet Vold paa Toppen af en Brink, og lige i Nærheden er der endnu Spor i Brinken af en gravet Rende eller Havn, der bøjer bag om Volden, saa at der kan have ligget et Skib gemt derinde. Det er de typiske Rester af et Høvdingesæde fra den Tid, da Danmark var delt mellem en Mængde smaa Drotter, Næssekonger, som laa paa

7

Gunnar Biilmann Petersen: tilrettelægning af Johs. V. Jensen, Ravna. *Trykt i 1932 hos Det berlingske Bogtrykkeri. Smukt og roligt skriftbillede, men marginforholdene er måske lidt koket overdrevne. Biilmann Petersen har også udført de fortrinlige snit i bogen*

De danske Vægtervers

Tegninger af E. Utzon Frank

Indledning af K. Friis Møller

Om Musiken: Knud Jeppesen

Gunnar Biilmann Petersen: tilrettelægning af De danske Vægtervers. *Trykt hos Det berlingske Bogtrykkeri i 1932. På det her gengivne omslag er opnået en fortrinlig virkning ved samspillet mellem den simple gengivelse af vægterstaven og den kraftige egyptienne-skrift. Papiret er af en lys brunlig tone*

dansk arkitekt, der skaber den helt rigtige og naturlige skrift, fremtidens bogskrift.

I 1918 udkom bogen om Liselund, *Aage Rafn's* epokegørende arbejde, trykt på et karakterfuldt håndgjort papir, (desværre på den forkerte led), der er ulige interessantere end det matglittede specialtryk, der nu er kommet på mode. (At det også er vanskeligere at trykke på, skal ikke være nogen hemmelighed, men det er dog lykkedes ganske godt!). Bogens særprægede opsætning med den brede udvendige margin, hvor billedtekster og noter finder plads, er siden blevet efterlignet flittigt. Derimod kunne man ønske, at den karakterfulde typografi, med små ordmellemrum og stor linjeafstand, måtte blive efterlignet noget mere!

Engelhardt's nærmeste arvtager (som kun delvis har formået at videreføre Engelhardt's ideer) er *Gunnar Biilmann Petersen*, der har arrangeret bogen om *Købke, De danske Vægtervers* (karakterfuldt omslag!), bogen om *Ludvig Brandstrup, Johs. V. Jensen: Ravna* (Hestekraniet er glimrende!), *J. Long: Skyernes Konge* og *Vildmarken*. Endvidere festskrift for *Munke Mølle* i 2-spaltet opsætning med „fri" billedstørrelse, idet billedernes format afpasses efter karakter og vægtfylde. Endelig har Biilmann i en årrække arbejdet med en bog om *Knud V. Engelhardt*, som utvivlsomt vil bidrage til yderligere at øge interessen for denne særprægede bogkunstner. Også Karl Madsens bog om *Th. Bindesbøll* er meget smukt arrangeret. *Rodin: Testamente* er interessant ved at vise Plantin'en i lidt stærkere skydning.

Willy Hansen har tilrettelagt *Berner: Fortegnelse over offentliggjorte danske Opmaalinger* – nydeligt trykt med Walbaum på et meget smukt papir, som desværre er taget på den forkerte led, hvis årsag bogen er lidt vanskelig at blade i. Også bogen om *Døre og Vinduer* er klart og naturligt arrangeret (i asymmetrisk opsætning). Af de to empireskrifter foretrækker jeg Walbaum.

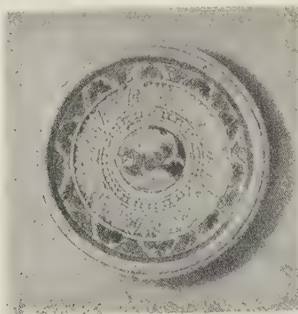
En foregangsmand er *Steen Eiler Rasmussen*. Han har udgivet en lang række bøger af ret forskellig karakter. *Britisk Brugskunst* rager op som et monument i den danske bogproduktion: glimrende fotografier, fast og naturlig typografi. Bogen om *London* er efter min mening ikke helt så gennemført. Nogle af reproduktionerne er lidt mørke til den spinkle skrift, og papiret er lidt kedeligt.

FAABORG MUSEUM

Knud V. Engelhardt: tilrettelægning af Faaborg Museets katalog. *Udsendt i 1917. Fint afbalanceret forhold mellem den kraftige tegning (af Johannes Larsen) og tekstsiden med den fyldige skrift, som dog også her udtyndes lidt ved navnenes spatiering*

22 Allerede inden Clemmensens lange Studieophold i Italien havde han og Bindesbøll arbejdet sammen i Frauens Lervarefabrik paa Ny Carlsbergvej. Han skriver i et den 11 Marts 1881 dateret Brev fra Rom til Bindesbøll: »Din Interesse for Frauen glæder mig meget, min Interesse for Leret er lige stærk«. Men efter at han har set, hvad Italienerne kan faa ud af deres Fajance, maa gerne alt, hvad han har lavet

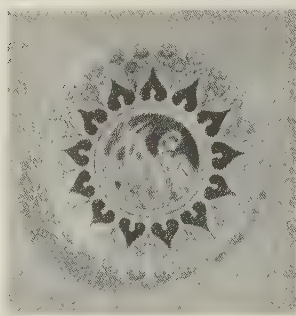

Le [illegible] 1883 Diameter 29 cm.

hos Frauen blive tilintetgjort. Han studerer alt, hvad han af slige Sager møder paa sin Rejse – i Palermo Oktober 1881 endog de mauriske Fajancefliser, – men synes dog særligt interesseret af den gode dekorative Udsmykning, de italienske Pottemagere efter middelalderlig Tradition fremdeles forstod at give ganske almindelige og fordringsløse Lervarer.

Efter sin Hjemkomst vilde han forsøge, om han selv kunde opnaa at frembringe noget godt af samme Art. Han søgte ud til Lervarefabrikant Johan Wallmanns Værksted paa Utterslev Mark. Den her for slige Genstande anvendte Arbejdsmetode var den almindelige.

Slemmet Ler formedes i Haanden og drejedes paa Pottemagerhjulet. 23
Naar det tørredes, fik det et Pibelers Overtræk, som kaldtes for Begitning. I dette kunde der med en Pren indtegnes Ornamenter eller Figurer. Den rette Afpasning af Lermassen, Begitningen og Blyglasuren skete efter indvunden Erfaring. Anvendelsen af Farver var ikke helt let til, de stod i nummererede Krukker og saa omtrent alle ens

[illegible]

ud. Men en Palet med Farver i de samme Numre viste, hvorledes deres Udseende vilde blive efter Brændingen. Denne skete ved aaben Ild. I Reglen brugtes kun én Brænding.

Efter nogle yderst omhyggelige Tegninger udførte Clemmensen her nogle Fade med indridset Ornamentik og tillige et dekorativt Arbejde af en anden Art. Alt dette lykkedes i teknisk Henseende fuldkomment. Han overtalte derfor et Par af vore bedste Arkitekter til at anvende Værkstedet og Materialet for enkelte, delvis anselige Dekorative Værker. Ogsaa med et særdeles vellykket Resultat. Men de synes alle – Clemmensen indbefattet – snart at have fundet Arbejdet for be-

Gunnar Biilmann Petersen: tilrettelægning af Karl Madsen, Bogen om Thorvald Bindesbøll. *Udgivet af Kunstindustrimuseet i 1943, trykt i Det berlingske Bogtrykkeri med klicheer fra F. Hendriksen og Middelboe. Billedernes placering er gennemført symmetrisk på bogens sider, og der er opnået balance mellem det lidt tunge skriftbillede – Plantin er jo en meget kraftig skrift, især når linieafstanden er ringe som her – ved at rykke billederne ned i teksten*

22

Ægypten ca. 1800 f. Kr. Skammel af cedertræ. Sædefletet af [illegible]. Opmaaling 1:23. Egyptiska Museet, Stockholm.

I den primitive stol s. 17 er stilen rent konstruktiv, tømreragtig grov, men med tydelig æstetisk betonet formgivning af hjørneforstærkningerne, der er dannet af krumvokset eller ad kunstig vej bøjet træ, rundet og slebet paa forsiderne. Ogsaa kopstykkets fint tilpassede form viser, hvor sikkert den ægyptiske haandværker har fornemmet en saadan trækonstruktion. I de to smaa cedertræsstole, s. 12 og 13, er den konstruktive stil tæt forbundet med den dekorative detaillering. Den plane, lodrette ryg er indlagt med ibenholt og elfenben, der markerer opbygningen af en ramme med glat indrappede smalle felter. Ryggen støttes fortil af høje smalle hjørneknægte, som paa siderne er beklædte med ibenholtstykkelser. Løvebenene er organisk forbundne med de paa undersiderne krumme sarge. I de finere og ret sene typer som de førnævnte stole er den konstruktive stil med den klare fremhævelse af de enkelte led forladt, selvom de konstruktive elementer som rygstivere og hjørneforstærkninger bibeholdes. Der tilstræbes nu en mere organisk sammenhæng imellem de enkelte led, og limningsteknikkens yderligere udvikling muliggør glatte samlinger, der ikke stilistisk gør sig gældende. I opbygningen lægges hovedvægten paa en æstetisk udnyt-

23

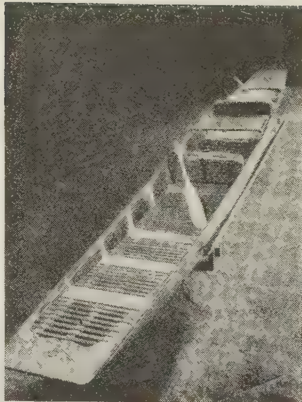
Ægypten, ca. 1800 f. Kr. Opmaaling 1:5 af skamlen paa foregaaende side. Flet[illegible] er som helhed bevaret og er paa tegningen vist i sin oprindelige skikkelse. Maalt af Ole Wanscher 1946.

telse af det brugsmæssige moment. Saaledes er sidelænene afdækkede med et svagt hvælvet profil, der er behageligt at tage om, og som i sammenhængende kurver forløber fra sæderamme til kopstykke og slutter ret snævert om den siddende. Armstole er relativt hyppige i gravfundene, men har som brugstype været sjældnere end stolen uden arme. I et overvejende antal tilfælde er den sidstnævnte type fremstillet i samtidige billeder, selv hvor stolen repræsenterer et tronagtigt officielt sæde. De mange fund af armstole kan saaledes næppe ses som et tegn paa, at disse har været almindelige.

Flertallet af de fra afbildninger kendte stole og en række af stolefundene har ingen dekoration udover de skaarne ben. Enkelte kan have en simpel indlægning af ben og ibenholt paa den firkantede ryg. De mere officielt prægede stole, hvortil gravfundene jo ofte vil høre, er hyppigt dekorerede med plastiske ornamenter i ryg og sidelæn, som regel gennem-

Ole Wanscher: Møbelkunsten *Tilrettelagt af forfatteren, trykt i Langkjærs bogtrykkeri med klicheer fra Middelboe. Thanning og Appels forlag, 1948. Den anvendte skrift er Bembo med en passende skydning (linieafstand). Billederne er her placerede foroven i kolumnen. Det lette og lyse skriftbillede tillader en friere opsætning af fotografier og tegninger, uden at ligevægten forstyrres*

Man har Punts af meget forskellige Dimensioner. Til Konkurrencer i Punting findes der nogle, der er ekstra smalle og lange. De kan gaa helt ned til 13 Tommers Bredde med 35 Fods Længde. Den almindelige Pleasure-Punt er i Almindelighed omkring 3 Fod bred og 25 Fod lang. Alle Punts er ganske flade. Paa Midten er Siderne ikke mere end een Fod høje, og henimod Enderne flades de ud til een Tommes Tykkelse, saa at Baaden med Lethed skydes op paa Land, hvor Bredden skraaner jævnt ud i Floden. Forude er der en Lem til et lille Ruf. Siderne er af Mahogni, og har en Dimension af 5/8 Tomme. De støttes af en Række Stivere, »knees«, af samme Dimension. Bunden forstærkes af Tremmerne, der er af Teak. En meget fin Punt som den afbildede kan have gyldne Stafferinger. Ellers bliver Træværket kun behandlet med Fernis og faar efterhaanden en dyb Farve. Undersiden af Bunden, der i Reglen er af Naaletræ, er dog som oftest malet. Til Punten hører et Par løse Ryglæn og Hynder, og der kan, som Billedet viser, yderligere være en Bordplade. Saadan udstyret er Punten det ideale Fartøj til Driverudflugter paa Floden. Naar man ikke gider staa og stage, kan man godt sidde mageligt tilbage paa Hynderne og padle sig frem med de korte, smaa Aarer, der ligger saa godt i Haanden. Der skal næsten ingenting til at faa den lette flade Baad til at glide hen over Vandet.

Stor Thames Punt — *Salter Bros. Ltd. Oxford*
Jonals Co. fot.

28 29

Steen Eiler Rasmusssen: Britisk Brugskunst. *Tilrettelagt af forfatteren for Kunstindustrimuseet 1933, trykt hos Bianco Luno med klicheer fra F. Hendriksen. I bogen er samlet et udvalg af billeder fra udstillingen med samme navn i 1932. Disse fotografier er gengivet i store helsidesbilleder, altid på en højre side, med tilhørende tekst på venstre side. Billedernes og tekstens højde er varierende, men kolumnens begrænsning er markeret ved de kraftige sidetal*

SOOCHOW
29 Okt. 1923

overfaldes af en lammende Ensomhedsfølelse. Man er forsat til en Tilværelse, til en Tid, hvor man ikke hører hjemme. Der gaar alle de magre Mennesker og fægter med Arme og Ben og skriger og snakker noget, som man ikke forstaar et Ord af. Lamme og skabede og sindssyge i en broget Forvirring mellem sunde og friske. De tager ikke det mindste Hensyn til hinanden. Man har det Indtryk, at de ikke aner, hvad Medlidenhed eller Medfølelse vil sige. Overalt vrimler det med Børn, smaa Puslinger med store Hoveder. De ser saa tænksomme og kønne ud, og er meget mere stilfærdige end de voksne. Ofte bliver de sat i Arbejde som ganske smaa. Et Sted saa vi tre-fire Aars Børn, der ganske stille og tænksomt sad og anbragte Lunter i kinesiske Pistoler. De havde en hel Bakke foran sig, og udførte troligt det Arbejde, de var sat til.
En kinesisk By er et Mareridt, og man vaander først op igen, naar man sejler ud mellem Marker og Lunde, men Billedet af de ulykkelige Individer kan man ikke blive fri for. De Fremskridt, som Europæeren kan tilføre dem, bliver i første Række ikke til Fordel for de fattige. Naar Maskinen erstatter noget af det træls omme Slid, bliver det den rige Mand, der faar Fordelen, og den fattige, der mister Arbejdet, bliver endnu fattigere. Her, hvor man ikke har nogen Regulering af Børns Arbejde i Fabrikker eller af Udbytning af Mennesker i det hele taget, oplever man nu alle Industrialismens Skyggesider, samtidig med at den nedbryder en gammel Kultur.

112

PENANG
21 Nov. 1923

Kinesisk Tempel i Ayer Itam paa Penang

Penang er en Tropeø, et lavt Bjerg dækket af Kokuspalmer, der staar tæt som Græs. I dette Paradis saa jeg endnu engang et kinesisk Tempel. Det ligger op ad Bjergsiden med disse stærkt svungne Tage, som man har i Sydkina. Det bliver vist sidste Gang, jeg skal se dem, . . . og jeg længes allerede efter Kina. Jeg kommer til at tænke paa en Bog, som jeg har siddet og læst ombord. Det er en gammel Beretning om en Kineser ved Navn Fa-Hsien, der 399 e. Kr. rejste til Indien for at studere Buddhismen i dens Hjemland. Han var Leder af en hel Ekspedition og rejste i mange Aar, og tilsidst drog han helt alene om i det fremmede Land. Han kom ogsaa til Ceylon, og i et Tempel dér beundrede han Buddhas hellige Billede gjort helt af Jade „og da han pludselig ved Siden af Jadestatuen saa en Købmand, der ofrede en hvid Silkevifte fra Kina, blev han

113

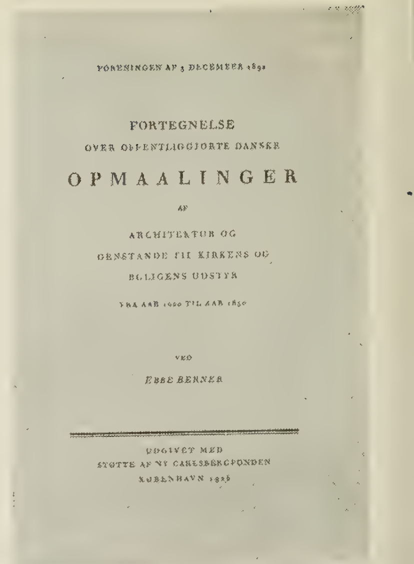
Steen Eiler Rasmussen: Billedbog fra en Kinarejse. *Trykt i 1935 hos Bianco Luno med klicheer fra F. Hendriksen. Der er et ualmindeligt fint samspil mellem bogens tegninger og satsbilledet. Forfatteren skriver selv, at bogen er sat med kursiven af Baskerville for at understrege dens fordringsløse karakter af en rejsedagbog. Kursiven kan jo ellers nok virke lidt urolig anvendt i større mængde, men føles overbevisende i dette tilfælde*

Som næsten alle Steen Eiler Rasmussen's arbejder er disse bøger sat med den fortrinlige Baskerville. *Billedbog fra en Kinarejse* er trykt på et pragtfuldt papir (måske lidt stift). Nogle af tegningerne minder på en charmerende måde om J. Th. Lundbye. Andre forekommer ret løse – med sådanne undtagelser som siderne 112–113 – og sådanne overraskelser som side 95, der gør vore professionelle illustratorer til skamme! *I Danmarks Have* er en henrivende lille bog: dejligt format, dejligt papir, dejligt tryk (Bianco Luno). Gid vi havde flere af den slags bøger!

Steen Eiler Rasmussen's arbejde – specielt hans skriftvalg og hans forbilledlige anvendelse af asymmetrisk opsætning – har ikke været uden indflydelse på den danske typografis udvikling. Tidligere blev asymmetrien kun anvendt i reklame-øjemed; nu indså man, at den også med fordel kunne anvendes i det egentlige bogarbejde, specielt hvor det gjaldt om at skabe „luft" i opsætningen, uden at rutte med pladsen. (Det må dog siges, at den, der ikke fuldtud behersker de asymmetriske virkemidler, bør hellere lade være!).

Erik Lassen: Huse i Danmark er nydeligt udført af *Preben Hansen* og *N. A. Knudsen*. Ideen er gennemført med sjælden konsekvens, og den faste Veronese-skrift harmonerer på den smukkeste måde med tegningerne. Kartonnage i smukke farver.

Hans Erling Langkilde har tilrettelagt fornemme bogarbejder som *Dansk Byggesæt* omkring 1792 og 1942 i en omhyggeligt gennemarbejdet typografi og med et meget fint titelblad. *Pæne Ting ombord* har også fortrinlige egenskaber. Smuk sats med rigelig skydning; men selve skriften virker lidt løs, bogstaverne står ikke tæt nok sammen. Titelbladet viser empireskriften fra dens mindre behagelige side. (Hårstregerne er unaturligt spinkle, og et bogstav som R er uhensigtsmæssigt formet, idet stregen løber tilbage i sit eget spor. Det tilsvarende bogstav i Baskerville er langt bedre).

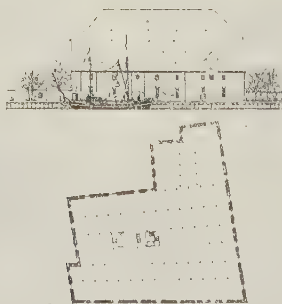
FORENINGEN AF 3 DECEMBER 1892

FORTEGNELSE
OVER OFFENTLIGGJORTE DANSKE
OPMAALINGER
AF
ARCHITEKTUR OG
GENSTANDE TIL KIRKENS OG
BOLIGENS UDSTYR
FRA AAR 1660 TIL AAR 1850

VED
EBBE BERNER

UDGIVET MED
STØTTE AF NY CARLSBERGFONDEN
KØBENHAVN 1926

Willy Hansen: tilrettelægning af Berner fortegnelse over offentliggjorte dansk opmaalinger. *Udsendt 1926. Trykt hos Bianc Luno. Det er Willy Hansen, der har genindført Wal baum og benyttet den for første gang i et udstillings katalog, anden gang i den her gengivne tryksag. E meget fin udnyttelse af skriftens muligheder og en nyde lig klaring af vanskelighederne ved den lange titel*

Christian IV' Brygh. Sydvestside og Plan. København 17. til 18. Aarhundrede. 1:750

som næsten alle var af Bindingsværk med bræddeklædte Baghuse og sprang fra Gade til Gade. Frederik IV var ikke sen til at forstaa, at denne Katastrofe indebar Muligheder for en Sanering af København, og mens Ilden stadig ulmede, og Byen lignede en Grushob, nedsatte han Kommissionen for Gadernes Regulering. Det var en sagkyndig Forsamling med flere dygtige Arkitekter som Medlemmer, og den fremkom i Løbet af kort Tid med en Plan over den By, der skulde genopstaa, et nyt København med aabne Torve og lige Gader og grundmurede Huse med brede Porte, som Sprøjterne kunde køre igennem. Kravene var beskedne; man drømte ikke om Idealplaner, men tog rimelige Hen-

70

syn til Borgernes Rettigheder og de existerende Grundstykker. Betænkningen stødte mod en Mur af Fordomme og Privatinteresser, og det kom til en sejg Kamp, en Kamp, hvor Enevælden trak det korteste Straa og Byens Borgere, støttet af en kortsynet Magistrat, det længste. Et Kompromis blev Resultatet, som gav os Byen igen i sin gamle Skikkelse, kun med faa Forbedringer. Blandt disse skal nævnes Frederiksberggade, Kultorvet og de aabne Kirkepladser. Frederiksberggade burde som Hovedfærdselsaare efter Kommissionens Krav have haft en Bredde af 20 til 24 Alen, den fik kun 16, og af alle de mange planlagte Gadeudvidelser og Udretninger blev kun faa gennemført. Som det gik i 1728, gik det efter den anden store Brand i 1795 og efter Englændernes Bombardement. Byen rejste sig paany, men i sine vante Folder, og den Tække melder sig, om nogen anden By i Evropa har været ude for saa mange Katastrofer som København og bærer saa lidt Præg af dem. Det forstaar sig, at Husene er nye, men de ligger, hvor deres Forgængere laa, og i Dag snor vi os stadig gennem Vimmelskaftet og dukker ad smalle Stræder ned til Kanalen.
For at faa Gang i Byggeriet efter den store Brand maatte man se gennem Fingre med Bindingsværket, som ellers skulde have været forvist til Baggaardene. Det var Stenhusene, som havde Myndighedernes Sympati, og paa dette Punkt kom en af Tidens dygtige Arkitekter dem i Møde ved at udgive et lille Hefte med Tegninger til grundmurede Huse. Det er de saakaldte Kriegerske Brandhuse, en Hustype, som stadig præger flere Dele af Hovedstaden, saaledes GRAABRØDRETORV, hvor man nuomstunder har fundet paa at male Facaderne igen med brogede Farver. Karakteristisk

Graabrødretorv. Nordvestside og Byggelinie. København 18. Aarhundrede. 1:750

71

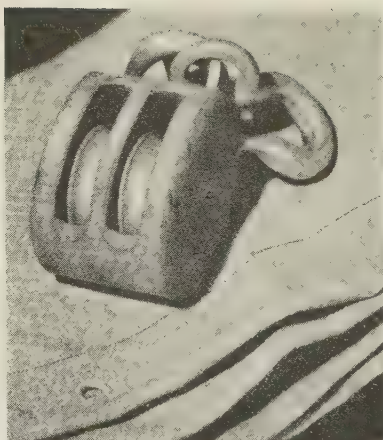
Erik Lassen, Preben Hansen og Niels A. Knudsen: Huse i Danmark. *Tilrettelagt af forfatterne for Høsts forlag, trykt 19 hos Fr. Bagge med klicheer fra Wendt og Jensen. Også her er der en smuk overensstemmelse mellem den anvendte skrift – Veronese – og de lidt me skematiske tegninger. Derimod er balancen mellem tekstafsnittene på de to sider ikke så god (sammenlign med bogen om en Kinarejse)*

Et Stykke Tovværk er en smuk Ting med sine fine snoede Linier og hele Materialekarakter. Paa Landjorden har vi ikke altid Brug for dets særlige tekniske Egenskaber, men vi glæder os altid over det og benytter det rent dekorativt. Baade paa Damekjoler og Badekaaber kan man finde Bælter, der er formet som spinkelt Tovværk. Det benyttes ogsaa som [illegible] paa Trapper. Det kan der endda være nogen Mening i, men man kan ogsaa finde Tovværk anvendt saa at sige som abstrakt Dekoration ved Møbeludstyr eller i Vinduesudstillinger, hvor det formes til Bogstaver eller sindrige Baggrunde.
Men det er paa Skibet, at Tovværket hører hjemme, uløseligt knyttet til alt det, der sker ombord, hvor der i saa udpræget Grad er Brug for dets særlige tekniske Egenskaber.

Sejldug

Det rigtige Sejldug er meget groft Lærred, der væves af Hampegarn. Til Sejl skal man have et Stof, der er stærkt og holdbart, og Sejldug er blevet Betegnelsen for det svære ufarvede Lærred, der er saa velegnet til Formaalet. Men det er ikke gjort med Stoffet alene. Det skal syes. Kanterne forstærkes paa de store Sejl med Tov og der skal [illegible] „Briller". Sejlmagerhaandværket er stadig et fint gammelt Haandværk. [illegible] Sejldugen er ikke blot af en smuk og festlig Virkning, naar man ser en Baad paa Afstand med fyldte Sejl mod den blaa Himmel, men ogsaa naar man tager den i Haanden og føler dens Stofkarakter og betragter dens fine Forarbejdning. Derfor er Sejldug ogsaa blevet et Stof, som man ikke blot værdsætter for den gode Kvalitets Skyld, men ogsaa paa Grund af dens djærve Materialekarakter. Flere og flere Steder finder man Anvendelse for det paa Land. Solsejlet paa Skibene bliver til Markiser paa vore Bygninger, det bruges udspændt paa Liggestole til udendørs Brug, eller som Stof til Hynder og Puder paa Havemøbler. Den lidt grove og stærke Virkning har ikke hindret det i ogsaa at finde Anvendelse til Møbelbetræk. Der er noget stærkt og renligt over Sejldugens Kvalitetspræg, som har gjort den velset ogsaa paa Landjorden og tilmed paa Omraader, hvor man tidligere vilde have rynket paa Næsen af den.

34

[illegible] Baade Stoffet og Takkelagens Teknik er kommet til Anvendelse i Landjorden [illegible]

35

Hans Erling Langkilde: Pæne Ting om Bord. *Tilrettelagt af forfatteren, udkommet på Emil Wienes forlag i 1944, trykt hos Bianco Luno med klicheer fra F. Hendriksen. Ligesom i Britisk Brugskunst er de store fotografier alle anbragt på højre siderne, men da teksten er fortløbende, er kolumnen udfyldt.*

ESBJØRN HIORT

Bo rigtigt

OM BOLIGINDRETNING
OG BOLIGUDSTYR

FORORD AF
VIGGO STEN MØLLER

KØBENHAVN
JUL. GJELLERUPS FORLAG

Esbjørn Hiort: Bo rigtigt. *Tilrettelagt af forfatteren for Jul. Gjellerups forlag, trykt hos I. Th. Laursen i Tønder i 1947. Klicheer fra Illu-Grafia. Smalt, højt „engelsk" format.*

Hans Henrik Engqvist har tilrettelagt bogen: *Strandgade 30* – nydeligt trykt hos Nordlunde med den gode gamle Caslon. Fremhæves bør siderne 7 og 47 samt farvereproduktionerne. Det kan dog ikke nægtes, at det fine papir virker lidt tamt i sammenligning med „Huse i Danmark".

Viggo Sten Møller har tilrettelagt *Leo Swane: Abildgaard.* Nydelig sats med kraftig skydning! I samarbejde med Chr. Elling: *Holmens Bygningshistorie.* Behageligt smalt format. Rart papir. Stor og klar skrift. Meget smal margin. Rubrikerne virker bedst i denne skrift, når de er spatieret som i forord og indholdsfortegnelse. – Endvidere bogen *Keramik*, keramisk teknik, keramisk kunst. Veroneseskriften virker lidt spinkel på dette papir i sammeligning med „Huse i Danmark", men det er jo trods alt en dejlig fast skrift. Man bedes bemærke, at illustrationerne ikke er indordnet slavisk i typografiens linjer, men udfolder sig naturligt efter karakter og vægtfylde. Endelig har Steen Møller udført et stort og dygtigt arbejde med Landsforeningen Dansk Kunsthaandværks publikationer og det smukke blad af samme navn.
Esbjørn Hiort har udgivet bogen *Bo rigtigt.* Pænt papir, måske lidt kridhvidt (se Holmens Bygningshistorie!). Opsætningen meget smuk og vellykket, skønt den er foretaget med den i sig selv lidt kedelige Genzsch Antikva. Rubriker og titelsats nydeligt spatieret. (Titelversaler har man klogeligt undgået at anvende, da de er mindre gode i denne skrift). Plancher paa glittet papir, trykt på begge sider, hvorved de næsten assimileres i bogen. Billedteksternes anbringelse fortrinlig.

Kay Fisker har tilrettelagt *Arkitekten, Professor Hack Kampmann, Rejsebreve og Skitser*, et meget omhyggeligt bogarbejde, der dog har visse svagheder, bl. a. de lidt for lange linjer. Det er også tvivlsomt, om kursiven egner sig til anvendelse i så store flader. Farvereproduktionerne er beundringsværdige og omhuen udstrækker sig ligeledes til det smukke og enkle titelblad, der er resultatet af en lang række eksperimenter. Endvidere har

Fig. 150. Ældre Romersk Jernalder. Korntønde fra Ginderup-Bop...

... som i de foregaaende Perioder, er eneraadende; Jordfæstelsen, Begravelsen af ubrændte Lig, optræder nu igen, efter at den ikke har været anvendt siden Ældre Bronzealder.

I det nordlige Jylland, navnlig i Vendsyssel, benyttes Grave, byggede af ret svære Sten, med Liget nedlagt ubrændt og med et Sæt Lerkar som Gravgods, Krukke, Fad, Skaal, Bæger og Kop. Sjældnere har der været to Personer i Graven, og hver har da faaet sit Sæt Kar med, som man ser i det store, dobbelte Sæt fra en Grav ved Løvel Mølle ved Viborg, en af de største Grave af denne Type.

I Østjylland og Midtjylland træffes de saakaldte Lerkargrave i stort Tal, ofte beliggende paa store Gravpladser, som Lisbjerg ved Aarhus og Virring ved Randers. Graven viser sig som en firkantet Nedgravning i Undergrunden, i Reglen uden Sten, men vel oprindelig med en Indramning af Planker. I Gravens Nordside ligger Liget paa højre Side med Hovedet mod Vest, Ansigtet mod Syd og bøjede Ben. I Gravens Sydside, foran Ansigtet, staar da en Opdækning af Lerkar, oftest et ganske bestemt Sæt: Mod Vest en større Krukke, et mindre Hankekar, et Bæger og en Kop, og i det sydøstlige Hjørne et stort Fad med en lille Skaal

244

indeni. Alle disse Kar har rimeligvis været fyldt med Mad og Drikke; saadan udrustet kunde den afdøde med Tryghed tiltræde Rejsen til den anden Verden; en noget massiv og materiel Gravskik! Men samtidig anvendes Ligbrænding endnu af og til i Østjylland, og ogsaa her har den døde ofte faaet et helt Lerkarsæt med sig; men dette har da maattet slaas itu for sammen med de brændte Ben at kunne faa Plads i Urnen.

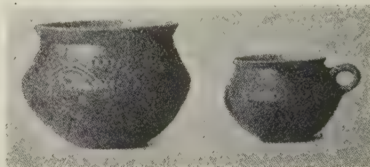
I det sydlige Jylland træffes vel ogsaa Lerkargrave med ubrændt Lig; men her er Ligbrændingen endnu Reglen, og Urnen med de brændte Ben nedsættes her ligesom i Keltisk Jernalder paa Gravpladser under flad Mark.

Ogsaa paa Fyn er Ligbrændingen endnu dominerende, og der kendes store Urnegravpladser fra denne Tid. Paa Sjælland og Lolland-Falster har vi baade Jordfæstegrave og Brandgrave, de første ofte med et rigt Udstyr af romerske Importsager, som de fornemme lollandske Grave fra Hoby og Juellinge. Endelig indtager Bornholm ogsaa i denne Periode en Særstilling; Gravene er oftest Brandpletter, kedelformede Gruber i Jorden, hvori Resterne fra Ligbaalet og lidt Gravgods er fyldt ned.

Nu selve Lerkarrene: De er allesammen af hjemlig Produktion. Romerske Lerkar importeredes ikke her til Landet; det skulde da være den smukke, røde »Terra sigillata«, som i enkelte Tilfælde er fundet i Grave fra den senere romerske Tid; derimod indførtes en Del romersk Glas, navnlig Yngre Romersk Tid, stammende fra Fabrikker i Rhinegnene. Men Lerkarrene var hjemligt Haandværk, kun prægede af den gode romerske Smag og sikre Formsans. At de maa være lavet paa Stedet, ses ogsaa af, at deres Form og Ornamentik, ligesom Gravformen, varierer en Del fra Landsdel til Landsdel.

Teknisk set er det de bedste Lerkar, der er lavet i Danmarks Oldtid. Lermassen er fint slemmet, Brændingen er god, Overfladen er blank, glittet, oftest sort eller mørkebrun. Formerne er udført med stor Nøjagtighed og Sikkerhed. Alt i alt mønstergyldigt Haandværksarbejde.

Meget karakteristisk for Romersk Jernalders Kar er den fortykkede, facetterede Mundingsrand og Hankenes brede, til begge Sider udvidede Fod. Hovedformerne gaar igen fra Sted til Sted: Den høje Krukke eller Vase med rund Bug og den smalle Hals med udadbøjet Munding; det rundbugede Hankekar, det elegante Bæger paa sin slanke Fod; de store Fade og mindre Skaale med Hank; den lille Drikkekop. Men den nærmere Udformning af disse Hovedtyper varierer en Del fra Sted til Sted.

245

Kay Fisker – i samarbejde med *Jørgen Grønborg* – udøvet rådgivende virksomhed ved tilrettelægning af bøger, ligesom Jørgen Grønborg selvstændigt har udformet fortrinlige bogomslag.

Ole Wanscher er i færd med at udgive: *Møbelkunsten*, et fint kultiveret bogarbejde, sat med den nyeste old-style skrift: Monotype Bembo. Skriften virker lidt spinkel; men da billederne gennemgående er lyse, bliver resultatet fint. Dejligt blødt papir!
Et par ord om skriften: Monotype Bembo er en nydelig skrift i skær tekst, (idet bogstaverne står meget tæt sammen!). Man glæder sig også over versalerne S og E (der er ret smalle og stramme i formen). Derimod er det store R unødvendigt bredt! Og det store A (der mangler den øverste spids) er man heller ikke begejstret for. Der er endnu et stykke vej til den ideale bogskrift!

Sidst, men ikke mindst, bør *Ib Andersen* nævnes. Hans illustrationer henrykker alle, og en præsentation af hans charmerende, undertiden noget pasticheprægede bogkunst turde være overflødig.

Ja, faktisk var der endnu mange flere bogarbejder på min liste; og så skal det jo nok vise sig, at jeg tilmed har overset adskillige, der lige så vel fortjener at nævnes. Men dette får være tilstrækkeligt til at vise, at de danske arkitekter forstår sig på den sorte kunst. Denne tilsyneladende simple, og dog så vanskelige kunst: at sammenstille de små genstridige typer med et ligeså letlæseligt som æstetisk tilfredsstillende resultat. – Jeg ved godt, at de rigtige bogtrykkere hævder, at de kan selv! Det kan de også – heldigvis! Men det er vist ligesom med snedkerne: når det kniber har de ikke noget imod at få rakt en hjælpende hånd.

Viggo Sten Møller: Keramik. *Tilrettelag af forfatteren for Jul. Gjellerups forlag, trykt hos Fr Bagge med klicheer fra Illu-Grafia i 1946. Den anvendte skrift er også her Veronese, men med ringe linieafstand. Billederne er placerede frit og under hensyntagen til deres billedmæssige værdi. De to sider e fint afvejet mod hinanden.*

RECK

AKADEMISK ARKITEKTFORENIN

Akademisk Arkitektforenings medlemmer (M. af A. A.) er arkitekter, d har gennemgaaet den officielle arkitektuddannelse og modtaget afgang bevis fra statens arkitektskole ved Kunstakademiet. Undtagelsesvis o tages som medlemmer arkitekter, som ikke har ovennævnte udda nelse, men hvis kvalifikationer er anerkendt af foreningen.

Foreningens vedtægter bestemmer arkitektens stilling saaledes: arkitel ten er bygherrens tillidsmand og raadgiver. Han modtager betalin for sit arbejde af bygherren, og kun af ham; benytter han sig af d ham betroede arbejde til at skaffe sig fordele eller godtgørelser fr entreprenører, handler han uhæderligt og gør sig uværdig til at væ medlem af Akademisk Arkitektforening.
Arkitekten er mellemmanden mellem bygherre og entreprenør, og so saadan overfor begge forpligtet til at arbejde for en retfærdig genner førelse af deres aftale.

ARKITEKTEN *Meddelelser fra Akademisk Arkitektforeni*
Tidsskrift for arkitektur og dekorativ kunst.
Redaktionsudvalg: Arkitekter M.A.A. Willy Hansen, Edvard Heibe og Flemming Teisen.
Redaktør: Arkitekt M.A.A. Jens Mollerup (ansv. efter presseloven
Arkitekten udsendes i to udgaver, dels et aktuelt ugehæfte hv onsdag og dels 12 illustr. månedshæfter aarligt.
Abonnementsprisen for begge hæfter tilsammen er 12 kr. pr. kva tal, ugehæftet alene 5 kr., månedshæftet alene 7 kr.
Løssalgspris: Ugehæftet 0,50 Kr., månedshæftet 2,50 kr.
Annoncechef: Reklamekonsulent B. Barnholdt.
Redaktion og ekspedition: Bredgade 66, København K, telefo central 4525.

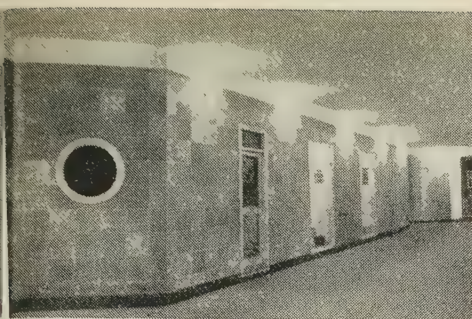
● Dette er så jubilæumshæftet, det meget omtalte og længe loved Det er jo ikke længere nogen hemmelighed, at *Arkitektens* førs hæfte udkom den 1. oktober 1898, altså for halvtreds år side Det ville for såvidt have været rimeligt, at udsende jubilæum hæftet på denne dag, men da årgangen siden 1919 følger kale deråret, blev man i redaktionsudvalget enig om at udsende dett særlige hæfte ved slutningen af den jubilerende årgang.
Jubilæumshæftets særlige omslag er tegnet af arkitekt M.A. Hans Hansen specielt til dette hæfte.

● Det er rimeligt nu, da arbejdet er overstået og hæftet ligge på læserens bord, at rette en tak til alle de, der har stået p hovedet for at nå det.
Først er der forfatterne og fotografen, som alle fik ganske hård tidsmæssige vilkår at arbejde under, men som bøjede sig for nød vendigheden.
Dernæst må nævnes klichéanstaltens fortrinlige arbejde. *Arki tektens* klicheer har altid været kendt for deres kvalitet, også denn gang har Hendriksen trods det hårde pres været os en udmærke billedmager.

Det helt store læs er dog trukket af Bianco Lunos folk. Der havd på forhånd været en aftale om, hvornår materialet skulle aflevere for at det hele kunne nåes til fastsat frist; denne aftale var basere på et hæfte med 48 tekstsider, da det kom til stykket var det bleve til de 60 sider, som foreligger her. Trods denne alvorlige fejl beregning fra redaktionens side har trykkeriet kunnet hekse hæfte frem i rette tid. Man satte alle sejl til, der blev arbejdet i døgn drift først med ombrydningen og siden med trykningen af hæftet og tilmed stod trykkeriet overfor at skulle lave et omslag i fem farver. Når nu arbejdet er overstået, kan man være forvisset om at alle parter er enige om, at det er godt, det ikke er hvert år der er jubilæum.

● Jubilæumshæftet udsendes til alle vore trofaste abonnente som en tak for deres overbærenhed med den tynde årgang 1947 Desværre har vi ikke kunnet undgå at trække endnu en vekse på Deres velvilje. De forcerede anstrengelser, som er beskreve foran, har naturligvis ikke været uden indflydelse på vore normal hæfter, ugehæftet er kommet lidt uregelmæssigt en overgang men det er ved at være rettet. Månedshæftet var det lykkedes a få ud nogenlunde præcis (det er måske værd at gøre opmærksor på, at november-hæftet udkom den 30. november), men decem ber-hæftet kan vi desværre ikke få færdigt før i begyndelsen a det nye år.

(Teksten fortsættes paa omstaaende sid

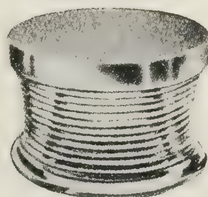
ESSO Tank i Ordrup med Vægbeklædning af Opdal-Fliser

P. MONBERG

SKT. ANNÆ PLADS 28, K - TELEFON CENTRAL *2787

OPDAL-Fliser til Gulve og Façader

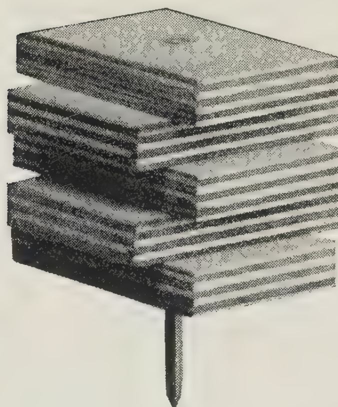

BETONGLAS

(firkantede og runde)

GLASBYGNINGSSTEN

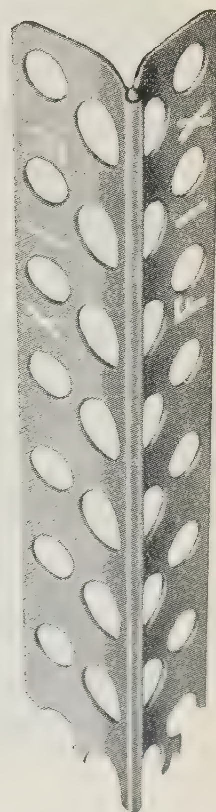

PB LAMELKLODSER

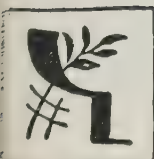
Dansk Patent

Bedste eksisterende sømfaste Klods.

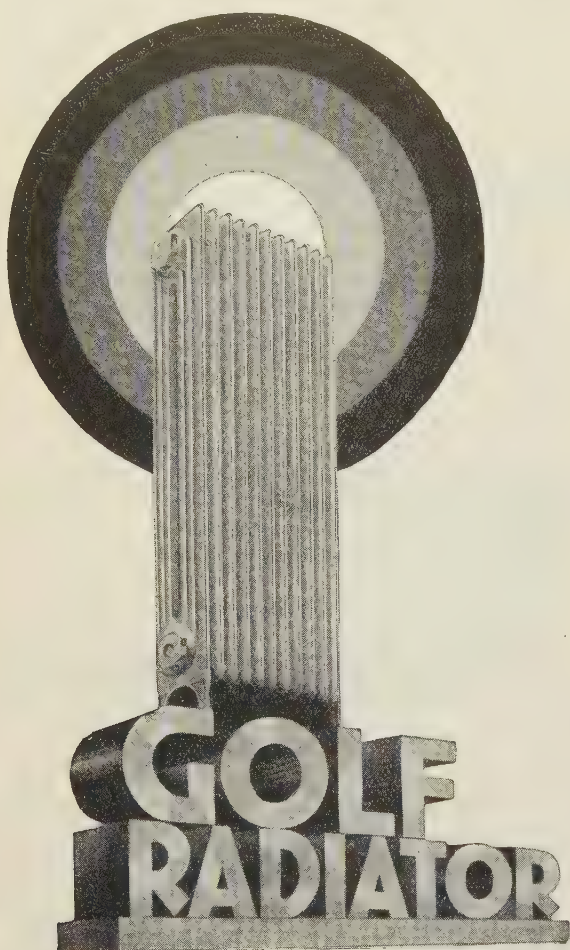
Leveres i flere Typer

»FIX« HJØRNEBESKYTTEREN stadig den bedste

Alt i Væg- og Gulvbeklædning
samt Isoleringsmaterialer
Permanent Udstilling: Skt. Annæ Plads 28, 1. Sal

English summary

This special issue is published on the occasion of th 50th anniversary of the journal *Arkitekten.*

The first number of "Architekten, Meddelelser fr Akademisk Architektforening" was sent out on Oc tober 1st 1898, and the first editor was Knud Arn Petersen, Architekt M.A.A., who died in 1943.

Portraits and short biographies of the successive editor are placed in the advertisement columns.

The principle part of the issue opens with an accoun of the history of the journal. *Arkitekten* was originall meant for the members of A.A. only, but the circu lation increased rapidly. In 1919 the size as well a the layout was changed in accordance with the sub ject-matter. It became an art magazine.

The present size, text and setup of photos was intro duced in 1933 during the editorship of Willy Hansen Architect, M.A.A., and the now prevailing characte of the journal was also formed in that period.

The following pages comprise greetings from th editors of similar journals in Finland, Norway an Sweden.

The anniversary naturally gives rise to a retrospec of the past 50 years, and for an architectural journa it means bringing to light some of the building which separately are characteristic for each perio during this half a century. This cavalcade of picture begins properly with the City Hall of Copenhage which was completed in 1906. At the same time thi building by Martin Nyrop, Architect, M.A.A., ex emplifies the new tendencies in Danish architectur during these years, as a reaction against eclecticism The following example is a mansion by Carl Brummer Architect, M.A.A.. The problem as well as the solution in a moderate "Jugend" style is typical for the period up to world war I. About 1920 an abrupt change occurred in the architectural mode of expression, when a strict new classicism became predominating for a short period.

The foremost example of the monumental architecture from this time is the building for the police head-quarters in Copenhagen by Hack Kampmann, Architect, M.A.A..

In the years hereafter the architects became interested in the problems concerning housing, and at the same time the designs of such buildings were influenced by more functional architectural ideas. A splendid example is "Solgaarden" by Henning Hansen, Architect, M.A.A., a square built in the traditional manner along the four surrounding streets, but with a large opening in the southern corner to admit sunshine. The access to the main stairs is from the court, which is laid out as a garden. This square is furthermore the first building in which the flats were planned for families with many children.

A natural interest for the building of schools rose in consequence of the growing number of flats. Many competitions were held, and the designs brought about the result that in order to meet modern require-ments the schools should be planned with class rooms generally surrounding a main hall. The old plan with a center corridor was discarded. A recent example is the new school in Gladsaxe by Vilhelm Lauritzen, Architect, M.A.A. in which the main hall

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

PHILIPS
Moderne Lyskilder
PHILIPS

is formed very freely and the classrooms are place[d] exceedingly well. It furthermore exemplifies func[-]tionalism as employed by Danish architects in a rathe[r] moderate manner.
In order to show how the planning of one-famil[y] houses has changed the issue also includes a sma[ll] house erected with state subsidy. The building whic[h] in a very pleasant manner illustrates the close con[-]nection between house and garden now aimed a[t] in modern planning was designed by Erhard Loren[z], Architect, M.A.A..
The cavalcade of illustrations ends once more wit[h] the City Hall of Copenhagen. In 1945 the munici[-]pality of Copenhagen invited Danish architects t[o] submit designs in a competition for an extension o[f] this renowned building. The winning design by Chr. Erik and Aage Holst and Philip Arctander is repro[-]duced here together with a comment by Elias Cor[-]nell, the Swedish art-historian.

At the anniversary, however, it is also natural t[o] look forward. The first contribution is an article b[y] Sigfr. Giedion, Fernand Leger and J. L. Sert, titled Monumentality – A human need. The authors rende[r] an account for their points of view in 9 items, an[d] in their opinion the people want the buildings repre[-]senting their social and community life to be some[-]thing more than a functional fulfillment. Furthermore a monument being the integration of the work of th[e] planner, the painter, the sculptor and the land[-]scaper demands close collaboration between all o[f] them.

The following article by Edv. Heiberg, Architect, M.A.A., deals with the functionalism. He explains th[e] capacities in Danish architecture for the acquiremen[t] of this "style", and tells about the influence it ha[s] had partly by producing the real scraped building[s] and partly by dividing these up into separate ele[-]ments. The author concludes his article with som[e] remarks about the tide of the times with regard t[o] rationalism, from prefabricated houses to the new eclecticism in the U.S.S.R.

An article about the co-operation between architect[s] and typhographers with illustrations of books mad[e] under the guidance of architects, concludes this issue.

As mentioned before a series of brief biographies o[f] the editors of *Arkitekten* through the different period[s] are found in the advertisement columns. A shor[t] causerie about „Mr. Geniussen, Architect“ follows the main text. More than 100 years ago the famous Danis[h] sculptor, Bertel Thorvaldsen, made 3 reliefs symbol[-]izing the genii of painting, sculpture and architecture which are still found in the museum in Copenhage[n] bearing his name. The genius of architecture wa[s] chosen as the sign of the „Akademisk Arkitektfor[-]ening“ and it has always been used in some form or the other on the cover of *Arkitekten*. As illustra[-]tions to the causerie is shown the evolution of the genius through the different periods together wit[h] photos of the original reliefs. Worth mentioning is als[o] the reproductions of the different covers through the 50 years; a brief article dealing with the editoria[l] staff, former and present, and finally a trifle abou[t] old advertisements.

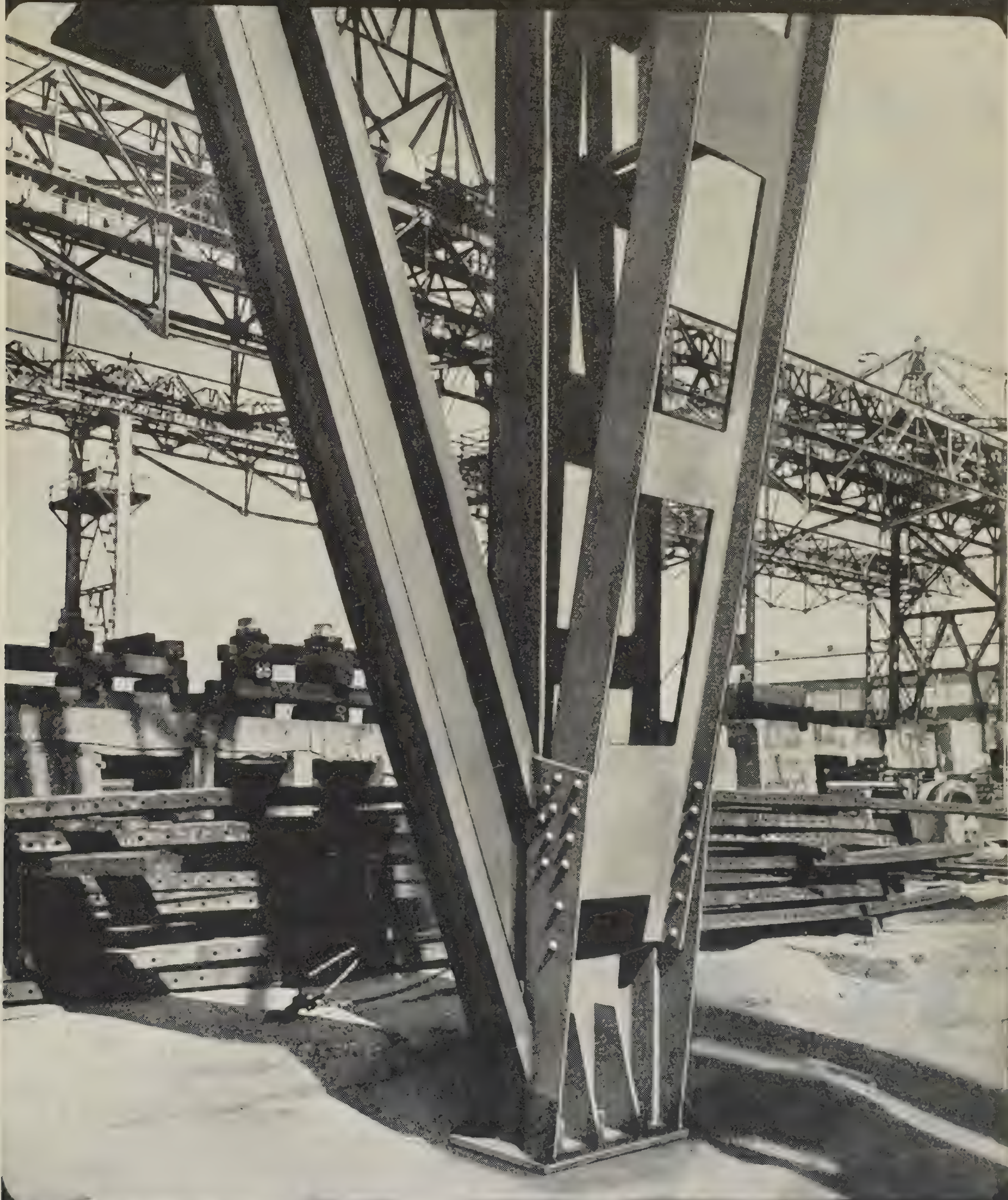
(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

Annoncørfortegnelse

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

(Teksten fortsættes paa omstaaende sid

Knud Arne-Petersen

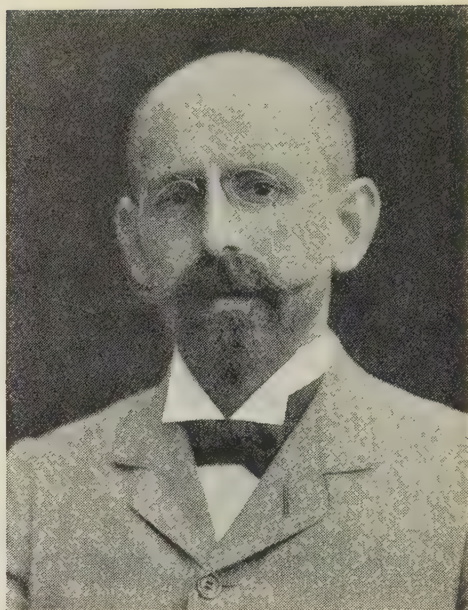
ansvarshavende redaktør 1. okt. 1898—1. jan. 1906

Arkitekt K. Arne-Petersen var født den 5. august 186 i København og døde den 27. juni 1943. Han va *Arkitektens* første redaktør fra tidsskriftet begyndte a udkomme den 1. oktober 1898. Oprindelig udsendte tidsskriftet under navnet *Meddelelser fra Akademis Architektforening*, men i 1901 gennemførtes sammen slutningen med det lidt ældre tidsskrift *Arkitekte* (som var udsendt som et privat foretagende), hvorefte vort blad fik navnet *Architekten*. Arne-Petersen fort satte som redaktør til udgangen af året 1905.

Knud Arne-Petersen var søn af arkitekten, professo Magnus Petersen, han gennemgik Teknisk Selskab Skole, kom ind på Kunstakademiet 1878 og fik afgang herfra 1855. Han har været medhjælper hos sin fader hos onklen Vilhelm Petersen og hos Martin Nyrop Af hans egne arkitektarbejder skal nævnes stands på udstillingen i 1888, de danske afdelinger på udstil lingerne i Chicago 1893, Malmø 1896, Stockholm 1897, Paris 1900 (sammen med Th. Bindesbøll) og Bruxelles 1910; endvidere udstillingen i Vordingborg 1901 og Horsens 1905, Jubilæumsdyrskuet i København 1905 og dyrskuerne på Bellahøj i 1913, 1930 1939, 1941 og 1942 samt Fiskeriudstillingen i København 1912.

I 1899 blev K. Arne-Petersen direktør for Tivoli og virkede i denne stilling indtil 1941. Her opførte han det kinesiske tårn (1900), koncertsalen sammen med Rich. Bergmann (1902) – koncertsalen blev senere ombygget og brændte efter et bombeattentat i 1944 – samt bazarbygningen, det senere Nimb (1909). Desuden har han været arkitekt for Arbejdernes Ulykkesforsikring på Politorvet samt en del beboelsesbygninger og villaer. Arne-Petersen havde mange tillidshverv og var bl. a. formand for bestyrelsen for Kunstindustrimuseet i en årrække.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side.)

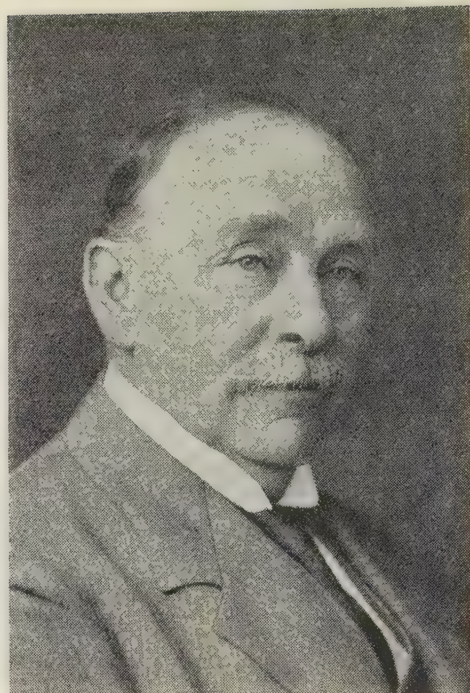
Søren Lemche

ansvarshavende redaktør 1. jan. 1906—1. okt. 1906

For ti år siden, da *Arkitekten* fyldte 40 år, skrev ar tekt Søren Lemche følgende om sin redaktørperiod „Det har altid været mig en Gaade, at man i Tid valgte mig til Redaktør. Til Stillingen havde følgende Forudsætninger: jeg kunde ikke skrive k rekt Dansk og havde ikke mindste Begreb om „F daktion". Resultatet var straalende; jeg blev syg Overanstrængelse og skældt ud af samtlige Land Arkitekter. Redaktørernes Arbejde var gratis, det v dem dog tilladt at bruge af egne Midler i Blad Interesse." Denne spøgefulde vurdering af egen in sats er et typisk udtryk for arkitekt Søren Lemcl beskedenhed. Søren Lemches redaktørperiode v den korteste i tidsskriftets historie (fra 1. januar 19 til 1. oktober 1906); efter kun 9 måneders gerni måtte Lemche nedlægge hvervet, han havde taget hårdt fat. Samtidig med det krævende redaktio arbejde havde han nemlig deltaget i de to st konkurrencer om Grønningens bebyggelse og Ch stiansborgs genopbygning.

Søren Lemche er født den 22. december 1864, h fik afgang fra Kunstakademiet i 1892, tog den li guldmedaille i 1893 og den store guldmedaille i 18 I 1898 foretog han opmålinger af Parthenon Erechteion, opmålinger, der i mange år var me benyttet som studiemateriale på Akademiet. Fra 19 til 1911 var han undervisningsassistent på Akademi Arkitekt Søren Lemche var H. J. Holms kondukt på Vallø slot og af hans egne arbejder skal nævn Kirkerne på Reersø, i Frederiksværk og i Helleba stiftelsen „Fredens hus" i Øster allé, Idrætshuset tennishallen på Østerbro samt beboelsesbygninger Toldbodvej og i Grønningen.

(Teksten fortsættes paa omstaaende s

Kristoffer Nyrop Varming

ansvarshavende redaktør 1. okt. 1906—1. okt. 1911

Arkitekt K. Varming var født den 14. februar 186 og døde den 21. juli 1936. Han var fætter til Marti Nyrop. Fra 1885 til 1892 gennemgik han Kuns akademiet og fik den lille guldmedaille i 1895. Ha har i en lang årrække været knyttet til *Arkitekten.* 1906 indtrådte han i redaktionsudvalget, den 1. okto ber 1906 blev han ansvarshavende redaktør, fem år efter trak han sig atter tilbage fra denne post for a genindtræde i redaktionsudvalget, i hvis arbejde ha deltog indtil 1917. I årene fra 1913 til 1917 var ha tillige formand for Akademisk Arkitektforening.

K. Varming var Justitsministeriets konsulent og ha været en del benyttet af staten, således har han tegne statsfængslet i Nyborg og landsretsbygningen i Viborg Hans største arbejde er vel sindssygehospitalet i Ny købing Sj. Endvidere skal nævnes landbohøjskolen seruminstitut, realskolen og garnisonssygehuset Næstved, Københavns universitets videnskabelige in stituter ved Blegdamsvej og universitetsbiblioteket ve Tagensvej. Arkitekt Varming har også tegnet en de kirker i København og i Jylland. I 1923 udnævnte han til kgl. bygningsinspektør. Det, som gjorde Var ming til den skattede arkitekt, var hans store evne som administrator. Disse evner kom ham også til god i hans gerning som redaktør af arkitektforeninger tidsskrift. Til dette hverv havde han imidlertid endn en udmærket forudsætning, idet han var en meg skarp polemiker og en sikker skribent. Han delto ivrigt i tidens debat, og som elev af Hans J. Holm o Martin Nyrop faldt det naturligt for ham at forsvar den holmske skole mod den fri arkitektforenings mænd

(Teksten fortsættes paa omstaaende sid

Holger Rasmussen

ansvarshavende redaktør 1. okt. 1911—1. okt. 1916

Arkitekt Holger Rasmussen afløste den 1. oktober 1911 arkitekt Varming som ansvarshavende redaktør af *Arkitekten* og redigerede tidsskriftet indtil 1. oktober 1916. Holger Rasmussen er født den 20. februar 1871, han fik afgang fra Akademiet i 1898, fik året efter den Neuhausenske præmie og i 1903 den lille guldmedaille. I 1905 deltog han i en ekspedition til Rhodos.

Arkitekt Holger Rasmussen var allerede i 1894 blevet ansat hos Stadsarkitekten i København, i hvis tjeneste han forblev indtil 1941, da han forlod denne gerning efter at være fyldt 70 år. Han blev udnævnt til afdelingsarkitekt i 1918. Holger Rasmussens hovedværk er Den danske Frimurerordens bygning på Blegdamsvej, opført 1922–1927. Herudover har han bl. a. opført tjenesteboliger for De danske Statsbaner 1908–1912 og deltaget i mange konkurrencer, således har han fået præmier i konkurrencen om banegårdsterrænet i København 1911, konkurrencen om byplan for Randers i 1910 og konkurrencen om en kirke i Århus i 1913.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

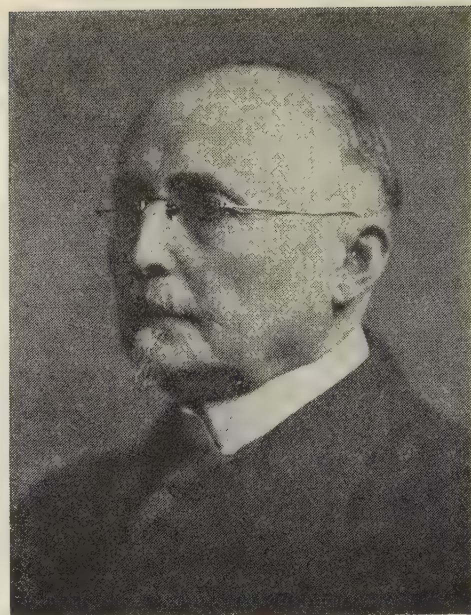

Vilhelm Clausen
ansvarshavende redaktør 1. okt. 1916—1. febr. 1917

Kun 29 år gammel indvalgtes arkitekt Vilhelm Clausen i *Arkitektens* redaktionsudvalg og blev året efter (i 1910) medredaktør hos K. Varming. Da Holger Rasmussen overtog redaktionen, fortsatte Vilh. Clausen som medredaktør. Den 1. oktober 1916 blev han eneredaktør, indtil ordningen med Vilh. Lorenzen trådte i kraft i 1917, men også herefter fortsatte han som medredaktør indtil august 1918. Vilhelm Clausen har ikke alene gjort et stort arbejde for Akademisk Arkitektforenings tidsskrift, i en årrække var han tillige foreningens sekretær og medlem af bestyrelsen.

Arkitekt Vilhelm Clausen var født den 27. december 1880 og døde den 20. februar 1919. I mange år havde han været medarbejder hos forskellige arkitekter bl. a. hos arkitekt Varming. Endvidere har han været en meget afholdt lærer på Polyteknisk Læreanstalt, hvor han var undervisningsassistent i bygningstegning. Han stod netop i begreb med at skabe sig sin egen virksomhed, da døden rev ham bort.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

Vilhelm Lorenzen

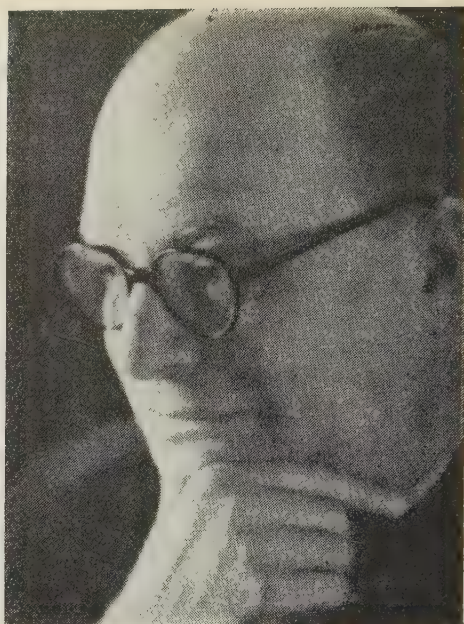
ansvarshavende redaktør 1. febr. 1917–1. jan. 1921

Arkitekturhistorikeren dr. phil. Vilhelm Lorenzen bl ansvarshavende redaktør den 1. februar 1917 (m Vilhelm Clausen som medredaktør) og redigere bladet indtil udgangen af 1920. Det var netop i dis år, opgøret mellem Den fri Arkitektforening på de ene side og Akademisk Arkitektforening og nyklass cismens modstandere på den anden side var på s højeste. Forandringen af *Arkitektens* format, udseend og tendens gennemførtes i Vilh. Lorenzens redaktø periode som et synligt udtryk for udfaldet af den strid.

Vilhelm Lorenzen er født den 27. januar 1877, ha blev dr. phil i 1921 med „studier i dansk herregård arkitektur i 16. og 17. århundrede". Han er den enes af *Arkitektens* redaktører, der ikke var udøvende ark tekt, men hans tilknytning til arkitekturen er ikk mindre stærk. Han har været sekretær i Foreninge til gamle bygningers bevaring fra 1907 til 1947, fo mand for landsforeningen Bedre Byggeskik 1926–193 medlem af bestyrelsen for Dansk Byplanlaboratoriu 1921–1942, medredaktør og specialredaktør ved fo skellige kulturelle værker og har holdt forelæsninge på Kunstakademiet. Vilhelm Lorenzen har skrevet e lang række arkitekturhistoriske bøger hvoraf sk nævnes: De danske Helligåndsklostres bygningshist rie (1912), De danske Franciskanerklostres bygning historie og Christianshavns borgerlige bygningskun (1914), De danske Dominikanerklostres bygning historie (1920), De danske Birgittinerklostres bygning historie (1922) og Københavnske Palæer 1 & (1922 og 1926), Bygningshistorierne for endnu sy danske ordeners klostre, Roskilde Domkirke (1924) Vor Frue Kirke (1927), Christian IV byanlæg (1937) Drømmen om den ideale by (1947) og De dansk Domkirker (1948).

(Teksten fortsættes paa omstaaende sid

MODERNE HANDTRYKTE OG
MASKINTRYKTE TAPETER
TEGNET AF DE BEDSTE
DANSKE KUNSTNERE

Kay Fisker

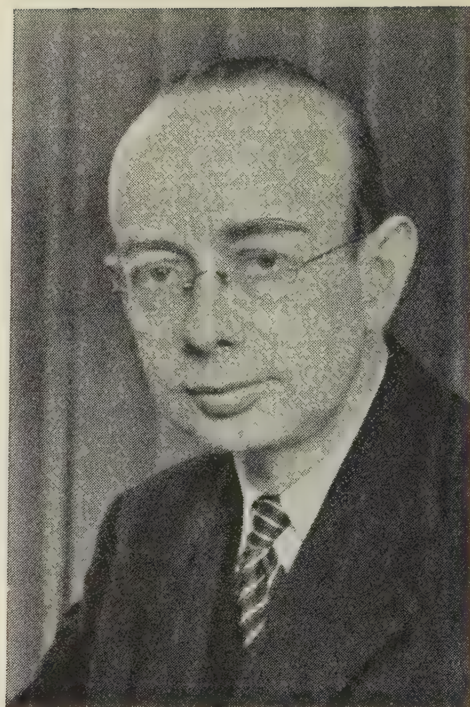
ansvarshavende redaktør 1. jan. 1921—1. jan. 1927

Arkitekt, professor Kay Fisker er født den 14. febru… 1893, han fik afgang fra Kunstakademiet i 1920 … Eckersbergmedaillen i 1926. Allerede mens han endn… gik på Akademiet blev han medredaktør af *Arkitekt…* (sammen med Vilh. Lorenzen) i august 1918, ha… var ansvarshavende redaktør fra den 1. januar 192… til udgangen af 1926 og fortsatte derefter som medle… af redaktionsudvalget indtil 1932. Kay Fisker er de… første af *Arkitektens* redaktører, som gav tidsskrift… sit personlige præg, ikke kun derved at han var udtry… for den nye ånd, som prægede bladet efter omvæl… ningen i 1919, men også fordi han som den førs… interesserede sig for typografi og bogkunst.

Professor Kay Fisker har været medarbejder hos Anto… Rosen, Sigurd Lewerentz i Stockholm og Hack Kamp… mann. I 1929 blev han assistent ved undervisninge… på Akademiet, i 1924 docent i bygningskunst og i 193… professor, han var dekan for arkitekturskolen 1940… 1943. Fisker blev medlem af Akademisk Arkitek… forenings bestyrelse i 1936 og var foreningens forman… fra 1937 til 1942.

Professor Fisker har været arkitekt for mange store o… kendte bygninger, allerede i 1916 byggede han sam… men med Aage Rafn stationsbygningerne på Almin… dingen-Gudhjembanen på Bornholm, fra 1930–194… samarbejdede han med C. F. Møller om en lan… række beboelsebygninger i København og Århus… heriblandt Vestersøhus (1936–39), og om bl. a. syge… huse i Århus og Kolding, radiumstationerne i Århus… København og Odense og Vintersbølle tuberkulose… sanatorium. Endelig har Fisker været arkitekt på År… hus universitet; sammen med Poul Stegmann o… C. F. Møller vandt han førstepræmien i konkurrence… i 1931 og kom derefter til at bygge universitetets for… skellige bygninger sammen med C. F. Møller. Pro… fessor Fisker har skrevet adskillige faglige artikler… hans sidste bog er „Hack Kampmanns rejsebreve o… skitser“ udsendt i 1946.

(Teksten fortsættes paa omstaaende sid…)

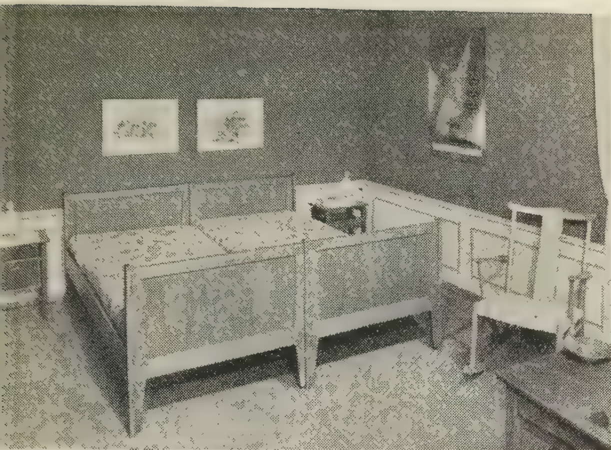

Steen Eiler Rasmussen
ansvarshavende redaktør 1. jan. 1927—1. jan. 1933

Fra 1. januar 1927 overtog arkitekt, professor Ste Eiler Rasmussen hvervet som ansvarshavende redakt af *Arkitekten.* Allerede i begyndelsen af tyverne v kontakten med Norge og Sverige blevet etabler men under Steen Eiler Rasmussens redaktion kn tedes mange andre forbindelser til udlandet, reda tionsudvalget fik således korresponderende medle mer både i Berlin og London. De første huse af Co busier blev vist i månedshæftet, Stockholmsudstilli gen 1930 blev indgående anmeldt og man fik unde retning om det der skete i Tyskland hos arkitekter omkring Bauhaus Dessau. Steen Eiler Rasmussen v redaktør indtil udgangen af 1932 og var derefter me lem af redaktionsudvalget i 2 år.

Arkitekt, professor Steen Eiler Rasmussen er født d 9. februar 1898, han blev medlem af Akademiråd 1922, lektor i byplanlægning i 1924, professor i by ningskunst i 1938, Akademiets repræsentant i Dan Byplanlaboratorium 1924, næstformand 1929, fo mand 1942. Steen Eiler Rasmussen har været ans i Københavns kommunes byplanafdeling 1932–38 er medlem af Københavns bygningskommission sid 1940. Af Steen Eiler Rasmussens egne arbejder sk særligt fremhæves rådhuset i Ringsted og hote annekset „Skibet" i Hornbæk. Han er byplankons lent for en række byer. Steen Eiler Rasmussen h skrevet og tilrettelagt adskillige bøger, således Briti Brugskunst (1933), London (1934), Billedbog fra Kinarejse (1935), Nordische Baukunst (1940), En b om noget andet (1940) og I Danmarks Have (1941

(Teksten fortsættes paa omstaaende si

Aage Herman Olsen og Svend Åge Hansen: *Nye hotelmøbler. Præmieret konkurrenceforslag.*

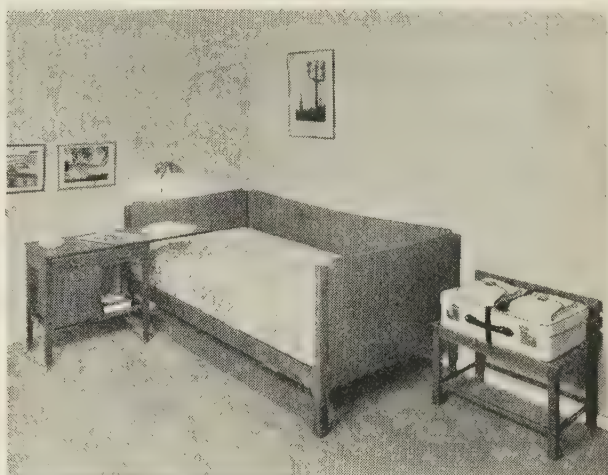

Børge Mogensen og Hans J. Wegner: *Nye hotelmøbler. Præmieret konkurrenceforslag.*

Praktiske resultater af konkurrencen om nye hotelmøbler

Som et led i de bestræbelser, der er udfoldet for at højne de danske hotelværelsers standard, udskrev Magasin du Nord sidste år en arkitektkonkurrence om nye hotelmøbler. Der udsattes et præmiebeløb på ialt 7500 kr., og bedømmelsen blev foretaget af en komité, der bl. a. omfattede repræsentanter for Akademisk Arkitektforening, Dansk Arkitektforening, hotelejerne og de handelsrejsende.

Efter at de indkomne forslag var blevet udstillet og bedømt, blev der foretaget en udvælgelse af de møbler, der særligt egnede sig til seriefremstilling. Disse møbler er nu færdige og er blevet vist ved en udstilling i Magasins møbelafdeling på 4. sal, hvorfra fotografierne på denne side er taget. For at møblerne skulle kunne bedømmes i de rigtige omgivelser, var der indrettet en hel række monterede hotelværelser, og efter den modtagelse de nye møbler fik hos de mange hotelfolk, der besøgte udstillingen, tør man regne med, at konkurrencen vil sætte sine spor ud over landet.

Nanna og Jørgen Ditzel: *Nye hotelmøbler. Præmieret konkurrenceforslag.*

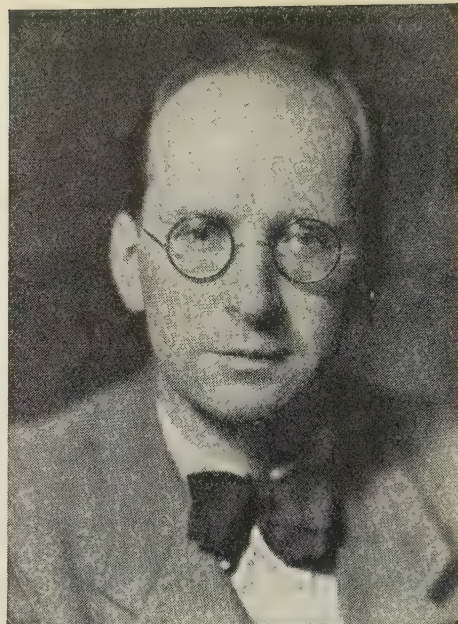
Aage Herman Olsen og Svend Åge Hansen: *Nye hotelmøbler. Præmieret konkurrenceforslag.*

Willy Hansen
ansvarshavende redaktør 1. jan. 1933—1. jan. 1940

Arkitekt Willy Hansen er født den 21. marts 1899 en årrække var han medarbejder hos Kay Fisker deltog også i redaktionelt arbejde i dennes redaktø periode. Han blev knyttet til *Arkitekten* som redaktion sekretær i begyndelsen af 1927, den 1. januar 19 blev han medredaktør hos Steen Eiler Rasmusse indtil han den 1. januar 1933 overtog ledelsen af tid skriftet som ansvarshavende redaktør. Med udgange af 1939 fratrådte Willy Hansen, men i 1944 blev ha indvalgt i redaktionsudvalget, hvis leder han nu e Willy Hansen er således den af redaktørerne, der ha haft den længste tilknytning til bladet. Men ikke ku i det ydre er tilknytningen stærk, for Willy Hanse er tidsskriftet simpelthen hovedsagen, hverken hobb eller bibeskæftigelse, men livsgerning. Tidsskriftet, so vi kender det idag, er da også hans værk. Da ha tiltrådte som eneredaktør, gav han *Arkitekten* standar format, han indførte den asymetriske ombrydning månedshæftet, de trykte tekster i tegningerne er han idé, kort sagt, alt det der idag er selvfølgeligheder, e resultatet af hans intense arbejde med tidsskrifte Arkitekt Willy Hansen har udført en del bogarbejde således Ebbe Berners fortegnelse over offentliggjort danske opmålinger, bogen om Rundetårn (samme med Helge Finsen), værkerne om tømrerarbejdet o bygningssnedkerarbejdet (sammen med Gregor Paul son) og Døre og Vinduer. Han har været arkitek for amtsudstillingen i Rønne i 1923, bygget Dans Blindesamfundets bygning i København (sammen me Axel G. Jørgensen) i 1936, udvidelse af Dams hot i Rønne og genopbygningen af Missionshotellet Rønne (sammen med Ejnar Borg). Han er leder a Akademisk Arkitektforenings Arkitekthjælp til d bomberamte byer på Bornholm siden 1945 og byg ningskonsulent for præstegårde på Bornholm side 1948.

(Teksten fortsættes paa omstaaende sid

Hans Erling Langkilde

ansvarshavende redaktør 1. jan. 1940—1. maj 1948

Arkitekt Hans Erling Langkilde er født den 24. juni 1906, han blev medredaktør af *Arkitekten* (sammen med Willy Hansen) i 1937 og var eneredaktør fra 1940 til begyndelsen af 1948. Under hans redaktion fik tidsskriftet et stærkt udadrettet præg, krigstidens vanskeligheder for byggeriet og den truende bolignød gav ofte anledning til fremsættelsen af konkrete forslag til spørgsmålenes løsning.

Arkitekt Langkilde har været medarbejder på forskellige tegnestuer (bl. a. F. D. B.s arkitektkontor 1934–39), han var lærer på kunstakademiet fra 1932–1939 og er siden 1946 bygningskyndig direktør i Københavns Brandforsikring. I 1946 blev han formand for Akademisk Arkitektforening, han er medlem af repræsentantskabet for Socialpolitisk forening og for Statens Byggeforskningsinstitut, samt medlem af bygningskommissionen for Gentofte kommune. Langkilde har skrevet og tilrettelagt en række bøger hvoraf skal anføres: Bedre Køkkener (1941), Dansk byggesæt 1792 og 1942 (sammen med H. Langberg), Vi bygger hus (sammen med Annelise Overgård) og Pæne ting om bord (1944). Han er medlem af redaktionskomiteen for det danske byplantidsskrift.

I samarbejde med Ib Martin Jensen har Langkilde bl. a. opført alderdomshjemmet i Gentofte, rådhuset i Lyngby, banken i Maribo og en stor del boligbyggeri i København og provinsen.

Jens Mollerup

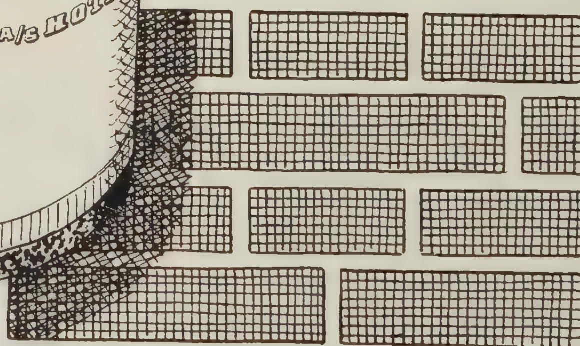
ansvarshavende redaktør fra 1. Maj 1948

Arkitekt Jens Mollerup har siden august 1946 under den sidste del af arkitekt Langkildes redaktørperiode bistået som redaktionssekretær. I april 1948 valgtes han til ansvarshavende redaktør af *Arkitekten.*

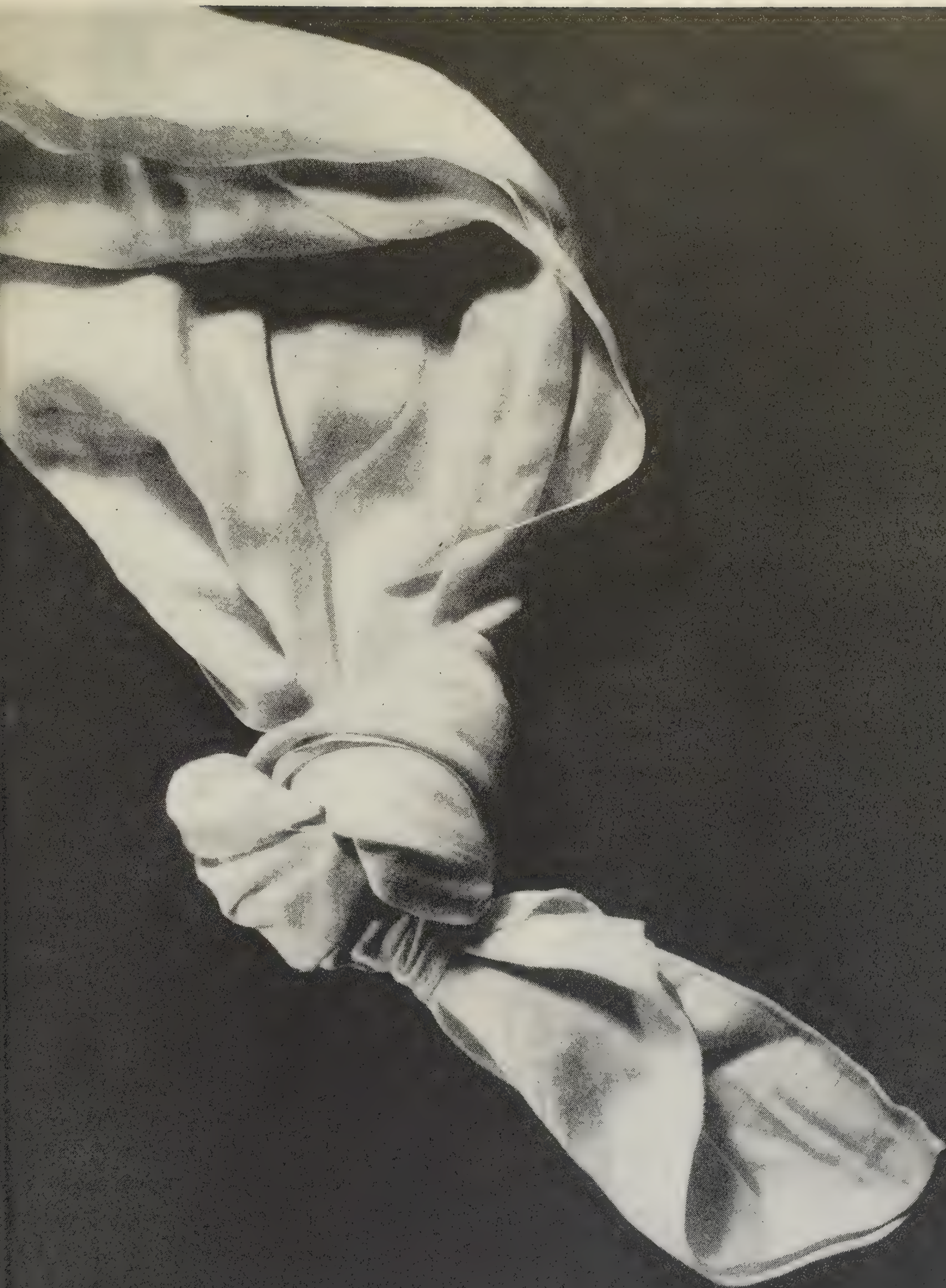
Jens Mollerup er født den 16. oktober 1916, han er uddannet på Teknisk Selskabs skole og Kunstakademiet (afgang 1944), siden 1936 har han været medarbejder hos forskellige arkitekter. Har skrevet artikler i tidsskrifter, dagblade og håndbøger.

(Teksten fortsættes bag i hæftet)

ISO-STR
BREDDE:
LÆNGDE:
A/S HOTA

Geniussen i de første år

Arkitekt Geniussen

*** 3. december 1843**

50 år er gået siden *Arkitekten* blev stiftet. I den ti
er der skiftet udseende, redaktør, hoved – altså blade
– og format flere gange. Men eet har man ikke u
skiftet i alle disse 50 år, og det er arkitekt Geniusse
kære gamle Geniussen fra Nysøe, han er der stadi
lige trofast og nidkær. Upåagtet og tilsidesat har ha
røgtet sit hverv uden påskønnelse og tak. End ik
hans 100-års fødselsdag for fem år siden blev omta
med eet ord i det blad, der har nydt godt af de
utrættelige udholdenhed, hvormed han gennem al
årgangene har lænet sig til sin knækkede søjle, sna
i streg, snart i raster, snart paa forsiden, snart på ba
siden, foroven, forneden, forfra eller bagfra.

For at indhente det forsømte og gyde en noget fo
sinket balsam paa den så altfor oversete medarbejd
bringer vi i de følgende spalter en udførlig omtale
arkitekt Geniussen.

Vi indleder med at gengive personalhistorikeren Ax
G. Jørgensens artikel i Dansk Biografisk Haand
leksikon:

Arkitekt M.A.A. Geniussen er født den 3. decembe
1843 på herregården Nysøe ved Præstø som søn a
den 75-årige billedhugger Bertel Thorvaldsen. Ark
tekt G. er den sidste af tre brødre, af hvilke den ældst
er billedhugger og den mellemste maler.

Allerede som barn viste G. store evner. Han delto
i flere konkurrencer og vandt ofte præmier, som fo
eksempel hans projekt til „En Bar i Grækisk Stil" (s
billedet næste side forneden til venstre), om hvilke
kunsthistorikeren Orla Højer skriver: „Den rektangu
lære form er i sig selv en nyskabning indenfor bar
skrankernes krogede verden. De 26 barstole omkrin
de to strengt symetriske bardiskhalvdele, den klar
organiske form og ikke mindst den firkantede bartende
berettiger tilfulde den anerkendelse, der er bleve
projektet til del."

Til G.s nyere arbejder hører også hans eget sommer
hus i Ordrup Krat, der gør sig særlig bemærket der
ved, at det foruden et almindeligt vindfang også e

Geniussen i K. V. Engelhardts streg

(Teksten fortsættes paa omstaaende sid

forsynet med et særligt vingefang med elektrisk fje rensningsanlæg i husholdningsmodel.

G. er i de forløbne 50 år blevet foreviget af flere fo skellige kunstnere, hvis afvekslende opfattelse giv interessante bidrag til belysning ikke alene af G., me også af de pågældende kunstnere.

Den første af tegningerne (s. a 34 øverst) viser os G. so barn. Det er en smuk dreng med frejdigt blik og bu tede vinger. Så vidt man kan se, har han fået tomme fingeren i klemme i en passer, men hvad bryder e rask dreng sig om det.

Næste billede (s. a 34 nederst) vist nok af Engelhard viser os den unge G.s lidelser. Der er baade sturm o drang over denne skikkelse med de serafiske ving og det elegiske blik. Paa dette billede, og kun p dette ene, er den berømte barplan på ganske væsen lige punkter ændret, hvilket vidner om den brydning periode, den unge G. har gennemlevet.

Fra århundredskiftet findes en af de smukkest gennem tegnede og mest troværdige gengivelser af G. (herover Vi ser en moden, men endnu ung mand i sin bedst alder. Blikket i de udtryksløse øjne røber kraft o styrke, og den velformede mund synes at love mer end den kan holde. Billedet bekræfter formodninge om, at G., i hvert fald momentant, har lidt af maveså hvilket gengives i sin fulde udstrækning. Som en lill

Geniussen med konkurrenceforslaget til: En Bar i Grækisk Stil

detaille bemærkes, at G. nu har nået den alder, h[...] man kan tillade sig at gå med lod uden at være lap[...] Portrættet (s. a 36 nederst) af Havning, er af nyere da[...] G. er nu rykket op i den mere satte alder. Han h[...] taget adskillige kilo på, og navnlig halsen er ble[...] tykkere. Man mærker også tidsforskellen i den ændre[...] tegnemåde, der for dette billedes vedkommende [...] meget lettere end for det forriges, hvad enten det [...] skyldes en speciel kunstnerisk stil eller trang til [...] slippe lettere fra opgaven.

Vor medarbejder har i dagens anledning aflagt [...] besøg hos arkitekt Geniussen i hans smukke embe[...] bolig i Thorvaldsens Museum.

Vel ankommet til museets indgang betaler jeg [...] krone til den vagthavende kustode i anledning af [...] det er lørdag. På mit spørgsmål om, hvor jeg fin[...] familien Geniussen, svares der, at det nok er op [...] trappen, men at jeg hellere må spørge manden m[...] postkortene. Denne bekræfter ved katalogets hjæ[...] kustodens antagelse, og jeg begynder opstigninge[...] På mellemreposen løber jeg lige i armene på Herkul[...] der har nedlagt en ualmindelig venlig og smukt f[...] seret løve. Jeg spørger, om han ikke har set Geniusse[...] men han ser nedladende på mig – han er et par gan[...] større end jeg og anbragt på en meterhøj sokkel – [...] svarer, at han ikke har set ham, siden de samm[...] forlod Nysøe for godt 100 år siden. På 1. sal gentag[...] jeg mit spørgsmål for en derværende kustode, m[...] det opklares dog først ved tilkaldelse af endnu [...] katalogudstyret kolega.

Det viser sig nu, at Herkules har haft fuldstændig r[...] idet han, der er af marmor, ikke har været i stand [...] at bøje nakken så meget bagover, at han har kunn[...] få øje på arkitekt Geniussen, der er anbragt li[...] ovenover hans hoved på sidevæggen oppe under lofte[...] Det er så meget mere ærgerligt, fordi Herkules p[...] grund af sin højde er den eneste, der ville kunne [...] Geniussen tydeligt, medens vi andre kun svagt [...] fortegnet kan skimte Relieffet, der hænger 4–5 [...] oppe. „Men!" siger Herkules, „denne anbringel[...] falder udmærket i tråd med den plads, der i almind[...] lighed bliver arkitekter til del."

Da jeg derfor ikke selv er i stand til at fremkomm[...] med nogen fyldestgørende karakteristik af arkitekte[...] eller hans brødre, der er anbragt ved siden af, vil je[...] holde mig til, hvad troværdige rejsende, der har vær[...] udstyret med ballon, helicopter eller hejseværk, be[...] retter, og jeg støtter mig her navnlig til en udtalel[...] af Axel Salto om de hundredårige relieffer (se efte[...] følgende side).

„Bortset fra klædedragten synes der ikke at vær[...] synderlig forskel på arkitekter dengang og nu. De[...] samme overlegne indolente holdning, der præger nu[...] tidens arkitekter, finder vi ogsaa her for 100 år siden[...] Billedet er taget i arkitekt G.s hjem på et tidspunkt[...] hvor han lige har vundet 1. præmie i en konkurrence[...] man ser projektet diskret anbragt forneden til venstr[...] i billedet. Arkitekten selv står nonchalant støttend[...] sig til en søjle, af hvilken han har fjernet den øverst[...] del, da den ellers ville have været for høj. Det enest[...] uforståelige på billedet er den lille fugl, antagelig en[...] ugle, der på alle gengivelser viser en slående lighed[...] med afdøde minister Zahle.

Anderledes grebne af deres kald er de to brødre, de[...] begge med ekstatisk betagne, af kunstnerisk geni[...] fyldte blikke stirrer lige op i den klare blå luft, maleren[...]

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

Skulpturens genius

Maleriets genius

Arkitekturens genius

(Teksten fortsættes paa omstaaende side,

mere feminin udseende, men forsynet med et gevan så man ikke kan se, om han virkelig er det, og bill huggeren så betaget, at han har sat sig i en Ørn

På et tidligere relief har Thorvaldsen fremstillet tre brødre sammen, med arkitekten som dyder midten, men den gamle herre har øjensynligt for anet den tilbagegang, der skulle vise sig i samarbejd mellem de tre kunster, og derfor foretrukket at ha dem hver for sig.

Redaktionsudvalget

I vedtægten for Akademisk Arkitektforenings me lemsblad hedder det i stykke 1, at medlemsblad bærer navnet *Arkitekten, Meddelelser fra Akademisk Ar tektforening, Tidsskrift for Arkitektur og dekorativ Kun* Ifølge vedtægtens stykke 2 er bladets opgave og fo mål:

1. at tjene som medlemsblad for Akademisk Arkitek forening,
2. at være et bindeled mellem alle byggeinteressered ved at holde læserne underrettet om tidens fren bringelser såvel af teknisk som af kunstnerisk ar særlig indenfor alle byggeområder,
3. at bringe historiske eller kunstneriske artikler o arkitektur, dekorativ kunst, havekunst og i det he taget give plads for artikler, der vedrører eller har ti knytning til arkitektspørgsmål . . . .

I vedtægtens 3. stykke er der givet regler for redak tionens sammensætning. Tidsskriftet ledes af en redak tør, som er ansvarlig overfor presseloven, og et redak tionsudvalg på 3 medlemmer. Redaktøren har de daglige ledelse af bladet, også den administrative, o skal tilvejebringe og tilrettelægge alt stof til blade

Mens redaktørens arbejde således er udadrettet, for går udvalgets arbejde mere i det skjulte. Ikke dest mindre er det af overordentlig stor betydning. For de første er udvalget foreningens (og dermed medlem mernes) kontrolorgan i bladets ledelse, for det ande vil udvalgsmedlemmerne kunne komme med værdi fulde impulser hver ud fra sit særlige interesseområde Udvalgets sammensætning har naturligvis været skif tende igennem årene, en lang række fremragende arki tekter har i perioder været medvirkende ved bladet ledelse. Andetsteds i disse spalter er der givet nogl korte biografier af *Arkitektens* tidligere redaktører, de må da være rimeligt i korthed at nævne de mænd der som medlemmer af udvalget har bistået redak tørerne i deres arbejde.

Det første redaktionsudvalg havde kun to medlemmer arkitekt Eugen Jørgensen og Alfred Thomsen, unde Arne-Petersens hele redaktionsperiode forblev dett udvalg uforandret; med slutningen af 1905 forlo Eugen Jørgensen udvalget og afløstes af K. Varming Da Søren Lemche efter sin korte redaktørperiode efteråret 1906 gik af, fortsattes redaktionsarbejdet a redaktionsudvalget, idet Varming blev ansvarsha vende, og først da Vilhelm Clausen i 1909 indvalgte i udvalget kunne rollerne igen fordeles rigtigt: Var ming var redaktør og Alfr. Thomsen og Vilh. Clause var udvalgsmedlemmer.

I 1911 skiftede udvalget for alvor karakter, det kom nu til at bestå af tre medlemmer, og bladets daglig ledelse blev definitivt lagt i hænderne på redaktøren Dette første tremandsudvalg havde følgende sammen

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

Fra et møde i redaktionsudvalget

sætning: K. Varming (som lige var gået af som redak-tør), Anton Rosen og Thor Beenfeldt, i 1914 afløstes Rosen af Chr. Borch. I 1917 indvalgtes Hennin Hansen og Poul Holsøe i redaktionsudvalget, men Varming året efter afløstes af Hack Kampmann. Omlægningen af bladet i 1919 blev således gennem-ført under et udvalg bestående af Henning Hansen Poul Holsøe og Hack Kampmann (som samtidig va formand for foreningen), udvalget supplerede sig i denne anledning med formanden for Den fri Arkitekt-forening, Poul Baumann, og fik to korresponderende medlemmer: konservator A. Bugge i Oslo og fil. dr Gregor Paulsson i Stockholm. I 1920 valgtes et hel nyt udvalg bestående af Sylvius Knutzen, E. Ambt o Th. Havning, den sidstnævnte afløstes i 1923 af Aag Rafn, som året efter igen afløstes af Jesper Tvede. I disse år erstattedes også konservator Bugge med arki-tekt H. Munthe Kaas fra Oslo.

I 1926 fik udvalget følgende sammensætning: E. Ambt, Mogens Clemmensen, N. P. P. Gundstrup og Jesper Tvede samt de før nævnte korresponderende med-lemmer. Året efter gled de tre førstnævnte ud, men Jesper Tvede fortsatte sammen med Kay Fisker og L. Hygom, som dog allerede efter et år afløstes a Vilh. Lauritzen. I 1928 forøgedes de korresponderende medlemmers skare med Werner Hegemann i Berlin og Hope Bagenal i London.

Kay Fisker var medlem af redaktionsudvalget indti 1933, Vilh. Lauritzen indtil 1936, Jesper Tvede aflø-stes 1930 af C. F. Møller, som i 1932 efterfulgtes a N. Hatting Jørgensen, der forblev medlem af udvalge indtil 1936. Steen Eiler Rasmussen var medlem a udvalget fra 1933 til 1935 og afløstes da af Helge Finsen, der blev medlem til 1937. I 1936 indvalgtes Thomas Havning for anden gang i redaktionsudval-get sammen med Edvard Thomsen, men medens Thomsen fortsatte indtil 1944, forlod Havning ud-valget efter et år for at blive efterfulgt af Louis Hygom, som også tidligere havde været medlem. Hygom blev i udvalget til 1943. I disse år har end-videre E. Kindt-Larsen (1937–1939), Viggo Sten Møl-ler (1939–1940) og H. G. Skovgaard (1940–1943) været medlemmer af udvalget.

Stadsarkitekt F. C. Lund har været medlem af redak-tionsudvalget fra 1943 til 1947, arkitekt Fl. Grut fra 1943 til 1945 og arkitekt Frits Schlegel fra 1945 til 1948. Udvalget består idag af arkitekt Willy Hansen, der indvalgtes i 1944, arkitekt Edvard Heiberg (fra 1947) og arkitekt Flemming Teisen (fra 1948).

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

nden Arkitekten begynder paa Detaillerne

ARKITEKTEN gennem 50 år

I dette hæfte er der flere steder tale om de forandr[illegible] ger, der er sket med *Arkitekten*, dens udseende, form[illegible] og bladhoved. Forfatterne går selvfølgelig ud fra, [illegible] læserne kender disse forskellige stadier, men det [illegible] dog slet ikke givet, at alle, der har fulgt tidsskrif[illegible] op gennem årene, kan huske det altsammen (50 [illegible] er jo en lang tid) og endelig er der så mange n[illegible] læsere, som ikke kan kende de gamle hæfter af se[illegible] syn, at det må forekomme rimeligt at holde en li[illegible] revy over forsiderne gennem tiderne. På de følgen[illegible] sider vil man finde gengivelser af *Arkitektens* forsid[illegible] fra det første hæfte til i dag, alle disse billeder er [illegible] mål 1 : 4, og det varierende format kan derfor og [illegible] aflæses.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN DEN 15 OKTBR 1898

Axel E. Aamodt

Fabrik, Kontor, Lager & Udsalg:

Kongens Nytorv 18, Kjøbenhavn K.

Telefon № 106. Grundlagt 1857

Papirhandel en gros & en détail

Litografisk Etablissement

Bogtrykkeri - Protokolfabrik

Stempelpapirs Udsalg

Lager af 1ste Klasses Tegne-Artikler for Arkitekter, Ingeniører og Konstruktører.

Specialitet: Reproduktion af Bygnings- & Maskintegninger.

2. HEFTE.

1898-1901. Tidsskriftets navn var oprindelig *Meddelels[illegible] fra Akademisk Architektforening*, det var et lille beskede[illegible] blad, både af format og opsætning. Annoncerne p[illegible] forsiden og typografien er ikke just nogen fryd f[illegible] øjet.

ARCHITEKTEN

MEDDELELSER FRA • AKADEMISK ARCHITEKTFORENING

Bygningskonstruktør,

Georg Feldthusen,

James Haag – Thorald Müllers

Gl. Strand Nr. 52.

Telefon uforandret 707

ATELIER ELEKTRA

Centralvarme · Verdenspatenterne

BRUUN & SØRENSENS Ingeniørkontorer.

Facadestøbninger

Cement o Granit o Sandsten

Emanuel Jensen & H. Schumacher, Akts.

Dansk Kapital. Kjøbenhavns Asfalt Kompagni. Danske Arbejdere.

Største Asfaltmølle i Skandinavien. Kongens Enghave.

Telefon 1383.

15. Hefte.

1901-1911. Ved sammenslutningen med det lidt ældr[illegible] blad *Arkitekten* fik vort tidsskrift navnet *Architekten* me[illegible] det gamle navn som en tilføjelse. Der er stadig annon[illegible] cer på forsiden og formatet er det samme.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

ARCHITEKTEN
MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING
EKSPEDITIONEN STORMGADE 12 · TELF. KIØBENHAVN · B · 4525
ABONNEMENTSPRIS KR. 2,50 KVARTALET
ANNONCEPRIS 25 ØRE PETITLINIEN
ABONNEMENT KAN TEGNES PAA KONTORET OG HOS POSTVÆSENET

„DIABASIT"
V CRISTOFFERSEN

Valdemar Bald
Murermester
L. Strandstræde 12 · Telf. 4814
Specialitet
Indmuring af Dampkedler

OLUF RØNBERG
Specialforretning for
Jern til armeret Beton
Telf. 7276, 7256, 7238 Nørrevoldgade 2 Telf. 7276, 7256, 7238

CHRISTIANI & NIELSEN
JERNBETON

F. GOTTLIEB
NØRREVOLDGADE 54 — TELEFON CENTRAL 1179

S. J. ARNHEIM, BERLIN
Største Specialfabrik for:
Pengeskabe
Boxanlæg
Panserdøre
Eneforhandling: HERMAN AUG. SUHRKE
Vestre Boulevard 15 -- København B. -- Telefon Nr. 5225.

18 AARGANG 26 August 1916 48 HÆFTE

1911-1918. Tidsskriftet har nu fået en tegnet forsi(af arkitekt Knud V. Engelhardt), hvorved annoncern ikke virker så fremtrædende længere. Samtidig ha bladet fået et nyt format, det er gjort lidt bredere t gavn for billedstoffet, men højden er kun uvæsentli forandret.

ARCHITEKTEN

1918-1927. Det sidste hæfte i den gamle form inde holdt en kort meddelelse om, at bladet med den ny årgang ville udkomme i større format og ændret ud styr. For mange læsere har det sikkert været et cho at se, hvad den lakoniske meddelelse dækkede over Formatet er blevet stort, og omslagets forside er rense for annoncer og indeholder nu kun bladets navn mærke, angivelse af redaktion og udgiver etc.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side.)

ARKITEKTEN
UGEHÆFTE
MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARKITEKTFORENING
TIDSSKRIFT FOR ARKITEKTUR OG DEKORATIV KUNST
REDAKTION
STEEN EILER RASMUSSEN (ANSV.) OG WILLY HANSEN
REDAKTIONS[illegible]
ARKITEKTERNE KAY FISKER, C. F. MØLLER OG VILHELM LAURITZEN
KORRESPONDERENDE MEDLEMMER
ARKITEKTERNE [illegible] KAAS, OSLO, DR. WERNER HEGEMANN, BERLIN
OG HOPE BAGENAL, LONDON
UDGIVER
AKADEMISK ARKITEKTFORENING
KØBENHAVN

XXXII | 11 NOVEMBER 1930 | NR 45

Udkommer med et aktuelt Ugehæfte [illegible] med et stort illustreret Maanedshæfte hver Maaned.
Abonnement begge Hæfter pr. Kvartal 8 Kr., [illegible] *Enkeltsalg* Maanedshæfte 2 Kr., Ugehæfte 35 Øre.
Redaktion, Ekspedition, Annonceekspedition: Vingaardstr. 21, Kbhvn. K. Telf. 4525 og 4524 (10-4, Lørdag 10-2).

1927-1932. Typografien er blevet mere kraftig, og den sorte randlinie er forsvundet. Tidsskriftet udkommer nu i to udgaver, aktuelle ugehæfter og månedshæfter. Ugehæftets forside kan minde om hæftets udseende i den foregående periode.

ARKITEKTEN
MAANEDSHÆFTE

ET SOMMERHUS
CHRISTOPH MARSELIS STUDIEBOG

MAJ 1930

Udkommer med et aktuelt Ugehæfte hver Onsdag og desuden med et stort illustreret Maanedshæfte hver Maaned.
Abonnement begge Hæfter pr. Kvartal 8 Kr. Maanedshft. 6 Kr. Enkeltsalg Maanedshft. 2 Kr. Ugehft. 35 Øre.
Redaktion, Expedition, Annonceexpedition: Vingaardstr. 21 Kbhvn. K. Telf. 4525 og 4524. (10–4, Lørdag 10–2).

1927-1932. Månedshæftet er en nyskabning og går også sine egne veje. Det har et stort billede og angivelse af indholdet på forsiden og søger herigennem at vække læserens interesse. De mange navne og „geniussen" er flyttet om til bagsiden.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

5

XXXV Aargang
Afleveret til Postvæsenet:
1 Februar 1933

Indhold

Anmeldelser af nye Bøger
Town and Countryside · The Adventure of Building

Charlottenborgs Portner in memoriam

Arkitektens Dagbog
Ny Gade · Byggehøjden i Gentofte Kommune

ARKITEKTEN
UGEHÆFTE

Meddelelser fra Akademisk Arkitektforening
Tidsskrift for Arkitektur og dekorativ Kunst

Redaktionsudvalg
Arkitekterne Kay Fisker, N. Hatting-Jørgensen og Vilhelm Lauritzen
Redaktion: Arkitekt Willy Hansen
Udgivet af Akademisk Arkitektforening, København

Udkommer med et aktuelt Ugehæfte hver Torsdag og desuden med et stort illustreret Maanedshæfte hver Maaned
Abonnement: begge Hæfter pr. Kvartal 8 Kr., Ugehæftet 3 Kr. Enkeltsalg: Maanedshæfte 1,75 Kr., Ugehæfte 35 Øre
Redaktion, Ekspedition, Annonceekspedition: Sct. Annæ Pl. 11, Kbhvn. K. Tlf. 4523 og 4524 (10-4, Lørdag 10-2)

1933-1938. Tidsskriftet har igen gennemgået en forvandling. Formatet er blevet det internationale standardformat, og typografien er ændret. Også ugehæfte har nu fået et billede og en „spiseseddel" på forsiden, hvis øvre del optages af de variable oplysninger, mens den nedre del indeholder de faste oplysninger, som ikke forandres fra hæfte til hæfte. Hæfternes numre er gjort overdrevent store og trykkes med farve, hvorved det bliver lettere at holde orden på hæfterne og nemmere at skelne de forskellige årgange fra hinanden (idet farven skifter fra år til år).

5-6

XXXVII Aargang
København 1935

Indhold:

ARKITEKTEN
Tidsskrift for Arkitektur og dekorativ Kunst
MAANEDSHÆFTE
Udgivet af Akademisk Arkitektforening

NYE KØBENHAVNSKE SKOLEBYGNINGER

1933-1938. Månedshæftet følger ugehæftet i format og typografi. Ved en sammenligning mellem de to forsider vil man også kunne se, at ugehæftets øvre del er ombrudt med to lige brede spalter ligesom hæftets tekst, medens forsiden på månedshæftet har det brede billede og den smalle tekst, også dette svarende til indholdets ombrydning. For månedshæftets vedkommende findes de mange navne stadig på bagsiden.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

1938-1940. Af tekniske grunde er man nu gået bo fra de farvede tal og trykker til gengæld den øvers del af ugehæftets forside med en farve med navn indkopieret. Billedet er blevet meget lille og find ikke længere hver gang.

1938-1940. Månedshæftets forside har nu omtrent få den form, den har i dag. Billedet er gjort stort og slå ende, og virkningen understreges ved den indkopiered skrift. „Geniussen“ har fået en lille beskeden plad midt imellem alle bogstaverne, og navnene er komme på forsiden igen, idet bagsiden nu har fået annoncer

(Teksten fortsættes paa omstaaende sid

1940. „Egyptiennerne" har holdt deres indtog. Pri cipielt er der ikke sket nogen væsentlig forandring, ugehæftets forside har man dog forladt den sto farveflade og trykker nu tidsskriftets navn med sk tende farver. Ugehæftets omslagspapir var en årræk gråt, men blev hvidt igen i 1947 og siden da find der igen et billede på hvert ugehæftes forside.

1940. Bortset fra, at den nye skrift fylder lidt mindr end de høje bogstaver, og billedet derfor bedre kom mer til sin ret, er forsiden den samme som siden 193

(Teksten fortsættes paa omstaaende sid

Klosetter,
lugtfri, af alle Slags,
løse Klosetdele, Bides
og Skarnkasser.
Søllers Fabrik,
Knabrostræde 12. K.
Telefon 2350. 16
Ill. Prisliste sendes franco.

Telefon 5138.
VICTOR KJØLSTAD
Blikkenslager-, Gas- og Vandmester.
Badeapparater og Klosetter. · 72
Badeværelser monteres.
Niels Hemmingsensgade 6 ved Amagertorv.

Gamle annoncer fra et af Arkitektens første hæfter

Annoncerne

I almindelighed bliver annoncer anset for et uund gåeligt, men meget beklageligt appendix til læsestof fet. Og naturligvis, alle annoncer er ikke lige spæn dende, men der gøres dog efterhånden et stort ar bejde fra annoncørernes side for at give annon cerne et så smukt udseende som muligt og for a gøre dem til læsestof. For at gøre annoncesiderne s tiltrækkende som muligt er der i dette hæftes først annoncedel kun medtaget store annoncer som en eller to-spaltede helsidesannoncer, og dette særlig arrangement er annoncørerne med vanlig velvilj gået ind på. Men for alt dette må man ikke glemme annoncernes økonomiske betydning, hvis *Arkitekten* ingen annoncer havde, ville abonnementsprisen være nøjagtig dobbelt så stor som nu, og medlemmernes kontingent til foreningen ville stige med et tilsvarende beløb. Så alene af den grund bør man tage venligt imod annoncerne.

Arbejdet med at tegne annoncerne er naturligvis stort og vigtigt, og det må derfor være rigtigt ved denne lejlighed for vore læsere at præsentere de mænd, som i årenes løb har været forretningsfører for *Arkitekten.* Tidsskriftets første forretningsfører var maleren T. E. Lundbye, mange af de gamle annoncer er også typografisk tilrettelagt af ham. Lundbye afløstes i 1926 af arkitekt Gudmund Holme, som det følgende år efterfulgtes af arkitekt Axel G. Jørgensen. Det var ganske naturligt, at Axel G. Jørgensen også blev leder af Akademisk Arkitektforenings Byggeudstilling. Det

REPRODUKTIONS ANSTALT
CHARLES HANSEN
Nørregade 6. Kbhvn. K.
Hjørnet af Dyrkøb. Telf.: 5085.

En annonce i „jugendsiil"

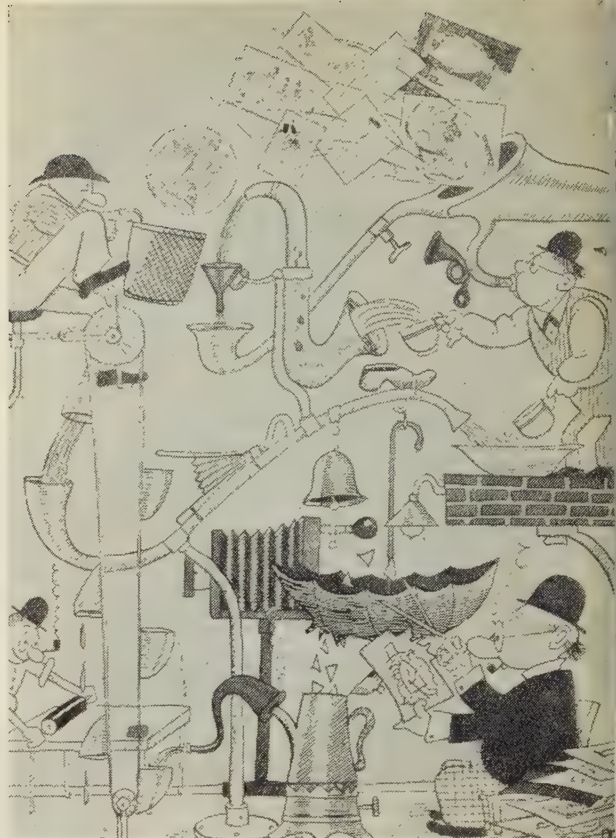
(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

VIKING

Det var i 1904

er en rigtig tendens indenfor Akademisk Arkitektforening at besætte tillidsposter med foreningens medlemmer, men dette kræver, at disse hverv kan udføres jævnsides med vort egentlige arbejde: arkitektgerningen, og udviklingen løber derfor efterhånden fra denne tendens, når det med tillidsposten forbundne arbejde bliver så omfattende, at man stilles overfor spørgsmålet om at opgive en af delene. At dette valg falder ud til fordel for arkitektarbejdet, er vel ikke urimeligt, især når tillidshvervet ikke har ret meget med arkitektur at gøre. I løbet af trediverne voksede *Arkitekten* sig så stor, at forretningsførerens arbejde blev et „heldagsjob", og da Axel G. Jørgensen tog det for en arkitekt selvfølgelige standpunkt at foretrække arkitektarbejdet, afløstes han i 1939 af reklamekonsulent Bertel Barnholdt, som siden da har været bladets annoncechef. Siden 1947 er Barnholdt også knyttet til byggeudstillingen.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

Fremstilling af klicheer er en indviklet proces

Har De stof til ARKITEKTEN?

Hvordan går det til, når „noget“ kommer i *Arkitekten?* Det spørgsmål bliver redaktionen stillet overfor flere gange om ugen og måske vil det have interesse at få en lille redegørelse for alle de forberedelser, der skal til, før det færdige blad kommer ind ad brevsprækken.

Hvis man har noget på hjerte, som man formoder er af interesse for *Arkitektens* læsere, enten man så har tegnet et hus, man ønsker gengivet, eller har skrevet en artikel eller et diskussionsindlæg, sætter man sig simpelthen i forbindelse med redaktionen ved hjælp af et af de mange forskellige kommunikationsmidler, som den moderne tilværelse nu byder på. En hel del af stoffet i ugehæftet er da også sådanne indsendte artikler o. l. Imidlertid er det jo en af redaktionens vigtigste opgaver, at sørge for, at netop de emner, der har interesse bliver behandlet, og at de nye bygninger bliver gengivet, og da man naturligvis ikke kan vente, til stoffet kommer af sig selv, må det væsentlige indhold i hæfterne bestå af indkaldte artikler, anmeldelser og gengivelser af tegninger, som man har bedt om at få indsendt. Det må her også straks siges, at der i almindelighed altid vil være plads til mange forskellige ting i ugehæfterne, medens månedshæfterne planlægges som specialhæfter og derfor altid overvejende vil indeholde indkaldt materiale. Men der er naturligvis intet til hinder for, at man kan indsende noget til månedshæftet, det må da blot vente til der kan findes en egnet sammenhæng.

For så vidt er alt dette jo selvfølgeligheder, men hvad sker der nu, når redaktionen har modtaget artiklerne,

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

Vesuv

STOKERE OG OLIEFYR

ODENSE · NØRREBRO 45 · TLF. 7097

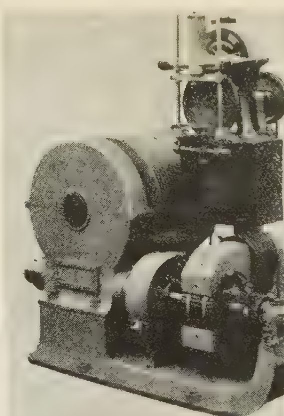
ENEFORHANDLING ØST FOR STOREBÆLT

SIMONSEN OG SCHEIBEL

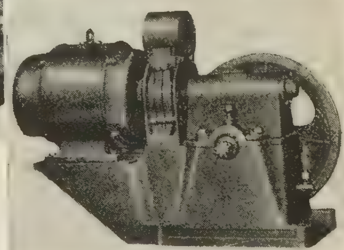
AKTIE-SELSKAB

INGENIØRFIRMA

AMALIEGADE 6 · KØBENHAVN · TLF. C. 3842 · 11551

Det første Elevatorspil 1896

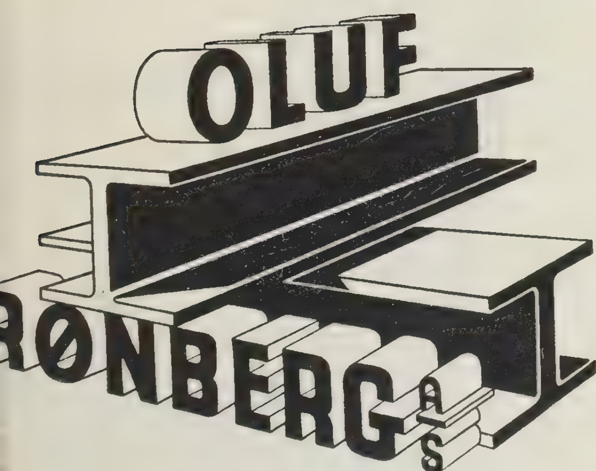

Standardspil 1948

THRIGE

ELEVATORER

ER LEVERET SIDEN 1896

Den lille Cisterne med den store Skylleevne

„**IDEAL 1935**" skyller med 8 Liter. Kort Byggelængde, derfor ringe Pladsforbrug.

Desuden fremstilles:

„**PHØNIX**" (Levern Type) skyller med 10 Liter.

„**PHØNIX MODEL 33**" (moderne Type) skyller med 10 Liter.

„**UNIVERSAL-DUPLEX**" dobbeltskyllende Anordning, der let kan paamonteres alle Cisterner med udvendig Trækarm, saa de bliver dobbeltskyllende og kan skylle med 4 og 8 à 10 Liter efter Ønske.

Alle vore Cisterner er 1. Kl. dansk Arbejde.

Forlang dem hos Deres Leverandør.

Maskinfabriken Phønix

Odense

(Grundlagt 1841)

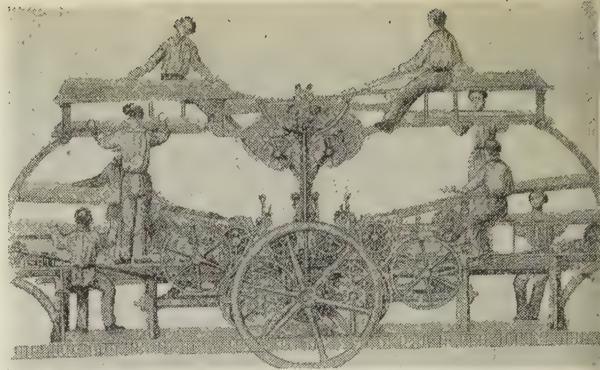
Fra haandsætteriet hos Bianco Lunos forgænger

tegningerne og fotografier? Hvis redaktionens vigtigste opgave består i at finde stoffet, så er den væsentligste opgave den at blive af med det igen så hurtigt som muligt og så pænt som muligt.

For at begynde med det nemmeste: artiklerne. Har man fundet ud af, hvor en artikel skal benyttes (uge- eller månedshæfte), sendes den til trykkeriet for at blive sat i maskinsætteriet i den til formålet svarende skriftstørrelse og spaltebredde; når dette er sket, modtager redaktionen et korrekturaftryk. Er det en større artikel, får tillige forfatteren et aftryk for at kunne foretage eventuelle rettelser.
Samtidig skal man have sendt tegningerne til klicheanstalten, men før dette kan ske, må der træffes bestemmelser om, hvor store de skal være i bladet, og når dette er klart, må der bestilles „perler", det er de trykte påskrifter, som findes på alle tegninger (undtagen konkurrencetegninger). Den tekst, der skal stå på tegningerne, sendes til trykkeriet og sættes da i håndsætteriet i en størrelse svarende til det nedsættelsesforhold, som er vedtaget for tegningen. Aftryk af disse tekster klæbes (forsigtigt) ind på de rigtige steder, og først da kan klichéanstalten få overladt materialet.

Det vil måske her være på sin plads at viderebringe nogle af de suk, som vi stadig får at høre fra klichéanstalten over tegningernes kvalitet. Lystryk sendes altid straks tilbage, de duer ikke til reproduktion, heller ikke fotostater kan bruges, medens gode zinktryk i ganske sjældne tilfælde kan anvendes. Det bedste er dog naturligvis originaler, men også her er der mange vanskeligheder. Jo mere „henåndet" en tegning er, jo vanskeligere er den at reproducere, og hvis man vil have et fint billede i *Arkitekten*, skal man helst tegne med en kraftig streg. (Det ses tydeligt på mange af de gengivne konkurrencetegninger, at reproduktionsteknik og konkurrenceteknik er to indkommensurable størrelser). Den bedste og mest tydelige reproduktion af en tegning opnåes ved at fremstille en stregkliché, som det er almindeligt i *Arkitekten*. Efter fotografier fremstilles autoklicheer, billedet består her af en mængde små prikker, der sidder mere eller mindre tæt, og det er klart, at tegninger gengivet på denne måde må miste noget i klarhed, idet alle streger og konturer jo opløses i en række prikker.

(Teksten fortsættes paa omstaaende side)

En af de store trykkerimaskiner, som arbejder bedst under højtryk

Når klicheerne er færdige, får redaktionen tilsend
aftryk, og herefter indklæbes både korrekturaftrykk
af teksten og klichéaftrykket i en disposition. Fo
delingen af tekst og billeder på siderne foretages, of
må der rettes lidt på artiklernes længde eller billederne
størrelse for at få det hele til at passe og danne e
helhed. Den færdige disposition sendes til trykkerie
og med den som vejledning foretages ombrydninge
af siderne, d. v. s. opsætningen af satsen og klicheern
Såsnart man er færdig hermed, tilsendes der redak
tionen en ombrudt korrektur, altså et aftryk af blade
som det vil komme til at se ud, når det er tryk
Drejer det sig om større artikler i månedshæftet, få
forfatteren også tilsendt ombrudt korrektur. Når even
tuelle fejl er rettet og ændringer er foretaget, er blade
for så vidt klar til tryk, for månedshæftets vedkom
mende vil der dog altid blive tilsendt en anden kor
rektur. Før trykningen kan påbegyndes må de for
skellige sider dog sendes til fortilretningen, som bl. a
består i en opretning af klicheerne for at få den beds
mulige trykning. Selve trykningen kan derefter ud
føres, et ugehæfte kan trykkes på to dage, medens e
månedshæfte kræver ca. ti dage. Til slut skal bog
binderen samle hæfterne og beskære dem.

Alt dette tager naturligvis tid, og hæfterne må derfo
tilrettelægges i god tid i forvejen. Dispositionen ti
ugehæfterne afsendes 10 dage før hæftet udkommer
og det er således sidste frist for modtagelse af stof ti
et bestemt hæfte. Større artikler, som optager et hæft
for sig, må tilrettelægges mindst 14 dage før de ska
udkomme. Månedshæfterne tilrettelægges meget lang
tid i forvejen, alene indsamlingen af stoffet kan tag
måneder, men når alt materiale foreligger, går de
mindst to måneder med arbejdet på klichéanstal
og trykkeri.

Fra ethvert rejsegilde kender man bygherren, der ud-
taler glæden over, at arbejdet er gået så hurtig
fremad og håbet om, at huset nu snart må være fær-
digt – og vi ved, hvor det skuffer ham, når det ind-
vendige tager meget mere tid, han kan jo heller ikke
se snedkerens arbejde på værkstedet, han synes blot
at der ikke sker nogen verdens ting. Overfor redak-
tionen indtager forfatterne bygherrens rolle, men vi er
jo da alle arkitekter for Vor Herre.

Det uopsigelige Laan
er Fundamentet

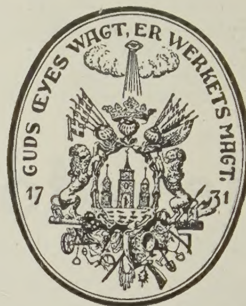

Samlet Udlaan ca. 2,0 Milliarder Kr.

Laan à 3½, 4 el. 4½ % ydes i faste Ejendomme
i By og paa Land indenfor Østifterne og Samsø

Jarmers Plads 2, København V. Tlf. C. 8501

Efter Københavns Brand i 1728
oprettedes
KJØBENHAVNS BRANDFORSIKRING
til Beskyttelse af københavnske Husejere
mod Tab ved Ildebrand.

Kjøbenhavns Brandforsikring

Danmarks ældste Brandforsikringsselskab

Ved Stranden 14
Telf. C. 3160 & 14160

Tegner

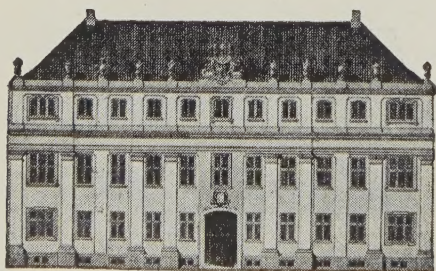
BYGNINGSBRANDFORSIKRING
I KØBENHAVN, FREDERIKSBERG, GENTOFTE
OG OMEGNSKOMMUNERNE

Ogsaa Forsikring af Bygninger under Opførelse

Den almindelige Brandforsikring

for Landbygninger, oprettet ved kongelig Anordning

af 1792

Brandforsikrer Bygninger
— færdige og under Opførelse —
med fast Inventar

PR. 1. APRIL 1948:

Antal Forsikringer	Forsikringssum	Formue
over 354.000	over 15,8 Milliarder Kr.	over 61 Mill. Kr.

Stormgade 10 . Telefon C. 1100 . København K.

KØBSTÆDERNES ALMINDELIGE BRANDFORSIKRING

Oprettet ved

kgl. Anordning af 13. Januar 1761

Bygningsbrandforsikring